

Bijlage A

Kennisgeving ter inzagelegging projectbesluit windpark Echteld-Lienden, tevens geldend als omgevingsvergunningen bouwactiviteit en omgevingsplanactiviteit bouwen, milieubelastende activiteit en flora- en fauna activiteit

Gedeputeerde Staten van Gelderland maken bekend dat zij het projectbesluit 'Windpark Echteld-Lienden' op 9 september 2025 hebben vastgesteld.

Achtergrond

Provincie Gelderland voert de ruimtelijke procedure voor de realisatie van windpark Echteld-Lienden. Het windpark is voorzien aan beide kanten van de A15 in de gemeenten Buren en Neder-Betuwe. Het plangebied is binnen de Regionale Energie Strategie van de Fruitdelta Rivierenland (de RES 1.0) aangewezen als locatie voor windenergie. Met dit project kunnen we voldoen aan de afspraken in het Klimaatakkoord en de RES 1.0 Rivierenland en de toenemende vraag naar elektriciteit.

Op basis van een uitgebreide verkenning is op 23 januari 2024 door Gedeputeerde Staten gekozen voor een voorkeursalternatief met 7 windturbines. Daarna is het plan verder uitgewerkt tot een ontwerp-projectbesluit. De omgevingsvergunningen inzake bouwactiviteit en omgevingsplanactiviteit bouwen, milieubelastende activiteit en flora- en fauna activiteit zijn integraal opgenomen in het projectbesluit. De ontwerpstukken hebben twee keer als ontwerp ter inzage gelegen: de laatste keer van 9 januari tot en met 19 februari 2025. De binnengekomen zienswijzen zijn samengevat en beantwoord in de zienswijzennota, die op 1 april 2025 is vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

Het vastgestelde projectbesluit 'Windpark Echteld-Lienden' en de bijbehorende stukken ligt van donderdag 18 september 2025 tot en met woensdag 29 oktober 2025 ter inzage. Tijdens deze periode kan iedereen de stukken bekijken en is het mogelijk om in beroep te gaan bij de Raad van State.

Waar kunt u de besluiten vinden?

U kunt het projectbesluit en de bijbehorende stukken digitaal bekijken op de volgende manieren:

- Via www.gelderland.nl/energieparkechteldlienden
- Op Overheid.nl via deze link: <https://zoek.officiëlebevestigingen.nl/prb-2025-14934.html>
- Op Regels op de Kaart via deze link: <https://resolver.omgevingswet.overheid.nl/viewer/document?expressionId=/akn/nl/act/pv25/2024/projectbesluit-windpark-echteld-lienden/nld@2025-09-11;1>

U kunt het projectbesluit ook op papier inzien op het Huis der Provincie, Markt 11, 6811 CG Arnhem. Let op: informeer naar de actuele openingstijden.

Wanneer en hoe kunt u in beroep gaan?

Van vrijdag 19 september tot en met donderdag 30 oktober 2025 kan beroep worden ingesteld tegen het projectbesluit bij de Raad van State.

U kunt het beroep op de volgende manier indienen:

- Door middel van een brief aan Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA, Den Haag.
- Digitaal via loket.raadvanstate.nl. Hiervoor is een DigiD nodig.

Voorlopige voorziening

Na afloop van de beroepstermijn treedt het projectbesluit in werking, ook als er beroep is ingesteld. Bij spoedeisende bezwaren kunt u een voorlopige voorziening aanvragen bij de Raad van State. Als de Raad van State oordeelt dat er sprake is van spoed, kan hij de inwerkingtreding van het projectbesluit opschorten. Dit betekent dat het besluit pas in werking treedt nadat er uitspraak is gedaan over het beroep.

Kosten

Voor het in behandeling nemen van een beroepsschrift en een voorlopige voorziening brengt de Raad van State kosten in rekening. De bedragen vindt u op raadvanstate.nl.

Meer informatie

Meer informatie over de procedure en de plannen vindt u op www.gelderland.nl/energieparkechteldienden. Op werkdagen kunt u ook contact opnemen met het Provincieloket (telefoon 026 359 99 99 of per e-mail provincieloket@gelderland.nl).

Gedeputeerde Staten van Gelderland

Bijlage B

Besluitenlijst Openbaar Collegevergadering

Datum	18-02-2025
Tijd	10:00 - 12:00
Locatie	Collegekamer
Voorzitter	H.M. Ostendorp
Aanwezigen	H.M. Ostendorp, K.A. Maier, J.P. Neven, W. Alink, E.M. de Bas, H. Verhoef

4 Openbare stukken ter besluitvorming

4.1 Afboeken oninbare vorderingen 2024

Besluit:

1. De oninbare belastingvorderingen 2021 t/m 2023 af te boeken en het verlies van € 7.992 ten laste te brengen van de opbrengst OZB 2024;
2. de voorziening dubieuze debiteuren te verlagen met € 159.280 en ten gunste van het resultaat 2024 te brengen.

4.2 Principeverzoek de Woerd 43, Kerk-Avezaath

Besluit:

1. In principe medewerking te verlenen aan functiewijziging van het perceel Woerd 43/ 43a in Kerk-Avezaath naar burgerwoning, onder de voorwaarden dat:
 - 1.1. Het monument aan de Woerd 43 in stand wordt gehouden en niet verbouwd wordt zonder vergunning;
 - 1.2. Bij een wijziging van het omgevingsplan ook het perceel van de Woerd 43a integraal meegenomen wordt in de wijziging.

4.3 Principeverzoek woningbouwontwikkeling Rijswijk Zuid

Besluit:

1. Medewerking te verlenen voor de realisatie van 27 woningen in Rijswijk.

4.4 Procesbesluit zienswijze en beroep tegen projectbesluit windpark Echteld Lienden 2025

Besluit:

1. Namens de publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Buren, waaronder haar bestuursorganen de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders, in te dienen de bijgevoegde pro-formazienswijze (D20220291) en vervolgens een inhoudelijke zienswijze tegen het ontwerpprojectbesluit windpark Echteld Lienden, gepubliceerd op 7 januari 2025 in het Provinciaal blad 2025 nr. 178 (zaaknummer 2024-014780);

2. namens de publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Buren, waaronder haar bestuursorganen de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders, beroep in te dienen tegen het projectbesluit dat voortkomt uit het ontwerpprojectbesluit opgenomen onder beslispoint 1;
3. Van Goud Advocaten B.V. gevestigd te (6811 AH) Arnhem aan het Velperplein 23-25 te machtigen tot het verrichten van alle proces- en voorbereidende handelingen in verband met de onder beslispoint 1 genoemde zienswijze en het onder beslispoint 2 opgenomen rechtsgeding.

Burgemeester en wethouders van Buren,
de secretaris, de burgemeester,

H. Verhoef

H.M. Ostendorp

Bijlage C

Provincie Gelderland
College van Gedeputeerde Staten
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Tevens per e-mail: post@gelderland.nl

Datum	13 november 2024
Onze referentie	D20220291
Uw referentie	zaaknummer 2024-003854
Inzake	Gemeente Buren / Windpark Echteld-Lienden
Doorklesnummer	026 443 50 20
E-mail	bastiaan@vangoud.nl

Betreft: Zienswijze 'Windpark Echteld-Lienden' (Inhoudelijke reactie)

Geacht college,

Namens de publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Buren is, mede namens haar bestuursorganen de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders (hierna in enkelvoud: 'gemeente Buren'), op 16 oktober 2024 een ('pro forma') zienswijze ingediend op het ontwerpprojectbesluit van 27 augustus 2024, dat voorziet in het mogelijk maken van het beoogde 'Windpark Echteld-Lienden'. Het ontwerpprojectbesluit van 27 augustus 2024 zal in deze zienswijze verder worden aangeduid als 'ontwerpbesluit'. Het ontwerpbesluit lag aanvankelijk vanaf 5 september 2024 tot en met 16 oktober 2024 ter inzage. Op 16 oktober jl. heeft uw college besloten deze termijn te verlengen tot en met 13 november 2024.

Bij (gestandaardiseerde) brief van 17 oktober 2024 (ontvangen op 21 oktober 2024) heeft uw college aangegeven dat de zienswijze van 16 oktober 2024 in goede orde is ontvangen (**bijlage 1**). In deze brief is echter niet onderkend dat gemeente Buren een 'pro forma' zienswijze heeft ingediend, waarbij de indiener, gelet op vaste jurisprudentie, op grond van het zorgvuldigheidsbeginsel onverwijld in de gelegenheid moet worden gesteld om deze binnen twee weken na het verstrijken van de termijn van de terinzagelegging ('zienswijzentermijn') van een inhoudelijke motivering te voorzien. Gemeente Buren heeft u daarop gewezen (**bijlage 2**). Uw college geeft aan bekend te zijn met deze jurisprudentie, maar biedt geen gelegenheid om de zienswijze nader te motiveren (twee weken na het verstrijken van de zienswijzentermijn). Als reden wordt gegeven dat de zienswijzentermijn al met vier weken is verlengd. U verwacht daarmee een gemotiveerde zienswijze op 13 november 2024.

Uw college heeft op 16 oktober 2024 zoals gezegd besloten om de zienswijzentermijn met vier weken te verlengen. Deze termijn loopt daardoor van 5 september tot en met 13 november 2024. Dit kan gelet op artikel 3:16 lid 1 Algemene wet bestuursrecht niet, wat ook recentelijk nog eens bevestigd is door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.¹ Indien uw college tot de conclusie komt dat niet alle stukken behorende bij het ontwerpbesluit ter inzage zijn gelegd, dient de terinzagelegging te worden gestaakt en dient het ontwerp opnieuw ter inzage te worden gelegd voor de wettelijke termijn van zes weken.

Hier is namens gemeente Buren al op gewezen bij e-mail aan uw college van 28 oktober 2024 (**bijlage 3**). Wegens het uitblijven van enige reactie daarop is op 6 november 2024 nog een brief gestuurd waar dit nogmaals is aangekaart (**bijlage 4**)². Ook op deze brief is echter geen reactie gekomen.

Gemeente Buren blijft bij haar standpunt dat de wet u geen mogelijkheid biedt om de zienswijzentermijn te 'verlengen' en dat u daarnaast willens en wetens het in de jurisprudentie ontwikkelde recht op een pro forma zienswijze terzijde schuift. Desalniettemin treft u hierna - onder protest - al de inhoudelijke zienswijze van gemeente Buren aan. Dat neemt niet weg dat gemeente Buren verwacht dat uw college alsnog tot het inzicht komt dat niet de wettelijk voorgeschreven procedure is gevolgd en alsnog de procedure op juiste wijze zal doorlopen. Hierna zal in deze zienswijze ook worden ingegaan op andere (inhoudelijke) redenen waarom het ontwerpbesluit opnieuw ter visie gelegd dient te worden.

Deze zienswijze is als volgt opgebouwd:

1. Inleiding
2. Algemene opmerking vooraf
3. RES 1.0-bod
4. Normstelling
 - 4.1. Landelijke normen voor windturbines
 - 4.2. Slagschaduw en toekomstige ontwikkelingen
5. Opnieuw ter visie
 - 5.1. Adviesbevoegdheid van het college van B&W
 - 5.2. Documenten behorende bij de aanvraag
 - 5.3. Gebreken MER
 - 5.4. Tussenconclusie
6. Participatie en compensatie
 - 6.1. Participatie
 - 6.2. Compensatie
7. Afronding

¹ AbRS 4 oktober 2023, ECL:NL:RVS:2023:3696, r.o. 5.1.

² Bijlage 4 bij deze zienswijze wordt zonder de daarin genoemde bijlagen overgelegd.

1. Inleiding

Gemeente Buren stelt het belang van de leefbaarheid en de gezondheid van haar inwoners voorop. Uit steeds meer onderzoeken blijkt dat het wonen in de nabijheid van (grote) windturbines leidt tot gezondheidsrisico's en een vergaande aantasting van de leefbaarheid. De gemeenteraad van Buren heeft mede daarom bij amendement van 17 juni 2021 besloten om geen grootschalige opwek van windenergie op haar grondgebied mogelijk te maken in het kader van de lokale invulling van het 'RES 1.0-bod'.

Het ontwerpbesluit voorziet nu juist wél in de plaatsing en werking van drie windturbines op grondgebied van de gemeente Buren (en vier op grondgebied van de gemeente Neder-Betuwe). Vanwege het grote algemeen belang van de leefbaarheid van de kernen en de gezondheid van haar inwoners ziet de gemeente Buren zich genoodzaakt zich middels een zienswijze uit te laten over het ontwerpbesluit, dat is vastgesteld op verzoek van initiatiefnemer Vattenfall Duurzame Energie N.V. in samenwerking met Energiecoöperatie Echteld-Lienden.

Gemeente Buren verzoekt uw college middels deze zienswijze in de eerste plaats om geheel af te zien van het definitief vaststellen van het ontwerpbesluit (althans voor zover dit betrekking heeft op het grondgebied van de gemeente Buren). Mocht u toch overgaan tot het vaststellen van het projectbesluit, dan doet gemeente Buren een dringend appel om rekening te houden met de volgende verzoeken:

- de lokale normstelling met in het bijzonder het aspect geluid te heroverwegen en bij te stellen naar de toekomstige wettelijke landelijke norm van 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} ;
- het ontwerpbesluit eerst integraal opnieuw ter inzage te leggen, omdat:
 - o de uniforme openbare voorbereidingsprocedure niet juist is doorlopen;
 - o de wettelijk voorgeschreven adviezen niet zijn betrokken in de besluitvorming omtrent het ontwerpbesluit;
 - o niet alle relevante documenten ter inzage hebben gelegen die redelijkerwijs noodzakelijk zijn om dit ontwerp te kunnen beoordelen en;
 - o het MER moet worden aangevuld;
- aansluitend hierop te borgen dat, voordat het ontwerpbesluit opnieuw ter inzage wordt gelegd, de afspraken omtrent financiële participatie worden vastgelegd en een financieel participatieplan wordt opgesteld, waarin onder meer wordt geborgd dat € 1,- per opgewekte MWh naar het Omgevingsfonds Buren gaat, zoals toegezegd door initiatiefnemer.

2. Algemene opmerking vooraf

In de eerste plaats valt op dat het ontwerpbesluit en de motivering geen inhoudsopgave bevatten. Het is daarmee een lastig te doorgronden en onoverzichtelijk document. Gemeente Buren verzoekt uw college dat aan te passen. Ook wil ze alvast aankaarten dat in de rechtsmiddelenclausule op zowel pagina 38 als 188 van het ontwerpbesluit niet staat vermeld dat de bijzondere regeling over het aanvoeren van beroepsgronden geldt. Dit dient gelet op artikel 16.71 Omgevingswet te worden aangepast.

Ook loopt de paginanummering tussen de *'Regeling met motivering en bijlagen op overheid.nl'* en *'Volledige projectbesluit met alle bijlagen als één groot bestand'* niet gelijk. Op pagina 39 ('Bijlage 1 Geografische Informatieobjecten (GIO)') zijn de informatieobjecten niet weergegeven in het *'Volledige projectbesluit met alle bijlagen als één groot bestand'*. Deze worden wel onder elkaar weergegeven in de *'Regeling met motivering en bijlagen op overheid.nl'* en omvatten in totaal twee pagina's, waardoor de paginanummering tussen beide documenten daarna niet meer gelijk loopt.³

In deze zienswijze wordt verder uitgegaan van de paginanummering zoals deze is gehanteerd in de *'Regeling met motivering en bijlagen op overheid.nl'*.

3. RES 1.0-bod

In deze zienswijze wordt in de eerste plaats ingegaan op de *'Notitie standpunten gemeenten Neder-Betuwe en Buren'* van 12 augustus 2024.⁴ Daarin wordt door uw college gesteld dat de gemeenteraad van Buren te laat met het amendement is gekomen om haar windbod terug te trekken ten aanzien de RES 1.0. Al helemaal nu volgens uw college de besluitvorming in provinciale staten al begonnen was.

Gemeente Buren heeft een wezenlijk ander beeld van de gang van zaken. Ten eerste klopt het dat binnen uw Provinciale Staten op 9 juni 2021 de concept-RES'en zijn vastgesteld (PS2021-331) (**bijlage 5**).⁵ Het gaat hier echter wel nog altijd om de vaststelling van een *concept*. Bij amendement van 17 juni 2021 heeft de gemeenteraad van Buren besloten geen grootschalige opwek van windenergie te willen faciliteren binnen haar grondgebied, hetgeen als lokaal democratisch gekozen orgaan haar goed recht is. Dit amendement is tijdig aangenomen, omdat het definitieve RES 1.0-bod op 1 juli 2021 moest worden aangemeld bij het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie (NPRES). Uiteindelijk is op die dag het definitieve RES 1.0-bod gedaan door de Regio Fruitdelta Rivierenland, dat dus niet zag op

³ Terzijde verwijst *'Regeling met motivering en bijlagen op overheid.nl'* naar bijlage "1" en *'Volledige projectbesluit met alle bijlagen als één groot bestand'* naar bijlage "I" (Romeins cijfer).

⁴ Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 5, *'Notitie standpunten gemeente Buren en Neder-Betuwe'*.

⁵ Provinciale Staten waren er ook van op de hoogte dat het concept RES-bod nog langs de gemeenteraden van Buren en Zaltbommel moest.

windturbines binnen de gemeente Buren (**bijlage 6**). Uw college blijft dit democratisch genomen besluit negeren, terwijl in de aanbiedingsbrief van het definitieve RES 1.0-bod aan het NPRES op 1 juli 2021 nota bene ook uw provincie staat genoemd als partij.

Het door de raad aangenomen amendement komt ook aan de orde in het ontwerpbesluit. Daarin wordt zelfs aangegeven dat de 'verlaging' van het bod van gemeente Buren mogelijk was in het licht van de regionale doelstelling van 1,2 TWh/jr vanuit de Regio Fruitdelta Rivierenland, omdat binnen het totale aanbod nog marges waren aangehouden.⁶ Er is daarmee ook geen enkele noodzaak om het besluit van de gemeenteraad van Buren te negeren, omdat de RES-doelen voor de Regio Fruitdelta Rivierenland volgens uw college ook dan kunnen worden gehaald.

De kern van dit alles lijkt nu voornamelijk te zitten in de vraag wat als vertrekpunt wordt genomen: het concept RES-bod, zoals uw college lijkt aan te nemen, of het definitieve RES 1.0-bod zoals de Regio Fruitdelta Rivierenland - waarbij de gemeente Buren en ook uw provincie partij is - dat officieel heeft aangeboden aan het NPRES.

Gemeente Buren acht dit van belang, nu het ontwerpbesluit onder andere beleidsmatig wordt gelegitimeerd vanuit de RES 1.0. Dit is echter feitelijk het achterhaalde *concept* RES 1.0-bod, dus zonder medeneming van het tijdig aangenomen amendement, zoals dat is verwerkt in het eveneens tijdig ingediende *definitieve* RES-bod van de Regio.

Uw college wijst er daarnaast ook op dat het college van burgemeester en wethouders van Buren formeel heeft ingestemd met de '*Voortgangsrapportage RES Fruitdelta Rierenland van april 2023*' (hierna: '*voortgangsrapportage*').⁷ In het ontwerpbesluit citeert u ook uit dit document:

*"Nieuw in de pijplijn is Echteld/Lienden. In RES 1.0 stond dit nog aangeduid als twee projecten: 'Buren A15' en 'Repowering Echteld, Neder-Betuwe'. 'Buren A15' staat weliswaar in de RES 1.0 maar de gemeenteraad van Buren heeft bij vaststelling van de RES 1.0 een amendement aangenomen waarin is bepaald dat er volgens lokaal beleid geen windmolens bij kunnen komen. Inmiddels is echter de provincie gestart met de procedure voor een provinciaal inpassingsplan (PIP), onder andere vanwege het gemeente-overstijgende karakter."*⁸

⁶ Ontwerpbesluit, p. 105.

⁷ Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 5, '*Notitie standpunten gemeenten Neder-Betuwe en Buren*', p. 4.

⁸ Ontwerpbesluit, p. 105.

U concludeert vervolgens:

*"Het windpark Echteld-Lienden is expliciet genoemd in de voortgangsrapportage RES1.0. Met de realisatie van het windpark wordt daarom uitvoering gegeven aan deze rapportage en de RES1.0."*⁹

Het windpark is enkel genoemd in de voortgangsrapportage, *omdat* uw college in weerwil van hetgeen de gemeente Buren (en uw provincie) uiteindelijk heeft aangeboden in de RES 1.0, tóch het windpark wenst te realiseren en de bevoegdheid expliciet naar u toe heeft getrokken door te kiezen voor het 'nieuwe' instrument van het projectbesluit (destijds nog: provinciaal inpassingsplan).

Ten onrechte wordt in de motivering dus de suggestie gewekt dat realisatie van dit windpark in lijn is met het regionaal aangeboden RES 1.0-bod en de voortgangsrapportage. Uw college heeft steeds aangegeven het bod van individuele gemeenten te zullen respecteren en niet méér te zullen afdwingen, maar feitelijk doet u dat dus wel degelijk. De realisatie van een grootschalig windpark ook op grondgebied van gemeente Buren is - in aanvulling op het RES-bod van gemeente Neder-Betuwe dat al in grootschalige opwek van windenergie voorzag - een zuiver provinciale wens. Hierbij worden de democratisch genomen besluiten van de gemeente Buren ondergeschikt gemaakt. Hiermee worden de verhoudingen tussen twee gemeenten onderling en tussen de provincie en gemeente Buren op scherp gezet, wat zich volgens de gemeente Buren niet verhoudt tot artikel 174 Provinciewet.

Gemeente Buren stelt zich daarom op het standpunt dat met het ontwerpbesluit geen uitvoering wordt gegeven aan het RES 1.0-bod van de Regio en dat uw college dit ook niet als beleidsmatige onderbouwing van dit projectbesluit kan gebruiken. Zoals uw college ook onderkent, is het voor het behalen van de RES-doelen binnen de Regio ook niet nodig om windturbines te faciliteren op grondgebied van gemeente Buren. Op uw college wordt een dringend appel gedaan het democratisch gelegitimeerde RES 1.0-bod, dat mede namens uw provincie is aangeboden bij het NPRES, te respecteren. Gemeente Buren verzoekt uw college om af te zien van het definitief vaststellen van het projectbesluit voor zover het de windturbines op haar grondgebied betreft.

4. Normstelling

De gemeente Buren is duidelijk: ze wil geen nieuw grootschalig windpark binnen haar gemeentegrenzen. Onder de Omgevingswet komt aan uw college een bevoegdheid toe om deze ingrijpende ontwikkeling middels een projectbesluit te verwezenlijken, waarbij het gemeentebestuur en de vertegenwoordigende organen binnen gemeente en provincie (kunnen) worden gepasseerd.

⁹ Ontwerpbesluit, p. 105.

Het minste wat de gemeente Buren en haar inwoners mogen verwachten is dat in het (ontwerp)projectbesluit wordt uitgegaan van de aanstaande landelijke normen voor windturbines. In het ontwerpbesluit is niet althans onvoldoende gemotiveerd waarom en in welke mate de economische uitvoerbaarheid van het windpark in de weg zou staan aan het kiezen van de nieuwe en binnenkort landelijk geldende geluidnorm.

4.1 Landelijke normen voor windturbines

De gemeente Buren benadrukt dat haar inwoners ook allen inwoners van uw provincie zijn. Het is ook daarom onbegrijpelijk dat uw college kiest voor een geluidnorm van 47 dB Lden, terwijl onder andere de WHO, de landelijke politiek en de (lokale) GGD Gelderland-Zuid pleiten voor hantering van een norm van 45 dB Lden. De betrokken gemeenten en de provincie hebben een gedeeld belang in het verzekeren van de leefbaarheid in Gelderland en de gezondheid van de inwoners van de provincie. Bij een ander windpark binnen uw provincie, 'Horst en Telgt', dat eerder middels vaststelling van een provinciaal inpassingsplan is mogelijk gemaakt, is al wél gekozen voor een geluidsnorm van 45 dB Lden. Het is niet uit te leggen waarom aan de inwoners van de gemeenten Buren en Neder-Betuwe niet dezelfde bescherming wordt geboden als aan de inwoners van de gemeenten Ermelo en Putten.

De sterke verwachting is dat de nieuwe landelijke normen voor windturbines medio 2025 in werking zullen treden.¹⁰ Daarin wordt als uitgangspunt genomen dat de standaardwaarde van windturbines voor geluidbelasting op windturbinegevoelige gebouwen (zoals woningen) 45 dB Lden bedraagt. Ook mogen windturbines alleen geplaatst worden op een afstand van twee keer de tiphoogte ten opzichte van windturbinegevoelige gebouwen.

Het voorliggende ontwerpbesluit wijkt af van deze normen. Gemeente Buren vraagt zich werkelijk af waarom uw college niet anticipeert op de nieuwe standaardwaarde van 45 dB Lden. Zeker nu deze normen tot stand zijn gekomen na uitgebreid en zorgvuldig onderzoek en een omvangrijke consultatieronde. In het ontwerpbesluit ontbreekt het aan enige toelichting op de keuze van uw college om *niet* te anticiperen op deze landelijke normen, zoals bij windpark 'Horst en Telgt' wel is gedaan.¹¹

In de bij het ontwerpbesluit behorende notitie '*Motivering milieunormen Windpark Echteld-Lienden*'¹² van 13 augustus 2024 volgt dat feitelijk de enige reden om niet te kiezen voor een geluidnorm van 45 dB Lden is gelegen in de aanname dat het project niet meer economisch uitvoerbaar zou zijn. Deze stelling wordt vervolgens niet nader onderbouwd.

¹⁰ Landelijke milieunormen | Helpdesk Wind op Land.

¹¹ In het ontwerpbesluit wordt helemaal niet ingegaan op de nieuwe landelijke normen. In de notitie '*Motivering milieunormen Windpark Echteld-Lienden*' worden de nieuwe normen slechts en passant benoemd (op p. 25).

¹² Op de projectwebsite van uw provincie aangeduid als '*Notitie motivering lokale normstelling*'.

Gemeente Buren heeft ingenieursbureau Arcadis Nederland B.V. (hierna: 'Arcadis') verzocht een second opinion op te stellen over het MER en over de motivering voor de lokale normstelling. Arcadis heeft op 9 oktober 2024 een second opinion uitgebracht (hierna: 'de second opinion') aan gemeente Buren (**bijlage 7**). De bevindingen zijn reeds op hoofdlijnen gedeeld met de gemeenteraad van Buren in de raadsinformatiebrief van 15 oktober 2024 (Z.058410/D.199389).

Uit de second opinion kunnen de volgende conclusies worden getrokken (pagina 1-3):

1. de '*Notitie motivering lokale normstelling*' is niet onderbouwd met onderliggende berekeningen. Het is hierdoor niet inzichtelijk en verifieerbaar hoe u tot de resultaten bent gekomen;
2. de aangenomen energieproductie wijkt af van eerdere notities, zonder dat inzichtelijk is gemaakt waarom deze van elkaar verschillen. Daarbij is ook geen inzicht gegeven in de 'opbrengstdervingen' die bij strengere geluidnormen zijn berekend (en verschillen de verwachte percentages opbrengstdervingen van elkaar in verschillende stukken);
3. de aanname dat de economische haalbaarheid in het geding zou zijn als wordt aangesloten bij een geluidnorm van 45 dB L_{den} is niet onderbouwd. Bij een ander windpark binnen de provincie Gelderland (het eerdergenoemde 'Horst en Telgt'), waarbij de strengere geluidnorm is gehanteerd en ook een nog striktere stilstandvoorziening geldt, is gebleken dat het park nog steeds economisch rendabel is. Uw aanname zou bovendien betekenen dat bij inwerkingtreding van de landelijke normen, (nieuwe) windparken bij voorbaat niet meer economisch rendabel kunnen zijn;
4. er profiteren veel meer huishoudens van strengere normstelling dan het ontwerpbesluit doet voorkomen.¹³

Gemeente Buren verzoekt uw college concreet te onderbouwen waarom de economische uitvoerbaarheid in het geding komt bij hantering van de nieuwe geluidnorm, nu dit kennelijk de enige reden is waarom niet is geanticipeerd op de norm van 45 dB L_{den}. De gemeente Buren kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de enige reden erin lijkt te zijn gelegen in de wens van de initiatiefnemer om een zo hoog mogelijke opbrengst en winst te behalen, ten koste van de gezondheid en het woon- en leefklimaat van de inwoners van de betrokken gemeenten.

Ook blijkt uit de second opinion dat in het MER gerekend is met een geluidreductiemaatregel, zonder dat onderzocht is of deze noodzakelijk is voor elke beoogde windturbine.¹⁴ Indien uit onderzoek blijkt dat de geluidreductiemaatregel niet noodzakelijk is voor elke windturbine, kan dat ook gevolgen hebben voor de *business case*.

¹³ Op basis van deze vier conclusies stelt gemeente Buren dat geen sprake is van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering. Zie in dit kader AbRS 12 april 2023, ECLI:NL:RVS:2023:1433.

¹⁴ Arcadis, 9 oktober 2024, '*Second opinion ontwerp besluit windpark Echteld-Lienden*', p. 6

Los van het voorgaande kan het volgens de gemeente Buren überhaupt niet zo zijn dat het slagen van een economische *business case* voorrang krijgt op het belang van leefbaarheid en gezondheid van burgers. Ook daarom zal uw college volgens de gemeente Buren alleen kunnen vaststellen onder toepassing van de nieuwe landelijke normen. Dit zou het vertrekpunt moeten zijn en niet de opbrengst- en winstverwachting van de initiatiefnemer of haar aandeelhouders. Bij windpark 'Horst en Telgt' was het belang van leefbaarheid en gezondheid kennelijk wel het vertrekpunt. Het ging daar zelfs om veel minder 'ernstig gehinderden'. Sterker nog, het aantal ernstig gehinderden voor 'Windpark Echteld-Lienden' daalt met twintig bij een norm van 45 dB L_{den}¹⁵, wat in absolute zin al een grotere daling is van ernstig gehinderden, dan het totaal aantal ernstig gehinderden (namelijk elf) dat bestond bij windpark 'Horst en Telgt', als in dat geval zou zijn gekozen voor een norm van 47 dB L_{den}.¹⁶

Al met al moet er opheldering komen over de vraag waarom uw college - in weerwil van (i) het advies van de WHO, (ii) de landelijke politiek die met nieuwe normen komt, (iii) de eerder wel door u gehanteerde normstelling van 45 dB L_{den} bij windpark 'Horst en Telgt', (iv) het advies van de lokale GGD Gelderland-Zuid, (v) het advies van de ODR¹⁷, (vi) de second opinion van Arcadis en (vii) het verzoek van de betrokken gemeenten Buren en Neder-Betuwe - kiest voor een geluidnorm van 47 dB L_{den}.

¹⁵ 'Motivering milieunormen Windpark Echteld-Lienden', 13 augustus 2024, p. 27.

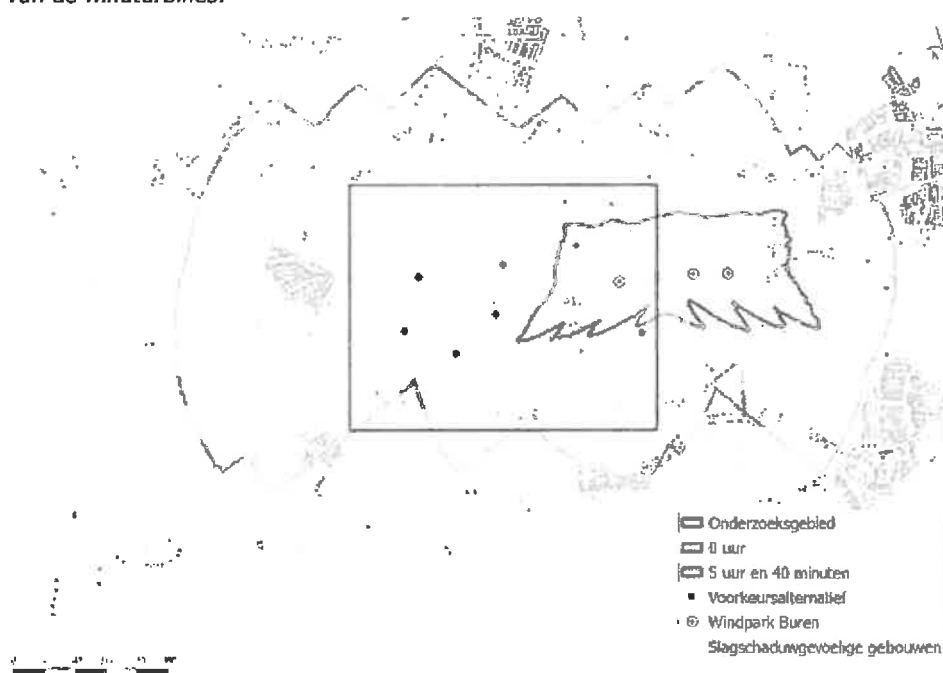
¹⁶ Waarbij het aantal ernstig gehinderde bij windpark 'Horst en Telgt' op elf werd geschat bij een norm van 47 dB L_{den} en op vijf werd geschat bij een norm van 45 dB L_{den}, zie: Pondera, 11 december 2023, 'Milieueffectrapport Windpark Horst en Telgt', p 264.

¹⁷ Omgevingsdienst Rivierenland, waarover hierna meer.

4.2 Slagschaduw en toekomstige ontwikkelingen

In het ontwerpbesluit wordt een slagschaduwnorm van 0% gehanteerd. Gemeente Buren kan zich vanuit het oogpunt van bescherming van de leefbaarheid en gezondheid vinden in hantering van deze norm. In *afbeelding 5.38* van het ontwerpbesluit is de contour (lichtblauwe omlijning) te zien, waarbinnen deze norm geldt. De contour ligt over een aanzienlijk deel van het grondgebied van de gemeente Buren.

Afbeelding 5.38 van het ontwerpbesluit: Overzicht van de slagschaduw voor de ondergrens van de windturbines:

De norm van 0% slagschaduw lijkt niet enkel van toepassing op bestaande woningen, maar gelet op artikel 2.3 van het ontwerpbesluit, geldt deze norm ook voor *nieuwe* woningen. Dit leidt ertoe dat in het geval er in de (nabije) toekomst nieuwe woningen worden gebouwd binnen het lichtblauw omlinjende gebied, dit onmiskenbaar zal leiden tot extra stilzetting van de turbines, wat opbrengstverlies en een 'slechtere' *business case* tot gevolg zal hebben. Dit lijkt niet te zijn meegewogen in het ontwerpbesluit.

Zou het zo zijn dat aan nieuwe (toekomstige) woningen binnen deze contour toch geen bescherming toekomt, dan heeft het (ontwerp)projectbesluit tot gevolg dat een groot deel van het grondgebied van Buren feitelijk ongeschikt wordt gemaakt voor toekomstige woningbouw, wat uit ruimtelijk oogpunt en uit het oogpunt van volkshuisvesting niet aanvaardbaar is. Gezien de actuele woningbouwopgave is het reëel dat binnen afzienbare tijd nieuwe woningbouwlocaties worden voorzien binnen de '0 %-slagschaduwcontour'. Gemeente Buren vraagt uw college klare wijn te schenken over de (ruimtelijke) gevolgen van de in het ontwerpbesluit opgenomen slagschaduwcontour.

5. Opnieuw ter visie

De gemeente Buren stelt zich op het standpunt dat het ontwerpbesluit met bijbehorende stukken niet volledig en daardoor te vroeg ter inzage is gelegd. Een ontwikkeling met een zodanig grote impact op de fysieke leefomgeving als een windpark, dient uiterst zorgvuldig te worden voorbereid. Daarbij is van belang dat alle relevante stukken die noodzakelijk zijn om te kunnen beoordelen of het projectbesluit zorgvuldig is voorbereid ter inzage gelegd moeten worden.

Gemeente Buren signaleert dat een aantal wettelijk verplichte adviezen ontbreekt en dat andere relevante documenten die nodig zijn om te beoordelen of u de omgevingsvergunningen terecht heeft verleend niet ter inzage liggen. In dit kader wordt ook verwezen naar het advies van de Commissie-m.e.r., waarin de vinger wordt gelegd op een aantal cruciale gebreken in het MER. Ook wordt gewezen op de aanvullende gebreken in het MER die in de second opinion van Arcadis zijn beschreven.

Het MER dient te worden aangepast en aangevuld, voordat dit aan het nog te nemen definitieve projectbesluit ten grondslag kan worden gelegd. Gemeente Buren verwacht dat de noodzakelijke aanvullingen op het MER omvangrijk zullen zijn en ook tot wezenlijke veranderingen kunnen leiden in (de motivering van) het ontwerpbesluit.

Gezien de geconstateerde gebreken stelt gemeente Buren zich¹⁸ op het standpunt dat het ontwerpbesluit opnieuw ter inzage gelegd zal moeten worden, zodat Indiërs - inwoners, bedrijven en overheden - zich in hun zienswijze kunnen richten op alle relevante documenten die nodig zijn om het ontwerpbesluit redelijkerwijs te kunnen beoordelen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de wettelijk verplicht gestelde adviezen van het college van burgemeester en wethouders van Buren, waarop hierna wordt ingegaan.

5.1 Adviesbevoegdheid van het college van B&W

Het college van burgemeester en wethouders van Buren (hierna: '*het college van B&W*') is aangewezen als verplichte adviseur ten aanzien van een drietal omgevingsvergunningen die in het ontwerpbesluit zijn opgenomen.¹⁹ De adviesbevoegdheid komt voort uit de gedachte dat het college van B&W normaliter het bevoegd gezag is voor het verlenen van deze omgevingsvergunningen. Nu uw college de besluitbevoegdheid naar zich toe heeft getrokken, is het vanwege de expertise van het college van B&W wenselijk (en derhalve wettelijk verplicht) om advies in te winnen.

¹⁸ Los van het feit dat de uniforme openbare voorbereidingsprocedure niet juist is doorlopen.

¹⁹ Artikel 16.20, lid 1, Ow jo. artikel 4.20, lid 1, Ob. Alleen ten aanzien van de omgevingsvergunning voor de flora en fauna-activiteit is het college van B&W geen adviseur in dit projectbesluit.

Het ontwerpbesluit lijkt echter ten onrechte te suggereren dat het college van B&W geen adviesbevoegdheid heeft of feitelijk onjuist te beweren dat het daar geen gebruik van heeft willen maken. Het ontwerpbesluit had niet ter inzage gelegd mogen worden gelegd voordat de wettelijke adviseurs hun (ontwerp)advies hebben uitgebracht, zodat deze ook ter visie gelegd konden worden.²⁰ Artikel 3:11 lid 1 van de Algemene wet bestuursrecht verplicht daar ook toe.

Het voorgaande is extra van belang nu in deze nieuwe projectbesluitprocedure voor burgers slechts twee momenten (zienwijze en beroep) bestaan waarop zij zich formeel kunnen uitlaten over dit omvangrijke en ingrijpende projectbesluit, waarmee ook direct omgevingsvergunningen ter uitvoering daarvan worden verleend. Daarbovenop is er slechts beroep in eerste en enige aanleg mogelijk, waarbij tevens versneld procesrecht geldt voor het indienen van beroepsgronden.

Onderbouwing omgevingsvergunningen

Bijlagen 2 tot en met 5 bij het ontwerpbesluit bevatten de onderbouwingen voor het verlenen van de omgevingsvergunningen. Onder elk kopje *"Wat staat er in de wet?"* wordt uitgelegd aan welke wettelijke voorschriften de aangevraagde omgevingsvergunning wordt getoetst. In bijlage 3 van het ontwerpbesluit, de onderbouwing voor de omgevingsvergunning voor de milieubelastende activiteit, staat expliciet vermeld dat de Omgevingswet voorschrijft dat advies dient te worden ingewonnen bij het college van B&W:

"In de Ow en het Omgevingsbesluit (Ob) worden bestuursorganen vanwege hun specifieke deskundigheid of betrokkenheid aangewezen als adviseur. Gelet op het bepaalde in artikel 16.15, eerste lid van de Ow en afdeling 4.2 van het Ob, hebben wij de aanvraag ter advies aan de volgende instanties/bestuursorganen gezonden:

- *college van burgemeester en wethouders van de gemeente Neder-Betuwe;*
- *college van burgemeester en wethouders van de gemeente Buren;*
- *(...)"*²¹

In bijlage 2 staat de onderbouwing voor de omgevingsplanactiviteit bouwen en de technische bouwactiviteit voor het windpark. In bijlage 5 staat de onderbouwing voor de omgevingsplanactiviteit bouwen en technische bouwactiviteit voor het onderstation. In bijlagen 2 en 5 wordt bij de vraag *"Wat staat er in de wet?"* ten onrechte niet aangegeven dat het college van B&W adviseur is²², terwijl het college van B&W ook wel degelijk ten aanzien van deze twee omgevingsvergunningen op grond van de Omgevingswet is aangewezen als

²⁰ Vergelijk dit met de verklaring van geen bedenkingen onder oud recht, welke ook altijd ter inzage moest worden gelegd met het ontwerpbesluit. Gemeente Buren is op de hoogte dat het adviesrecht van het college van B&W niet bindend is, maar er dient nog zeker wel gezag aan te worden ontleend.

²¹ Ontwerpbesluit, p. 44.

²² Respectievelijk ontwerpbesluit, p. 41 en p. 72.

adviseur. Hierdoor worden inwoners van gemeente Buren (en Neder-Betuwe) ook op het verkeerde been gezet.

Nog bonter wordt het gemaakt in bijlage 3 bij het ontwerpbesluit, waar (voor de goede orde) wel vermeld staat dat het college van B&W adviseur is voor de omgevingsvergunning voor de milieubelastende activiteit, maar daaraan wordt toegevoegd:

*"Beide colleges hebben vervolgens geen aanleiding gezien om advies uit te brengen."*²³

De bovenstaande bewering is feitelijk onjuist. Het college van B&W heeft wel degelijk gebruik gemaakt van zijn adviesbevoegdheid, hoewel het daartoe niet tijdig en op behoorlijke wijze in de gelegenheid is gesteld. Het advies is uitgebracht op 16 oktober 2024; hierin heeft het college van B&W **negatief** geadviseerd ten aanzien van het verlenen van de omgevingsvergunningen, onder meer omdat de gehanteerde geluidnorm van 47 dB Lden een onaanvaardbare inbreuk vormt op het woon- en leefklimaat van omwonenden. Dit advies zal voor de volledigheid als **bijlage 8** bij deze zienswijze worden gevoegd.

Onbehoorlijk/onvolledig verzoek

Zoals gezegd is het college van B&W aanvankelijk niet op behoorlijke wijze in de gelegenheid gesteld om zijn adviesrecht uit te oefenen. Het heeft daarom bij brief van 22 augustus 2024 aan uw college verzocht te wachten met de besluitvorming over de vaststelling van het ontwerpbesluit, totdat het advies kon worden uitgebracht (**bijlage 9**). Bij deze brief is terzijde een onafhankelijk advies van de GGD Gelderland-Zuid gevoegd, waarin ook wordt geadviseerd om de toekomstige standaardwaarde van 45 dB Lden als geluidnorm te hanteren. Uw college heeft bij brief van 27 augustus 2024 gereageerd, waarin u aangeeft het advies graag ("bij voorkeur") voor het einde van de zienswijzeperiode tegemoet te zien (**bijlage 10**). Daarbij geeft u aan dat de adviesvraag formeel al gedaan is op 16 mei 2024 bij de ODR.²⁴

Om te beginnen: het 'adviesverzoek' van 16 mei 2024 is niet als een behoorlijk verzoek aan te merken. Als **bijlage 11** zijn schermopnames bijgevoegd van het 'adviesverzoek' zoals dat is binnengekomen op het DSO van gemeente Buren. Het verzoek is afkomstig van de Omgevingsdienst Regio Nijmegen ('ODRN') en gaat over een "verklaring van geen bezwaar" gericht aan de al sinds 1999 niet meer bestaande gemeente Lienden. Tevens lijkt het verzoek gericht tot de brandweer en is nergens een toelichting gegeven. Met andere woorden: er is een groot aantal documenten naar gemeente Buren ('Lienden') gestuurd, zonder dat duidelijk is dat de ODRN handelt in opdracht van uw college en zonder enige vorm van toelichting. Bovendien is de verklaring van geen *bezwaar* noch onder de Omgevingswet noch onder het tot 1 januari 2024 geldende recht (Wro en Wabo) een voorkomend figuur. Gemeente Buren

²³ Ontwerpbesluit, p. 44.

²⁴ De ODR heeft het advies namens het college van B&W van Buren opgesteld.

stelt zich op het standpunt dat uw college redelijkerwijs niet kan volhouden dat dit geldt als een behoorlijk en volledig adviesverzoek, waaruit volgt wat van het college van B&W werd verwacht.

Dit wordt ook wel bevestigd in meerdere e-mailwisselingen tussen ODRN, ODR en een planoloog van uw college van begin juni 2024 (**bijlage 12** en **bijlage 13**). Er lijkt bij zowel de ODRN, handelend in opdracht van uw college, als bij de ODR geen duidelijkheid te bestaan over de vraag wat de aard is van het gedane verzoek en wat er van elkaar verwacht wordt. Dit komt gemeente Buren gezien het hiervoor gestelde ook niet vreemd voor (ook met het oog op het feit dat deze adviesbevoegdheid nieuw is onder de inmiddels in werking getreden Omgevingswet).

Op 5 juli 2024 is er door ODRN namens uw college vervolgens een (nieuw) adviesverzoek gestuurd naar de ODR (**bijlage 14**).²⁵ Dit verzoek is wel voorzien van een toelichting, waaruit blijkt dat uw college middels een projectbesluit een aantal omgevingsvergunningen beoogt te verlenen, waarvoor verplicht advies dient te worden ingewonnen bij het college van B&W van Buren (en Neder-Betuwe). Gelet op het feit dat de ODR na 5 juli 2024 nog een verzoek om aanvullende gegevens heeft gedaan, kon het advies in alle redelijkheid niet worden uitgebracht voor 27 augustus 2024, de dag waarop het ontwerpbesluit is vastgesteld.

Daarnaast is in het verzoek van 5 juli 2024 ook geen termijn gesteld waarbinnen het advies werd verwacht. De Omgevingswet zelf schrijft ook geen termijn voor. Op grond van artikel 3:6 lid 1 Algemene wet bestuursrecht had uw college een redelijke termijn moeten stellen voor het uitbrengen van het advies. Dat is pas gebeurd bij brief van 27 augustus 2024²⁶ (bijlage 10 van deze zienswijze), waarin u aangeeft het advies ("bij voorkeur") te verwachten vóór 17 oktober 2024; het einde van de oorspronkelijke zienswijzentermijn. De aan het college van B&W toekomende wettelijke adviesbevoegdheid wordt op deze manier als een verkapte zienswijze behandeld.²⁷ Op deze wijze wordt de rol van het college van B&W als wettelijk adviseur uitgehold. Daarbij is zoals gezegd van belang dat het ontwerpbesluit pas ter inzage kan worden gelegd nadat de wettelijke adviseurs hun (ontwerp)adviezen hebben uitgebracht, deze zijn betrokken bij het ontwerpbesluit en met dat ontwerp ter visie worden gelegd.

²⁵ Nu ook uw college heeft ingezien dat het nodig was een nieuw verzoek te doen, staat wel vast dat op 16 mei 2024 geen (helder en volledig) verzoek is gedaan. Ook is er een aantal documenten behorende bij de aanvraag in de periode tussen 16 mei 2024 en 5 juli 2024 nader aangevuld (bijv.: 'Toelichting aanvraag omgevingsvergunning milieubelastende activiteit voor het windpark Echteld-Lienden', 3 juli 2024 van Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V.).

²⁶ Tevens de dag waarop het ontwerpbesluit door uw college is vastgesteld.

²⁷ Dit wordt ook met zo veel worden door uw college erkend: "Als de gemeenten nog advies indienen, dan zullen we dit tegelijkertijd met de binnengekomen zienswijzen beoordelen." Zie: Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 5, 'Notitie standpunten gemeente Buren en Neder-Betuwe', p. 7.

5.2 Documenten behorende bij de aanvraag

In het ontwerpbesluit worden de wettelijke toetsingskaders en voorwaarden geschetst waaraan de aangevraagde omgevingsvergunningen moeten voldoen. Vervolgens wordt de aanvraag getoetst aan deze normen.

Er is in het ontwerpbesluit bij de onderbouwing van de omgevingsvergunningen geen enkel inzicht gegeven in de bij de aanvraag behorende documenten. Zo staat bij de omgevingsvergunning voor de omgevingsplanactiviteit bouwen van het onderstation [onderstreping gemachtigde]:

*"Op basis van de ingediende stukken hebben wij de aangevraagde activiteit getoetst aan het omgevingsplan dat, kort gezegd, bestaat uit de regels uit de Bruidsschat en de regels uit de (voormalige) bestemmingsplannen op de locatie"*²⁸

Nergens in of bij het ontwerpbesluit worden de "Ingediende stukken" die behoren bij de aangevraagde activiteit, zoals de bouwtekeningen, of de toelichting op de aanvraag, ter beschikking gesteld.²⁹ Hierdoor is het voor potentiële indieners van zienswijzen niet te beoordelen of de omgevingsvergunning terecht wordt verleend. Het is bijvoorbeeld niet na te gaan of de bouwhoogte van het onderstation in overeenstemming is met de norm van maximaal vier meter hoog. Dit is alleen te beoordelen als de documenten behorende bij de aanvraag ter inzage worden gelegd en dat is niet gebeurd.

Voor de goede orde: dat uw college ervoor kiest de omgevingsvergunningen direct met het projectbesluit te (willen) verlenen, betekent ook dat direct inzicht moet worden gegeven in de documenten die zijn aangeleverd bij de aanvraag; deze hadden gelijktijdig met het ontwerpbesluit ter inzage gelegd moeten worden.

Dat niet alle relevante documenten ter inzage liggen die nodig zijn om redelijkerwijs te kunnen beoordelen of uw college terecht de omgevingsvergunningen verleent, is ook door uw college erkend gedurende de zienswijzeperiode. Op 3 oktober 2024 staat ineens op de documentenpagina van het projectbesluit (de 'locatie' waar het ontwerpbesluit 'digitaal' ter inzage ligt):

*"Activiteitenplan Omgevingswet Windpark Echteld Lienden
Naar aanleiding van vragen over de documenten is het activiteitenplan toegevoegd aan de onderliggende stukken van het ontwerp-projectbesluit."*³⁰

²⁸ Ontwerpbesluit, p. 73.

²⁹ Terzijde: de eerdergenoemde 'Toelichting aanvraag omgevingsvergunning milieubelastende activiteit voor het windpark Echteld-Lienden' van 3 juli 2024 van Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V., is ook niet te vinden bij de ter inzage gelegde documenten.

³⁰ Energiepark Echteld Lienden – archiefpagina (www.gelderland.nl).

Dit is een document dat behoorde bij de aanvraag voor de omgevingsvergunning voor de flora en fauna-activiteit. Dit document is in de onderbouwing van de betreffende omgevingsvergunning wel specifiek benoemd³¹ (in tegenstelling tot niet gespecificeerde 'ingediende stukken'), maar (eerst nog) niet ter inzage gelegd en ook niet te vinden als bijlage bij het MER. Uw college besluit hierop op de laatste dag van de zienswijzentermijn (16 oktober 2024) de zienswijzeperiode met vier weken te verlengen tot en met 13 november 2024, omdat u het belangrijk vindt dat iedereen de gelegenheid heeft om dat document te kunnen bestuderen en daarop te reageren.³² Gemeente Buren deelt die opvatting, maar wijst er ook op dat er nog veel meer documenten behorende bij de aanvraag voor de omgevingsvergunningen niet ter inzage hebben gelegen.

Nu uw college eerder aanleiding heeft gezien om de zienswijzentermijn te verlengen vanwege één bij de aanvraag behorend document dat niet ter inzage was gelegd, gaat gemeente Buren ervan uit dat uw college nu werkelijk ook *alle* nog ontbrekende documenten behorende bij de aanvragen voor *alle* omgevingsvergunningen alsnog ter visie legt en daarbij een nieuwe termijn van zes weken geeft aan een ieder om zienswijzen in te dienen.

Enkele van die documenten worden nu benoemd.

Onder voetnoot 29 is al gesteld dat in ieder geval niet ter visie heeft gelegen het document *'Toelichting aanvraag omgevingsvergunning milieubelastende activiteit voor het windpark Echteld-Lienden'* van 3 juli 2024 van Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V. Dat geldt ook voor onder meer de volgende documenten:

- *'Toelichting aanvraag omgevingsvergunning omgevingsplanactiviteit voor bouwwerken en de omgevingsvergunning technische bouwactiviteit voor de bouw van een onderstation'* van 3 juli 2024 van Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V.;
- Addendum van 17 april 2024 van Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V. (referentie: 135341/24-005.051);
- *'ECHTELD overview en aanzicht Substation'* (**bijlage 15**) en *'Plattegrond en detailtekening onderstation'* (**bijlage 16**);
- *'Toelichting aanvraag omgevingsvergunning omgevingsplanactiviteit voor bouwwerken en de omgevingsvergunning technische bouwactiviteit voor het windpark Echteld-Lienden'* van 3 juli 2024 van Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V.

³¹ Ontwerpbesluit, p. 56.

³² *Provinciaal blad* 2024, 16129. Terzijde pas gepubliceerd in het Provinciaal blad op 22 oktober 2024. Daarnaast wordt er nogmaals op gewezen dat het verlengen van een zienswijzentermijn gelet op artikel 3:16 lid 1 Awb niet mogelijk is (AbRS 4 oktober 2023, ECL:NL:RVS:2023:3696, r.o. 5.1). Uw college had de terinzagelegging moeten staken en het gehele ontwerpbesluit met alle stukken opnieuw ter inzage moeten leggen voor een termijn van zes weken.

Uiteraard is gemeente Buren bereid om een volledige lijst met ontbrekende documenten over te leggen. Daarbij verdient wel opmerking dat de gemeente Buren dit alleen kan doen ten aanzien van de (aanvragen voor) omgevingsvergunningen waarvoor het college van B&W adviesgerechtigd is, aangezien de ODR daarvoor wel de beschikking heeft gekregen over alle ingediende stukken behorende bij de aanvraag. Deze hadden echter ook in het kader van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure voor een ieder ter inzage gelegd moeten worden.

5.3 Gebreken MER

Gemeente Buren sluit zich aan bij het voorlopig toetsingsadvies van de Commissie-m.e.r. van 5 september 2024. Daarin constateert ook de Commissie-m.e.r. dat nog belangrijke informatie in het MER ontbreekt op een viertal punten. Deze informatie dient te worden aangevuld.

Hierbij merkt gemeente Buren op dat het onzorgvuldig is dat de Commissie-m.e.r. niet ook de beschikking had over het ontwerpbesluit zelf, de motivering en de omgevingsvergunningen. Weliswaar adviseert de Commissie-m.e.r. natuurlijk hoofdzakelijk over de inhoud van het MER, maar het is wenselijk dat de Commissie-m.e.r. vanwege haar expertise zich ook uit kan laten over de vraag of het MER op juiste en zorgvuldige wijze is meegenomen in de besluitvorming die heeft geleid tot het ontwerpbesluit.

Daarnaast wijst gemeente Buren op een punt dat al in deze zienswijze naar voren is gebracht bij de second opinion op het MER, te weten de geluidreductiemaatregel en opbrengstderving.³³ In aanvulling hierop vraagt gemeente Buren ook uw aandacht voor de overige aangehaalde punten in de second opinion over de jaargemiddelde geluidemissies, geluidsspectrum, de constatering met betrekking tot het aspect geluid in het ontwerpbesluit en de constatering met betrekking tot het aspect slagschaduw.³⁴

Gemeente Buren wijst er terzijde op dat een wezenlijke aanvulling op het MER, kan betekenen dat deze opnieuw ter inzage gelegd dient te worden als de aanvullingen van invloed zijn op de te maken afweging van de milieueffecten, althans dat partijen zich daar opnieuw over mogen uitlaten.

Tot slot wordt in het MER verwezen naar een door TNO uitgevoerde radartoets, vanwege de ligging van het beoogde windpark binnen een radarverstoringsgebied.³⁵ Het onderzoek is niet toegevoegd als bijlage, omdat het gerubriceerd is. Bij het provinciaal inpassingsplan voor windpark 'Horst en Telgt' was echter wel een '*Rapportage radarhindertoetsing*' (bijlage 9 bij (de toelichting van) het Inpassingsplan windpark 'Horst en Telgt'³⁶) gevoegd, waarin TNO met de initiatiefnemer haar bevindingen op hoofdlijnen deelt, zonder gerubriceerde informatie vrij

³³ Zie daarvoor p. 8 van deze zienswijze.

³⁴ Arcadis, 9 oktober 2024, '*Second opinion ontwerp besluit windpark Echteld-Lienden*', p. 5-8.

³⁵ MER, p. 54 en p. 192.

³⁶ Zie voor de stukken behorende bij dit inpassingsplan de themapagina van uw provincie.

te geven. Gemeente Buren verzoekt uw college om een dergelijke rapportage voor 'Windpark Echteld-Lienden' ook te openbaren zodat op hoofdlijn kennisgenomen kan worden van de bevindingen van TNO.

5.4 Tussenconclusie

Een projectbesluit is een nieuw instrument onder de Omgevingswet, dat aan uw college een vergaande en ingrijpende bevoegdheid toekent en waarbij de procedure met ultieme zorgvuldigheid moet worden doorlopen. Gemeente Buren kan niet anders concluderen dan dat het ontwerpbesluit te vroeg ter inzage is gelegd en daarop heeft ze uw college gedurende het proces ook meermaals gewezen en in dat kader ook verzocht om uit het oogpunt van zorgvuldigheid het ontwerpbesluit nog niet vast te stellen.

Ten onrechte zijn met het ontwerpbesluit niet de adviezen van de wettelijk adviseurs tijdig ingewonnen en daardoor niet bij het ontwerpbesluit betrokken. Tevens zijn belangrijke documenten die behoren bij de aanvraag voor de omgevingsvergunningen ten onrechte niet ter inzage gelegd, waardoor niet voor een ieder te verifiëren is of uw college de omgevingsvergunningen terecht wil verlenen. Ook het MER kent een fors aantal gebreken. Uw college heeft daarnaast in strijd met de wet de termijn voor de tervisielegging onder de uniforme openbare voorbereidingsprocedure gewijzigd.

De enige conclusie die hieraan verbonden kan worden is dat het projectbesluit opnieuw ter inzage moet worden gelegd voor een termijn van zes weken, waarbij *alle* relevante documenten die benodigd zijn om het ontwerp integraal te kunnen beoordelen voor een ieder beschikbaar worden gesteld.

6. Participatie en compensatie

6.1 Participatie

Participatie zoals uw college in dit proces heeft vormgegeven, mag eigenlijk geen participatie heten. U heeft inwoners voorgelicht over uw plannen en weliswaar ruimte gegeven voor het uiten van de zorgen en emoties, maar op geen enkel moment in het proces serieus gevolg gegeven aan die zorgen en emoties.

Er is niet ingegaan op de wensen van omwonenden. Niet op het terugbrengen van het aantal turbines, zoals bepleit door de omgevingsadviesraad (OAR), niet op het serieus onderzoeken van de gewenste aanpassing van het geluid, niet op het serieus onderzoeken van lokaal eigendom. Kortom: er is vooral informatie *gezonden*, niet *uitgewisseld* en ook niet gebruikt om een besluit te nemen dat op draagvlak kan rekenen.

In het participatieverslag staat vooral een opsomming van dat wat gedaan is in het licht van participatie. Er ontbreekt een duiding van de bijeenkomsten. Er ontbreekt een duidelijke en

inhoudelijke motivering bij keuzes die gemaakt zijn als het gaat om zaken die belangrijk zijn voor inwoners. Zo is de keuze om vast te blijven houden aan het lokaal eigendom in de vorm van verdelen van de overwaarde - zonder enige garantie op uitkering omdat die afhankelijk is van het rendement van de windturbines - onnavolgbaar. Tijdens de bewonersbijeenkomsten is daar ook niet positief op gereageerd. Immers, de inwoners hebben altijd de overlast, maar afhankelijk van de winst van de initiatiefnemer krijgen ze wel of juist geen compensatie. Ten onrechte wordt gesuggereerd dat de omgeving overwegend enthousiast is.³⁷

Het zijn juist dit soort 'hoog-over' besluiten, die maken dat mensen het vertrouwen in de politiek verliezen. Uw college heeft daar wellicht minder nadrukkelijk mee te maken, op lokaal niveau is dit zeer goed merkbaar. Overheden in Gelderland moeten juist naast elkaar werken aan het krijgen en houden van vertrouwen van haar inwoners. Daar past bij dat hun zorgen serieus worden genomen nemen. Gemeente Buren doet een dringend appel op uw college dat in dit proces beter tot uitdrukking te brengen dan tot dusverre gebeurd is.

6.2 Compensatie

Het provinciaal '*Participatie- en communicatieplan Energiepark Echteld Lienden (onderdeel inpassing windpark)*' van april 2023 geeft op pagina 6 het volgende aan:

"De provincie en gemeenten steunen het in het klimaatakkoord afgesproken streven naar 50% lokaal eigendom. Het is aan de initiatiefnemer en energiecoöperatie om een voorstel voor financiële participatie te doen. Zij betrekken hier de omgeving bij. In de werkgroep financiële participatie werken provincie, initiatiefnemer, energiecoöperatie en gemeenten Neder-Betuwe en Buren de financiële participatie verder uit. Uiteindelijk worden de afspraken over financiële participatie vastgelegd in een anterieure overeenkomst, een privaatrechtelijke overeenkomst tussen de provincie en de initiatiefnemer."

Uit het ontwerpbesluit en de daarbij behorende stukken volgt dat er nog geen anterieure overeenkomst is, waarin deze afspraken over financiële participatie zijn vastgelegd.³⁸ Dit had volgens gemeente Buren al moeten gebeuren, voordat u het ontwerpbesluit ter visie had gelegd. Daarbij wordt wederom verwezen naar (de procedure die gevolgd is bij) windpark 'Horst en Telgt', waarin een financieel participatieplan *voorafgaand* aan de terinzagelegging van het ontwerp-provinciaal inpassingsplan al was vastgesteld door de stuurgroep (en later voor de definitieve vaststelling van het inpassingsplan nog is geüpdatet). Ook dit is weer een illustratie van de constatering dat de besluitvorming voor 'Windpark Echteld-Lienden' te haastig is verlopen, terwijl andere belangrijke aspecten ten onrechte nog niet zijn uitgewerkt.

³⁷ Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 4, '*Motivering financiële participatie*', p. 2.

³⁸ '*Participatieverslag Windpark Echteld Lienden*', p. 25, het ontwerpbesluit, p. 187 en de bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 4, '*Motivering financiële participatie*'.

Aangezien het ontwerpbesluit integraal opnieuw ter visie zal moeten worden gelegd, kan en moet de financiële participatie bij de nieuwe tervisielegging ook al zijn uitgewerkt en (anterieur) zijn geborgd.

Momenteel staat in het eerdergenoemde document *'Motivering financiële participatie'* dat het omwonendenvoordeel helpt bij het bestrijden van energiearmoede. Nergens is echter een definitie gegeven van dit begrip. Ook is niet duidelijk hoeveel omwonenden gaan meeprofiten bij 'overwinst'. Dit is simpelweg te verklaren doordat de financiële participatie nog niet gedetailleerd is uitgewerkt. Gemeente Buren verzoekt uw college dit zorgvuldig uit te werken en te borgen dat de omgeving financieel mee kan profiteren van het windpark.

Gemeente Buren wil als laatste punt in deze zienswijze aankaarten dat Initiatiefnemer tegen gemaakte beloftes in zich niet heeft gehouden aan het *'Participatiekader Duurzame Energie'* van onze gemeente van mei 2021. In dit kader staat een aantal voorwaarden waaraan een Initiatiefnemer die grootschalig duurzame energie wil opwekken in de gemeente Buren dient te voldoen.

In het principeverzoek van Initiatiefnemer van 3 september 2021 staat het volgende:

"In de raadsvergadering van 15 juni 2021 heeft de gemeenteraad van Buren het 'Participatiekader Duurzame Energie' vastgesteld. Hierin staat hoe de gemeente Buren inwoners, ondernemers en organisatie wil betrekken bij duurzame energieprojecten voor zon en wind (zie paragraaf 4.4.1).

*In dit hoofdstuk beschrijven we onze uitgangspunten voor proces- en financiële participatie en laten we zien dat deze naadloos aansluiten bij de spelregels die in het gemeentelijke beleidskader zijn opgenomen."*³⁹

Er wordt op meerdere plaatsen in/bij het ontwerpbesluit geconcludeerd dat rekening is gehouden met het gemeentelijk beleidskader.⁴⁰ Gemeente Buren kan zich niet vinden in de bovenstaande stelling en is van mening dat initiatiefnemer onvoldoende rekening heeft gehouden met haar gemeentelijke beleidskader voor (financiële) participatie. Binnen gemeente Buren geldt nog een aantal extra voorwaarden voor Initiatiefnemers van grootschalige duurzame energieprojecten, bovenop de voorwaarden die volgen uit de *'Gedragscode Wind-op-Land'* van NWEA (Nederlandse WindEnergie Associatie), mede ondertekend door Initiatiefnemer. In het principeverzoek heeft initiatiefnemer aangegeven zich aan dit lokale beleid te willen houden.

Eén van die extra voorwaarden is dat € 1,- per opgewekte MWh naar het Omgevingsfonds

³⁹ *'Principeverzoek Energiepark Echteld-Lienden'*, Vattenfall N.V., 3 september 2021, p. 34.

⁴⁰ Bijvoorbeeld het provinciaal *'Participatie- en communicatieplan Energiepark Echteld Lienden (onderdeel Inpassing windpark)'* van april 2023, p. 7 en het provinciaal *'Participatieverslag Windpark Echteld Lienden'* van juni 2024, p. 6-7.

Buren⁴¹ dient te gaan, in plaats van € 0,50 die de landelijk Gedragscode voorschrijft.⁴² Initiatiefnemer heeft in het principeverzoek specifiek toegezegd aan deze bijdrage te willen voldoen.⁴³

In de verantwoording over de financiële participatie staat echter:

*"De bijdrage van € 0,40 - € 0,50 per MWh uit de gedragscode 'Acceptatie en Participatie Wind op Land' van de Nederlandse Windenergie Associatie (NWEA) komt daar nog eens bij."*⁴⁴

Hieruit blijkt dat uw college niet uitgaat van de door Initiatiefnemer beloofde bijdrage van € 1,- per opgewekte MWh. Gemeente Buren betreurt het dat Initiatiefnemer haar beloftes om rekening te houden met het gemeentelijk beleidskader niet waarmaakt en verzoekt uw college, indien u overgaat tot vaststelling van het definitieve projectbesluit, te verzekeren dat Initiatiefnemer zoals toegezegd met € 1,- per opgewekte MWh zal bijdragen aan het Omgevingsfonds.

7. Afronding

Gelet op het voorgaande verzoekt gemeente Buren uw college in de eerste plaats om af te zien van het vaststellen van het projectbesluit, voor zover dat betrekking heeft op haar grondgebied. Gemeente Buren heeft in het kader van de RES 1.0 expliciet besloten geen windturbines voor grootschalige opwek binnen haar gemeentegrenzen te voorzien. Het windpark is ook niet noodzakelijk voor de te behalen RES-doelen. De gemeente Buren verzoekt u dan ook om het democratisch gelegitimeerde RES 1.0-bod van Regio Fruitdelta Rivierenland, welke is aangemeld bij het NPRES (als regionaal overeengekomen bod), te respecteren. Mocht u in weerwil van al hetgeen is gesteld toch het projectbesluit in deze vorm willen vaststellen, dan verzoekt de gemeente Buren u het projectbesluit:

1. alleen definitief vast te stellen, indien wordt aangesloten bij de nieuwe landelijke normen voor windturbines. Er zijn geen valide argumenten voor het hanteren van lokale normen die de leefbaarheid en gezondheid van de inwoners van onze gemeente en uw provincie schaden;

⁴¹ Het omgevingsfonds Buren opereert onafhankelijk en zonder tussenkomst van gemeente Buren en ondersteunt duurzame initiatieven van inwoners binnen de gemeente.

⁴² 'Participatiekader Duurzame Energie, gemeente Buren', mei 2021, p. 11.

⁴³ 'Principeverzoek Energiepark Echteld-Lienden', Vattenfall N.V., 3 september 2021, p. 40.

⁴⁴ Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 4, 'Motivering financiële participatie', p. 3.

2. niet definitief vast te stellen, voordat het ontwerpbesluit opnieuw integraal ter inzage heeft gelegen met alle relevante stukken en documenten - waaronder de adviezen van de wettelijk adviseurs en de niet ter inzage gelegde stukken behorende bij de aanvraag van de omgevingsvergunningen - die redelijkerwijs noodzakelijk zijn om het ontwerpbesluit te kunnen beoordelen;
3. aansluitend hierop het MER aan te passen en aan te vullen in lijn met het toetsingsadvies van de Commissie-m.e.r. en de constatering uit de second opinion van Arcadis, waarbij expliciet dient te worden overwogen of dit leidt tot aanpassingen in het (nieuwe nog ter inzage te leggen) ontwerpbesluit;
4. voordat het nieuwe ontwerpbesluit ter inzage wordt gelegd, de afspraken over financiële participatie al vast te leggen en een financieel participatieplan op te stellen waarin onder andere wordt geborgd dat € 1,- per opgewekte MWh naar het Omgevingsfonds Buren gaat, zoals door initiatiefnemer is toegezegd.

Tot een nadere toelichting van deze zienswijze is gemeente Buren graag bereid.

Met vriendelijke groet,
Vangoud Advocaten B.V.

B. Oudenaarden
Advocaat

Overzicht van bijlagen

- Bijlage 1:** Ontvangstbevestiging GS ingekomen zienswijze, 17 oktober 2024;
- Bijlage 2:** Correspondentie gemeente Buren en GS over pro forma zienswijze (eind oktober 2024);
- Bijlage 3:** E-mail gemeente Buren aan GS over verlengen zienswijzentermijn, 28 oktober 2024;
- Bijlage 4:** Brief gemeente Buren aan GS over verlengen zienswijzentermijn, 6 november 2024;
- Bijlage 5:** Vaststellingsbesluit Provinciale Staten Gelderland concept RES, 9 juni 2021;
- Bijlage 6:** Aanbieding RES 1.0 Fruitdelta Rivierenland, 1 juli 2021;
- Bijlage 7:** Arcadis, 9 oktober 2024, *'Second opinion ontwerp besluit windpark Echteld-Lienden'*;
- Bijlage 8:** Adviesrapport vergunningverlening B&W, 16 oktober 2024;
- Bijlage 9:** Brief van college van B&W van Buren aan GS Gelderland, 22 augustus 2024;
- Bijlage 10:** Brief van GS Gelderland aan college van B&W van Buren, 27 augustus 2024;
- Bijlage 11:** Verzoek verklaring van geen bezwaar van ODRN aan gemeente Lienden, 16 mei 2024;
- Bijlage 12:** E-mailwisseling over adviesverzoek 1 (begin juni 2024);
- Bijlage 13:** E-mailwisseling over adviesverzoek 2 (begin juni 2024);
- Bijlage 14:** Verzoek om advies ODRN aan ODR, 5 juli 2024;
- Bijlage 15:** Ontbrekend document behorende bij de aanvraag omgevingsvergunning 1;
- Bijlage 16:** Ontbrekend document behorende bij de aanvraag omgevingsvergunning 2.

Bijlage 1

ONTVANGEN 21 OKT 2024

Datum
17 oktober 2024

Zaaknummer
2024-003854

Onderwerp
Ontvangstbevestiging

inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Advocaten B.V.
T.a.v. [redacted]
[redacted]
ARNHEM

Uw brief d.d. : 16-10-2024
met kenmerk : D20220291
onderwerp : Zienswijze provincie Gelderland

is ontvangen op : 16-10-2024
en toegezonden : PRG
aan afdeling/team

Beste meneer, mevrouw,

Bedankt voor uw zienswijze.

Uw zienswijze nemen wij mee in de afwegingen voor de volgende stap. Op onze website zijn de vervolgstappen aangegeven.

Zodra er een besluit is genomen over de volgende stap, ontvangt u een reactie op uw zienswijze.

In deze reactie geven we aan of naar aanleiding van uw zienswijze, aanpassingen zijn gedaan. Is dit niet het geval, dan leggen wij uit waarom.

Heeft u in de tussentijd vragen, dan kunt u hiervoor bellen met het Provincieloket (026 359 9999).

Vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten van Gelderland

Dit bericht is automatisch aangemaakt en is daarom niet ondertekend.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 CX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

Bijlage 2

geprint door: [REDACTED]

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@vangoud.nl>
Aan: Provincie Gelderland <provincieloket@gelderland.nl>
Datum: maandag, 28 oktober 2024 13:49
Onderwerp: Re: vraag over Ingediende pro-formazienswijze windpark Echteld-Lienden [Referentienummer: 241021-000075]
[D20220291_154872369]

Geachte heer, mevrouw,

Dank voor uw reactie. Hierin wordt echter miskend dat het niet aan de provincie is om te beoordelen of een termijn voor het aanvullen van de zienswijze wordt geboden nadat een 'pro forma' zienswijze is ingediend. Daarnaast is nog steeds geen brief (ontvangstbevestiging) ontvangen van uw provincie, waarin wordt onderkend dat gemeente Buren een pro forma zienswijze heeft ingediend.

De zienswijzeperiode is met vier weken verlengd, omdat de provincie zelf niet alle relevante stukken ter inzage heeft gelegd. Dit staat echter volledig los van het recht om een pro forma zienswijze in te dienen, waarbij op grond van het zorgvuldigheidsbeginsel een termijn van twee weken bovenop de zienswijzetermijn wordt geboden. Dit is een in de jurisprudentie ontwikkeld recht. Gemeente Buren verzoekt u daarom alsnog gehoor te geven aan haar verzoek. Dit kunt u doen middels het sturen van de bovengenoemde brief (ontvangstbevestiging), waarin wordt onderkend dat gemeente Buren een pro forma zienswijze heeft ingediend en waarin u aangeeft dat gemeente Buren twee weken bovenop de zienswijzetermijn krijgt voor het voorzien van een inhoudelijke motivering van de zienswijze. Ook in andere zaken handelt de provincie op deze wijze als een pro forma zienswijze is ontvangen.

Vanwege het belang van deze zaak verzoek ik u een op deze zaak ingevoerde jurist telefonisch contact te laten opnemen met mijn kantoor om het voorgaande te bespreken.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Juridisch medewerker

[REDACTED] ADVOCATEN B.V. www.vangoud.nl [REDACTED]@vangoud.nl
[REDACTED] Arnhem [REDACTED] Arnhem

Disclaimer - Deze e-mail en mogelijk meegezonden bestanden zijn vertrouwelijk en bevatten informatie die alleen bedoeld is voor de geadresseerde. Heeft u deze e-mail ontvangen en bent u niet de geadresseerde, stel dan de zender van de e-mail op de hoogte via e-mail of telefoon ([REDACTED]) en verwijder deze e-mail van uw systeem. Wij kunnen niet garanderen dat deze e-mail en mogelijk meegezonden bestanden virusvrij zijn, ondanks dat wij daar grote zorg aan besteden om dit risico zo beperkt mogelijk te houden. Disclaimer - This e-mail and any files transmitted with it are confidential and contain privileged or copyright information. If you have received this message in error, please notify the sender immediately by e-mail or phone ([REDACTED]) and delete this e-mail from your system. We do not guarantee that this material is free from viruses or any other defects although due care has been taken to minimise the risk.

Van: Provincie Gelderland <provincieloket@gelderland.nl>
Datum: maandag, 28 oktober 2024 11:10
Aan: [REDACTED]@vangoud.nl
Onderwerp: vraag over Ingediende pro-formazienswijze windpark Echteld-Lienden [Referentienummer: 241021-000075]

Beste [REDACTED],

Uw vraag met nummer 241021-000075 is beantwoord door een inhoudelijk specialist. Hieronder leest u dit antwoord:

Onderwerp: Ingediende pro-formazienswijze windpark Echteld-Lienden

Reactie (28-10-2024 11:10)

Zoals u weet is de mogelijkheid om zienswijzen in te dienen verlengd tot en met 13 november. Deze extra termijn van 4 weken zou toereikend moeten zijn om uw forma zienswijze nader te motiveren. Een nog langere termijn is niet wenselijk omdat het belang van de provincie is om de zienswijzennota onmiddellijk daarna af te ronden.

Reactie (21-10-2024 13:55)

Hartelijk dank voor uw vraag. Wij hebben deze op 21-10-2024 13:55 ontvangen en geregistreerd onder referentienummer 241021-000075.

U heeft de volgende vraag ingediend: Ingediende pro-formazienswijze windpark Echteld-Lienden

Binnen 10 werkdagen ontvangt u een reactie van ons. In de meeste gevallen krijgt u eerder bericht.

Meer Informatie

Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met het Provincieloket. Houd hiervoor het referentienummer van de vraag bij de hand. Op die manier kunnen wij u sneller van dienst zijn. Wij helpen u graag verder.

Met vriendelijke groet,
de medewerkers van het Provincieloket

026 359 99 99 | provincieloket@gelderland.nl | www.gelderland.nl

Wilt u weten hoe wij omgaan met uw persoonsgegevens? Bekijk dan onze [privacyverklaring](#).

geprint door: [REDACTED]

Van: Provincie Gelderland <provincieloket@gelderland.nl>
Aan: [REDACTED]@vangoud.nl
Datum: dinsdag, 29 oktober 2024 13:55
Onderwerp: vraag over Ingediende pro-formazienswijze windpark Echteld-Lienden [D20220291_I54872369] [Referentienummer: 241028-000084]

Beste [REDACTED]

Uw vraag met nummer 241028-000084 is beantwoord door een inhoudelijk specialist. Hieronder leest u dit antwoord:

Onderwerp: Ingediende pro-formazienswijze windpark Echteld-Lienden [D20220291_I54872369]

Reactie 29-10-2024 13:55

Wij hebben de namens uw client gemeente Buren ingediende pro forma zienswijze ontvangen op 16 oktober 2024.

Op diezelfde datum is tijdens een bespreking in provinciale staten door gedeputeerde staten de toezegging gedaan dat iedereen tot 13 november 2024 de tijd krijgt om een zienswijze in te dienen. Dit omdat het activiteitenplan, dat onderdeel is van de aanvraag, slechts 2 weken van de oorspronkelijke inzageperiode ter inzage heeft gelegen. Daarom heeft u van ons geen aparte brief met een extra termijn van 2 weken op uw pro forma zienswijze ontvangen.

De extra termijn van 4 weken die nu geboden wordt, is ruim meer dan u anders gekregen zou hebben. Wij gaan er vanuit dat dit voldoende ruimte geeft om uw zienswijze te vervolmaken en aan ons te sturen. Dat de termijn verlengd is, is per mail van 23 oktober 2024 aan u meegedeeld. U ontvangt daarom geen ander bericht of brief ten aanzien van uw pro forma zienswijze. Ook is het niet zo dat u na 13 november 2024 nogmaals 2 weken extra de tijd krijgt om uw pro forma zienswijze aan te vullen.

De regelgeving en jurisprudentie die u noemt in uw mail van 28 oktober 2024 is ons bekend. Zowel gedeputeerde als provinciale staten zijn van mening dat zij door deze extra tijd voldoende gelegenheid bieden aan iedereen, om een zienswijze in te dienen. Er is geen sprake van een wijziging van de aanvraag of het ontwerp besluit die maakt dat de inzage periode in zijn geheel overnieuw moet. Ook worden geen partijen in hun belangen geschaad. Daarmee zijn onze beide staten van mening dat zij op deze wijze invulling kunnen geven aan de behoefte van diverse partijen ten aanzien van de mogelijkheid om in te spreken op het ontwerp besluit.

Een nadere toelichting van uw kant of telefonisch contact met onze juridische afdeling is niet nodig.

Reactie 28-10-2024 14:15

Hartelijk dank voor uw vraag. Wij hebben deze op 28-10-2024 14:01 ontvangen en geregistreerd onder referentienummer 241028-000084

Binnen 10 werkdagen ontvangt u een reactie van ons. In de meeste gevallen krijgt u eerder bericht.

U heeft het volgende bij ons ingediend:

Uw vraag gaat over: Vragen Vergunningen/ontheffingenLopende vergunningaanvraag
Onderwerp: Ingediende pro-formazienswijze windpark Echteld-Lienden [D20220291_I54872369]
Voorletters: [REDACTED]
Voornaam: [REDACTED]
Tussenvoegsel: van
Achternaam: [REDACTED]
E-mail adres: [REDACTED]@vangoud.nl
Mobiel telefoonnummer: [REDACTED]
Straat + huisnummer: [REDACTED]
Postcode: [REDACTED]
Plaats: [REDACTED]
Vraag: zie hieronder

Klant 28-10-2024 14:01

U ontvangt niet vaak e-mail van [REDACTED]@vangoud.nl.
Ontdek waarom dit belangrijk is

Geachte heer, mevrouw,

Dank voor uw reactie. Hierin wordt echter miskend dat het niet aan de provincie is om te beoordelen of een termijn voor het

aanvullen van de zienswijze wordt geboden nadat een 'pro forma' zienswijze is ingediend. Daarnaast is nog steeds geen brief (ontvangstbevestiging) ontvangen van uw provincie, waarin wordt onderkend dat gemeente Buren een pro forma zienswijze heeft ingediend.

De zienswijzeperiode is met vier weken verlengd, omdat de provincie zelf niet alle relevante stukken ter inzage heeft gelegd. Dit staat echter volledig los van het recht om een pro forma zienswijze in te dienen, waarbij op grond van het zorgvuldigheidsbeginsel een termijn van twee weken bovenop de zienswijzetermijn wordt geboden. Dit is een in de jurisprudentie ontwikkeld recht. Gemeente Buren verzoekt u daarom alsnog gehoor te geven aan haar verzoek. Dit kunt u doen middels het sturen van de bovengenoemde brief (ontvangstbevestiging), waarin wordt onderkend dat gemeente Buren een pro forma zienswijze heeft ingediend en waarin u aangeeft dat gemeente Buren twee weken bovenop de zienswijzetermijn krijgt voor het voorzien van een inhoudelijke motivering van de zienswijze. Ook in andere zaken handelt de provincie op deze wijze als een pro forma zienswijze is ontvangen.

Vanwege het belang van deze zaak verzoek ik u een op deze zaak ingevoerde jurist telefonisch contact te laten opnemen met mijn kantoor om het voorgaande te bespreken. Met vriendelijke groet,

Juridisch medewerker
 Advocaten B.V.
w.
www.vangoud.nl
e.
.nl
m.
t.
f.
p.
Postbus 91, Arnhem
b.
 Arnhem

Disclaimer - Deze e-mail en mogelijk meegezonden bestanden zijn vertrouwelijk en bevatten informatie die alleen bedoeld is voor de geadresseerde. Heeft u deze e-mail ontvangen en bent u niet de geadresseerde, stel dan de zender van de e-mail op de hoogte via e-mail of telefoon (() en verwijder deze e-mail van uw systeem. Wij kunnen niet garanderen dat deze e-mail en mogelijk meegezonden bestanden virusvrij zijn, ondanks dat wij daar grote zorg aan besteden om dit risico zo beperkt mogelijk te houden. Disclaimer - This e-mail and any files transmitted with it are confidential and contain privileged or copyright information. If you have received this message in error, please notify the sender immediately by e-mail or phone (() and delete this e-mail from your system. We do not guarantee that this material is free from viruses or any other defects although due care has been taken to minimise the risk.

Van: Provincie Gelderland

Datum: maandag, 28 oktober 2024 11:10

Aan: @vangoud.nl

Onderwerp: vraag over Ingediende pro-formazienswijze windpark Echteld-Lienden [Referentienummer: 241021-000075]

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met het Provincieloket. Houd hiervoor het referentienummer van de vraag bij de hand. Op die manier kunnen wij u sneller van dienst zijn. Wij helpen u graag verder.

Met vriendelijke groet,
de medewerkers van het Provincieloket

026 359 99 99 | provincieloket@gelderland.nl | www.gelderland.nl

 provincie
Gelderland

Wilt u weten hoe wij omgaan met uw persoonsgegevens? Bekijk dan onze [privacyverklaring](#)

Bijlage 3

geprint door: [REDACTED]

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@vangoud.nl>
Aan: post@gelderland.nl
Datum: maandag, 28 oktober 2024 16:25
Onderwerp: Verlenging zienswijze in strijd met de wet (Zienswijze Windpark Echteld-Lienden, zaaknummer 2024-003854)
[D20220291_154883376]
Bijlagen: prb-2024-16129.pdf;

Geachte heer, mevrouw,

Namens gemeente Buren vraag ik uw aandacht voor het volgende. Op 16 oktober 2024 heeft gemeente Buren een 'pro forma' zienswijze ingediend met betrekking tot het ontwerpprojectbesluit 'Windpark Echteld-Lienden'.

Onlangs heeft gemeente Buren kennisgenomen van het besluit van Gedeputeerde Staten tot verlenging van de periode van terinzagelegging, zoals bekendgemaakt op 22 oktober 2024 (Provinciaal blad, 2024 nr. 16129; zie ook de bijlage bij deze e-mail).

Namens gemeente Buren wijs ik erop dat het verlengen van een termijn van terinzagelegging (een zienswijzentermijn) in strijd is met de wet. Het staat een bestuursorgaan niet vrij om van de termijn bedoeld in artikel 3:16 lid 1 Awb (uniforme openbare voorbereidingsprocedure) af te wijken. Dit is ook recentelijk weer bevestigd door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (AbRS 4 oktober 2024, ECLI:NL:RVS:2023:3696, r.o. 5.1).

Het voorgaande zal er volgens de gemeente Buren toe moeten leiden dat het ontwerpprojectbesluit met bijbehorende stukken opnieuw ter visie worden gelegd voor een periode van zes weken.

Mocht een nadere toelichting gewenst zijn, dan verneem ik dat uiteraard graag

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Juridisch medewerker

[REDACTED] ADVOCATEN B.V. | www.vangoud.nl | [REDACTED]@vangoud.nl | [REDACTED]
[REDACTED] | [REDACTED] | [REDACTED] Arnhem

Disclaimer - Deze e-mail en mogelijk meegezonden bestanden zijn vertrouwelijk en bevatten informatie die alleen bedoeld is voor de geadresseerde. Heeft u deze e-mail ontvangen en bent u niet de geadresseerde, stel dan de zender van de e-mail op de hoogte via e-mail of telefoon (([REDACTED]) en verwijder deze e-mail van uw systeem. Wij kunnen niet garanderen dat deze e-mail en mogelijk meegezonden bestanden virusvrij zijn, ondanks dat wij daar grote zorg aan besteden om dit risico zo beperkt mogelijk te houden. Disclaimer - This e-mail and any files transmitted with it are confidential and contain privileged or copyright information. If you have received this message in error, please notify the sender immediately by e-mail or phone (([REDACTED]) and delete this e-mail from your system. We do not guarantee that this material is free from viruses or any other defects although due care has been taken to minimise the risk.

Bijlage 4

5.1.2e

advocaten voor vastgoed & overheid

College van Gedeputeerde Staten
van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Tevens per e-mail: post@gelderland.nl

Datum	6 november 2024
Onze referentie	D20220291
Uw referentie	Zaaknummer 2024-003654
Inzake	Gemeente Buren / Windpark Echteld-Lienden
Doorkiesnummer	5.1.2e
E-mail	angoud.nl

Betreft: zienswijzenprocedure ontwerp projectbesluit 'Windpark Echteld-Lienden'

Geacht college,

Namens de publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Buren, mede namens haar bestuursorganen de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders ('gemeente Buren'), is op 16 oktober 2024 een *pro forma* zienswijze ingediend met betrekking tot de vaststelling van het ontwerpprojectbesluit 'Windpark Echteld-Lienden' door uw college op 27 augustus 2024. Op dit (ontwerp)besluit is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 Awb van toepassing.

De zienswijze van 16 oktober 2024 wordt voor de volledigheid als **bijlage 1** overgelegd.

Ook op 16 oktober 2024 besloot uw college om de termijn van terinzagelegging (zienswijzentermijn) - die aanvankelijk liep van 5 september 2024 tot en met 16 oktober 2024 - te verlengen met vier weken.¹ Uw college zag daarvoor aanleiding omdat een bij het ontwerpprojectbesluit behorend document, het 'Activiteitenplan Omgevingswet voor project Windpark Echteld-Lienden', pas ná 5 september 2024 ter inzage is gelegd.

¹ Op 22 oktober 2024 gepubliceerd in *Provinciaal blad* 2024, nr. 16129.

Gemeente Buren wil uw college erop wijzen dat dat het verlengen van een zienswijzentermijn in strijd is met de wet, hetgeen ook nog recentelijk bevestigd is door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.² Namens de gemeente is uw college hier al eerder op gewezen bij e-mail van 28 oktober 2024 (**bijlage 2**), maar hierop is tot op heden geen reactie van of namens uw college ontvangen.

Deze met de wet strijdige handelwijze kan worden hersteld door het ontwerpprojectbesluit met alle bijbehorende stukken opnieuw ter visie te leggen voor de wettelijke periode van zes weken³. Gemeente Buren benadrukt dat het hier om een voor de omgeving en de inwoners zeer ingrijpend en omvangrijk project gaat, waarbij eenieder mag verwachten dat uw college zich aan de regels houdt die in acht genomen moeten worden bij een (ontwerp)besluit waarop de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van toepassing is.

Gemeente Buren gaat er daarom van uit dat uw college alsnog in overeenstemming met de wet handelt door (concreet):

- de huidige tervisielegging te staken en;
- het ontwerpprojectbesluit met bijbehorende stukken opnieuw voor de wettelijke periode van zes weken ter visie te leggen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

Advocaat

² AbRS 4 oktober 2023, ECLI:NL:RVS:2023:3696, r.o. 5.1.

³ Artikel 3:16 Awb lid 1 Awb.

Bijlage 5

Provinciale Staten van Gelderland

Besluit

Datum vergadering
9 juni 2021

PS-nummer
PS2021-331

Datum
9 juni 2021

Zaaknummer
2020-003057

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad
1 van 1

Provinciale Staten van Gelderland

Besluiten

1. Stellen RES 1.0 regio Arnhem Nijmegen vast conform concept.
2. Stellen RES 1.0 regio Foodvalley vast conform concept.
3. Stellen RES 1.0 regio Noord-Veluwe vast conform.
4. Stellen RES 1.0 regio Fruitdelta Rivierenland vast conform concept.

Provinciale Staten van Gelderland

voorzitter

griffier

Bijlage 6

Nationaal Programma RES
p/a Unie van Waterschappen
T.a.v. [redacted]
Postbus 93218
2509 AE Den Haag

Datum : 1 juli 2021
Onderwerp : Aanbleding RES 1.0 FruitDelta Rivierenland

Geachte [redacted] beste [redacted]

In Rivierenland is, net als in 29 andere regio's, hard gewerkt aan een regionale energiestrategie (RES). De acht regiogemeenten, provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Liander, Samenwerkende Woningcorporaties Rivierenland, Greenport Gelderland, Gebiedscoöperatie Rivierenland en VNO-NCW Midden/Rivierenland werkten hierbij nauw samen. Hierbij bieden wij nu met gepaste trots de [RES 1.0 van FruitDelta Rivierenland](#) aan met daarin ons regionale bod van 1,2 TWh in 2030.

Van concept RES naar RES 1.0

In de [concept RES](#) die wij na vaststelling door alle decentrale overheden vorig jaar juni aanboden, was het streven opgenomen het regionale bod in de RES 1.0 te verdubbelen ten opzichte van het concept bod. Afgelopen jaar zijn hiervoor kansrijke gebieden voor wind nader in beeld gebracht. Gemeenten zijn aan de slag gegaan met lokaal beleid voor wind, zon en participatie en Liander voerde een netimpact analyse uit. Het resultaat is een integraal afgewogen regionale ambitie, passend bij ons gebied.

Besluitvorming RES 1.0

De afgelopen weken is de ambitie van de RES 1.0 vastgesteld door het AB van Waterschap Rivierenland, provinciale staten van Gelderland en de acht gemeenteraden. Hierbij zijn enkele moties en amendementen aangenomen die wij zullen betrekken bij het proces richting RES 2.0. Een overzicht van de moties en amendementen is opgenomen in bijlage 1 bij deze brief.

In twee gemeenten is tijdens de besluitvorming de lokale bijdrage aan de regionale ambitie naar beneden bijgesteld. Dit betreft de gemeenten Buren en Culemborg.

- Culemborg heeft de oppervlakte zon-op-grote-daken verhoogd en de oppervlakte zonnenvelden verlaagd. Het aandeel van de gemeente Culemborg in het bod RES 1.0 wordt hiermee verlaagd van 0,097 naar 0,090 TWh.
- In Buren is het aandeel wind uit de lokale bijdrage aan het RES-bod gehaald. De oppervlakten zonnenveld en zon-op-grote-daken zijn verhoogd. Het aandeel van de gemeente Buren in het bod RES 1.0 wordt hiermee verlaagd van 0,218 naar 0,154 TWh.

Het RES-bod van 1,2 TWh blijft ongewijzigd gezien de risicomarge waar wij al rekening mee hielden. Het totaal van de lokale ambities zoals onderbouwd in de RES 1.0, was 1,33 TWh. Met de bovengenoemde wijzigingen komt het totaal van de lokale ambities op 1,24 TWh. Dit betekent dat de marge is verkleind, maar dat bovengenoemde aanpassingen geen consequenties hebben voor ons regionale bod.

Radarpost en Wespandief

Op het kunnen realiseren van de regionale ambitie van 1,2 TWh in 2030 is een aantal mogelijke beperkingen en randvoorwaarden van toepassing. De beperkingen zijn benoemd in de RES 1.0, zoals de mogelijke invloed van een radarpost in het westelijke deel van Rivierland, de Wespandief in het oostelijke deel van Rivierland bij Neder Betuwe. Dit leidt mogelijk nog tot aanpassingen in de wijze waarop en het tempo waarin wij de regionale ambitie richting 2030 denken te realiseren.

Wind, zon en netcapaciteit

Naast een zorgvuldige inpassing van zon en wind in ons landschap, is het slim en efficiënt benutten van de beschikbare netcapaciteit en een gefaseerde uitbreiding van het bestaande net een belangrijk onderdeel van de RES. Dit is van invloed op de maatschappelijke kosten van de energietransitie. Daarnaast zorgen de toenemende vraag naar elektriciteit en de snelle opkomst van zonne- en windenergie er nu al voor dat het elektriciteitsnet in Rivierland op steeds meer plaatsen vol raakt. Daarom gaat Liander de komende jaren het energienet in de regio Rivierland op meerdere plaatsen verzwaren. Dit vraagt om tijdige inpassing en besluitvorming.

Lobbyagenda

Naast bovengenoemde aandachtspunten is er nog een aantal zaken die van invloed zijn op de realisatiekans van onze regionale ambitie, zie bijlage 2. Dit betreft bijvoorbeeld voldoende capaciteit (handjes) bij gemeenten en netbeheerder, verbeteringen ten aanzien van de SDE systematiek, het belang van het in stand kunnen houden en versterken van onze samenwerking en het kunnen meenemen van onze inwoners, zowel regionaal als lokaal. Deze lobbypunten zullen wij de komende tijd actief onder de aandacht brengen van betrokken (overheids)instanties. Wij vragen NPRES om hierin de komende maanden actief samen met ons op te trekken en de krachten te bundelen.

Nadere informatie

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van deze brief of de RES 1.0 FruitDelta Rivierland, dan kunt u contact opnemen met aspit@regiorivierland.nl of telefonisch [0311-261126](tel:0311-261126), procesmanager RES, via

Met vriendelijke groet,
Namens de stuurgroep RES Rivierland,

[0311-261126](#)

[0311-261126](#)

Voorzitter stuurgroep RES Rivierland

Bijlagen:

1. Overzicht moties en amendementen
2. Lobbyagenda Stuurgroep RES FruitDelta Rivierland

Bijlage 1 Besluitvorming RES 1.0 en aangenomen moties en amendement

De bevoegde organen in het regionale besluitvormingsproces hebben aandachtspunten voor het vervolgproces meegegeven. Tijdens de besluitvormende vergaderingen over het RES 1.0 bod van de acht gemeenteraden, het algemeen Bestuur van het Waterschap en de Provinciale Staten zijn 20 moties aangenomen en één amendement.

Organen	Inhoud motie/amendement	Verwijzing
Opslag		
Uutendijk, Maasdriel, Tiel, West Betuwe	Moties met oproep aan college om energieopslag te onderzoeken en mee te nemen in RES 2.0.	Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Buren	Oproep aan college om opslag regionaal te onderzoeken en ontwikkelaars uitnodigen om innovatie te stimuleren.	Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Zon op dak		
Uutendijk, Zaltbommel, Tiel	Moties met oproep aan college om regionaal beleid/uitvoeringsprogramma zon op dak te ontwikkelen.	Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Innovatie		
Provincie	Motie meer ruimte voor Innovaties met verzoek om motie in te brengen bij kabinetsformatie: Innovaties blijven stimuleren; Indien er bewezen technologieën zijn deze toevoegen aan opgave in RES 2.0; Stimuleren energieclusters en cable pooling t.b.v. stabiele en betaalbaar energienet.	Oproep aan GS om motie in te brengen bij kabinetsformatie.
Netcapaciteit		
Provincie	Motie belang van decentrale netwerken met verzoek aan GS om: Met de netbeheerder(s) en andere relevante partijen voor eind 2021 de mogelijkheden van decentrale netwerken, al dan niet gekoppeld aan het centrale netwerk, te verkennen; De wenselijkheid van een aanvullend plan met het rijk bespreekbaar maken; Over beide punten PS voor eind 2021 informeren.	Provincie/Liander/regio's/GEA (bestuurlijke tafel regionale samenwerking)
Provincie	Motie evenwichtigere verdeling zon op dak, zon op land en wind in de energietransitie Gelderland naar RES 2.0 in 2023. Oproep aan GS om: Komende jaren samen met de regio's in te zetten op een evenwichtigere verdeling in zon op land, zon op dak en wind in Gelderland naar de RES 2.0 in 2023; Aan PS een voorstel te doen voor het einde van 2021 op welke wijze dit streven naar een betere verhouding zon op land, zon op dak en wind bevorderd kan worden naar de RES 2.0 in 2023.	Provincie/Liander/regio's/GEA (bestuurlijke tafel regionale samenwerking)
Provincie	Motie Efficiëntie in de energietransitie met oproep aan GS om: In het vervolgtraject van implementatie en RES 2.0 het initiatief te nemen met betrekking tot het transparant maken van de maatschappelijke kosten, waaronder kosten voor infrastructurele aanpassingen; Daarbij met netbeheerders samen te werken om de kosten van mogelijke alternatieven inzichtelijk te maken, ter ondersteuning van een integrale afweging in de regio's; Per RES helder aan te geven wat een hogere kostenefficiëntie burgers en belanghebbenden kan opleveren;	Provincie/Liander/regio's/GEA (bestuurlijke tafel regionale samenwerking)

	Met voorstellen aan PS en stuurgroepen te komen om de kostenefficiëntie per RES-gebied te optimaliseren	
Communicatie, participatie en draagvlak		
Tiel, Maasdriel, West Betuwe, Neder-Betuwe	Motie met oproep aan college om gemeentelijk energietransitie communicatieprogramma te organiseren, bij voorkeur in een regionale context.	Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Tiel, Buren	Oproep aan college om maatschappelijke tender op te stellen voor duurzame energie op land.	Uitvoering lokaal. Bundeling kennis en inzichten regionaal.
Provincie	Motie aandacht voor draagvlak richting RES 2.0 met oproep aan GS om: De komende jaren, samen met de RES-partners, actief in te zetten op het vergroten van draagvlak naar de RES'ers 2.0 in 2023; De gemeenten hierin bij te staan, te adviseren en te faciliteren waar dat kan; Een voorstel te doen hoe, in de periode naar de RES 2.0, meer draagvlak en acceptatie onder Gelderse inwoners kan worden bereikt; Dit voorstel voor het einde van 2021 aan PS voor te leggen	Provincie/regio's/Lander/GEA (bestuurlijke tafel regionale samenwerking) Regionaal: Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Voorkeursvolgorde zon		
Maasdriel	Oproep aan college om agrarische gronden onder aan de prioriteitenlijst te zetten, locaties langs het spoor te prioriteren en kijken naar combinatie met teeltondersteunende voorzieningen.	Lokale beleidskaders zon
Positionering en samenwerking		
West Maas en Waal	Aandacht voor positionering raden, bestuurlijke rolverdeling, financiële kaders en samenwerkingsagenda	Actualisatie Notitie uitgangspunten
West Maas en Waal	Oproep aan college om de raad mee te nemen in het proces en initiatiefnemers een SDE++ subsidie laten aanvragen.	Actualisatie Notitie uitgangspunten Actie gemeente WMW
Buren	Oproep aan college om regionale afstemming tussen raden te faciliteren, regionaal participatiekader op te stellen.	Regionaal participatiekader, i.s.m. klankbordgroep raadsleden RES
Aanpassing lokale bijdrage		
Buren	Geen wind als onderdeel van lokale bijdrage Buren aan RES-bod. In plaats hiervan aandeel zon ophogen.	Opgenomen in aanbiedingsbrief van de RES 1.0 aan NPRES.
Overig		
Buren	Oproep aan college om in gesprek te gaan met eigenaar van het Amsterdam-Rijnkanaal om mogelijkheden voor zonne-energie te onderzoeken en de inwoners hierbij te betrekken.	Actie voor gemeente Buren.
Buren	De motie wil ook regionaal oproepen dat bij windmolens technieken moeten worden aangewend om botsingen met vogels tot een minimum te beperken als zwarte aanduidingen op wieken, een detectiesysteem en/of anderen.	Deels standaard onderdeel van vergunningverlening. Gemeenten kunnen aanvullende regels formuleren.

Lobbyagenda RES FruitDelta Rivierenland

Met een ambitie van 2,1 TWh doet Rivierenland een weloverwogen bijdrage aan de landelijke doelstelling van 35 TWh. De realisatie daarvan kunnen wij echter niet alleen. Daarom benadrukken wij het belang van enkele randvoorwaarden die voor een goede uitvoering van de RES 1.0 en continuering richting RES 2.0.

Netcapaciteit

Voor een tijdige aansluiting op en slimme benutting van het elektriciteitsnet werken we regionaal zo goed mogelijk samen met de netbeheerder. Maar er zijn ook landelijke gereedschappen nodig:

- **Nieuwe spelregels om het bestaande elektriciteitsnet slimmer en beter uit te nutten, zoals:**
 - Aanpassing van wet- en regelgeving om snellere en efficiëntere aansluiting van duurzame energieprojecten en transport van duurzame energie mogelijk te maken;
 - Financiële prikkels om opgewekte energie zoveel als mogelijk lokaal in balans te brengen en te zorgen dat het tarief voor kleinverbruikers en grootverbruikers het gebruik van energie op het moment dat er veel aanbod is, stimuleert. Maatregelen, om een betere afstemming van vraag en aanbod mogelijk te maken, zoals smart charging maken hier ook onderdeel van uit.
- **Meer regie via een Nationaal Programma Energiesysteem (NPES) voor regie en integraliteit:**
Willen we de klimaatdoelen halen dan vraagt dit om echte regie, via een langjarige programmatische samenwerking tussen overheden en netbeheerders, gericht op uitvoering. Dit vraagt op landelijk en regionaal niveau integrale afstemming over de sectoren heen, zodat met behulp van heldere prioritering én een duidelijke (ruimtelijke en systeemtechnische) meerjarenplanning de transitie efficiënt gerealiseerd kan worden. Hierbinnen is er aandacht voor ruimte voor infrastructuur en snellere besluitvormingsprocedures inclusief escalatiemechanismen.
- **Maatregelen die ertoe leiden dat er meer technici worden opgeleid voor de energietransitie.**
- **SDE++-subsidie aanvraag en netwerkcapaciteit**
De snel toegenomen vraag naar elektriciteit van nieuwe en bestaande bedrijven, woningbouw en door elektrificatie van de samenleving heeft tot een grotere vraag naar elektrisch vermogen geleid. Met als gevolg dat de vraag nu in bepaalde gebieden groter is dan de capaciteit van het netwerk. Ontwikkelingen gaan op dit moment sneller ondanks alle inspanningen om het elektriciteitsnetwerk te versterken en optimaliseren. Nederland heeft een van de betrouwbaarste elektriciteitsnetten van de wereld maar is niet ontworpen voor de snelle ontwikkelingen die nu plaatsvinden daardoor knelt het letterlijk op het elektriciteitsnet. Het bereiken van de maximale capaciteit op meerdere plekken in Rivierenland betekent dat nieuwe grootverbruikers van elektriciteit die zich hier willen vestigen geen elektriciteit kunnen terugleveren of geleverd kunnen krijgen. Dat kan weer als het elektriciteitsnet is uitgebreid of er oplossingen beschikbaar zijn die meer capaciteit creëren. Ook kunnen grootverbruikers zoals supermarkten, grootschalige horeca, kantoren en fabrieken die hier gevestigd zijn, niet meer stroom terugleveren dan dat ze momenteel doen of geleverd krijgen. Op meerdere plekken in Rivierenland is op dit moment sprake van schaarste en gelden transportbeperkingen. De verwachting is dat deze gebieden zich de komende tijd verder uitbreiden. De huidige termijn die gesteld wordt om een aansluiting in gebruik te nemen om gebruik te kunnen maken van de SDE subsidie, sluit onvoldoende aan op deze realiteit. Het uitbreiden en verzwaren van het energienet kost normaliter meer tijd dan 1,5 jaar. De regio pleit er dan ook voor om de realisatietermijn te verlengen van 1,5 jaar naar 5 jaar.

Aanpassing SDE++-subsidie systematiek

De huidige SDE-systematiek stimuleert het aanjagen van innovatie en schaalvergroting om duurzame energie financieel aantrekkelijk te maken. De SDE++ bijdrage heeft een dalende trend die ontwikkelaars dwingt om te kiezen voor steeds hogere windturbines op land. Maar deze turbines roepen meer weerstand op bij omwonenden in een plangebied.

De prikkel die in de SDE++-systematiek zit is daarmee contraproductief voor het gewenste draagvlak. We pleiten voor een wijziging van de berekening van de SDE++-subsidie systematiek, eventueel door middel van een omgekeerde staffel voor wind op land.

Capaciteit en financiering bij gemeenten

Gemeenten hebben in de afgelopen jaren veel extra taken gekregen, maar hebben weinig capaciteit en financiering om deze uit te voeren. Deze tekorten maken het onmogelijk voor gemeenten om op korte termijn belangrijke maatschappelijke opgaven op te pakken waaronder klimaat en de energietransitie. Dit brengt de uitvoering van de RES 1.0 in gevaar.

We pleiten daarom, naast ondersteuning van de RES, voor duidelijke afspraken over aanvullende capaciteit en financiering bij gemeenten.

Gezamenlijk optrekken in communicatie

Als RES-partners in de regio voelen we ons regelmatig alleen staan in onze boodschap naar onze inwoners. We hebben landelijke steun en het uitdragen van een gezamenlijke boodschap de afgelopen 2 jaar gemist. We zijn en worden regelmatig geconfronteerd met vraagstukken waar een landelijk antwoord cq standpunt voor nodig is, zoals de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines.

We pleiten voor vaker en tijdiger schakelen zodat er een vloeiende communicatielijn ontstaat, van Rijk tot en met gemeente. Zodoende kunnen we onrust zo veel mogelijk voorkomen en een gezamenlijke boodschap communiceren.

Versterking brede samenwerking

In Rivierenland is met de partners in de Stuurgroep RES hard gewerkt aan de RES 1.0, de Samenwerkingsagenda en aanpalende beleidsterreinen. Deze unieke vorm van samenwerking in Nederland, waarbij georganiseerde burgers gelijkwaardig aan de regie- en bestuurstaafel zitten, vraagt om versnelling en borging in het gebied.

Versnelling door het koppelen van kansen en daarmee concrete meervoudige waarde creatie, gekoppeld aan de brede welvaartagenda en doelstellingen. Borging via samenwerkingsafspraken voor de lange termijn (2030 en verder), zodat publieke en private partijen op langere termijn kunnen sturen.

Dit vraagt:

Bijlage 2 bij Aanbiedingsbrief RES FruitDelta Rivierenland

- Naast regie en sturing op inhoud, relatie en proces meer aandacht voor en ondersteuning van relaties en processen voor de lange termijn. Waarbij in uitvoering en realisatie van RES 1.0, 2.0 en verder kennis, leren, besluitvorming, samenwerking en financiering op diverse schaalniveaus met de 5 O's (overheid, ondernemers, ondernemende inwoners, onderwijs en organisaties) goed wordt geborgd (tussenruimte).
- Nieuwe spelregels om voor lokale en regionale (energie)coöperaties samen met netbeheerder businesscases te bouwen voor netoptimalisatie en balans. Hierdoor, naast versnelling, ook besparing van maatschappelijke kosten en verhoging regionale meervoudige baten.
- Meer nationale regie, maar regionale uitvoering van implementatie en beheer. Optimalisatie van kennis en middelen en verlagen van complexiteit om vertrouwen en eigenaarschap bij burgers op te bouwen richting warmtetransitie. Verantwoordelijkheid laten nemen door georganiseerde burgers, vaak samen met lokale overheden en hiervoor versterking van de positie van burgers concreet vormgeven met wetgeving, middelen, etc.; zodat ze volwaardig aan tafel kunnen zitten.
- Overgang van kenniseconomie naar een lerende economie: enerzijds onderbouwing van de lerende samenwerking, met elkaar, waarin iedereen vanuit een natuurlijke manier bijdraagt en de uitdagingen invult die niemand alleen kan. Anderzijds in combinatie met deze stukken over de tussenruimte:

Zie ook:

<https://www.overheidvannu.nl/actueel/artikelen/2020/09/10/als-een-overheid—eindrapport-studiegroep-gepresenteerd>

<https://www.overheidvannu.nl/actueel/artikelen/2019/10/17/wat-nederland-echt-nodig-heeft-meer-tussenruimte>

https://www.topsectorenergie.nl/site/default/files/uploads/Algemeen/Essay_%20Energietransitie%20en%20tussenruimte%202019.pdf

Verduurzaming Glastuinbouw

Glastuinbouw Nederland heeft september 2017 de visie Verantwoorde Tuinbouw vastgesteld. In deze visie worden stevige ambities geformuleerd, waaronder het realiseren van een klimaatneutrale glastuinbouw in 2040, mits aan de juiste randvoorwaarden wordt voldaan. Deze visie is ingebracht bij de klimaattafel van de rijksoverheid. Regionaal heeft een Klankbordgroep van glastuinbouw-ondernemers deze visie doorvertaald naar de glastuinbouw in Bommelerwaard. Een belangrijke stap in de vermindering van energieverbruik en CO₂ uitstoot in Rivierenland.

Op dit moment wordt aardgas in een WKK (warmte-kracht-installatie) uitermate efficiënt omgezet in CO₂, -elektriciteit en warmte. Voor alle drie componenten zullen groene alternatieven beschikbaar moeten komen die in samenhang een goed alternatief vormen voor de WKK. Voor het type glastuinbouwbedrijf in de Bommelerwaard, waarbij de ontwikkeling van de bedrijven richting elektrificatie een belangrijk verduurzamingsspoor is, ligt de eerste prioriteit in de beschikbaarheid van groene CO₂ en betaalbare elektriciteit.

Inmiddels zijn er, in samenwerking met regionale overheden en andere stakeholders belangrijke stappen gezet, maar loopt de implementatie vast op de volgen de cruciale randvoorwaarden:

1. CO₂ –voorziening

CO₂ benutten in plaats van onder de grond

- CO₂ is een onmisbaar element voor de groei van planten. In 2018 is een verkenning uitgevoerd naar de haalbaarheid van een collectieve CO₂-voorziening voor de glastuinbouw in de

Bijlage 2 bij Aanbiedingsbrief RES FruitDelta Rivierenland

Bommelerwaard. Uitgangspunt is alle glastuinbouwclusters aan te sluiten op één systeem teneinde in de toekomst het geheel perschip te kunnen bevoorraden. In 2019 is een businesscase opgesteld welke aan de provincie is voorgelegd om de onrendabele aansluiting van ook de kleine clusters af te dekken. De provincie Gelderland heeft hierover positief besloten. De Rijksoverheid zet momenteel beleidsmatig in op opslag van CO₂ (CCS) in de bodem. Met dit beleid is de prikkel voor de industrie om CO₂ beschikbare te stellen voor levering aan de glastuinbouw (CCU) onvoldoende.

2. Elektriciteitsvoorziening

ODE opzet zou duurzaam moeten stimuleren maar doet nu het tegenovergestelde.

- Gezien de knelpunten in het regionale elektriciteitsnetwerk heeft in 2019 een inventarisatie van de toekomstige capaciteitsbehoefte plaatsgevonden en is door Liander een investeringsprogramma vastgesteld met als doel binnen 5 jaar alle knelpunten, gebaseerd op de verwachte vraag-ontwikkeling, op te lossen. Hieraan wordt op dit moment volop gewerkt.
- Tot grote verrassing van de glastuinbouwsector is op Prinsjesdag 2019 bekend gemaakt een forse verhoging van ODE (Opslag Duurzame Energie en Klimaattransitie) op inkoop van elektriciteit 3^e schijf door te voeren. Ook dit besluit staat op gespannen voet met de verduurzamingsaanpak van de sector; hierdoor wordt de inkoop van (groene) elektriciteit erg duur. Lokaal biedt de koppeling van windenergie aan de glastuinbouw uitstekende kansen voor een goede inpassing in het netwerk; goede afstemming met de omgeving is een randvoorwaarde.

3. Warmtevoorziening

- Beide hiervoor genoemde beleidskaders vragen op Rijksniveau een oplossing om de verduurzamingsaanpak van de glastuinbouwsector weer perspectief te bieden. Dit is ook van belang om de koppelkansen op het vlak van warmtevoorziening tussen glastuinbouw en de gebouwde omgeving te kunnen verzilveren. Inzet van geothermie ten behoeve van de gebouwde omgeving in de Bommelerwaard is alleen kansrijk als dit in combinatie met de glastuinbouw wordt gerealiseerd (warmtenetten). Knelpunt vormt het complexe en langdurige vergunningenproces.

Bijlage 7

OUR REFERENCE
YS2NMEW5RRUT-636695740-102:D1

enerzijds en het inzicht in het effect van verschillende normen anderzijds stelt de provincie zich op het standpunt dat een geluidsnorm van 47 dB Lden een goede balans kent tussen de beperking van hinder enerzijds en het belang van de energietransitie anderzijds. En: "Het toepassen van een strengere norm dan 47 dB Lden leidt tot een afname van het aantal ernstig gehinderden, maar tegelijk tot een dermate grote opbrengstderving dat de economische uitvoerbaarheid in het geding komt".

In tabel 2 van par. 4.4. staat dat de bruto opbrengst bij een geluidnorm van 47dB Lden 169,6 GWh/jaar bedraagt en de opbrengst bij een geluidnorm van 45 dB Lden 140,6 GWh/jr, of 161,0 GWh/jr als de norm van 45 dB Lden alleen voor het geluid van Windpark Echteld-Lienden wordt gehanteerd. Deze getallen zijn verder niet in de notitie onderbouwd, er is geen berekening gepresenteerd. Er is ook niet beschreven welke turbines gedurende welk deel van het etmaal met hoeveel dB moeten worden gereduceerd om aan de geluidnorm te voldoen. Op basis van onze ervaring met andere projecten lijkt de opbrengstderving voor de 45/47 normvariant ten opzichte van de 47/47 normvariant aannemelijk. Bij de opbrengstderving voor de 45/45 normvariant ten opzichte van de 47/47 normvariant plaatsen wij vraagtekens, maar de stukken bieden geen informatie om de correctheid hiervan nader te toetsen. De energieproductie voor de 47/47 normvariant van 169,6 GWh/jaar wijkt sterk af van de opbrengst van 153,3 GWh/jaar zoals gerapporteerd voor het VKA in de notitie 'Energieopbrengsten en slagschaduw energieverliezen voorkeursalternatief windpark Echteld-Lienden', kenmerk 135341/24-007.792, 29 mei 2024 van Witteveen+Bos. In de Statenbrief 'Voorkeursalternatief windpark Echteld-Lienden' van 23 januari 2024 wordt voor het VKA weer een andere energieopbrengst genoemd, namelijk 122,5 GWh/jaar genoemd. De oorzaak van al deze verschillen kan op basis van de beschikbare informatie niet worden vastgesteld. Overigens wordt in de Statenbrief een opwekdoelstelling van 140 GWh/jaar genoemd. Uit Bijlage 3: Toets windpark aan opwekdoelstellingen van voornoemde Statenbrief blijkt dat Vattenfall zelf ook energieopbrengstberekeningen heeft verricht. Dit lijkt ten grondslag te liggen aan voornoemde opbrengst van 122,5 GWh/jaar, maar de rapportage hiervan is niet bij de stukken gevoegd.

In een ander document te weten Bijlage 4: Achterliggende overwegingen bij VKA-keuze van de Statenbrief wordt op pag. 3 aangegeven: *"Voor windpark Echteld-Lienden geldt dat het stellen van een strenge geluidsnorm van 45 dB Lden (in vergelijking met de norm 47 dB Lden) zeer beperkte milieuwinst zou geven: tien woningen zouden van deze strengere norm profiteren. Tegelijkertijd leidt deze geluidsnorm wel tot een stevig opbrengstverlies van 10% van de productie. Afgezien van het niet halen van de opbrengstdoelstellingen uit de RES1.0, is dit fnuikend voor de economische haalbaarheid van het project. Om die redenen werken we voor windpark Echteld-Lienden toe naar een normstelling van 47 dB Lden"*

Wij zien niet hoe de provincie komt tot de uitspraak dat "10 woningen van deze strengere norm zouden profiteren". Wellicht dat er dan voor 10 woningen waarvoor bij een norm van 47 dB Lden een geluidbelasting van meer dan 45 dB Lden optreedt, de geluidbelasting tot 45 dB Lden of lager wordt gereduceerd. Ook woningen met een in beginsel geluidbelasting van 45 dB Lden of lager zullen echter van een strengere norm profiteren. Ook bij deze woningen zal de geluidbelasting dan namelijk afnemen. In tabel 2 van paragraaf 4.4 van de notitie Motivering Lokale Normstelling lezen wij dat bij een normstelling van 45 dB Lden het aantal ernstig gehinderden daalt van 64 naar 27. Ook begrijpen wij niet hoe de provincie tot de uitspraak komt dat *"Tegelijkertijd leidt deze geluidsnorm wel tot een stevig opbrengstverlies van 10% van de productie."* Uit tabel 2 van paragraaf 4.4 van de notitie Motivering Lokale Normstelling blijkt namelijk dat de opbrengstderving van de 45/47 normvariant ten opzichte van de 47/47 normvariant 4,6% bedraagt. Voor de 45/45 normvariant ten opzichte van de 47/47 normvariant is de gerapporteerde opbrengstderving 15,5%.

De stelling dat deze norm fnuikend is voor de economische haalbaarheid zien wij niet onderbouwd en kunnen we niet goed plaatsen. Als in de zomer van 2025 de voorgenomen landelijke milieunormen in werking treden, zal als standaardwaarde een geluidnorm van 45 dB Lden voor alle nog te realiseren windparken in Nederland van toepassing worden. Wij verwachten op voorhand niet dat een dergelijke norm 'fnuikend' is zal zijn voor nog te realiseren windparken. Het Rijk zal niet voornemens zijn een norm te kiezen die de realisatie van een windpark financieel op voorhand bijna onmogelijk maakt. Daarnaast is recent door de provincie Gelderland het windpark Horst & Telgt in Ermelo vergund, waar in de vergunning ook een geluidnorm van 45 dB Lden is vastgelegd. Het hanteren van deze norm was voorgesteld door de ontwikkelaar ProWind met oog op de reductie van het aantal ernstig gehinderden. Voor dat windpark betekent deze norm ook een opbrengstderving, in geval van Windpark Horst & Telgt van 10% (bij 45 dB Lden t.o.v. 47 dB Lden). Ook heeft Horst & Telgt net als bij Echteld-Lienden een norm van 0% slagschaduw. Daarnaast zijn in de vergunningsvoorschriften diverse stilstandsregeling vanuit natuur opgenomen, bij dit windpark

speelt in het bijzonder de Wespendif. Ondanks deze opbrengstdervingen is het Windpark Horst & Telgt volgens de initiatiefnemer ProWind nog steeds rendabel.

Verder is het inderdaad zo dat de doelstelling van de RES1.0 bij een strengere geluidnorm mogelijk niet volledig wordt gerealiseerd. Dit is echter geen reden om niet voor een strengere geluidnorm te kiezen. Er zijn allerlei bestuurlijk geaccepteerde redenen geweest van gemeenten en provincies in Nederland die uiteindelijk ertoe leiden dat een RES-doelstelling niet is gehaald.

Verder valt op dat in de notitie Motivering lokale normstelling geluid – anders dan slechts de voetnoot op pag. 25 – geen melding wordt gemaakt van het feit dat het Rijk op 12 oktober 2023 het Ontwerpbesluit Windturbines leefomgeving heeft gepubliceerd. Dit besluit beoogt het vaststellen van landelijke geldende normen voor onder meer geluid. In dit ontwerpbesluit is sprake van een norm voor geluid van een standaardwaarde van 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden. Dit zijn scenario's die in par. 4.3 Gevoeligheidsanalyse milieunormen zijn genoemd.

Wij missen in de documenten van de provincie de afweging om te komen tot een 47 dB Lden norm in relatie tot de strengere standaardwaarde van 45 dB Lden waar het Rijk reeds een ontwerp-besluit over heeft genomen. Tot het moment van het definitieve besluit en daarmee de inwerkingtreding van deze norm, staat het lokale bevoegde gezagen inderdaad vrij om gemotiveerd met een eigen normstelling te komen.

Volgens de planning van het Rijk worden najaar 2024 de ontwerp-normen in de Tweede en Eerste Kamer behandeld. Het ligt niet in de lijn van verwachting dat de Kamer voor een soepelere norm gaan kiezen. Conform de planning van het Rijk kunnen de definitieve normen dan worden gepubliceerd waarna ze op 1 juli 2025 in werking treden. Vanaf dat moment zijn de normen waaronder de normen voor geluid landelijk bindend. Een lagere overheid als een gemeente of provincie kan hier dan niet meer van afwijken.

<https://www.platform-articulatie.nl/windturbinesleefomgeving/default.aspx>

Maatwerkvoorschriften

Voor geluid wordt de normsystematiek gebruikt die ook voor andere geluidsbronnen veel wordt gehanteerd. Als de landelijke normen worden vastgesteld geldt er een 'standaardwaarde' en een 'grenswaarde'. De standaardwaarde is 45 dB Lden en 39 dB Lnight. Daarvan kan worden afgeweken tot een grenswaarde van 47 dB Lden en 41 dB Lnight. Dit geeft volgens de toelichting op het besluit de ruimte aan lokale bevoegde gezagen voor maatwerk, tot maximaal de grenswaarde. Soepelere eisen mogen niet, strengere wel, indlen daar aanleiding voor is op grond van cumulatie met geluid van andere windturbines of vanwege de bijzondere aard van het gebied (bijvoorbeeld een stiltegebied).

Het is niet ondenkbaar dat dit er in de praktijk toe leidt dat voor de meeste windparken 45 dB Lden en 39 dB Lnight als maximum zal worden gehanteerd. In de oorspronkelijke praktijk, waar ook maatwerkvoorschriften mogelijk zijn voor windturbines, wordt namelijk ook hoogst zelden van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Als het bevoegd gezag 47 dB Lden zou willen aanhouden dan zal conform de ontwerp-normen een stevige motiveringsplicht voor nodig te zijn. Een motivering die zich verder uitstrekt dan de provincie nu heeft gehanteerd.

NB: naast de 45 dB Lden norm heeft het Rijk ook een ontwerp-afstandsnorm van 2x de tiphoogte vastgesteld. De reikwijdte van deze norm komt ongeveer overeen met de reikwijdte van de 45 dB Lden norm. Uit het ontwerp Projectbesluit blijkt dat de maximale tiphoogte van de te vergunnen windturbines 255 meter bedraagt. Conform de voorgenomen landelijke norm van 2x de tiphoogte zouden de turbines dan minimaal op 510 meter van de dichtstbijzijnde woningen moeten liggen. Er bevinden zich in de aangevraagde situatie thans 10 woningen binnen een afstand van 2 x de tiphoogte (6 in Buren en 4 in Neder Betuwe), wat in beginsel niet mogelijk is als de landelijke ontwerp-normen worden gehanteerd.

Ook hiervoor geldt: als de provincie haar Projectbesluit vaststelt voordat de landelijke normen in werking treden, dan gelden de lokale normen en is de provincie niet gehouden aan de norm van 2x de tiphoogte.

Link met relevante informatie: [Landelijke milieunormen](#) | [Helpdesk Wind op Land](#)

De initiatiefnemer heeft voor dit project een milieueffectrapport (MER) laten opstellen. Het MER geeft inzicht in de mogelijke milieueffecten van de voorgenomen activiteit. Voor dit project is een gecombineerd plan- en projectMER opgesteld. De uitkomsten van het planMER zijn meegenomen bij het opstellen van de scenario's voor het VKA. De milieueffecten van het gekozen VKA zijn in het projectMER nader onderzocht.

Op 5 september 2024 heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage – Cie m.e.r. – haar toetsingsadvies gepubliceerd. Dit toetsingsadvies is verschenen kort nadat de provincie het ontwerp-projectbesluit heeft vastgesteld. De Cie-m.e.r. zegt daarover het volgende: *"De besluiten behorende bij het MER, zoals het ontwerp-projectbesluit en omgevingsvergunningen, waren voor de Commissie niet beschikbaar ten tijde van haar advisering. De Commissie gaat in dit advies daarom uit van wat is beschreven in het MER. Zij kan niet controleren of het MER in overeenstemming is met de bijbehorende besluiten. Het is daarom aan het bevoegd gezag zelf om te controleren of het MER past bij de besluiten".*

De Cie-m.e.r. oordeelt kritisch over het MER. Zo stelt de commissie dat in het MER 'verouderde informatie en beoordelingen staan', waarbij belangrijke verwijzingen naar rapporten ontbreken. Het advies van de Cie-m.e.r. luidt samengevat als volgt (citaat uit het toetsingsadvies):

"De Commissie stelt vast dat bij de toetsing van het MER nog belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over het windpark Echteld-Lienden. Het betreft de volgende punten:

- *Locatieonderbouwing: de milieuonderbouwing over de keuze van de locatie is niet volledig. Er wordt verwezen naar de RES Fruitdelta Rivierenland 1.0 en het milieuonderzoek daarbij, maar hierin ontbreekt nog informatie over natuur en effecten op de leefomgeving.*
- *Geluid: er ontbreekt een beoordeling van het aantal geluidgevoelige gebouwen met een geluidbelasting tussen de 45 en 47 Lden. Hierdoor worden de verschillen tussen de alternatieven en het VKA niet duidelijk en ontbreekt informatie die nodig kan zijn voor de normstelling.*
- *Natuur: de milieuscores van de alternatieven en het VKA zijn op onderdelen niet in overeenstemming met de analyse in het MER en de natuurtoets.*
- *Landschap: de beoordeling van de effecten op het landschap is niet navolgbaar. Het aangrenzende zonnepark is niet meegenomen in de visualisaties en in de beoordeling. Er zijn ook geen maatregelen onderzocht om negatieve effecten te verminderen.*

De Commissie adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over het windpark Echteld-Lienden".

In het persbericht van de Commissie staat dat de provincie Gelderland heeft aangegeven het advies over te nemen en het aangevulde rapport opnieuw aan de Commissie voor te leggen.

https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p37/p3735/persbericht_3735.pdf

Als bovenstaande route wordt gevolgd, dan zal de provincie mogelijk in het voorjaar van 2025 een definitief besluit kunnen nemen over het windpark. De situatie zou dan kunnen ontstaan dat de provincie besluit over het VKA waarbij de lokale normstelling wordt gehanteerd en waarbij conform het ontwerpbesluit uit wordt gegaan van een grenswaarde voor geluid van 47 dB Lden. Als het Projectbesluit wordt vastgesteld voordat de landelijke milieunormen worden vastgesteld dan is dit procedureel mogelijk. Wel ontstaat dan de situatie dat de provincie een besluit neemt mede op basis van een milieunorm, wetende dat het Rijk volgens planning zomer 2025 de landelijke milieunormen in werking laat treden, normen die strenger zijn dan de nu voorgenomen lokale normen van de provincie.

In deze paragraaf gaan wij in op onvolkomenheden die wij hebben geconstateerd ten aanzien van het aspect geluid in het MER. Het betreft punten die niet in het toetsingsadvies van de Cie-m.e.r. zijn geadresseerd. Ons inziens zou het MER ook op deze punten moeten worden aangepast, naast de punten waarover de Cie-m.e.r. al heeft geadviseerd om het MER aan te vullen.

Gehanteerde benadering uitgangspunten geluidemissie windturbines

In het MER is in paragraaf 7.4.5 Leefomgeving onder het subkopje Geluid beschreven *"Voor het geluidonderzoek zijn verschillende windturbines onderzocht die passen binnen de bandbreedte van het milieuonderzoek. Uit deze windturbines zijn twee windturbines gekozen die representatief zijn voor wat anno 2030 geplaatst zal kunnen worden. Tabel 7.22 laat de gegevens van de referentieturbines zien die ten grondslag liggen aan de geluidsberekeningen."*

Tabel 7.22 is aangeduid als *"Referentieturbines: specificaties onder- en bovengrens geluid"*. Dit suggereert dat de gehanteerde uitgangspunten de maximale geluidemissie voor de onder- en de bovengrens van de bandbreedte aan turbines aangeven. Dat is echter niet het geval. De gehanteerde geluidemissie verschilt tussen de onder- en bovengrens slechts 0,1 dB(A), namelijk 106,8 dB(A) voor de Enercon E160 turbine die als ondergrens is gehanteerd en 106,9 dB(A) voor de Vestas turbines die als bovengrens is gehanteerd. Overigens is in de tabel de maximale geluidemissie aangeduid als dB Lden. Dat is naar onze mening niet correct. Wij nemen aan dat het LWAm_{ax} in dB(A) wordt bedoeld. Uit het MER blijkt niet met welke jaargemiddelde geluidemissie L_{den} er voor de onderzochte alternatieven en varianten is gerekend. Uit bijlage XIX, de notitie 'Akoestisch onderzoek' van 29 mei 2024, blijkt echter dat voor het voorkeursalternatief (VKA) voor de bovengrens een jaargemiddelde geluidemissie L_{den} van 112,48 dB is gehanteerd. Voor de ondergrens is een jaargemiddelde geluidemissie L_{den} van 108,41 dB gehanteerd, maar dit is een andere ondergrens turbine dan in het MER voor de overige alternatieven is gehanteerd. Voor deze ondergrens turbine is een maximale geluidemissie van 104,8 dB(A) gehanteerd. Dat is 2 dB(A) lager dan in het MER voor de overige alternatieven is gehanteerd.

Onder het subkopje Mitigatie wordt beschreven *"Het is mogelijk om geluid reducerende maatregelen te treffen aan de windturbine door het instellen van een 'sound mode'. De turbine draait dan op een verlaagd toerental, waardoor de geluidemissie afneemt. Dit heeft echter ook consequenties voor de energieproductie. Mitigatie heeft dus gevolgen voor de business case. Om de absoluut minimale afstand te bepalen die aangehouden moet worden tot geluidgevoelige bestemmingen is voor beide turbines gerekend met mitigatie, namelijk een geluidreductie van 3 dB Lden. Dit is in de regel de minimale reductie die wordt toegepast om een afstand tot geluidgevoelige bestemmingen aan te houden zodat wordt voldaan aan de norm. Daarnaast is het de maximale reductie om de realisatie van een turbine financieel rendabel te houden. In de resultaten die beschreven zijn in paragraaf 8.6 is deze geluidreductie toegepast. Een ander geluid reducerende maatregel is het plaatsen van windturbines met een lagere maximale geluidsemissie. In afstemming met de initiatiefnemer zijn windturbines toegepast die een relatief hoge maximale geluidsemissie hebben. De reden hiervoor is het toepassen van de worst-case scenario in dit MER. Het is dus mogelijk om de maximale geluidsemissie te mitigeren."*

Uit paragraaf 8.6.1 Effectenanalyse is onder het subkopje Geluid beschreven dat in de analyse de geluid reducerende maatregel van 3 dB Lden toegepast. Hieruit wordt geconcludeerd dat **blijkbaar voor alle alternatieven en varianten voor alle windturbines** een geluidreductie van 3 dB Lden is gehanteerd. Uit bijlage XIX, de notitie 'Akoestisch onderzoek' van 29 mei 2024 blijkt dat er daadwerkelijk voor de dag-, avond- en nachtperiode met een reductie van 3 dB is gerekend voor de jaargemiddelde geluidemissie. Het is een erg vreemde benadering om als uitgangspunt voor alle alternatieven en varianten voor alle turbines uit te gaan van 3 dB reductie voor de jaargemiddelde geluidemissie in de dag-, avond- en nachtperiode. Dit zal namelijk leiden tot een aanzienlijke opbrengstderving en daarmee een forse impact op de businesscase hebben, terwijl de noodzaak om deze reductie op alle turbines toe te passen niet eens in beeld is gebracht. De opbrengstderving kan meevallen als er wordt gekozen voor een van de stilste typen windturbines uit de betreffende klassen, maar als de keuze beperkt is tot een enkel turbintype heeft dit ook effect op de businesscase. Het gehanteerde uitgangspunt betekent nu feitelijk dat de maximale geluidemissie voor alle turbineposities beperkt wordt tot 101,8 dB(A) voor de ondergrens van het VKA en tot 103,8 dB(A) voor de ondergrens en 103,9 dB voor de bovengrens van alle alternatieven, zonder dat onderzocht is of dit voor alle turbineposities daadwerkelijk zinvol is.

Door de gekozen beoordelingsschaal zijn de alternatieven voor het aspect geluid niet of nauwelijks onderscheidend. Het is opvallend dat met uitzondering van de variant Leefomgeving bovengrens alle alternatieven en varianten als zeer negatief worden beoordeeld, ondanks dat als uitgangspunt er al van uit wordt gegaan dat het geluid van alle turbines jaargemiddeld met 3 dB moet worden gereduceerd.

Concluderend

Voornoemde constatering dat in het MER als uitgangspunt van sterk geluid gereduceerde windturbines wordt uitgegaan is niet in het advies van de Cie-m.e.r. opgenomen. Het is echter een zeer ongebruikelijke benadering, maar door de wijze waarop het is opgeschreven valt het niet op. De gemiddelde lezer zal het niet duidelijk vinden en zal denken dat het gaat over mitigerende maatregelen. Ook een ervaren geluidskundige moet echter meerdere malen meerdere teksten in het MER doorlezen om te begrijpen dat het echt zo is toegepast. In bijlage XIX van het MER staat beschreven *"De berekeningen worden expliciet ongemitigeerd uitgevoerd. Vervolgens is een mitigatie van 3 dB Lden toegepast op het resultaat"*. In het MER is terug te vinden *"In de analyse is de geluid reducerende maatregel van 3 dB Lden toegepast."* Alles wijst erop dat dit voor alle alternatieven en varianten het geval is en dat daarmee de berekeningen niet expliciet ongemitigeerd zijn uitgevoerd, maar juist expliciet gemitigeerd zijn uitgevoerd. De lezer wordt hiermee in verwarring gebracht. De gehele benadering is uitermate onduidelijk en onlogisch.

Het MER dient ons inziens ook op dit punt ook aangevuld/aangepast te worden. Goede en duidelijke uitgangspunten voor geluid zijn essentieel voor de effectbeoordeling en voor de afweging om tot het voorkeursalternatief te komen. De gehanteerde uitgangspunten en aanpak dienen op zijn minst duidelijker en eenduidig te worden beschreven en beter te worden onderbouwd. Nog beter zou het zijn om de uitgangspunten en aanpak nog eens kritisch tegen het licht te houden en de effectbeoordeling hierop aan te passen.

Jaargemiddelde geluidemissie

De jaargemiddelde geluidemissie van de Vestas V162-7.2 MW met een ashoogte van 169 meter zoals vermeld in tabel 1.3 in bijlage XIX, de notitie 'Akoestisch onderzoek' van 29 mei 2024 is niet reproduceerbaar. De geluidscurve voor de Vestas V162-7.2 MW zoals weergegeven in afbeelding 1.1 is niet correct. Zo blijkt bijvoorbeeld uit specificaties van Vestas een bronvermogen van 95,2 dB(A) bij een windsnelheid van 5 m/s op ashoogte. Afbeelding 1.1 laat hiervoor een waarde van bijna 104 dB(A) zien. Hierdoor lijkt de jaargemiddelde geluidemissie in Lden voor de Vestas V162-7.2 MW in het MER met circa 1 dB te worden overschat. Dit zou in het MER moeten worden gecorrigeerd. Voor de Vestas V162-6.2 MW lijken wel de juiste waarden te zijn gehanteerd. Voor de Enercon E160 zijn in het MER geen jaargemiddelde geluidemissie en geen geluidscurve gerapporteerd. Het is derhalve onmogelijk om te verifiëren of hiervoor de juiste uitgangspunten zijn gehanteerd. Deze gegevens zouden aan het MER moeten worden toegevoegd.

Geluidspectrum

De overdracht van het geluid van de windturbines naar de omgeving is mede afhankelijk van het geluidsspectrum van de windturbines. In het MER is niet beschreven welk uitgangspunt er voor het geluidsspectrum is gehanteerd. Het zou kunnen dat het geluidsspectrum is gehanteerd van de in het MER gehanteerde referentieturbines, maar of dit daadwerkelijk het geval is en hoe deze geluidspectra eruitzien is niet beschreven. Deze informatie zou aan het MER moeten worden toegevoegd.

Opbrengstderving door mitigatie voor geluid

In bijlage XIX, de notitie 'Akoestisch onderzoek' van 29 mei 2024 is beschreven dat om te voldoen aan de locatie specifieke normen van 47 dB Lden er voor de bovengrens turbines, naast de 3 dB Lden mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode, aanvullende maatregelen worden genomen. Drie turbines van de bovengrens moeten in een zwaardere noise mode gezet moeten worden boven op de reeds toegepaste 3 dB Lden mitigatie. Een aanvullende reductie van 5,66 dB Lden in de nachtperiode voor turbines W02, W03 en W05 zorgt ervoor dat er voldaan wordt aan de norm van 47 dB Lden.

In bijlage XXI Energieopbrengst en slagschaduw energieverliezen is vermeld dat er voor het toepassen van noise modes wordt uitgegaan van een productieverlies van 2-4 % (ondergrens-bovengrens). Gezien het feit dat er in de basis al wordt uitgegaan van 3 dB reductie voor de jaargemiddelde geluidemissie voor alle turbines en aanvullend

voor de bovengrens drie turbines moeten worden gereduceerd met 5,66 dB Lden in de nachtperiode¹, worden er grote vraagtekens geplaatst bij het gerapporteerde productieverlies van 2 tot 4%. Dit verlies is niet nader onderbouwd en kan op basis van de beschikbare informatie ook niet nader worden gecontroleerd.

In de notitie Motivering Lokale Normstelling van 13 augustus 2024 wordt voor de 47/47 variant een opbrengstderving vermeld van 1,9% voor het VKA-ondergrens en van 8,8% voor het VKA bovengrens. Deze verliezen zijn niet nader onderbouwd. In deze notitie wordt ook ingegaan op de andere normstellingsvarianten. De gerapporteerde verliezen zijn echter niet navolgbaar. Zo is het niet duidelijk welke turbines met hoeveel dB in welke etmaalperiodes moeten worden gereduceerd om aan de betreffende normstelling te voldoen. Het is ook niet duidelijk in hoeverre er rekening mee is gehouden dat alle turbines al in de basis met gemiddeld 3 dB in de dag-, avond- en nachtperiode moeten worden gereduceerd.

De opbrengstderving door de mitigatie voor geluid speelt een belangrijke rol in de afweging voor een passende normstelling voor geluid. De in het MER en de notitie Motivering Lokale Normstelling beschreven opbrengstderving is echter niet consistent en niet navolgbaar. De te verwachten opbrengstderving dient nader te worden vastgesteld en onderbouwd.

2) *Laagste geluidniveau in de nachtperiode*

Beoordeling akoestisch rapport

Er wordt geconstateerd dat de geluidrapportage alle elementen en gegevens bevat die doorgaans van een dergelijke rapportage verwacht mogen worden. Dit is echter niet het geval, zie eerdergenoemde opmerkingen over de gehanteerde jaargemiddelde geluidemissie en het geluidsspectrum. Het is ook niet aangetoond of voor de gehanteerde referentieturbine beschikt over de vereiste geluidsmodi om aan de gestelde norm te voldoen. Dit verdient met name aandacht omdat er sprake is van een stapeling van geluidreducties. Namelijk eerst een reductie van 3 dB Lden voor alle turbines en aanvullend voor de bovengrens een reductie van 5,66 dB (Lden?) in de nachtperiode.

Voorschriften geluid

Lden en Lnight

Lid 1 is niet eenduidig. Wij nemen aan dat hier bedoeld wordt de Meet- en rekenmethode geluid windturbines zoals opgenomen in Bijlage IVi van de Omgevingsregeling

Lid 2 is niet eenduidig. Naar welke versie van de IEC 61400-11 wordt verwezen? De meest recente van 2018? Daarnaast wordt er verwezen naar zowel de Meet- en rekenmethode geluid windturbines als de IEC 61400-11. In geval van relevante verschillen voor het vastgestelde bronvermogen, welke methode is dan bepalend voor de beoordeling?

Maximaal optredend equivalent geluidniveau LAeq

Blijkens de toelichting is de toegestane waarde van 46 dB(A) zoals benoemd in lid 13 afgeleid van een bronvermogen van 107 dB(A). In het akoestisch onderzoek voor het windpark is al bovengrens echter uitgegaan van een maximaal bronvermogen van 106,9 dB(A). Daarnaast is ervan uitgegaan dat voor alle windturbine de jaargemiddelde geluidemissie met 3 dB in de dag-, avond- en nachtperiode wordt gereduceerd. Om de jaargemiddelde geluidemissie met 3 dB te reduceren, zal de maximale geluidemissie met meer dan 3 dB moeten worden gereduceerd. Dat betekent dat op grond van de aanvraag het maximale bronvermogen in ieder geval lager dan 103,9 dB(A) zou moeten zijn. De toegestane waarde van 46 dB(A) biedt echter ruimte tot een maximaal bronvermogen van 107 dB(A). Dat betekent dat dit voorschrift niet in overeenstemming is met de aanvraag en beduidend meer ruimte biedt. Ook voorziet dit voorschrift niet in de extra mitigatie die voor drie turbines in de nachtperiode moet worden toegepast.

Ofschoon er in het kader van de handhaving bij de beoordeling rekening dient te worden gehouden met de nauwkeurigheid van metingen en berekeningen, is het zeer ongebruikelijk om in een voorschrift zoals lid 15 vast te leggen dat gemeten overschrijdingen tot 2 dB geen vervolg krijgen. In kritische gevallen kan de meetnauwkeurigheid

¹ Wij nemen aan dat hiermee wordt bedoeld dat de jaargemiddelde geluidemissie in de nachtperiode met 5,66 dB moeten worden gereduceerd. De reductie van de Lden waarde zal dan minder zijn.

namelijk worden vergroot door meerdere metingen van 1 minuut te verrichten en/of door de metingen op een ander moment te herhalen.

Tonaal laagfrequent geluid

Het is goed dat er een aanvullende eis ten aanzien van tonaal laagfrequent geluid is opgenomen. Dit biedt extra bescherming. Het is echter niet duidelijk wat de achtergrond is van het in voorschrift 3.1.13 gestelde criterium van tonen die meer dan 15 dB boven de ruisvloer uitkomen. Het is niet duidelijk hoe tot de waarde van 15 dB is gekomen. Ook is niet duidelijk hoe de ruisvloer is gedefinieerd. De methode maakt ook geen onderscheid tussen het feit of tonen wel of niet (duidelijk) hoorbaar zijn. Er wordt derhalve betwijfeld of deze methode een passende bescherming biedt, dus streng genoeg om ernstige hinder door tonaal laagfrequent geluid te beperken, maar geen overmatige bescherming die het windpark onnodige beperkingen oplegt. Dit zou op zijn minst nader moeten worden onderbouwd. Het zou voor een beoordeling ter plaatse van woningen naar onze mening echter meer in de rede liggen om aansluiting te zoeken bij de internationale standaard IEC/TS 61400-11-2:2024, Wind energy generation systems - Part 11-2: Acoustic noise measurement techniques - Measurement of wind turbine sound characteristics in receptor position.

Overigens is het de vraag of het redelijk is om een toeslag van 5 dB op het jaargemiddelde niveau toe te passen als de tonen slechts een zeer beperkt deel van de tijd optreden, zeker als deze slechts incidenteel optreden. Voor industriegekluid wordt de toeslag alleen toegepast op dat deel van de beoordelingsperiode dat er sprake is van tonaal geluid. Als er rekening zou worden gehouden met het deel van de tijd dat er tonaal laagfrequent geluid optreedt dient er bij toepassing van een jaargemiddelde norm wel voor te worden gewaakt dat de toeslag te sterk wordt uitgemiddeld. Het is positief voor de bescherming van omwonenden dat er een voorschrift ten aanzien van tonaal laagfrequent geluid is opgenomen, maar het wordt aanbevolen dat er de voorgeschreven beoordelingsmethode nader wordt overwogen.

Algemeen

In het MER zijn de effecten door slagschaduw in beeld gebracht zonder rekening te houden met een stilstandsvoorziening. Dit laat aanzienlijke effecten zien. In het MER is echter aanvullend als mitigerende maatregel genoemd dat Vattenfall voornemens is om een automatische stilstandsvoorziening toe te passen om de slagschaduw op gevoelige gebouwen te beperken. Hierbij wordt gestreefd naar 0 minuten slagschaduw per jaar. Rekening houdend met een korte afschakeltijd wordt uitgegaan van maximaal 20 minuten slagschaduw per jaar. Met de voorgenomen stilstandsvoorziening wordt de slagschaduw op gevoelige gebouwen maximaal beperkt.

Opbrengstderving door mitigatie voor slagschaduw

In bijlage XXI Energieopbrengst en slagschaduw energieverliezen is beschreven dat voor het voorkomen van slagschaduw op gevoelige gebouwen rekening moet worden gehouden met een energieopbrengst verlies van 3,4% voor de ondergrens en 3,6% voor de bovengrens. Dit is echter niet correct berekend. Er is in het MER namelijk uitgegaan van het relatieve verlies ten opzichte van het aantal vollasturen. Er moet echter worden uitgegaan van het relatieve verlies ten opzichte van het totale aantal uren in een jaar, dat wil zeggen ten opzichte van 8760 uren per jaar. Als hiervoor wordt gecorrigeerd komt de opbrengstderving door mitigatie voor slagschaduw uit op 1,5% voor de ondergrens en 1,7% voor de bovengrens. In de notitie Motivering Lokale Normstelling van 13 augustus 2024 worden percentages van respectievelijk 1,3% en 1,5% genoemd.

Bijlage 8

Provincie Gelderland
College van Gedeputeerde Staten
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

uw brief van: 27 augustus 2024 Maurik, 16 oktober 2024
uw kenmerk: 2023-004808
ons kenmerk: Z.058410/D.199729
behandeld door: [REDACTED]
bijlage(n): Adviesrapport ODR vergunningverlening
windpark Echteld Lienden
onderwerp: Aanbiedingsbrief negatief advies vergunningverlening projectbesluit windpark Echteld
Lienden

Geachte college,

Op 27 augustus jl. nam u een ontwerp-projectbesluit ten behoeve van windpark Echteld Lienden. Het besluit met bijbehorende stukken ligt ter inzage tot 17 oktober a.s. De gemeente Buren zal een zienswijze indienen met betrekking tot het integrale ontwerpbesluit.

Dat besluit behelst ook vergunningverlening. Op grond van artikel 16.20 van de Omgevingswet heeft het college van burgemeester en wethouders van Buren adviesrecht ten aanzien van deze vergunningen.

Een volledig adviesverzoek ontvingen wij pas op 5 juli jl. via de Omgevingsdienst Rivierenland. Daardoor heeft u ons advies niet kunnen betrekken bij het ontwerp-projectbesluit en heeft het advies niet tezamen met dat ontwerp ter inzage gelegen. In onze zienswijze zullen wij daarop nader ingaan.

Bij brief van 22 augustus jl. verzochten wij u een redelijke termijn te stellen voor het uitbrengen van advies en nog geen ontwerp-projectbesluit te nemen tot wij behoorlijk gelegenheid hebben gehad ons adviesrecht uit te oefenen. Bij brief van 27 augustus jl. gaf u ons, gelijktijdig met vaststelling van het ontwerpbesluit, tot 17 oktober a.s. om advies uit te brengen.

Voor wat betreft de (technische) bouwactiviteit zijn op dit moment onvoldoende gegevens beschikbaar om ons adviesrecht ten volle uit te oefenen. In het projectbesluit wordt (in artikel 5.1.1 en 5.1.5) overwogen dat op een aantal aspecten nog nadere gegevens en bescheiden worden overgelegd en beoordeling daarvan later plaatsvindt. Zodra deze beschikbaar komen verzoeken wij u ons alsnog in de gelegenheid te stellen ons adviesrecht met betrekking tot deze aspecten uit te oefenen.

Voor het overige adviseren wij, conform bijgaand integraal advies van de Omgevingsdienst Rivierenland (ODR2408-917, 918 en 919), negatief over de vergunningverlening die onderdeel uitmaakt van het ontwerp-projectbesluit. Met verlening van de vergunningen zoals voorgenomen vindt een onaanvaardbare aantasting van het woon- en leefklimaat plaats.

In het bijzonder wijzen wij op de voorgestelde maximale geluidsnormen. Deze liggen hoger dan de normen uit het aanstaande Besluit windturbines leefomgeving. Ook wijken zij af van

de WHO-advieswaarden. Het eerder met u gedeelde gezondheidskundige advies van de GGD Gelderland Zuid komt tot dezelfde conclusies. Door te kiezen voor een ruimere geluidnorm wordt een 5,4% hogere energieopbrengst gerealiseerd maar neemt het aantal woningen dat verschuift naar een slechtere milieuklasse met 75% toe.

Ook op andere milieuaspecten wordt door de ODR negatief geadviseerd, bijvoorbeeld ten aanzien van externe veiligheid, archeologie, bodem en landschap. Daarnaast rijzen vragen over totstandkoming van het voorkeursalternatief.

Wij verzoeken u met klem deze en andere vragen en adviezen serieus te betrekken bij de oordeelsvorming en de vergunningen, zoals opgenomen in het ontwerpbesluit, niet te verlenen.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Buren,
de secretaris, de burgemeester,

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

Omgevingsdienst
Rivierenland

Integraal advies

Datum : 7 oktober 2024
Van : Omgevingsdienst Rivierenland
Aan : Provincie Gelderland

Geachte heer, mevrouw,

Ter beoordeling zenden wij u de gegevens toe van het onderstaande advies verzoek.
Wij hebben uw bijlagen uit SAM-438675 - 43873 - 43877 beoordeeld.

Gegevens aanvraag

Datum ontvangst	6 juli 2024
ODR-Zaaknummer	ODR2408917, 918 en 919
Zaaktype	Beoordeling SWF advies verzoek
Zaakomschrijving	actieverzoek milieu om advies bouwen 7 windturbines Echteld - Londen
Datum fatale termijn	geen
Naam medewerker ODR	[REDACTED]
Telefoonnummer	[REDACTED]
Email adres	[REDACTED]@ODRivierenland.nl

Gegevens verzoeker

Contactpersoon	[REDACTED]
Bedrijfsnaam	ODRN
Adres	Postbus 1603
Postcode en plaats	6501 BP NIJMEGEN
Bevoegd gezag	Provincie Gelderland

Vraag

Vraag	Graag advies uitbrengen op alle ingediende bijlagen
-------	--

Opmerking

In dit advies zijn de onderdelen Milieu, Bouwen
en het onderstation Veldstraat 7 als 1
integraaladvies weergegeven.
Het advies ziet alleen op de bouwwerken op het
grondgebied van de gemeente Buren

Advies

Onderwerp

Beoordeling diverse milieuaspecten

Advies

Vanuit de verschillende milieuaspecten is er geadviseerd ten aanzien van de uitgevoerde onderzoeken en de CombiMER. Vanwege het aspect geluid is het advies echter het meest relevant, omdat dit een belangrijk milieuaspect is bij windparken en wij vraagtekens hebben bij de gestelde normen en over de manier waarop geluid in de planMER is meegewogen. Daarom start deze adviesnotitie met de meest prangende punten.

Wij adviseren u om:

Vanwege het aspect Geluid

1. te streven naar een geluidbelasting van maximaal $L_{den} = 45 \text{ dB}$ / $L_{night} = 39 \text{ dB}$;
Dus aan te sluiten bij de geluidnormen uit Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving¹⁾ (aanpassing Artikel 5.74 Besluit kwaliteit leefomgeving (BKL));
 - o Standaard waarde:
 - $L_{den} = 45 \text{ dB}$
 - $L_{night} = 39 \text{ dB}$
 - o Grenswaarde:
 - $L_{den} = 47 \text{ dB}$
 - $L_{night} = 41 \text{ dB}$
- ¹⁾ Kennisgeving gepubliceerd in de Staatscourant d.d. 11 oktober 2023.
2. het akoestisch onderzoek te laten aanpassen en aan te vullen met de invoergegevens;
3. aanpassen van de geluidvoorschriften in het projectbesluit en deze aanvullen met nadere een motivatie.

Vanwege de CombiMER

4. in de planMER voor de beoordeling van geluid uit te gaan van andere criteria;
5. duidelijker de koppeling te maken met de onderzochte alternatieven in de planMER, de keuze voor de VKA en de onderzochte alternatieven in de projectMER.

Vanwege het aspect Externe veiligheid

6. de Combi-MER op een aantal punten aan te laten passen;
7. De externe veiligheidsstudie aan te laten passen.

Vanwege het aspect Archeologie

8. kennis te nemen van de opmerkingen die op de CombiMER gemaakt zijn.

Vanwege het aspect Bodem

9. aan te geven dat het noodzakelijk is om voor de bouw van de windturbines en aanleg van verbindende voorzieningen (waaronder kabel en leidingen) verkennend (asbest in) bodemonderzoek uit te voeren.
10. aan te geven dat voor het deel van het plangebied waar sprake is van waterbodembodem een beoordeling van het waterschap noodzakelijk is.

Vanwege het aspect Landschappelijke inpassing.

11. De bouwwerken voldoende landelijk in te passen.

Hieronder kunt u de argumenten lezen behorende bij deze 11 hoofdstukken.

Argumenten

1.1 In het Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving zijn als standaardwaarden $L_{den} = 45 \text{ dB}$ / $L_{night} = 39 \text{ dB}$ opgenomen. De standaardwaarden zijn daarmee de norm en het uitgangspunt voor windturbines. Bovendien sluiten deze waarden aan bij de WHO-advieswaarde. In noodzakelijke gevallen is mogelijk om hogere waarden toe te staan, mits goed gemotiveerd, tot een grenswaarde van maximaal $L_{den} = 47 \text{ dB}$ / $L_{night} = 41 \text{ dB}$. Het uitgaan van grenswaarden is daarmee niet het uitgangspunt. In het geval van Windpark Echteld-Lienden is het goed mogelijk om een windpark op te richten met een norm van $L_{den} = 45 \text{ dB}$ / $L_{night} = 39 \text{ dB}$.

In het Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving is de standaardwaarde als volgt gemotiveerd: 'Als standaardwaarde voor windturbinegeluid is gekozen voor $45 \text{ dB } L_{den}$, de (voorwaardelijke) WHO-advieswaarde voor geluid van windturbines, en de hiermee corresponderende $39 \text{ dB } L_{night}$. Hiermee wordt qua beschermingsniveau aangesloten bij andere geluidbronsoorten, waarvoor de standaardwaarde in de regelgeving ligt op niveaus die in grote lijnen overeenkomen met de WHO-advieswaarden.'

Het voldoen aan een standaardwaarde betekent niet dat er geen geluidhinder zou kunnen optreden. Bij de standaardwaarde $45 \text{ dB } L_{den}$ is de kans op het aantal ernstig gehinderde binnenshuis circa 5% [12% gehinderd binnenshuis]. Bij waarden bij of onder de standaardwaarde, gaat men er vanuit dat er in algemene zin sprake van een gezondheidskundig toereikende situatie.

Daarboven kan, mits gemotiveerd, een hoger geluidniveau tot aan de grenswaarde toegelaten worden, namelijk $47 \text{ dB } L_{den}$ / $41 \text{ dB } L_{night}$. Het percentage ernstig gehinderde binnenshuis kan daarmee toenemen tot circa 8% [17% gehinderd binnenshuis]. Afwijken van de standaardwaarde tot de grenswaarde biedt het bevoegd gezag ruimte om lokaal een afweging te kunnen maken van economische en maatschappelijke belangen, zoals de gezondheidsbescherming van bewoners en de duurzame energiedoelstellingen. Bij die afweging kunnen bijvoorbeeld de specifieke aard van een gebied, de bevolkingsdichtheid of cumulatieve effecten van verschillende geluidbronnen worden betrokken.

Opmerkingen ten aanzien van de motivatie geluidnormen Windpark Echteld-Lienden

Het projectbesluit van de provincie Gelderland gaat uit van een geluidnorm van $L_{den} = 47 \text{ dB}$ en $L_{night} = 41 \text{ dB}$. De geluidnormering wordt gemotiveerd in het document 'Motivering milieunormen Windpark Echteld-Lienden', opgesteld door Bosch & van Rijn, versie 1.6 d.d. 13 augustus 2024.

In het projectbesluit lijkt de provincie Gelderland daarmee te kiezen voor de 'normopvulling', welke is gebaseerd op 'tabel 2' uit het document 'Motivering milieunormen Windpark Echteld-Lienden'. Uitgangspunt in het akoestisch onderzoek Windpark Echteld-Lienden en in de Combi-MER is dan ook de maximale grenswaarde van $47 \text{ dB } L_{den}$.

In deze 'tabel 2' (blz.27 Motivering milieunormen Windpark Echteld-Lienden) staan een tweetal varianten die voor de effectbeoordeling in relatie tot de motivatie van de geluidnorm ('standaardwaarde' versus 'grenswaarde') niet relevant zijn.

- De variant 'Geen norm' is niet realistisch; dit omdat zonder het op voorhand toepassen van de mitigerende maatregel (3 dB reductie) niet aan de standaardwaarde en grenswaarde wordt voldaan. Daarmee is er feitelijk geen sprake van een opbrengstderving van 8,8%, omdat de variant 'Geen norm' in de praktijk niet kan worden toegepast;
- De variant '45/45' is eveneens niet reëel, dit omdat alleen het nieuwe park aan de standaardwaarde wordt getoetst. Niet het bestaande park. Dus zal er in de praktijk op basis van bestaande rechten van het bestaande windpark ook geen variant zijn met een inkomstderving van 24%.

Voor de motivatie welke geluidnorm wordt gehanteerd, de standaardwaarde van 45 dB dan wel grenswaarde van 47 dB , zijn daarom enkel de groen omlijnde kolommen relevant. Daarbij

is ook relevant vanuit welk perspectief men de getallen interpreteert en presenteert. Neemt men de grenswaarde van 47 dB als uitgangspunt en wordt deze vergeleken met de standaardwaarde van 45 dB, dan is er sprake van een zogenaamde 'opbrengstderving'. Redenerend vanuit de standaardnorm van 45 dB (wat in principe vanuit het BKL het uitgangspunt zou moeten zijn) naar een grenswaarde van 47 dB, dan is er sprake van een winst in energie opbrengst.

In de huidige situatie (bestaand windpark) bedraagt het aantal ernstig gehinderde binnenshuis (EH) 19. Bij realisatie van het windpark Echteld-Linden zal het aantal ernstig gehinderde toenemen tot 44, als wordt uitgegaan van de standaardwaarde $L_{den} = 45$ dB. Bij normopvulling tot de grenswaarde $L_{den} = 47$ dB stijgt het aantal ernstig gehinderde binnenshuis naar 64.

Tabel 2 Samenvatting geluid en opbrengst en het effect van verschillende normeringen.

Situatie	Natuursituatie	Bestaand park	47/47	45/47	45/45
Aantal ernstig gehinderden (EH)	19	134	64	44	27
Percentage van de populatie ⁹	0,10%	0,67%	0,32%	0,22%	0,13%
Toename EH t.o.v. ref. situatie		115	45	25	8
Energieproductie (GWh/jr)	38,0	185,9	169,6	161,0	140,6
Opbrengstderving	-	-	8,8%	13,4%	24,3%
Bijdrage RES-doelstelling	3,2%	15,5%	14,1%	13,4%	11,7%

De energieproductie bedraagt 161 GWh/jr wanneer de standaardwaarde van 45 dB als geluidnorm wordt gehanteerd. Bij de grenswaarde van 47 dB bedraagt de energieproductie 170 GWh/jr. Een stijging van de energieopbrengst met 5,4 % [namelijk 161 naar 170 GWh/jr] leidt tot een extra toename in het aantal ernstig gehinderde binnenshuis met 45% [namelijk 44 naar 64 EH]. Hierbij opgemerkt dat het aantal ernstig gehinderde binnenshuis het 'topje' van het aantal gehinderde is. Het percentage gehinderde binnenshuis en (ernstig-) gehinderde buistenshuis ligt aanmerkelijk hoger.

De overweging in de geluidnormering ($L_{den} = 45$ dB i.p.v. 47 dB) staat centraal rond de vraag of de energiewinst van 5,4% (en een positief effect op RES-doelstelling van 0,7%) opweegt ten opzichte van de toename in het aantal ernstig gehinderde met 45% (44 EH naar 64 EH) binnen de invloedssfeer van het windpark.

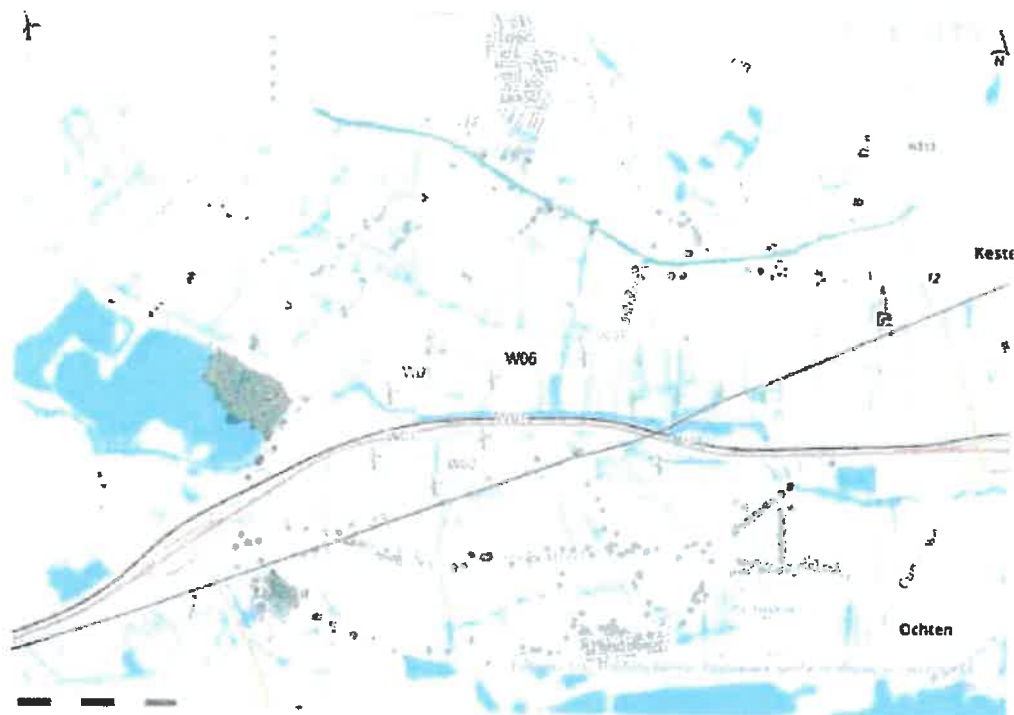
Overige geluidbronnen

De windturbines worden geplaatst in een omgeving waar al andere geluidbronnen aanwezig zijn, zoals de spoorwegen Betuweroute en de Betuwelijn, de rijksweg A15, lokale wegen en het bestaande windpark.

Het effect van het windturbinepark op de omgeving wordt beoordeeld volgens de methode Miedema. Hierin wordt het geluid van de verschillende bronnen gecumuleerd beoordeeld. Miedema classificeert de hinder in stappen van 5 dB. Door plaatsing van het windpark verschuift voor verschillende woningen de geluidkwaliteit naar een slechtere klasse.

In onderstaande figuur (4.6) wordt de toename in geluid weergegeven vanwege de bovengrensturbine Vestas V172 7.2 MW met toepassing van mitigatie (3 dB). Uit deze figuur blijkt dat het cumulatief geluid kan toenemen tot 9 dB. Bron: Akoestisch onderzoek Windpark Echteld-Linden.

Abbeelding 4.6 Toename van het geluid op de omgeving als gevolg van het plaatsen van de bovengrens turbines van windpark, Echteld-Lienden.

Omdat de bovengrensturbine met toepassing van mitigatie leidt tot een overschrijding van de grenswaarde $L_{den} = 47$ dB, moet op een drietal turbines een reductie van (5,7 dB) worden toegepast. Helaas geeft het akoestisch onderzoek grafische weergave (zoals figuur 4.6) die de toename in het gecumuleerde geluid in beeld brengt.

Tabel 4.7 geeft wel de verschuiving in het aantal woningen naar een slechtere geluidklasse. Dit voor de bovengrens turbine Vestas V172 7.2 MW, met toepassing van mitigatie (3 dB) en de reductie op een drietal turbines (5,7 dB). Met deze variant wordt voldaan aan de grenswaarde $L_{den} = 47$ dB. Bron: Akoestisch onderzoek Windpark Echteld-Lienden.

Tabel 4.7 Verschuiving van het woon- en leefklimaat conform Miedema classificatie

Van Miedema classificatie	Naar Miedema classificatie	Aantal geluidgevoelige gebouwen
Zeergoed	Goed	2
Goed	Redelijk	73
Redelijk	Matig	75
Matig	Tamelijk slecht	6

Wanneer men zou kiezen voor de ondergrens turbine Vestas V165 6,5 MW met toepassing van mitigatie (3 dB), dan leidt dit tot een toename in het gecumuleerde geluid tot maximaal 3 dB. Met uitzondering van 1 woning (5,1 dB) voor de toename 4 dB bedraagt. Op basis van deze variant wordt aan de grenswaarde $L_{den} = 45$ dB voldaan. Dit leidt tot de volgende verschuiving van het woon- en leefklimaat volgens de Miedema classificatie. Tabel 4.4 uit het akoestisch onderzoek Windpark Echteld – Lienden.

Tabel 4.4 Verschuiving van het woon- en leefklimaat conform Miedema classificatie

Van Miedema classificatie	Naar Miedema classificatie	Aantal geluidgevoelige gebouwen
Zeer goed	Goed	1
Goed	Redelijk	48
Redelijk	Matig	48

Zoals eerder opgemerkt kiest de provincie Gelderland voor normopvulling; namelijk voor de grenswaarde $L_{den} = 47$ dB en niet de standaardwaarde $L_{den} = 45$ dB als geluidsnorm.

Recentelijk is door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) onderzoek uitgevoerd naar geluid en het VTH-stelsel; VTH is stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Eén van de conclusies uit dit rapport is dat: *'Vergunningverlening en toezicht op het gebied van geluid richt zich vooral op het niet overschrijden van geluidsnormen. Ondanks dat het functioneren van het VTH-stelsel door omgevingsdiensten als voldoende wordt beoordeeld, ervaart een substantiële groep omwonenden geluidhinder.'* Ondanks dat aan de geluidsnormen wordt voldaan, blijft het aantal geluid gehinderde toenemen. Normopvulling speelt hierin mede een rol.

Door te kiezen voor een de ruimere geluidsnorm ($L_{den} = 47$ i.p.v. 45 dB) opteert men voor een 5,4% hogere energie opbrengst, met als gevolg dat het aantal woningen, dat verschuift naar een slechtere milieuklasse, met 75% toeneemt.

Wij geven de gemeente Buren in overweging hierover het gesprek aan te gaan met de provincie Gelderland:

- over de vraag of de juiste wegingsfactoren zijn toegepast in 'tabel 2' uit het document 'Motivering milieunormen Windpark Echteld-Lienden', namelijk door toepassing van onrealistische varianten 'Geen norm' en '45/45';
- het toepassen van reële wegingsfactoren, namelijk het toepassen van de standaardwaarde ($L_{den} = 45$ dB) versus het gemotiveerd afwijken naar de grenswaarde ($L_{den} = 47$ dB), zoals beoogd in het Ontwerpsbesluit windturbines leefomgeving (BKL).
- of de energiewinst van 5,4%, door te kiezen voor de grenswaarde van $L_{den} = 47$ dB in plaats van de standaardwaarde $L_{den} = 45$ dB, opweegt ten opzichte de toename (45%) van het aantal ernstig gehinderde binnenshuis en de verschuiving (75%) van het aantal woningen naar een slechtere milieuklasse binnen de invloedssfeer van het windpark.

2.1 Het geluidrapport (Witteveen + Bos, referentie 135341/24- 007.798 d.d. 29 mei 2024) is door ons beoordeeld. Wij hebben opmerkingen en vragen bij dit akoestische onderzoek.

Het geluidrapport gaat uit van twee type windturbines:

- Ondergrens turbine: Vestas V162 6.2 MW met een ashoogte van 130 meter, een tiphoogte van 211 meter en een maximale geluidemissie van $L_w = 104,8$ dB(A) $\Rightarrow L_E = 108,4$ dB;
- Bovengrens turbine: Vestas V172 7.2 MW met een ashoogte van 169 meter, een tiphoogte van 255 meter en een maximale geluidemissie van $L_w = 106,9$ dB(A) $\Rightarrow L_E = 112,5$ dB.

Het verschil in jaargemiddelde geluidemissie bedraagt tussen beide turbines circa 4 dB. Dit is 2 dB hoger dan op basis van de maximale geluidemissies. Dit verschil wordt veroorzaakt door het verschil in de windprofielen, op grotere hoogte waait het meer.

De ondergrensturbine veroorzaakt een geluidbelasting van ten hoogste 44 dB L_{den} bij de dichtstbij gelegen woning (niet zijnde een molenaarswoning). Hierbij is reeds een mitigatie van 3 dB toegepast. De ondergrens turbine voldoet daarmee in principe aan de standaardwaarde uit het Ontwerpsbesluit windturbines leefomgeving.

De bovengrensturbine veroorzaakt een geluidbelasting van ten hoogste 48 dB L_{den} bij de dichtstbij gelegen woning (niet zijnde een molenaarswoning). Zonder mitigerende maatregelen voldoet deze turbine niet aan de standaardwaarde en de grenswaarde uit het Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving. Om te voldoen de grenswaarde $L_{den} = 47$ dB moeten bij naast de standaard mitigatie van 3 dB op een drietal turbines een aanvullende reductie van 5,66 dB worden toegepast. Deze maatregelen aan de bovengrens turbine zijn onvoldoende om te kunnen voldoen aan de standaardwaarde $L_{den} = 45$ dB.

Opmerking:

- Invoer gegevens in het geluidrapport ontbreken; het geluidrapport/geluidmodel kan daarmee niet op de uitgangspunten worden getoetst.
- Onduidelijk is hoe de mitigatie van 3 dB in het model is toegepast; op alle beoordelingsperioden, of alleen in de avond- of nacht, en op welke turbines deze is toegepast.
- Onduidelijk is hoe de extra reductie op de drie turbines wordt toegepast; op alle beoordelingsperioden, of alleen in de avond- of nacht.

Wij adviseren het geluidrapport op bovengenoemde punten aan te laten vullen/aanpassen.

3.1 Wij hebben naar de geluidvoorschriften in het projectbesluit gekeken en deze zijn deels niet goed navolgbaar en onvoldoende gemotiveerd.

In het projectbesluit van de provincie Gelderland zijn de o.a. de volgende geluidvoorschriften opgenomen;

Geluidnormen L_{den} en L_{night} (blz. 28):

- Voorschrift 3.2: de geluidsnorm van de windturbines ter plaatse van gevoelige objecten bedraagt maximaal 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night} ;

Maximaal optredend equivalent geluidniveau L_{Aeq} (Blz.30)

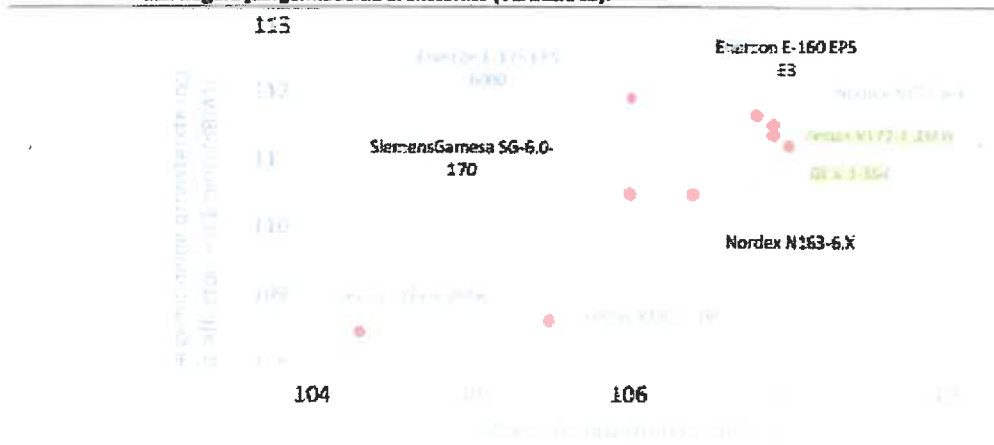
- Voorschrift 3.13: er geldt een L_{Aeq} norm van 46 dB(A) op 255 meter;
- Voorschrift 3.15: gemeten overschrijdingen van minder dan 2 dB krijgen geen vervolg.

Opmerking:

- de geluidsnorm $L_{den} = 47$ dB en $L_{night} = 41$ dB ligt 2 dB boven de standaardwaarde uit het Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving;
- onduidelijk is de toepassing van de L_{Aeq} norm van 46 dB(A) op 255 meter*;

* Deze waarde lijkt gebaseerd te zijn op een ander type turbine, namelijk de GE6.1-164 turbine met een maximaal geluidvermogen van 107 dB(A). Zie Motivering milieunormen Bosch & van Rijn (Blz.33 t/m 35).

Figuur 16 Illustratie van de stelling dat een hogere maximale bronsterkte (horizontale as) niet per se leidt tot een hogere jaargemiddelde bronsterkte (verticale as).

- wat betekent dit in relatie tot de mitigatie van 3 dB die op voorhand bij de onder- en boven variant wordt toegepast;
 - Vestas V162. 6.2 => L_w maximaal = 104,8 dB(A) - 3 leidt tot => **102 dB(A)**
 - Vestas V172. 7.2 => L_w maximaal = 106,9 dB(A) - 3 leidt tot => **105 dB(A)**
- wat betekent dit in relatie tot de aanvullende geluidreductie van 5,66 dB op een drietal turbines van de boven variant.
 - Vestas V172. 7.2 => L_w maximaal = 106,9 dB(A) - 5,7 leidt tot => **101 dB(A)**
- Dus een L_{Aeq} -immissieniveau van 46 dB(A) op 255 meter is geen garantie dat aan de L_{den} en L_{night} norm wordt voldaan; immers door mitigerende maatregelen zijn de toegestane maximale geluidniveaus op 255 meter 2 tot 6 dB(A) lager dan de opgenomen L_{Aeq} -norm van 46 dB(A);
- Wij zijn van oordeel dat de maximale geluidemissie moet worden gemeten en beoordeeld in de geluidmodus waarin de betreffende turbines in de praktijk in bedrijf moet zien.
- Met een overschrijding tot 2 dB op het L_{Aeq} -niveau, wordt een geluidbelasting tot 49,5 dB op voorhand aanvaardbaar geacht! Ofwel 12% ernstig gehinderd [23% gehinderd binnenshuis].
 - Een marge van 2 dB boven $L_{den} = 47$ dB [tot 49,5 dB] is niet te verkopen ingeval de grenswaarde in het BKL wordt vastgelegd op $L_{den} = 47$ dB. Men zou ook kunnen zeggen dat men:
 - In dergelijke situaties een nauwkeuriger meetmethode moet worden toegepast om de geluidbelasting beter vast te stellen;
 - of bij voorkeur voor plaatsing voor een 2 dB stillere windturbine om een overschrijding van $L_{den} = 47$ dB te voorkomen!
 - Door te kiezen voor een de standaardwaarde ($L_{den} = 45$ dB) wordt voorkomen dat, als gevolg van de marge van 2 dB uit voorschrift 3.15 de grenswaarde $L_{den} = 47$ dB wordt overschreden.

4.1 Bij windparken is geluid een belangrijk milieueffect, door de nu gekozen criteria lijken de alternatieven even 'slecht', terwijl het aantal woningen waarvoor de geluidssituatie verslechtert wel degelijk flink verschilt tussen de alternatieven.

De gekozen criteria leiden tot een effectbeoordeling waarin geluid geen onderscheidend vermogen heeft, maar dit reflecteert de werkelijke effecten mijn inzien niet. Zeker in een MER voor een windpark verdient geluid meer aandacht en goed meegewogen te worden.

Op basis van de gehanteerde criteria in de beoordeling voor geluid is er vanwege de effectbeoordeling voor geluid in feite geen onderscheidend vermogen ten aanzien van de verschillende alternatieven. De verschillende alternatieven lijken dus qua geluid even 'slecht' te scoren, terwijl het aantal geluidgevoelige gebouwen dat binnen een geluidscontour valt of waarvan de klasse verslechtert (Methode Miedema) flink verschilt tussen de alternatieven.

Dit kun je al voorzien wanneer je in de CombIMER kijkt naar tabel 7.2.3 en tabel 7.2.5.

Alternatief	L_w (dB(A))	L_{Aeq} (dB(A))
Alternatief 1	104,8	46,0
Alternatief 2	106,9	46,0
Alternatief 3	104,8	46,0
Alternatief 4	106,9	46,0

Het maakt op basis van tabel 7.2.3, om een – of – beoordeling te krijgen vanwege geluid, niet uit of er 1 geluidgevoelig gebouw binnen een L_{den} contour valt of bij wijze van spreken 1000 geluidgevoelige gebouwen.

Wezenlijke verschillen in de praktijk zie je daarom niet terug in de effectbeoordeling.

Het maakt op basis van tabel 7.2.5, om een of beoordeling te krijgen vanwege gecumuleerd geluid, niet uit of er 1 woning verschuift naar een slechtere klasse of bij wijze van spreken 1000 woningen. Wezenlijke verschillen in de praktijk zie je daarom niet terug in de effectbeoordeling.

Welk gevolg de gekozen criteria in tabel 7.2.3 en 7.2.5 hebben op de effectbeoordeling is goed terug te zien in tabel 8.2.1:

Table 8.21 Overlap after reclassifying nonresponding

Om de meest extreme waarden te vergelijken, je ziet dat een toename van 1 geluidgevoelig gebouw met meer dan 47 dB Lden t.o.v. de referentiewaarde dezelfde effectbeoordeling krijgt als een toename van in dit geval 27 geluidgevoelige gebouwen. Maar ook 1000 geluidgevoelige gebouwen had net als 1 gebouw als effectbeoordeling gekregen. Wezenlijke verschillen in de praktijk zie je dus niet terug in de

effectbeoordeling, en daarmee dus ook in de weging van de alternatieven.

Hetzelfde geldt voor de beoordeling van de verschuiving in de klassen voor gecumuleerd geluid, die krijgen allen -2 terwijl het aantal geluidgevoelige gebouwen varieert van 5 tot 53 (maar ook 1000 gebouwen had dit niet veranderd).

5.1 Het is niet duidelijk (althans ik heb het niet kunnen lezen in hoofdstuk 10) op basis van welk onderzoek alternatief uit de planMER het voorkeursalternatief (VKA) tot stand is gekomen (en op welk alternatief de fine tuning in de projectMER zich richt).

Op verschillende punten in de CombiMER is aangegeven dat de planMER voorbereidend is op het uiteindelijk kiezen van het VKA en het uitvoeren van de projectMER. Zo staat op bijvoorbeeld pagina 67 te lezen:

"De onderzoeken op planMER niveau hebben tot doel om sterk negatieve effecten (risico's voor de uitvoerbaarheid) en onderscheidende (negatieve) effecten in beeld te brengen. Daarmee brengen we met de onderzoeken de besluitvormingsinformatie in beeld die nodig is om een voorkeursalternatief (VKA) te kiezen. Het alternatievenonderzoek (planMER-onderzoeken) biedt de benodigde beslissinginformatie vanuit milieu."

Ook het schema op pagina 11 m.b.t. het stappenplan suggereert een logisch vervolg vanuit de planMER naar het beschrijven van de VKA en het uitvoeren van de projectMER:

In de planMER is een viertal alternatieven onderzocht, namelijk:

- Maximale opwek
- Landschap
- Leefomgeving
- Natuur

Welke van deze onderzochte alternatieven het uitgangspunt is geweest voor het VKA en de projectMER blijkt mijns inziens niet duidelijk uit de CombiMER, terwijl de planMER een belangrijke basis biedt voor het VKA. Het zou ook duidelijker maken hoe de verschillende effecten gewogen zijn in relatie tot de energie-opbrengst van ieder alternatief.

6.1 Op de Combi-MER hebben wij nog een aantal opmerkingen voor het aspect externe veiligheid, en waar de Combi-MER ons inziens op aangepast moet worden.

Het gaat om de volgende vier punten:

1) *Uit te gaan van een beoordelingskader dat meer aansluit bij de actuele inzichten over het beoordelen van risico's van windparken.*

- In de Combi-MER is nu uitgegaan van het beoordelingskader in de Handreiking Risicozonering Windturbines (HRW2020), maar (waarschijnlijk) niet van het Rekenvoorschrift Omgevingsveiligheid Module IV, het RIVM-rapport Actualisatie rekenmethode omgevingsveiligheid windturbines (2024-0089) en het Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving (aanpassing art. 5.74 Bk). In bijlage XVI is overigens wel verwezen naar het RIVM-rapport Actualisatie faalfrequenties windturbines (2021-0234).

2) *Bij de risicobeoordeling ook rekening te houden met geprojecteerde gebouwen en locaties.*

- Nu is bij de toetsing aan PR-normen alleen rekening gehouden met aanwezige gebouwen en locaties, terwijl volgens art. 5.3 lid 3 van het Bkl ook rekening gehouden moet worden met geprojecteerde gebouwen en locaties.

3) *Nader te onderzoeken met welke risico- en werpafstanden rekening gehouden moet worden.*

- In de Combi-MER is gebruik gemaakt van de online rekentool Save-W voor het berekenen van risico-afstanden en werpafstanden, maar deze rekentool is niet ontworpen voor de gekozen windturbines met een vermogen groter dan 5 MW.

4) *Nader te laten onderzoeken of geen knelpunt kan ontstaan in relatie tot de ijsclub.*

- Zie ook punt 3;
- Er is geen rekening gehouden met de recente inzichten, zoals aangegeven in het RIVM-rapport Actualisatie rekenmethode omgevingsveiligheid windturbines (2024-0089);
- Indien het aantal personen op het terrein van de ijsclub meer dan 5000 personen kan bedragen, dan kan dit als een kwetsbare locatie worden beschouwd.

7.1 *In de EV-studie (bijlage XIV) is niet voldoende aangetoond dat er geen PR10-6 contour ontstaat die buiten het belemmeringsgebied van buisleiding N-576-16 (zone met bufferafstand van 4m) komt te liggen.*

Ons advies is om nader te laten onderzoeken of er geen knelpunt kan ontstaan in relatie tot een hogedruk aardgasleiding van de Gasunie.

8.1 *Vanuit archeologie is er nog wel een aantal opmerkingen te plaatsen bij de Combi-MER.*

Hoofdstuk 7 onderzoeksplan

Effecten op archeologische waarden

Voor aantasting bekende archeologische waarden is alleen naar de AMK gekeken, terwijl de gemeentelijke waarden en verwachtingenkaart een beter completer en actueler beeld geeft. Deze kaart moet nog meegenomen worden bij dit onderdeel.

Wat is de referentiesituatie? Die kom ik nergens tegen. De beleidskaarten zijn gebruikt voor aantasting verwachte archeologische waarden. Er is geen gebruik gemaakt van de waarden en verwachtingenkaart.

Hoofdstuk 8 Milieueffecten alternatieven

Bekende archeologische waarden

Deze gelijkstellen aan AMK-terreinen is niet voldoende.

Aantasting bekende archeologische waarden

Dit is onvoldoende omdat alleen is gekeken naar de nu bekende archeologische waarden zonder dat daar veldonderzoek aan ten grondslag ligt. Effectbeoordeling als neutraal kan op voorhand niet gezegd worden zonder veldtoets. Hiervoor is dus vooronderzoek noodzakelijk en niet in de vorm van het meegeleverde bureauonderzoek. Pas dan kan de effectanalyse plaatsvinden. Het klopt dat geen enkele turbine op een bekende vindplaats is gezet waarmee je kunt zeggen dat het effect op dit moment bij deze papieren analyse neutraal is.

9.1 *Omdat (sterke) bodemverontreiniging niet is uit te sluiten is het nodig verkennend bodemonderzoek (NEN 5740) en/of verkennend asbestonderzoek (NEN 5707) uit te voeren. De onderzoeksopzet per deellocatie is, op hoofdlijnen, uitgewerkt in de rapportage van het historisch vooronderzoek. Deze uitwerking is akkoord.*

Voor een verkennend (asbest in) bodemonderzoek dienen de exacte locaties (en werkdiepte) van de voorgenomen bouw- en aanlegwerkzaamheden te worden onderzocht. Mogelijk zijn deze locaties (en werkdiepte) nu nog niet definitief vastgesteld. Dit is een aandachtspunt

10.1 *Waterschap Rivierenland is bevoegd gezag voor werkzaamheden in en direct nabij het oppervlaktewater (watergangen). In de nu aangeleverde*

onderzoeksrapportage is tevens een historisch waterbodemonderzoek opgenomen. ODR heeft dit onderzoek niet beoordeeld.

Voor een verkennend (asbest in) bodemonderzoek dienen de exacte locaties (en werkdiepte) van de voorgenomen bouw- en aanlegwerkzaamheden te worden onderzocht. Mogelijk zijn deze locaties (en werkdiepte) nu nog niet definitief vastgesteld. Dit is een aandachtspunt

11.1 De windturbines hebben invloed op kernkwaliteiten, met name door de hoogte en visuele impact, wat leidt tot een verandering in het landschap en de beleving daarvan.

De windturbines hebben een veel invloed op de openheid en structuur van het landschap. Ze zijn zichtbaar vanaf verschillende plekken. Dit zorgt voor verstoring van het (open) karakter van het landschap. De turbines zijn opvallende, bewegende objecten die afleiden van de natuurlijke omgeving. De windturbines zullen dus een negatief effect hebben op de landschappelijke beleving. De aanwezigheid van de infrastructuur, zoals de A15 en de Betuweroute, biedt wel mogelijkheden om de turbines langs deze 'energie-as' te plaatsen, waardoor ze meer geïntegreerd worden in het landschap. Door de turbines langs de A15 en Betuweroute te plaatsen, kan de visuele impact op landschap enigszins worden verminderd. Buren kiest ervoor om grootschalige ontwikkelingen te bundelen met de infrastructuur A15. Het Ruimtelijk Kader Zonne- en Windenergie benadrukt dat windturbines door hun schaal de landschappelijke kenmerken overstijgen en niet goed kunnen worden "ingepast". Daarom wordt gesproken over toepassen van windenergie, waarbij turbines worden ingezet om infrastructuurlijnen zoals de A15 en Betuwelijn te markeren. Het is belangrijk dat het windpark zorgvuldig wordt geïntegreerd in de omgeving. Dit geldt ook voor het onderstation aan de Veldstraat 7 te Lienden. Hier ontbreekt de landschappelijke inpassing.

De commissie Ruimtelijke kwaliteit (CRK) heeft op 17 september 2024 een negatief advies afgegeven vanwege het ontbreken van voldoende landelijke inpassing. De commissie verbaast zich in eerste instantie over het feit dat de eerder gekozen ruimtelijke samenhang tussen de posities van de windmolens wordt losgelaten. Er ontbreekt een onderbouwing waarom de nieuwe molens op de voorgestelde plekken worden geplaatst en er zijn geen visualisatie tekeningen die het zichtbare effect van de windmolens in de omgeving laten zien. Geadviseerd wordt de ontbrekende stukken ter beoordeling aan te leveren.

Concluderend, hebben de windturbines een negatief effect op het landschap. Maar de ontwikkeling van het windpark in dit gebied sluit wel aan bij de doelstellingen voor duurzame energieopwekking. Met de juiste locatie en landschappelijke inpassingsmaatregelen kan de impact op de kernkwaliteiten van het landschap niet volledig, maar wel tot op zekere hoogte worden beperkt.

Met vriendelijke groet,

Medewerker vergunningen
Omgevingsdienst Rivierenland

Bijlage 9

College van Gedeputeerde Staten
Provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

uw brief van:

Maurik, 22 augustus 2024

uw kenmerk:

ons kenmerk: Z.062441/D.195640

behandeld door:

bijlage(n): Gezondheidskundig advies GGD

onderwerp: Verzoek om uitstel projectbesluit windpark Echteld Lienden in verband met redelijke termijn voor uitoefening adviesrecht en gezondheidskundig advies GGD Gelderland Zuid

Geacht college,

Blijkens de laatste projectplanning inzake windpark Echteld Lienden bent u voornemens op 27 augustus a.s. een projectbesluit te nemen. Met dat besluit worden ook enkele vergunningen verleend. U bent daarvoor bevoegd gezag.

Op grond van artikel 16.20 van de Omgevingswet heeft het college van burgemeester en wethouders van Buren adviesrecht ten aanzien van deze vergunningen. Dat advies dient betrokken te worden bij de besluitvorming. De wet geeft geen termijn voor het uitbrengen van een dergelijk advies. In dat geval dient op grond van artikel 3:6 van de Algemene wet bestuursrecht een redelijke termijn gegeven te worden.

Een adviesverzoek ontvingen wij pas (behoorlijk) op 8 juli jl., via de Omgevingsdienst Rivierenland. Gelet op de aard en complexiteit van de materie en het feit dat de behandeltermijn van dat verzoek grotendeels in de vakantieperiode viel, menen wij dat een redelijke termijn voor het uitbrengen van advies nog niet is verstrekt. Bovendien heeft de omgevingsdienst onlangs om aanvullende gegevens verzocht.

Wij verzoeken u, met inachtneming van het voorgaande, een redelijke termijn te stellen voor het uitbrengen van genoemd advies en nog geen projectbesluit te nemen of vergunningen te verlenen tot wij behoorlijk gelegenheid hebben gehad ons adviesrecht uit te oefenen.

Daarnaast vroegen wij gezondheidskundig advies aan de GGD Gelderland Zuid over de concept planMER. Dat advies is bijgevoegd. Kortweg wordt aanbevolen een strengere geluidsnorm van 45 dB Lden aan te houden in plaats van de voorgestelde 47 dB Lden. Dit in navolging op de WHO-advieswaarde, ter voorkoming van langdurige geluidshinder en gezondheidsschade bij omwonenden.

Het advies noopt met klem om nadere studie, een gemotiveerde reactie en aanpassing van het projectbesluit, zowel ten aanzien van de geluidsnorm als de andere gesignaleerde knelpunten. Ook in dat verband verzoeken wij u de geplande projectbesluitvorming uit te stellen.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Buren,

de secretaris,

de burgemeester,

5.1.2e

Gelderland-Zuid

Gemeente Buren

Aan **13 12e**

coördinator project windmolens

13 12e [@buren.nl](mailto:info@buren.nl)

ons kenmerk: OS164941

datum: 21 augustus 2024

afdeling: AGZ/MMK

onderwerp: Gezondheidskundige advies windpark Echteld-Lienden

contactpersoon: **13 12e**

telefoonnummer: **13 12e**

e-mail: **13 12e** [gdgelderlandzuid.nl](mailto:info@gdgelderlandzuid.nl)

(receptie)

Geachte **13 12e**

Naar aanleiding van de bouwplannen van een windpark op het grondgebied van de gemeente Buren heeft u namens de gemeente aan GGD Gelderland-Zuid gevraagd om advies uit te brengen over de gezondheidsaspecten van het wonen nabij windturbines. U heeft ons ook gevraagd om een reactie te geven op de Milieueffectrapportage (MER) voor het windpark Echteld-Lienden.

In deze brief treft u het GGD-advies en de reactie op de MER aan.

Met vriendelijke groet,

13 12e

Team Gezondheid en Milieu

Centraal postadres

Postbus 1120

6501 BC Nijmegen

www.gdgelderlandzuid.nl

info@gdgelderlandzuid.nl

Hoofdvestigingen

GGD Gelderland-Zuid

Regio Nijmegen (Nijmegen)

Rivierenland (Tiel)

Bezoekadres

Regio Nijmegen

Groenewoudseweg 275

6524 TV Nijmegen

T: (024) 329 72 97

F: (024) 322 69 80

BIC /SWIFT: RABONL2U

IBAN: NL56.RABO.030.73.24.826

BTW: NL8003.34.930.B01

Kvk: 09212724

Gezondheidskundig advies Windpark Echteld-Lienden

GGD Gelderland-Zuid, 21 augustus 2024

Energieleverancier Vattenfall heeft bij de provincie Gelderland een vergunning aangevraagd voor het plaatsen van windturbines aan de snelweg A15. Het windpark Echteld-Lienden (EL) is voorzien op grondgebied van de gemeente Neder-Betuwe en Buren, nabij de kernen Echteld en Lienden¹.

Bij de omwoners van het plangebied is onrust ontstaan over de mogelijke gezondheidseffecten. De gemeente Buren heeft aan GGD Gelderland-Zuid gevraagd om advies uit te brengen over de gezondheidsaspecten van het wonen nabij windturbines². Met als doel om het aspect gezondheid mee te laten wegen in de besluitvorming van de provincie Gelderland over het initiatief. De GGD is ook gevraagd om te reageren op de Milieueffectrapportage (MER) voor de ontwikkeling van het windpark EL.

Gezondheid en windturbines

Waar de energietransitie per saldo positief is voor gezondheid (onder meer schonere lucht door afname uitstoot van kolencentrales, afname geluidbelasting als gevolg van de elektrificatie van wegverkeer) zijn er op lokale schaal mogelijk negatieve gezondheidseffecten te verwachten door (ernstige) geluidshinder en van visuele hinder.

Hoge of lage windturbines?

Van hoge windturbines ervaar je niet perse meer hinder. Het geluid van een hoge windturbine is soms zachter dan het geluid van een lage turbine, en hogere turbines veroorzaken bij een bepaalde plaatsing ook minder slagschaduw. Maar een hoge windturbine is wel van grotere afstand te zien. We weten dat het zien van een windturbine zorgt voor het ervaren van meer overlast. Daardoor kan het zijn dat een hogere windturbine meer visuele hinder veroorzaakt.

Geluidshinder door windturbines³

Het geluid van windturbines kan zorgen voor geluidbelasting op de gevel van geluidgevoelige gebouwen, zoals woningen. Het geluid van windturbines is grotendeels afkomstig van de bewegende delen (zoals de rotorbladen) die door de wind worden aangedreven.

Langdurige geluidshinder heeft gevolgen voor de gezondheid: geluidshinder kan stress en daarmee samenhangende klachten veroorzaken, zoals hoofdpijn, boosheid en slecht slapen. Naast (ernstige) hinder zijn er geen bewijzen voor een directe relatie tussen andere gezondheidseffecten en de blootstelling aan geluid van windturbines.

Gezondheidskundige advieswaarde (L_{den})

In 2018 heeft de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor geluid gepubliceerd⁴. De WHO adviseert voor windturbines een maximale jaargemiddelde waarde van 45 dB L_{den} ⁵.

Bij de WHO-advieswaarde van 45 dB L_{den} is nog altijd hinder te verwachten bij een deel van de omwonenden. Wanneer het geluid voldoet aan de WHO-advieswaarde ervaart ongeveer 10% van de omwonenden (ernstige) geluidshinder buitenshuis.

De GGD adviseert om het aantal mensen dat (ernstige) hinder ervaart door windturbinegeluid zoveel mogelijk te beperken en daarbij te streven naar de WHO-advieswaarde voor windturbinegeluid: Reduceer de geluidbelasting door windturbines op gevoelige bestemmingen tot onder de 45 dB L_{den} . Gevoelige bestemmingen zijn bijvoorbeeld woningen, scholen en verpleeghuizen.

De provincie Gelderland wil onder andere voor geluid een lokale norm vaststellen voor het windpark Echteld-Lienden⁶. De GGD pleit ervoor om de provinciale norm voor L_{den} vast te stellen op 45 dB L_{den} .

¹ Samenvatting MER Windpark Echteld-Lienden. Witteveen +Bos, 3 juni 2024

² E-mail: [redacted] 15 juli 2024

³ GGD-richtlijn Medische Milieukunde Omgevingslawaal en gezondheid, RIVM, 2019

⁴ [redacted] (2018). WHO Environmental Noise Guidelines for the European Region: A Systematic Review on Environmental Noise and Effects on Sleep

⁵ Jaargemiddelde norm voor het gehele etmaal (day-evening-night)

⁶ Motivering milieunormen – Concept Windpark Echteld-Lienden, 16 juli 2024, Bosch & Van Rijn

Nachtelijk geluid

Door het wegvallen van omgevingsgeluid kunnen windturbines 's nachts beter hoorbaar zijn. En omdat het 's nachts overwegend harder waait zullen de turbines in de nacht harder draaien en meer geluid produceren dan overdag.

De WHO heeft geen advieswaarde kunnen afleiden voor de geluidbelasting door windturbines in de nacht: L_{night} ⁷. Er is geen bewijs voor een direct verband tussen slaapverstoring en het niveau van windturbinegeluid. Een indirect verband tussen hinder door windturbines en slaapverstoring is op basis van de beschikbare onderzoeken wel aannemelijk. Daarom adviseert de GGD om vooral de nachtelijke geluidbelasting te beperken.

Tonaal (laagfrequent) geluid

De GGD vraagt ook aandacht voor de negatieve effecten van tonaal (laagfrequent)geluid van windturbines. Tonaal geluid is hoorbaar als een aparte toon boven de rest van het aanwezige geluid. Tonaal geluid wordt meestal veroorzaakt door een technisch mankement.

Duidelijk waarneembaar tonaal geluid kan erg hinderlijk zijn voor omwonenden. Het is goed voorstelbaar dat dit geluid ook extra slaapverstoring en stress kan veroorzaken.

Straffactor

In Nederland is in de regelgeving geen rekening gehouden met het vaststellen en normeren van tonaal geluid bij windturbines. Het is wel mogelijk om als lokaal bevoegd gezag een straffactor toe te passen. Bijvoorbeeld, bij een straffactor van 5 dB wordt de gemiddelde L_{den} geluidnorm 5 dB strenger. De GGD adviseert het bevoegd gezag om voor het windpark EL een straffactor toe te passen voor tonaal (laagfrequent) geluid.

Cumulatie

Een ander belangrijk aspect van geluid is de geluidscumulatie van alle geluidbronnen in de omgeving. In het geval van de omgeving van windpark EL is de verwachting dat overdag op veel locaties het geluid van de snelweg en spoorwegen het geluid van de turbines zal overstemmen. Tijdens de nacht is dat anders. Dan neemt het verkeersgeluid, en geluid van het spoor af en is het geluid van de turbines duidelijker te horen.

Voor advisering over het cumulatieve geluid verwijzen wij naar de 'GGD-richtlijn Medische Milieukunde Omgevingsgeluid en gezondheid'⁸ waarin wordt geadviseerd te streven naar een werkelijke cumulatieve geluidbelasting op de gevels van woningen die lager is dan 50 dB L_{den} en 40 dB L_{night} .

Visuele hinder

Verschillende visuele factoren zoals (slag)schaduw, lichtknippering en schittering kunnen hinder beïnvloeden. Er is een indirect verband tussen gezondheidseffecten en slagschaduw en knipperende lichten aangetoond⁹. Maatregelen om dit te beperken zijn:

- Beperk zoveel mogelijk slagschaduw op gebouwen. Pas de wettelijke voorschriften toe en ga in overleg met omwonenden.
- Lichtknippering kan zoveel mogelijk worden beperkt door het gebruik van de transponder techniek.
- Om lichtschittering van de turbine te voorkomen kan gebruik worden gemaakt van bepaalde coatings en materialen.
- Zorg voor een goede landschappelijke inpassing. Er zijn vele visies over inpassing in het landschap. Zet in op goede communicatie met omwonenden en participatie (zie hieronder). Houd bij de situering van een windpark rekening met het feit dat mensen die zicht hebben op de windturbine(s) eerder en meer hinder kunnen ervaren.
- Zet in op meer visuele rust door windturbines synchroon te laten lopen. Dit kan ook een positief effect hebben op hinder doordat waarschuwingslichten boven op de turbines dan ook een minder onrustige aanblik geven.

⁷ Jaargemiddelde norm voor de nachtperiode (23 - 7 uur)

⁸ GGD-richtlijn Medische Milieukunde Omgevingsgeluid en gezondheid, RIVM, 2019

⁹ [redacted] and [redacted]. (2018). The association between self-reported and objective measures of health and aggregate annoyance scores toward wind turbine installations. Canadian journal of public health. Revue canadienne de sante publique 109(2): 252-260

Het betrekken van omwonenden (participatie)

Een goed participatietraject kan een gunstige invloed hebben op de ervaren hinder door windturbines. Omwonenden kunnen al hinder van een windpark ervaren in de planfase. Het is daarom belangrijk om hen zo snel mogelijk te betrekken en inspraak te geven. Zo kan hinder tijdig in kaart worden gebracht en waar mogelijk worden verminderd.

Monitoring en beheer

De GGD adviseert om de situatie te blijven monitoren, ook tijdens de exploitatiefase. Blijf met de omwonenden in contact over mogelijke gezondheidseffecten van geluid, licht, slagschaduw ed. Zet ook een klachtensysteem op en maak afspraken over hoe en hoe snel de exploitant moet reageren bij klachten (bijvoorbeeld het beperken van het rotortoerental of stilstandvoorziening in specifieke situaties).

Reactie Milieueffectrapportage Windpark Echteld-Lienden

(Onderdeel van Gezondheidskundig advies Windpark Echteld-Lienden, 21-08-2024)

Voor het windpark Echteld-Lienden is een milieueffectrapportage (MER) opgesteld door Ingenieursbureau Witteveen + Bos¹⁰. De MER heeft als doel om de milieueffecten inzichtelijk te maken van de mogelijke invulling en uitwerking van het windpark. Met als hoofddoel het milieubelang volwaardig te laten meewegen bij de voorbereiding en vaststelling van plannen en besluiten.

Normering geluid

(Pagina 112) De provincie wil onder andere voor geluid een lokale norm vaststellen. Bij het opstellen van de MER is in afwachting hierop gerefereerd aan 47 dB L_{den} , het voorheen wettelijke jaargemiddelde voor het hele etmaal.

De GGD adviseert om de geluidbelasting zo laag mogelijk te houden, in ieder geval niet hoger dan 45 dB L_{den} .

(Pagina 869) De GGD raadt af om voor de normering een uitzondering te maken voor de zogenaamde molenaarswoningen om ook de gezondheid van de huidige én toekomstige bewoners van de molenaarswoning te beschermen.

Geluidcumulatie

(Bijlage 4) Uit de cumulatieberekeningen in de MER blijkt dat het geluid van het wegverkeer bepalend is voor de cumulatieve geluidbelasting (pagina 931 en verder). Ook het railverkeer is een bepalende geluidsbron. Dat betekent dat het geluid van de windturbines voor het grootste deel van een etmaal overstermd wordt door ander geluid.

Overigens lijkt in de tabel 4.3 en 4.5 op pagina 877 en 878 gegevens over geluid van wegverkeer te ontbreken. Daarom lijkt het of de Betuweroute bepalend is voor cumulatie, en het aandeel van de turbines groter lijkt dan het wegverkeer.

L_{night}

's Nachts valt het omgevingsgeluid grotendeels weg. Het geluid van de turbines komt dan op de voorgrond. Nachtelijk geluid kan ernstige hinder en slaapverstoring veroorzaken. Het beperken van het geluid in de nacht levert gezondheidswinst op. De GGD adviseert om daarvoor om de geluidbelasting in de nacht zoveel mogelijk te beperken.

Invetten op het beperken van nachtelijk geluid (L_{night}) heeft overigens ook een gunstig effect op het verlagen van L_{den} .

In de MER wordt geadviseerd om zodra bekend is welk turbintype geplaatst wordt, een detailonderzoek uit te voeren waarbij onderzocht wordt welke specifieke noise modes toegepast moeten worden in de dag-, avond- en nachtperiode om aan de locatie specifieke norm van 47 dB L_{den} te voldoen¹¹.

De GGD vindt het belangrijk om hierbij ook de maat voor L_{night} mee te nemen.

L_{night} is in de MER niet meegenomen. Het is bij de GGD ook niet bekend of de provincie de norm voor nachtelijk geluid (L_{night}) meeweegt in haar besluitvorming. Omdat geluid in de nacht meer ernstige hinder en slaapverstoring oplevert adviseert de GGD om de L_{night} contouren van de windturbines wel inzichtelijk te maken om verschillen te kunnen aantonen.

Mitigerende maatregelen geluid

Mitigerende maatregelen brengen het geluidniveau van de turbines omlaag. Uit de berekening blijkt dat het geluidsniveau (L_{den}) zonder deze maatregelen niet aan de L_{den} van 47 dB voldoet, laat staan aan de door de WHO en GGD geadviseerde advieswaarde van maximaal 45 dB L_{den} .

Bij mankementen of onregelmatigheden kan het geluidniveau onwenselijk toenemen. Goed, regelmatig toezicht op effectiviteit en naleven van maatregelen is daarom noodzakelijk. Zie verder kopje 'monitoring'

¹⁰ MER Windpark Echteld-Lienden, gecombineerd plan- en projectMER, Witteveen +Bos, 3 juni 2024

¹¹ Samenvatting MER Windpark Echteld-Lienden. Witteveen +Bos, 3 juni 2024

Tonaal (laagfrequent) geluid

Tonaal (laagfrequent) geluid wordt in de MER niet behandeld. De GGD adviseert om dit in de besluitvorming wel mee te nemen. Een voorstel daarvoor is in het GGD-advies opgenomen, namelijk om een straffactor in te voeren voor tonaal (laagfrequent) geluid.

Berekening gehinderden

(Pagina 146) In de MER is het aantal ernstig gehinderden berekend. Uit de rapportage kunnen we niet opmaken hoe dat is gebeurd.

De GGD vindt het erg belangrijk dat het percentage ernstige gehinderden goed berekend wordt om de resultaten van de berekening te kunnen gebruiken voor besluitvorming.

Voor het berekenen van de relatie tussen ernstig gehinderden door geluid van windturbines gebruikt de GGD de dosis respons relatie die in 2008 door [] et al is omschreven^{12,13}.

(Pagina 118) Daarnaast willen we u er op wijzen dat de in de MER gekozen beoordelingsschaal voor gezondheid (aantal ernstig gehinderden) niet onderscheidend is. Rood is 'niet van toepassing'. Oranje is 'de voorgenomen ontwikkeling leidt tot een negatief effect op de leefomgeving ten opzichte van de referentiesituatie', door een toename van het aantal ernstig gehinderden door geluid ten opzichte van de referentiesituatie'. 0 is 'de voorgenomen ontwikkeling leidt niet tot een effect op de leefomgeving, er is geen verandering van het aantal ernstig gehinderden door geluid ten opzichte van de referentiesituatie' en Groen is dat de situatie door de windturbines verbetert.

Volgens deze definities zullen alle varianten voor gezondheid altijd oranje scoren, waardoor varianten nooit onderscheidend zullen zijn voor gezondheid en het onderwerp gezondheid niet goed meegenomen kan worden in de uiteindelijke afweging.

Methode Miedema

(Pagina 113) Voor het berekenen van geluidhinder van de gecumuleerde geluidbelasting wordt in de MER de Methode Miedema gebruikt. Het geeft het aantal geluidgevoelige gebouwen binnen de verschillende geluidklassen van methode Miedema. De GGD kan geen toelichting vinden hoe dit wordt toegepast; of er rekening wordt gehouden wordt met andere dosis-responsfuncties per geluidbron. Ook is niet duidelijk of er per dB of per klasse van 5 dB berekend wordt. Het verschil is van invloed op het bepalen van de hoeveelheid geluidgevoelige gebouwen, en dus voor het aantal gehinderden. De GGD adviseert om ernstig gehinderden van gecumuleerde geluidbelasting te berekenen per dB.

We adviseren ook om te kijken naar verschuivingen in dB's en niet verschuivingen in de 5dB Miedema-klassen als maat voor de beoordelingsschaal in de MER. Bij het hanteren van de 5dB klassen neem je geen verschillen mee van woningen die bijvoorbeeld van 51 naar 54 dB gaan, die blijven in dezelfde klasse 'redelijk', terwijl een toename van 3dB een verdubbeling van geluid betekent. De GGD adviseert om de daadwerkelijke toename in dB's per woning als uitgangspunt te nemen, waardoor ook verschillen die binnen dezelfde Miedema-klasse zitten zichtbaar worden.

Lichthinder

(Pagina 218) Vattenfall heeft het voornemen om de zogenaamde transpondertechniek toe te passen op windpark Echteld-Lienden. Dit zorgt ervoor dat verlichting op windturbines niet onnodig aan staat als er geen objecten in de buurt vliegen. Ook is gekozen om de zichtbaarheid van de windturbines in de nachtperiode zo klein mogelijk te maken. Hierdoor zal de lichthinder naar verwachting afnemen.

(Pagina 219) Ook de effecten van schittering worden voorkomen door gebruik te maken van bepaalde materialen.

De GGD is verheugd dat er veel aandacht is voor het voorkomen van lichthinder door verlichting en schittering. We willen wel een opmerking maken over de transponderdetectie. De toepassing hiervan zit in de testfase. Dat betekent dat optimale werking niet gegarandeerd is. Goede monitoring en toezicht is nodig.

¹² [] (2008). Hinder door geluid van windturbines. Dosis-effectrelaties op basis van Nederlandse en Zweedse gegevens. TNO Bouw en Ondergrond, Delft

¹³ Figuur 4 van de Factsheet gezondheidseffecten van windturbinegeluid (rivm.nl)

Slagschaduw

De GGD is blij dat voor het windpark EL de slagschaduw vrijwel volledig gemitigeerd wordt door middel van een stilstandvoorziening¹⁴. We adviseren met klem om er op toe te zien dat dit gebeurt.

(Pagina 233) 'Gezondheid en slagschaduw. Er is op dit moment beperkt onderzoek naar de gezondheidseffecten door slagschaduw. Hierdoor zijn deze gezondheidseffecten van slagschaduw niet bewezen. Het is dus nog niet mogelijk om de exacte effecten van de windturbines op gezondheid te bepalen.'

De GGD wil deze paragraaf nuanceren. Een indirect verband tussen gezondheidseffecten en slagschaduw en knipperende lichten is wel aangetoond¹⁵. Om deze reden adviseren we om ook de L_{night}-contouren van de windturbines inzichtelijk te maken.

Participatie

(Pagina 895) De provincie Gelderland geeft aan het belangrijk te vinden dat de omgeving zelf ook profiteert van het windpark. De GGD is een groot voorstander van een goed participatietraject. Dat betreft zowel vroegtijdige en goede communicatie over de plaatsing van de windturbines als ook omwonenden de mogelijkheid geven om te profiteren van de opbrengst. In de MER wordt hier verder niet op in gegaan. De GGD is benieuwd of dit concreet is uitgewerkt en het wordt opgevolgd.

Bijlage 10

Het college van Burgemeester en Wethouders van de
gemeente Buren
Postbus 23
4020 BA MAURIK

Datum
27 augustus 2024

Zaaknummer
2023-004808

Onderwerp
Verzoek uitstel projectbesluit en advies
GGD

Inlichtingen bij
Provincieloket
post@gelderland.nl

Blad
1 van 2

Geacht college,

In uw schrijven van 22 augustus verzoekt u ons het projectbesluit voor windpark Echteld-Lienden uit te stellen in verband met uw adviesrecht op grond van artikel 16.20 van de Omgevingswet. Wij begrijpen dat u zorgen heeft over dit windpark en hebben ook zeker oog voor de beroering die er onder diverse omwonenden over dit plan ontstaan is. Daarom gaan wij zorgvuldig te werk bij de ruimtelijke procedure die we voeren. Graag informeren wij u met deze brief over ons standpunt over de specifieke punten in uw brief:

Adviesvraag

In het projectteam is dit advies ambtelijk voorbesproken en op basis daarvan is de adviesvraag formeel bij de Omgevingsdienst Rivierenland ingediend op 16 mei 2024. Wij zien uw advies graag tegemoet, bij voorkeur voor het einde van de zienswijzenperiode op 17 oktober, zodat we de inhoud hiervan kunnen betrekken bij het definitieve projectbesluit. Het projectbesluit is voorzien in december 2024, hetgeen u ruim de tijd biedt om uw advies op te stellen. Wij zien dan ook geen aanleiding het besluit uit te stellen en menen u hiermee, indachtig uw verzoek, een redelijke termijn te bieden voor het uitoefenen van uw adviesrecht.

Normering

Uw verzoek om een strengere geluidnorm te hanteren kunnen wij helaas niet honoreren. Een geluidnorm van 45 dB L_{den} zou een relatief klein aantal van 20 minder gehinderden betekenen, maar door de forse opbrengstderving het project economisch onuitvoerbaar maken. Met de norm van 47 dB L_{den} sluiten we aan bij de grenswaarde in de nieuwe windturbinebepalingen en bieden we de omgeving een aanvaardbaar beschermingsniveau tegen geluidhinder. De normering wordt uitgebreid gemotiveerd en onderbouwd in het ontwerp-projectbesluit dat we naar verwachting op 5 september vrijgeven voor zienswijzen.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

Datum
27 augustus 2024

Zaaknummer
2023-004808

Blad
2 van 2

Het advies van de GGD zullen wij nader bestuderen. Het verheugt ons u op voorhand te kunnen meedelen dat een groot aantal daarin benoemde zaken ruime aandacht krijgt in het projectbesluit en de bijbehorende vergunningvoorschriften.

In het vertrouwen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
Gedeputeerde Staten van Gelderland

5.1.2e

5.1.2e

Commissaris van de Koning

5.1.2e

5.1.2e

Secretaris

Bijlage 11

Brandweer

Samenwerkingsoverzicht

Samenwerkings-ID:	SAM-00137	Status:	Open (olw openlij)	Beschrijving samenwerking:
Aangemaakt door:	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	Verzoeknummer:	202403290335	
Startdatum:	14-05-2024	Contactpersoon:		
Doel:	Behandeling verzoek	Emailadres:		
		Telefoonnummer:		

Bevestiging: [Aanvraag](#) [Bevestiging](#) [Actieverzoeken](#)

Actieverzoeken

Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Neder-Betuwe > [Open](#)

Verzender: Omgevingsdienst Regio Nijmegen
Ontvanger: Gemeente Neder-Betuwe
Datum: 16-05-2024

Nieuw actieverzoek opstellen

Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Neder-Betuwe

Status: Open
Datum: 16-05-2024
Verzonden door: Omgevingsdienst Regio Nijmegen

Productcode:

Gereadmeld

Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Lienden > [Open](#)

Verzender: Omgevingsdienst Regio Nijmegen
Ontvanger: Gemeente Lienden
Datum: 16-05-2024

Toelichting gereadmelden

Brandweer >

Verzender: Omgevingsdienst Regio Nijmegen
Ontvanger: Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
Datum: 16-05-2024

Brandweer

Samenwerkingsoverzicht

Samenwerkings-ID:	SAW-20197	Status:	Open (tot 16-05-2025)	Beschrijving samenwerking:
Aangemaakt door:	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	Verzoeknummer:	2024032901110	
Startdatum:	16-05-2024	Contactpersoon:	[REDACTED]	
Oso2:	Behandelen verzoek	Emailadres:	[REDACTED]	oefenid
		Telefoonnummer:	[REDACTED]	

Documenten [Bijlage documenten](#) [Zie ook documenten](#) [Aanvraag documenten](#)

Documentenoverzicht

Alleen de documenten waarvoor je beschikking heeft, kun je downloaden, c/j kan als enkel bestand en als zip-bestand. Als er geen downloadbare documenten zijn, zal er een lege zip gemaakt worden.

[Download documenten](#) [Download zipbestand](#)

Documentnaam	Vertrouwelijkheid	Toegevoegd door	Toegevoegd op	
[REDACTED] - Versie 1.0	Vertrouwelijk	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024	
[REDACTED] - Versie 1.0	Vertrouwelijk	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024	
[REDACTED] - Versie 1.0	Vertrouwelijk	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024	
[REDACTED] - Versie 1.0	Vertrouwelijk	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024	
[REDACTED] - Versie 1.0	Vertrouwelijk	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024	
[REDACTED] - Versie 1.0	Vertrouwelijk	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024	

Brandweer

Samenwerkingsoverzicht

Samenwerking:	SAM-30204	Status:	Open (101 uiterlijk 16-05-2025)	Beoordeling samenwerking:
Aangemaakt door:	Omgevingsdienst Ego Nijmegen	Verzoeknummer:	2024032901312	
Startdatum:	16-05-2024	Contactpersoon:	[REDACTED]	
Dat:	Behandelen verzoek	Emailadres:	[REDACTED] not used	
		Telefoonnummer:	[REDACTED]	

Documenten: Kelemparines Notificaties 14 Actueel zoeken 15

Documentenoverzicht

Als de betrokkene niet kan worden geïdentificeerd, wordt de informatie niet als enkel besongepikt en wordt de informatie niet als een document geïdentificeerd. Het is niet mogelijk om de informatie te identificeren als een document, omdat de informatie niet als een document is gemaakt.

Navigation: [View](#) [Print](#) [Printable Page](#)

[illegible]

Brandweer

Samenwerkingsoverzicht

Samenwerkings-ID:

Aangemaakt door:

Startdatum:

Doel:

SAM-3024

Omgewingsdienst Regio Nijmegen

16-05-2024

Beknuden verzoek

Status:

Verzoeknummer:

Contactpersoon:

Emailadres:

Telefoonnummer:

Open (toekomstig)

2024012901316

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

Beschrijving samenwerking:

Documenten

Aktieverzoeken

Documentenoverzicht

Als een document waarvoor een reactie is gegeven, wordt het document als enkel bestand afgeleverd. Als er geen downloadbare documenten zijn, zal er een lege zip gemaakt worden.

Documentenoverzicht

Documentnaam	Vertrouwelijkheid	Toegevoegd door	Toegevoegd op
[Redacted]	Vertrouwelijk	Omgewingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024
[Redacted]	Vertrouwelijk	Omgewingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024
[Redacted]	Vertrouwelijk	Omgewingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024
[Redacted]	Vertrouwelijk	Omgewingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024
[Redacted]	Vertrouwelijk	Omgewingsdienst Regio Nijmegen	16-05-2024

Brandweer

Samenwerkingsoverzicht

Samenwerkings-ID:

Aangemaakt door:

Startdatum:

Doel:

SAM-30197

Omgewingsdienst Regio Nijmegen

16-05-2024

Beknuden verzoek

Status:

Verzoeknummer:

Contactpersoon:

Emailadres:

Telefoonnummer:

Open (toekomstig)

2024012901311

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

Beschrijving samenwerking:

Documenten

Aktieverzoeken

AktieVerzoeken

Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Neder-Betuwe

Open

Verzender:

Ontvanger:

Datum:

Omgewingsdienst Regio Nijmegen

Gemeente Neder-Betuwe

16-05-2024

Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Lienden

Open

Verzender:

Ontvanger:

Datum:

Omgewingsdienst Regio Nijmegen

Gemeente Lienden

16-05-2024

Brandweer

Open

Verzender:

Ontvanger:

Datum:

Omgewingsdienst Regio Nijmegen

[Redacted]

16-05-2024

Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Neder-Betuwe

Open

Status:

Datum:

Open

16-05-2024

Verzender:

Productcode:

Gereed melden

Toelichting gereed melden

Brandweer

Samenwerkingsoverzicht

Samenwerkings-ID:	SAM-102104	Status:	Ope (tot uiterlijk 16-05-2025)	Beschrijving samenwerking:
Aangemaakt door:	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	Verzoeknummer:	2024032901312	
Startdatum:	16-05-2024	Contactpersoon:		
Doel:	Behandelen verzoek	Emailadres:		
		Telefoonnummers:		
Documenten:	Interpartners Notities Actieverzoeken			

Actieverzoeken

Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Lienden > Open		Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Lienden
Verzender:	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	
Ontvanger:	Gemeente Neder-Betuwe	
Datum:	16-05-2024	
Verklaring van geen bezwaar bij de gemeente Lienden > Open		
Verzender:	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	
Ontvanger:	Gemeente Buren	
Datum:	16-05-2024	
Brandweer > Open		
Verzender:	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	
Ontvanger:	Gemeente Lienden	
Datum:	16-05-2024	

Bijlage 12

LET OP: EXTERN E-MAIL BERICHT

Hoi [redacted] en [redacted],

Zie bijgaande mailwisseling; er wordt volgens mij op glansrijke wijze volledig langs elkaar heen gewerkt; graag onmiddellijke actie bij jullie om dit in goede banen te geleiden.

@ [redacted] heb je voicemail afgeluisterd, maar ik begreep niet wat je bedoelde. Ik heb je sindsdien al diverse malen geprobeerd te bellen; ik wil graag nog telefonisch contact met je.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Provincie Gelderland

Van: [redacted] <[redacted]@ODRivierenland.nl>

Verzonden: vrijdag 7 juni 2024 11:46

Aan: [redacted] <[redacted]@buren.nl> <[redacted]@buren.nl>

CC: [redacted] <[redacted]@gelderland.nl>; [redacted] <[redacted]@bodem.nl>

Onderwerp: RE: Verzoek om verklaring geen bedenkingen gemeenten Echteld-Lienden aangaande de bouw van 7 tijdelijke windturbines

U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted] <[redacted]@odriversland.nl> Meer informatie over waarom dit belangrijk is

Beste [redacted] en [redacted],

In het onderstaande mail verkeer kan je zien wat er speelt.

Ik dacht eerst dat dit een vraag voor de ODR was, maar dat is niet het geval.

Aan jullie is het verzoek een antwoord te richten op het verzoek in de GWR

ps . ik zet deze vraag ook nog even het bouwberaad.

Met vriendelijke groet;

[redacted]

Vergunningverlener bouw Team 1

Omgevingsdienst Rivierenland

Ik werk dagelijks tot 15.00 u

E: [redacted] <[redacted]@drivierenland.nl>

T: [redacted]

**Omgevingsdienst
Rivierenland**

E: info@odrivierenland.nl

W: www.odrivierenland.nl

Postbus 112, 6800 AA Amstelveen | Tel: 020 485 1111

Postbus 112, 6800 AA Amstelveen | Tel: 020 485 1111

Van: [redacted] <[redacted]@odm.nl>

Verzonden: vrijdag 7 juni 2024 11:36

Aan: [redacted] <[redacted]@ODRivierland.nl>

CC:

Onderwerp: RE: Verzoek om verklaring geen bedenkingen gemeenten Echteld-Lienden aangeende de bouw van 7 tijdelijke windturbines

Urgentie: Hoog

Heb het bericht in onderstaand bericht niet ontvangen. Het is de plaatselijke gemeente Echteld-Lienden die de SWF heeft uitgezet naar de ODR. Het is de gemeente die de SWF heeft uitgezet naar de ODR.

Ik zou graag willen weten wat het bericht is van de plaatselijke gemeenten. Daarnaast ben ik benieuwd of er randvoorwaarden zijn die de SWF mogelijk in de toekomst kan meenemen. Graag ook de gemeente Rivierland meenemen in de beantwoording.

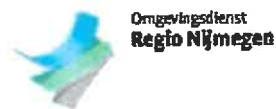
Met vriendelijke groet,

[redacted] (persoonlijk)

Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODR) | Heijerlaan 15a | 6511 PS Nijmegen | Postbus 1603 | 6501 BP Nijmegen

Tel: 0248 311111 | E: [redacted] | W: [redacted]

Werkuren: maandag - vrijdag en donderdag

Aangesloten bij:

Omgevingsdienst NL

N.B.

Alle per e-mail verzonden stukken die horen bij een vergunning, moet u ook via de reguliere weg indienen.

Dit is per post of via het Omgevingsloket online.

Van: [redacted] <[redacted]@ODRivierland.nl>

Verzonden: vrijdag 7 juni 2024 10:10

Aan: [redacted] <[redacted]@odm.nl>

Onderwerp: RE: Verzoek om verklaring geen bedenkingen gemeenten Echteld-Lienden aangeende de bouw van 7 tijdelijke windturbines

Heb het bericht in onderstaand bericht niet ontvangen.

Heb het bericht in onderstaand bericht niet ontvangen.

Heb het bericht in onderstaand bericht niet ontvangen. Het is de plaatselijke gemeente Echteld-Lienden die de SWF heeft uitgezet naar de ODR.

Als je dat doet maakt Open wave er een zaak van "SWF-actie verzoek" van.

Wil je ook aangeven wat je van mij verwacht.

Als je alleen een verklaring van de gemeenteraad verwacht is er voor mij geen werk dan alleen jullie verzoek doet ik terug.

Ik hoor graag van je

Met vriendelijke groet;

[redacted]

Vergunningverlener bouw Team 1

Omgevingsdienst Rivierland

Ik werk dagelijks tot 15.00 u

A: [redacted] [D.Rivierland.nl](mailto:info@odriverivierland.nl)
T: [redacted]

<image001.jpg>

E: info@odriverivierland.nl
W: www.odriverivierland.nl

Bezoekadres (nieuw) | J.S. de Jongplein 2, 4001 WG Tiel
Postadres (nieuw) | Postbus 6267, 4000 HG, Tiel

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 6 juni 2024 14:49
Aan: 'Ronald van Hal' <ronald.van.hal@odm.nl>
Onderwerp: RE: Verzoek om verduaring geen bedankingen gemeenten Echteld-Lienden aangaande de bouw van 7 tijdelijke windturbines

Beste [redacted]

bedankt voor je bericht.

Ik kan hier niets mee. Ik zal het aan collega's vragen hoe dit zit.

Wat mij bekend is dat een SWF alleen gebruikt kan worden als er sprake is van een zaak.... Een zaak heb ik niet

Er moet naar mijn idee een eerst advies zaak aangemaakt worden.

Ik wacht even: nl...

Met vriendelijke groet;

[redacted]
vergunningverlener bouw Team 1
Omgevingsdienst Rivierland

Ik werk dagelijks tot 16.00 u

E: info@odriverivierland.nl
T: [redacted]

<image001.jpg>

E: info@odriverivierland.nl
W: www.odriverivierland.nl

Bezoekadres (nieuw) | J.S. de Jongplein 2, 4001 WG Tiel
Postadres (nieuw) | Postbus 6267, 4000 HG, Tiel

Van: [redacted] 1.2e 5.1.2e
Verz: [redacted]
Aan: [redacted]
Onderwerp: [redacted] gemeenten Echteld-Lienden aangaande de bouw van 7 tijdelijke windturbines

De stukken behoren tot het IAS-OS van de samenwerkingsovereenkomst.

box My Apps https://myapplicati... ActionWorks Metro... Omgevingsloket on... index.php-ODRN# Aanbevolen w

SWF: Brandweer

AB24.00478, het bouwen van 7 windturbines
(onbekend) 0, onbekend

lijsten

2 1 4

TECH

...

Binnen performans				
UIN	Organisatie	Aanvraag Ingevoerd	Beoordeling	
0000000160728768400	Gemeente Buren	16-05-2024	VT	
0000000181016259300	Gemeente Neder-Betuwe	16-05-2024	VT	
0000000181152027400	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid	16-05-2024	VT	

Actie verzoeken				
Actie type	Omgevingsloket	Actie verzoek	Status	Beoordeling aanvraag
+	16-05-2024	Brandweer	OPEN	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
+	16-05-2024	Verklaring van geen bezwaar bij	OPEN	Gemeente Buren
+	16-05-2024	Verklaring van geen bezwaar bij	OPEN	Gemeente Neder-Betuwe

Met vriendelijke groet

Projectleider

Omgevingsloket AB24.00478, het bouwen van 7 windturbines (onbekend) 0, onbekend

...

...

<image002.png>

<image003.png>

<image003.jpg>

N.B.

Alle per e-mail verzonden stukken die horen bij een vergunning, moet u ook via de reguliere weg indienen.

Dit is per post of via het Omgevingsloket online.

Van: [REDACTED] <Besten@ODRivierland.nl>

Verzonden: donderdag 6 juni 2024 10:35

Aan: [REDACTED] <@odm.nl>

Onderwerp: RE: Verzoek om verklaring geen bedenkingen gemeenten Echteld-Lienden aangaande de bouw van 7 tijdelijke windturbines

[REDACTED]

Ik kan geen zeker in de SWF vinden.

Op welke wijze heb je deze bij de ODK afgelegd?

Met vriendelijke groet;

[REDACTED]

Vergunningverlener bouw Team 1

Omgevingsdienst Rivierland

Ik werk dagelijks tot 15.00 u

[REDACTED]

T: [REDACTED]

<image01.jpg>

E: info@odrivierland.nl

W: www.odrivierland.nl

Bezoekadres (nieuw) | J.S. de Jongplein 2, 4001 WG, Tiel

Postadres (nieuw) | Postbus 6267, 4000 HG, Tiel

Van: [REDACTED] <@odm.nl>

Verzonden: donderdag 6 juni 2024 09:29

Aan: [REDACTED] <@ODRivierland.nl>

CC: [REDACTED]

Onderwerp: Verzoek om verklaring geen bedenkingen gemeenten Echteld-Lienden aangaande de bouw van 7 tijdelijke windturbines

LET OP: EXTERN E-MAIL BERICHT

[REDACTED]

We hebben een drietal aanvragen in behandeling. Het betreffen een drietal dossiers activiteiten Omgevingsplan voor het bouwen en gebruiken van 7 tijdelijke windturbines, Technisch en Milieu, Van de Provincie Gelderland ([REDACTED]), gemeente Overbetuwe, [REDACTED] en gemeente Buren heb ik begrepen dat dit adviesverzoek naar jou mocht worden doorgezonden. Deze verzoeken zijn uitgezet en ik ben benieuwd naar de planning wanneer ik een reactie zou kunnen krijgen op deze 3 formele procedures. De adviesverzoeken zijn uitgezet via de samenwerkingsruimte en hierin heb ik jou naam genoemd.

AB24.00477 bouwactiviteit onderstation windpark Echteld-Lienden

AB24.00478 bouwactiviteit 7 windturbines Echteld-Lienden

AB24.00479 milieuactiviteit 7 windturbines Echteld-Lienden

Met vriendelijke groet,

 | Projectleider

Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN) | Marienburg 75, 6511 PS Nijmegen | Postbus 1603, 6501 BP Nijmegen

T: 36000000 | E: info@odrn.nl | www.odregonlijmegen.nl

Werkuren: maandag, dinsdag en donderdag

<image002.png>

Aangesloten bij,

<image003.jpg>

N.B.

Alle per e-mail verzonden stukken die horen bij een vergunning, moet u ook via de reguliere weg indienen.

Dit is per post of via het Omgevingsloket online.

Bijlage 13

Onderwerp: KE: Advies gemeenten op Windpark Echteld-Lienden (ODRN-ODR)

LET OP: EXTERN E-MAIL BERICHT

De helien 12 jaar eerder getrouwd. Hij was toen nog de jongste van een vierkoppig gezin. Hij leerde in de eerste jaren van zijn leven de taal van zijn vader, het Jiddisj, maar leerde ook de taal van zijn moeder, het Hebreeuws. Hij was toen nog een klein kind, maar hij was al een heel slimme jongen. Hij was al een heel slimme jongen. Hij was al een heel slimme jongen.

Wat is de kans dat de afwijking van de nulhypothese groter is dan 1,96? (Rond af op twee decimalen.)

© 2011 Blackwell Publishing Ltd *Journal of Internal Medicine* 270: 103–110

Met vriendelijke groet,

Projectfelder

Georg-August-Universität Göttingen | Medizinische Fakultät | Marien-Klinik | 35115 Kassel | 0561 804-1000 | Postfach 1015 | 35001 Kassel

© 2008 Pearson Education, Inc. All rights reserved. www.pearsoned.com

Page 4 of 20

**Omgevingsdienst
Regio Nijmegen**

Aangesloten bij

Omgevingsdienst NL

N.B.

Alle per e-mail verzonden stukken die horen bij een vergunning, moet u ook via de reguliere weg indienen.

Dit is per post of via het Omgevingsloket online.

Onderwerp: Advies gemeenten op Windpark Echter-Londen (10KN-00K)

Beste mensen,

Voor de omgevingsvergunningen voor Windpark Echteld-Lienden (die in dit geval integraal worden opgenomen in het projectbesluit) zijn de gemeenten Buren en Neder-Beetve adviesgerechtigd. Hiervoor is het nodig dat door ODRN een adviesvraag wordt gericht aan de ODR, die de beide gemeenten vertegenwoordigt. Nu loopt dit adviesverzoek nog niet goed en is er veel verwarring; en inmiddels dringt de tijd. Na overleg met (vertegenwoordigers gemeenten) en daarna (ODRN) kom ik tot het volgende beeld van de situatie:

- [REDACTED] heeft namens ODRN in de SWF (de samenwerkingsfunctionaliteit, zeg maar 'de adviesknop' in het systeem OpenWave van de omgevingsdiensten) wel een aanvraag gedaan, maar die aan de gemeente gericht.
- [REDACTED] kan de aanvraag nu niet zien omdat die niet aan ODR is gericht.

Het volgende moet daarom gebeuren:

- ODRN moet z.s.m. de aanvraag opnieuw doen in OpenWave en de in de SWF richten aan de ODR:
 >> kan één van jullie beiden dit doen nu [] 2 weken op vakantie is?

- De adviesvraag moet alle relevante stukken bevatten en ook een duidelijke 'opdracht' bevatten: kort gezegd: wat vragen we aan [redacted]?
 >> [redacted] duidelijk moet dus zijn dat het een adviesvraag is cf. de wettelijke bepalingen in de Ow (we vragen naar mijn idee bijv. geen verklaring van bedenkingen of een instemming o.i.d.)
 >> [redacted]: zijn er 'accenten'/aandachtspunten waar jullie nadrukkelijk aandacht voor willen vragen, geef dit dan ook a.j.b. aan.
- Daarna kan [redacted] aan de slag en het advies voorbereiden.

Tot zover. Zouden jullie waar jullie naam staat met de vraag bezig willen gaan? En als er vragen/opmerkingen zijn met mij contact opnemen?

Dank alvast hartelijk.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Pluutloog

[redacted] | [redacted] | [@ gelderland.nl](mailto:info@ gelderland.nl) | www.gelderland.nl

werkdagen: maandag | dinsdag | woensdag | donderdag

 provincie
Gelderland

Bijlage

Subject: RE: Verzoek om verklaring geen bedenkingen gemeenten Echteld-Lienden aangaande d...

Date: Fri Jun 07 11:45:48 CEST 2024

From: [redacted] <info@odr-rivierenland.nl>

To/Cc: [redacted] <info@buren.nl>, [redacted] <info@buren.nl>, [redacted] <info@buren.nl>

Besle [redacted]

In het onderstaande mail verkeer kan je zien wat er speelt.

Ik dacht eerst dat dit een vraag voor de ODR was, maar dat is niet het geval.

Aan jullie is het verzoek een antwoord te richten op het verzoek in de SWF

ps, ik zet deze vraag ook nog even het bouwberaad.

Met vriendelijke groet;

[redacted]

Vergunningverlener bouw Team 1

Omgevingsdienst Rivierenland

Ik werk dagelijks tot 15.00 u

E: [redacted]

T: [redacted]

Omgevingsdienst
Rivierenland

E: info@odr-rivierenland.nl

Bijlage 14

SWF: Realiseren en gebruiken 7 windturbines activiteit Milieu

ODR2408918, activiteitsnummer om advies bouwen 7 windturbines Echteld - Lienden
A.A.A. Straat onbekend 8, Lienden

Samenvatting	SWF Identif. SAM-43873 SWF Createdatum 05-07-2024 13:18:24 SWF Datum beëindigd 02-07-2024 13:34:34 SWF Status OPEN Bron 050_LV Verzoeknummer 024032401312 Interne contactpersoon Externe contactpersoon Email extern cont.pers Telefoon extern cont.pers Aangemaakt door organisatie Omgevingsdienst Regio Nijmegen Laatst aangepast door Omgevingsdienst Regio Nijmegen Datum 05-07-2024 13:34:34 Titel Realiseren en gebruiken 7 windturbines activiteit Milieu Samenwerkdoel Samenwerktype BE-47-DELE Aanvraag vergoeding Globale locatie Nabij snelweg A15 noord-oost Echteld										
Toelichting	een projectbesluit (nieuw instrument onder de Omv) voor dit projectbesluit zal tevens de omgevingsvergunningen bouwen (2x), milieu en natuur bevatten. Deze maken dus integraal deel uit van het projectbesluit. De beide gemeenten zijn op grond van de Omgevingswet (artikel 18:30, Omgevingswet en artikel 1.8, Omgevingsbesluit) adviesgerechtigd voor het projectbesluit en specifiek voor de omgevingsvergunningen bouwen (2x) en milieu. De scope van de adviesaanvraag is hiernaast in hoofdzaak het toetsingskader voor de omgevingsvergunningen bouwen (2x) en milieu.										
Acties partners	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Actie</th> <th>Organisatie</th> <th>Actie SWF bevestigd</th> <th>Privilege</th> <th>Titel SWF toepassing</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>000000018521310400</td> <td>Omgevingsdienst Rivierland</td> <td></td> <td>VF</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Actie	Organisatie	Actie SWF bevestigd	Privilege	Titel SWF toepassing	000000018521310400	Omgevingsdienst Rivierland		VF	
Actie	Organisatie	Actie SWF bevestigd	Privilege	Titel SWF toepassing							
000000018521310400	Omgevingsdienst Rivierland		VF								

SWF: Verzoek om advies aanvraag bouwen van 7 windturbines

ODR2408918, activiteitsnummer om advies bouwen 7 windturbines Echteld - Lienden
A.A.A. Straat onbekend 8, Lienden

Samenvatting	SWF Identif. SAM-43873 SWF Createdatum 05-07-2024 13:18:24 SWF Datum beëindigd 02-07-2024 13:34:34 SWF Status OPEN Bron 050_LV Verzoeknummer 024032401312 Interne contactpersoon Externe contactpersoon Email extern cont.pers Telefoon extern cont.pers Aangemaakt door organisatie Omgevingsdienst Regio Nijmegen Laatst aangepast door Omgevingsdienst Regio Nijmegen Datum 05-07-2024 13:24:51 Titel Verzoek om advies aanvraag bouwen van 7 windturbines Samenwerkdoel Samenwerktype BE-47-DELE Aanvraag vergoeding Globale locatie Nabij snelweg A15 noord-oost Echteld										
Toelichting	Provincie Gelderland voert dus de projectprocedure voor windpark Echteld-Lienden en bereikt in dit kader een projectbesluit (nieuw instrument onder de Omv) voor dit projectbesluit zal tevens de omgevingsvergunningen bouwen (2x), milieu en natuur bevatten. Deze maken dus integraal deel uit van het projectbesluit. De beide gemeenten zijn op grond van de Omgevingswet (artikel 18:30, Omgevingswet en artikel 1.8, Omgevingsbesluit) adviesgerechtigd voor het projectbesluit en specifiek voor de omgevingsvergunningen bouwen (2x) en milieu. De scope van de adviesaanvraag is hiernaast in hoofdzaak het toetsingskader voor de omgevingsvergunningen bouwen (2x) en milieu.										
Acties partners	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Actie</th> <th>Organisatie</th> <th>Actie SWF bevestigd</th> <th>Privilege</th> <th>Titel SWF toepassing</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>0000000185213210400</td> <td>Omgevingsdienst Rivierland</td> <td></td> <td>VF</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Actie	Organisatie	Actie SWF bevestigd	Privilege	Titel SWF toepassing	0000000185213210400	Omgevingsdienst Rivierland		VF	
Actie	Organisatie	Actie SWF bevestigd	Privilege	Titel SWF toepassing							
0000000185213210400	Omgevingsdienst Rivierland		VF								

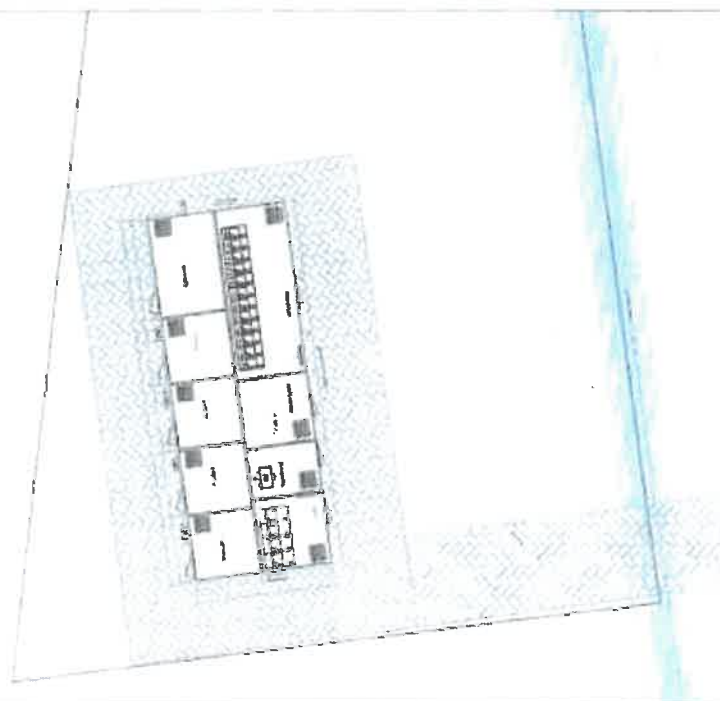
SWF: Verzoek om advies Windmolenpark Echteld – Lienden onderstation

ODR2408919, actieverzoek bouw om advies bouwen van een onderstation
Veldstraat 7, Lienden

Samenwerkings partners	SWF Identifier	SWF Creatiedatum	SWF Datum beëindigd	SWF Status	Bron
	SAM-43865	05-07-2024 13:07:05		OPEN	DSO_IV
	Verzoeknummer	Interne contactpersoon			
	2024032901310				
	Externe contactpersoon	Email extern cont.pers	Telefoon extern cont.pers		
	[REDACTED]	[REDACTED]@odm.nl	[REDACTED]		
	Aangemaakt door organisatie	Aangemaakt door DSO			
	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	00000001852234673000			
	Laatst aangepast door	Datum			
	Omgevingsdienst Regio Nijmegen	05-07-2024 13:27:39			
Toelichting	Titel				
	Verzoek om advies Windmolenpark Echteld - Lienden onderstation				
	Samenwerkdoel Samenwerktype				
Linken partners	DE-CELE		Aan raag e-zu r p		
	Globale locatie				
	Nabij snelweg A15 Noord-Oost van Echteld				
UIN		Organisatie	Aan SWI toegevoegd	Privilege	Uit SWI toegevoegd
0000000185213210400		Omgevingsdienst Rivierenland		VF	

Bijlage 15

Bijlage 16

DEZE TEGENWO IS INDICATEF, OO ZAL LATER DOOR AANMERK BEMERKT WORDEN

[illegible]

Bijlage D

College van Gedeputeerde Staten
van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Tevens per e-mail: post@gelderland.nl

Datum	5 maart 2025
Onze referentie	D20220291
Uw referentie	zaaknummer 2024-014780
Inzake	Gemeente Buren / advies windpark Echteld-Lienden
Doorkiesnummer	026 443 50 20
E-mail	daan@vangoud.nl

Betreft: Zienswijze II 'Windpark Echteld-Lienden' (aanvullende reactie)

Geacht college,

Namens de publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Buren, mede namens haar bestuursorganen de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders (hierna aangeduid als: '*gemeente Buren*'), wordt hierbij een aanvullende zienswijze ingediend met betrekking tot het op 20 december 2024 opnieuw vastgestelde ontwerpprojectbesluit 'Windpark Echteld-Lienden' (hierna: '*ontwerpbesluit*'). Het ontwerpbesluit lag vanaf 9 januari 2025 tot en met 19 februari 2025 ter visie.

Gemeente Buren heeft op 19 februari 2025 een (pro forma) zienswijze ingediend, waarin de eerder ingediende zienswijze van 13 november 2024 tegen het oude (eerste) ontwerpbesluit opnieuw integraal is ingebracht. Daarnaast is verzocht om een nadere termijn voor het aanvullen van de zienswijze, zodat gereageerd kan worden op wijzingen en aanvullingen in het nieuwe ontwerpbesluit. Bij brief van 19 februari 2025 is hiervoor namens uw college een termijn tot en met 5 maart 2025 gesteld (**bijlage 17¹**). Die aanvulling treft u hieronder aan.

Deze zienswijze is als volgt opgebouwd²:

8. Nadere uitwerking zienswijze gemeente Buren 13 november 2024
9. Gezondheidsmonitor
10. Stikstof

¹ De bijlagen zijn doorgenummerd op (de bijlagen bij) de zienswijze van 13 november 2024.

² Deze inhoudsopgave is ook doorgenummerd op de zeven punten uit de zienswijze van 13 november 2024.

- 10.1 Aanlegfase verdeeld over twee jaar
- 10.2 Invoergegevens stikstofberekeningen
- 11. Kostenverhaal
- 12. Afsluiting

8. Nadere uitwerking zienswijze gemeente Buren 13 november 2024

Ondanks het feit dat de zienswijze van 13 november 2024 (hierna: 'zienswijze I') al integraal is overgelegd, wil de gemeente Buren gebruik maken van de mogelijkheid om een aantal aspecten daaruit in deze zienswijze nog iets verder uit te werken en nader toe te lichten. Daarbij wordt aangesloten bij de volgorde zoals deze is gehanteerd in zienswijze I en wordt ook direct doorgekeken naar het (nieuwe) ontwerpbesluit.

2. Algemene opmerking vooraf

Nog steeds loopt de paginanummering niet gelijk tussen de versies van het ontwerpbesluit 'Regeling met motivering en bijlagen op overheid.nl' en 'Volledige projectbesluit met alle bijlagen als één groot bestand'.

De gemeente Buren volgt in deze zienswijze de paginanummering zoals deze is gehanteerd in 'Regeling met motivering en bijlagen op overheid.nl'.

Ook constateert de gemeente Buren dat in het MER, bijvoorbeeld op pagina 155, wordt verwezen naar tabelnummers die niet lijken te corresponderen met de tabel waar daadwerkelijk naar verwezen wordt. Zie voor een korte uitleg daarvoor onderstaande *Afbeelding 1*. Dit komt vaker voor in het MER en de gemeente Buren verzoekt uw college dat aan te passen, alleen al voor de leesbaarheid en begrijpelijkheid.

Afbeelding 1: in het MER wordt verwezen naar tabel 8.25, terwijl daaronder tabel 8.14 staat weergegeven. Tabel 8.14 lijkt wel de beoogde tabel te zijn die in de lopende tekst wordt benoemd.

8.8.2 Effectenbeoordeling

Netwerk

De ondergrens en bovengrens variant van alternatief Maximale opwek zijn negatief (-) beoordeeld door het overschrijden van de 55 MW. De andere varianten zijn neutraal (0) beoordeeld.

Tabel 8.25 toont een overzicht van de effectenbeoordeling voor het thema netwerk.

Tabel 8.14 Diversiteit effectenbeoordeling netwerk

	Maximale opwek		Landbouw		Leefomgeving		Natuur	
	onder	boven	onder	boven	onder	boven	onder	boven
Kansen en aandachtspunten voor natuurvervalsing			0	0	0	0	0	0

4.1 Landelijke normen voor windturbines

Het voor de gemeente Buren belangrijkste punt in Zienswijze I is het verzoek aan uw college om, in het geval u in weerwil van de andere aspecten uit de zienswijze besluit tot het vaststellen van het projectbesluit, hierbij uit te gaan van een geluidnorm van 45 dB Lden. Deze norm sluit onder meer aan bij de adviezen van de WHO en toekomstige landelijke normen voor windturbines.³ Ook de gemeente Neder-Betuwe pleit voor hantering van deze norm. Om niet in herhaling te vallen, wordt voor de meer uitvoerige uiteenzetting en de second opinion van Arcadis verwezen naar *Zienswijze I*. Wel wordt nog opgemerkt dat de gefundeerde kritiek die Arcadis heeft geleverd op het MER en de motivering van de gehanteerde milieunormen, ook niet is meegenomen in het nieuwe ter inzage gelegde ontwerpbesluit.

De gemeente Buren constateert dat uw college in het voorliggende ontwerpbesluit niet heeft gekozen om de geluidnormering aan te scherpen. Aan de andere kant is er ook nog steeds geen inzicht gegeven op welke wijze het hanteren van een voor de volksgezondheid betere geluidnorm de *business case* onhaalbaar zou maken, hetgeen bij herhaling door uw college is gesteld.⁴ Dit staat overigens nog helemaal los van de overtuiging dat het winst oogmerk van de initiatiefnemer en haar aandeelhouders niet zou moeten prevaleren boven de gezondheid en het welzijn van inwoners van uw provincie en de betrokken gemeenten.

De gemeente Buren doet hierbij nogmaals het dringende verzoek aan uw college om het projectbesluit alleen definitief vast te stellen als wordt aangesloten bij de nieuwe landelijke normen voor windturbines, welke uitgaan van 45 dB Lden en 39 dB Lnight en een minimale afstand van tweemaal de tiphoogte tot geluidgevoelige gebouwen.

5.1 Adviesbevoegdheid van het college van B&W

Gemeente Buren concludeert dat bij het nieuwe ontwerpbesluit (wederom) niet alle relevante documenten ter inzage zijn gelegd. In Zienswijze I is reeds uitvoerig uiteengezet dat de wettelijk verplichte adviezen die moeten worden ingewonnen bij - onder andere - het college van burgemeester en wethouders (hierna: '*college van B&W*') in de besluitvorming betrokken moeten worden en bij het ontwerpbesluit ter visie gelegd moeten worden. Dat is in het ontwerpbesluit niet gedaan, terwijl het advies van het college van B&W nota bene al op 16 oktober 2024 aan uw college is uitgebracht (en overigens **negatief** luidt).⁵ Dit wordt hierna nader toegelicht.

³ Ook in het '*Plan-MER windbeleid en RES provincie Gelderland*' van 10 december 2024 van Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. wordt op pagina 104 aangegeven dat het percentage ernstig gehinderden met bijna 3 procentpunten daalt als wordt gekozen voor een geluidnorm van 45 dB Lden ten opzichte van 47 dB Lden

⁴ Bijvoorbeeld: Bosch & van Rijn '*Motivering milieunormen Windpark Echteld-Lienden*', 13 augustus 2024, p. 29; brief van uw college van 27 augustus 2024 aan de gemeente Buren (Zienswijze I, bijlage 10); MER, p. 196 en bijlage 4 van de Statenbrief van 23 januari 2024 '*Voorkeursalternatief windpark Echteld-Lienden*', p. 3.

⁵ Zienswijze I gemeente Buren 13 november 2024, bijlage 8.

Ten tijde van de eerste zienswijzeperiode, die oorspronkelijk van 5 september 2024 tot en met 16 oktober 2024 liep, had het college van B&W nog geen advies uitgebracht aan uw college.⁶ De gemeente Buren heeft zich in Zienswijze I op het standpunt gesteld dat het (oude) ontwerpbesluit pas ter visie gelegd had mogen worden als alle verplichte wettelijke adviezen zijn uitgebracht en mede ter visie zouden zijn gelegd. Artikel 3:11 lid 1 Awb verplicht daar ook toe. Dat (onveranderde) standpunt wordt hier nogmaals onderschreven.

Het is daarom des te onbegrijpelijker dat uw college het advies nu al geruime tijd tot uw beschikking heeft, maar kennelijk nog steeds geen aanleiding heeft gezien om dit te betrekken in de (ontwerp)besluitvorming en dit advies ten onrechte niet aan de ter visie gelegde documenten heeft toegevoegd. In uw brief *'Notitie standpunten gemeenten Neder-Betuwe en Buren'* van 12 augustus 2024 wordt aangegeven dat de adviezen nog niet zijn ingediend en dat deze tegelijkertijd met de binnengekomen zienswijzen (aldus de zienswijzen die binnenkomen van 5 september 2024 tot en met 16 oktober 2024) zullen worden beoordeeld als het advies nog op tijd wordt uitgebracht.⁷ Ook bij brief van 27 augustus 2024 wordt door uw college benadrukt dat het advies "bij voorkeur" op 17 oktober 2024 wordt verwacht, zodat de inhoud daarvan nog kan worden betrokken bij het definitieve projectbesluit.⁸

De gemeente Buren vindt het ook gelet op het voorgaande onbegrijpelijk dat het advies van het college van B&W nog steeds niet betrokken is bij het (nieuwe) ontwerpbesluit, nu dit al op 16 oktober 2024 is uitgebracht. Überhaupt is geen enkele reactie of terugkoppeling gegeven op het uitgebrachte advies. De gemeente Buren kan zich daarom niet aan de indruk onttrekken dat uw college helemaal nog geen blik heeft geworpen op het advies van 16 oktober 2024. Sterker nog, in het ontwerpbesluit staat nog steeds de feitelijk onjuiste bewering dat het college van B&W helemaal géén gebruik heeft willen maken van zijn adviesbevoegdheid:

"In de Ow en het Omgevingsbesluit (Ob) worden bestuursorganen vanwege hun specifieke deskundigheid of betrokkenheid aangewezen als adviseur. Gelet op het bepaalde in artikel 16.15, eerste lid van de Ow en afdeling 4.2 van het Ob, hebben wij de aanvraag ter advies aan de volgende instanties/bestuursorganen gezonden:

- college van burgemeester en wethouders van de gemeente Neder-Betuwe;
- college van burgemeester en wethouders van de gemeente Buren;
- Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ).

⁶ De reden waarom toen nog geen advies was uitgebracht staat in Zienswijze I gemeente Buren 13 november 2024, p. 13-14.

⁷ Zie: Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 5, *'Notitie standpunten gemeente Buren en Neder-Betuwe'*, p. 7.

⁸ Zienswijze I gemeente Buren 13 november 2024, bijlage 10.

Beide colleges hebben vervolgens geen aanleiding gezien om advies uit te brengen. De VRGZ heeft op 27 mei 2024 een advies uitgebracht en daarin ten aanzien van de mba aangegeven dat het aspect externe veiligheid geen belemmering vormt voor de realisatie van het windpark.”⁹

Het verbaast de gemeente Buren ten zeerste dat op deze wijze wordt omgegaan met een wettelijk verplicht advies waaraan toch ten minste enig belang zou moeten worden gehecht.

Naar aanleiding van het voorgaande stelt de gemeente Buren zich hier nogmaals uitdrukkelijk op het standpunt dat het ontwerpbesluit niet ter visie gelegd had mogen worden zonder het al uitgebrachte advies. Terzijde wordt hieraan toegevoegd dat het advies van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid van 27 mei 2024 uit de hierboven geciteerde overweging uit het ontwerpbesluit óók niet bij de ter visie gelegde stukken en documenten te vinden is.

De gemeente Buren verzoekt uw college dan ook om het projectbesluit niet vast te stellen, voordat *alle* op het besluit betrekking hebbende documenten ter visie hebben gelegen, zodat Indiërs - inwoners, bedrijven en overheden – zich in hun zienswijze daarover kunnen uitspreken. Daarbij wordt ook verzocht om het advies van 16 oktober 2024 uitdrukkelijk te betrekken in de (ontwerp)besluitvorming.

6.2 Compensatie

In Zienswijze I is al benoemd dat initiatiefnemer in zijn principeverzoek heeft toegezegd aan het gemeentelijk beleid '*Participatiekader Duurzame energie*' te willen voldoen en dat de € 1,- per opgewekte MWh naar het Omgevingsfonds Buren zou gaan. Uit de verantwoording voor de financiële participatie bleek echter dat deze belofte niet zou worden nageleefd en slechts € 0,50 per opgewekte MWh ten goede zou komen aan de (directe) omgeving.¹⁰

Inmiddels is er ook een (concept-)Omgevingsovereenkomst¹¹ opgesteld, waarin de bovengenoemde afspraak van een afdracht van € 0,50 per opgewekte MWh wordt vastgelegd. De gemeente Buren verwacht dat uw college, als direct betrokken partij bij het sluiten van de Omgevingsovereenkomst, initiatiefnemer op zijn eerder gedane toezeggingen zal wijzen en zal borgen dat € 1,- per opgewekte MWh als verplichte afdracht naar het Omgevingsfonds Buren gaat. De afdracht aan het omgevingsfonds moet op grond van het netgenoemde gemeentelijk beleid eigenlijk zelfs *hoger* zijn dan € 1,- per opgewekte MWh, indien een initiatief onder de 50% lokaal blijft.¹² Momenteel wordt door uw college aangegeven dat 50%

⁹ Ontwerpbesluit, p. 44.

¹⁰ Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 4, '*Motivering financiële participatie*', p. 3.

¹¹ Versie na OAR (Omgevingsadviesraad) 23 januari 2025.

¹² Participatiekader Duurzame Energie, 11 mei 2021 van de gemeente Buren, p. 15.

lokaal eigendom voor windpark 'Echteld-Lienden' niet zal worden gehaald.¹³ Niet valt in te zien waarom initiatiefnemer niet gewezen mag worden op eerder gedane beloftes, die voornamelijk in het belang zijn van direct omwonenden die de grootste gevolgen van de beoogde ontwikkeling zullen ondervinden.

Ook is in Zienwijze I reeds aangegeven dat het omwonendenvoordeel nog niet op gedetailleerde wijze is uitgewerkt en dat geen financieel participatieplan is opgesteld. Zo worden in de '*Motivering financiële participatie*'¹⁴ begrippen als 'energiearmoede' en 'overwinst'¹⁵ gebruikt, zonder dat duidelijk is omschreven wat dit volgens uw college precies betekent. Uw college is voornemens om binnenkort de anterieure overeenkomst te sluiten met initiatiefnemer. De gemeente Buren had daarom de verwachting dat dit inmiddels meer concreet zou zijn uitgewerkt, maar moet constateren dat nog steeds volstrekt onduidelijk is wie in de omgeving, op welke wijze en in welke mate mee kunnen profiteren van de komst van het windpark.

9. Gezondheidsmonitor

De gemeente Buren stelt zoals gezegd het belang van de leefbaarheid en gezondheid van haar inwoners voorop. Hierdoor is de wens ontstaan, ook bij de gemeente Neder-Betuwe en bij omwonenden, om de impact die het windpark heeft op de gezondheid en het welzijn van omwonenden te monitoren. Deze zogeheten 'gezondheidsmonitor' is al een paar keer onderdeel van gesprek geweest in de Omgevingsadviesraad en ook in de zojuist genoemde (concept)-Omgevingsovereenkomst wordt dit aspect benoemd.

Op welke wijze de gezondheid tijdens de exploitatiefase precies gemonitord moet worden, dient nog nader te worden uitgewerkt. De GGD Gelderland Zuid zal hoogstwaarschijnlijk de uitvoerende organisatie zijn die dat onderzoek op zich zal nemen. De gemeente Buren vertrouwt erop dat uw college het projectbesluit niet eerder vaststelt dan dat ook aspecten zoals de gezondheidsmonitor concreet zijn uitgewerkt en een adequate monitoring is verzekerd. Daarbij is ook van belang dat verzekerd wordt dat de kosten die gepaard gaan met dit onafhankelijke onderzoek voor rekening van initiatiefnemer behoren te komen en niet bij de betrokken gemeenten worden gelegd. Daar komt het volgende verzoek bij.

De gemeente Buren verzoekt uw college om in het definitieve projectbesluit op te nemen dat indien uit de gezondheidsmonitor, na een nulmeting op vooraf vastgestelde variabelen, blijkt dat de gezondheid van omwonenden significant is veranderd, er alsnog een strengere geluidnormering moet gaan gelden. Gemeente Buren heeft er al meerdere malen voor

¹³ Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 4, '*Motivering financiële participatie*'.

¹⁴ Bestuurlijke stukken Provincie Gelderland op Stateninformatie, bijlage 4, '*Motivering financiële participatie*', p. 2.

¹⁵ Zo suggereert overwinst dat direct omwonenden alleen kunnen meeprofiteren als er nog wat over is na uitkering van de winst aan de aandeelhouders.

gewaarschuwd dat in het ontwerpbesluit een onaanvaardbare geluidnorm wordt voorgesteld die het woon- en leefklimaat van omwonenden op onevenredig negatieve wijze zal beïnvloeden. Uw college stelt zich echter op het standpunt dat het hanteren van de norm van 47 dB Lden in ieder geval een 'aanvaardbaar' beschermingsniveau biedt tegen geluidhinder.¹⁶ Als naderhand uit objectief uitgevoerd onderzoek blijkt dat dit toch niet het geval is, dan moet dat kunnen worden rechtgezet. Eén van de gezondheidsmaatregelen is om dan de geluidnorm bij te stellen naar 45 dB Lden.

De gemeente Buren wil hier nogmaals benadrukken dat zij uw college in de eerste plaats verzoekt in het definitieve besluit hoe dan ook voor een geluidnorm van 45 dB Lden te kiezen. Mocht uw college in weerwil van dat verzoek toch kiezen voor een norm van 47 dB Lden, dan dienen vanuit het belang van de (volks)gezondheid duidelijke en handhaafbare waarborgen te worden opgenomen in het definitieve projectbesluit.

10. Stikstof

10.1 Aanlegfase verdeeld over twee jaar

De gemeente Buren heeft een aantal opmerkingen met betrekking tot de uitgevoerde onderliggende stikstofberekeningen in de AERIUS Calculator van 8 oktober 2024.¹⁷

Om te beginnen heeft gemeente Buren bij ambtelijke brief van 23 mei 2024 (kenmerk Z.059925/D.188043) al kort mogen reageren op het concept-MER van 19 maart 2024. In die brief is al gewezen op het feit dat in een eerdere versie van het concept-MER van 8 maart 2024 werd geconcludeerd dat er sprake was depositie van stikstof op stikstofgevoelige habitats in het Natura 2000-gebied 'Rijntakken' gedurende de aanlegfase van het windpark:

"In de berekening van de aanleg van het VKA is de additionele depositie van stikstof berekend op stikstofgevoelige habitats in Natura 2000 gebieden. Er is sprake van depositie van stikstof op stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebied Rijntakken gedurende de aanleg van het windpark. De depositie (0,01 mol/ha/jr) is dermate beperkt dat met geringe aanpassingen (aangepast materiaal of werkwijze) en/of interne/externe salderingsmaatregelen de depositie onder de drempelwaarde gebracht kan worden. Ten behoeve van de vergunningaanvraag onder de Ow wordt dit verder uitgewerkt in het ecologische activiteitenplan. Effecten op instandhoudingsdoelstellingen worden in dit stadium uitgesloten <conclusie aan te passen door nieuwe stikstofberekening>"¹⁸

¹⁶ Zie bijvoorbeeld in uw brief van 27 augustus 2024 (Zienswijze I gemeente Buren 13 november 2024, bijlage 10).

¹⁷ Bijlage IV 'AERIUS berekening VKA' behorende bij Verbeek, R.G., 2024. 'Natuurtoets Windpark Echteld-Lienden. Achtergrondrapport natuur voor plan- en projectMER.' Rapport 24-023. Waardenburg Ecology, Culemborg (bijlage VI MER).

¹⁸ 'Gecombineerd plan- en projectMER (Concept 02)', 8 maart 2024 van Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V., p. 183.

Uw college heeft daarop bij brief van 12 juni 2024 gereageerd en verklaard dat er aanpassingen zijn gemaakt in de berekening in het opgevoerde materieel (STAGE-klasse, aantal draaiuren) aan de hand van praktijkervaring bij de aanleg van windparken én dat de aanlegwerkzaamheden over twee jaar zijn verdeeld (**bijlage 18**).

De gemeente Buren wil uw college erop wijzen dat het verdelen van aanlegwerkzaamheden over twee jaar niet in lijn is met de '*Instructie Gegevensinvoer voor AERIUS Calculator 2024.1*', opgesteld door Bij12 en het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Daarin staat in paragraaf 2.3 over het rekenjaar [onderstreping DvB]:

"Uitgangspunt is dat de depositiebijdrage van een project inzichtelijk wordt gemaakt in mol per hectare per jaar en dat daarvoor de aaneengesloten 12 maanden worden gemodelleerd waarvoor de depositie het hoogst is. Deze 12 maanden hoeven niet in hetzelfde kalenderjaar te liggen."

Nergens in het ontwerpbesluit is concreet onderbouwd dat de aanlegwerkzaamheden daadwerkelijk meer dan twaalf maanden in beslag zullen nemen. Uw brief van 12 juni 2024 wekt zelfs de suggestie dat de werkzaamheden over twee jaar zijn verspreid (terwijl dat eerst één jaar is geweest), om te zorgen dat dit zal leiden tot géén depositie op stikstofgevoelige habitats in de berekeningen. Althans dat de depositie onder de drempelwaarde wordt gebracht.

Bij windpark 'Horst en Telgt' is aangegeven dat vanaf het moment dat gebouwd mag worden, het tussen de negen maanden en (maximaal) één jaar duurt van de eerste schop in de grond tot de eerste geleverde stroom (afhankelijk van de grote van het park).¹⁹ De gemeente Buren verzoekt uw college daarom concreet te onderbouwen waarom wordt uitgegaan van een aanlegperiode van twee jaar en waarom de gevolgen van het project niet als geheel in één jaar zijn beoordeeld. Op basis van de huidige berekening kan volgens de gemeente Buren niet met zekerheid worden uitgesloten dat er géén sprake zou zijn van depositie van stikstof boven de drempelwaarde op de Rijntakken, hetgeen wel in het ontwerpbesluit wordt geconcludeerd.²⁰

10.2 Invoergegevens stikstofberekeningen

Uw college heeft omwille van de overzichtelijkheid een '*Aanpassingsblad*' bij de ter visie gelegde documenten gevoegd, waarin de aanpassingen worden uitgelicht tussen het ontwerpbesluit (en het MER/de onderliggende onderzoeken) uit de eerste terinzagelegging in het najaar van 2024 en de tweede terinzagelegging die liep van 9 januari 2025 tot en met 19 februari 2025.

¹⁹ [Veelgestelde vragen - Windpark Horst en Telgt](#). In bijlage VIII bij het MER bij windpark 'Horst en Telgt' is in de AERIUS berekening te zien dat uit is gegaan van één rekenjaar voor de aanlegfase.

²⁰ Ontwerpbesluit, p. 126.

Daarbij wordt aangegeven dat de stikstofberekeningen opnieuw zijn uitgevoerd met de nieuwste versie van de AERIUS Calculator en dat deze nieuwe berekeningen zijn toegevoegd in het MER:

"De Aerius-berekening is geactualiseerd, zodat de berekening is uitgevoerd met de nieuwste versie van Aerius-calculator. In de Aerius-calculator versie 1 oktober 2024 wordt rekening gehouden met een hogere uitstoot van NO_x bij een "koude start" van motorrijtuigen. Voor dit project resulteert dit in een minimale toename van stikstofuitstoot, maar dit veroorzaakt nog steeds geen stikstofdepositie op stikstofgevoelige habitattypen van Natura 2000-gebieden. De actualisatie van de berekening heeft daarom geen invloed op de conclusies over de effecten van stikstofdepositie."

Hieruit blijkt dat er in de stikstofberekeningen rekening is gehouden met een hogere uitstoot van NO_x bij een koude start van motorrijtuigen en dat daar bij de oude berekeningen nog geen rekening mee is gehouden. Hieruit lijkt te volgen dat enkel deze "koude start" is toegevoegd in de nieuwe berekening van 8 oktober 2024, maar dat dit dus geen relevante stikstofdepositie op stikstofgevoelige habitattypen heeft veroorzaakt.

De stelling dat de toevoeging van de "koude start" als emissiebron zorgt voor een toename in emissie van stikstof, is niet terug te zien in de resultaten van de berekening. Als de resultaten op pagina 2 van de nieuwe berekeningen bij zowel "Aanleg – Jaar 1" als "Aanleg – Jaar 2" vergeleken worden met de oude berekeningen zou er zelfs sprake zijn van *minder* stikstofemissie.²¹ De vergelijking tussen de oude en nieuwe berekeningen worden weergegeven in de onderstaande *tabel 1*:

Tabel 1: vergelijking van emissies tussen oude en nieuwe stikstofberekeningen

	<u>Oude berekening</u> (bijlage 4a) 8 juli 2024		<u>Nieuwe berekening</u> (bijlage 4b) 8 oktober 2024	
Aanleg – Jaar 1	Emissie NH ₃	7,5 kg/j	Emissie NH ₃	7,1 kg/j
	Emissie NO _x	195,4 kg/j	Emissie NO _x	195,0 kg/j
Aanleg – Jaar 2	Emissie NH ₃	7,9 kg/j	Emissie NH ₃	6,2 kg/j
	Emissie NO _x	193,9 kg/j	Emissie NO _x	174,6 kg/j

Het toevoegen van de "koude start" als emissiebron in de nieuwe berekening zou dus tot een *hogere* emissie moeten leiden. Voor de *lagere* (totale) emissie waarop de nieuwe berekeningen sluiten zal dus een andere verklaring moeten zijn.

²¹ Bijlage 4a 'Aanpassingsblad' bevat de oude AERIUS berekening van 8 juli 2024. Bijlage 4b 'Aanpassingsblad' bevat de nieuwe AERIUS berekening van 8 oktober 2024 met toepassing van de nieuwste versie van de AERIUS Calculator.

Die kan worden gevonden in de invoer van het aantal voertuigbewegingen, draaiuren en brandstofgebruik. Zo wordt bijvoorbeeld bij "Aanleg – jaar 2" in de *nieuwe berekening* met 29 minder draaiuren voor Stage-V mobiele werktuigen gerekend bij elk van de volgende emissiebronnen 11, 12, 13, 14, 15, 16 en 17.²² Waarom er ineens met minder draaiuren wordt gerekend, wordt nergens onderbouwd.²³ Dit nog los van het gegeven dat er in het MER (bijlage VI) feitelijk een onderbouwing of toelichting ontbreekt voor de keuze van de invoergegevens en een motivering van de inschatting van de duur van activiteiten en van de wijze waarop emissie wordt beperkt. Op deze wijze is de conclusie van uw college dat er geen sprake is van relevante depositie op stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebieden niet te verifiëren.²⁴ Aansluitend daarop is niet uit te sluiten dat er sprake is van significante (negatieve) effecten op de Instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied 'Rijntakken'. Al helemaal niet nu de eerste conclusie uit het concept-MER van 8 maart 2024 luidde dat er wel degelijk sprake was van depositie boven de drempelwaarde op stikstofgevoelige habitats.

De gemeente Buren stelt zich gelet op het voorgaande op het standpunt dat de stikstofberekeningen op dit moment zodanige gebreken kennen, dat het projectbesluit niet definitief kan worden vastgesteld. Significante effecten op de Instandhoudingsdoelstellingen zijn immers niet uit te sluiten, waardoor het beoogde windpark niet kan worden gerealiseerd zonder een omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit en de daarbij behorende Passende Beoordeling die in beeld moet brengen of die significante gevolgen daadwerkelijk aan de orde zijn.

De gemeente Buren vindt het onbegrijpelijk dat uw college dit projectbesluit met potentiële significante gevolgen op een Natura 2000-gebied toelaat, terwijl de vergunningverlening voor Natura 2000-activiteiten is vastgelopen.²⁵ Uw college heeft aangegeven géén nieuwe stikstofvergunningen meer af te geven en geen nieuwe aanvragen in behandeling te nemen.²⁶ Woningbouwontwikkelaars, bedrijven en boeren verkeren daardoor in grote onzekerheid en hen wordt verteld dat Gelderland 'op slot zit'. De gemeente Buren kan in dat licht niet bevatten waarom dit projectbesluit wel wordt doorgezet, terwijl andere projecten *on hold* worden gezet. Daarbij is óók van belang dat uw college bij Statenbrief van 28 januari 2025 (zaaknummer: 2024-010495) heeft aangegeven beleid te willen ontwikkelen waarin gewerkt wordt met zonering rondom stikstofgevoelige natuur (**bijlage 19**).²⁷ De beleidsmatige uitwerking daarvan wordt in de loop van maart 2025 verwacht, waardoor ook niet valt in te zien waarom niet gewacht wordt totdat het beleid daarvoor is gemaakt en er meer

²² Zie oude berekening: bijlage 4a 'Aanleg – Jaar 2, rekenjaar 2026', p. 9-10 en nieuwe berekening: bijlage 4b 'Aanleg – Jaar 2, rekenjaar 2026', p. 9-10.

²³ Er zijn overigens op veel meer plekken in de nieuwe berekening wijzigingen gemaakt met betrekking tot de invoergegevens ten opzichte van de oude berekening.

²⁴ Ontwerpbesluit, p. 133.

²⁵ Zoals uw college ook in de Statenbrief aangeeft, zie zo dadelijk: bijlage 19, p. 2-3.

²⁶ [Tijdelijke stop op vergunningen na grote stikstofuitspraak - Omroep Gelderland](#) (16 januari 2025, Gerwin Peelen).

²⁷ De Statenbrief is opgesteld naar aanleiding van de Stikstofuitspraken van de Raad van State van 18 december 2024.

duidelijkheid is geschapen over de wijze waarop wordt omgegaan met deze problematiek. Ook in het licht van de Gelderse 'ruimtelijke puzzel' waarin een evenwichtige verdeling van de beschikbare capaciteit op het gebied van wonen, mobiliteit, water, natuur en duurzaamheid wordt beoogd.

11. Kostenverhaal

De gemeente Buren heeft net als gemeente Neder-Betuwe veel kosten moeten maken doordat uw college heeft besloten om het windpark middels de projectbesluitbevoegdheid te realiseren. Daarom hebben beide betrokken gemeenten verzocht om een (gedeeltelijke) vergoeding van de gemaakte kosten. Naar aanleiding van deze verzoeken is vervolgens door uw college uitgezocht of er een grondslag bestaat voor de vergoeding van de gemaakte kosten. Bij brief van 12 februari 2025 (**bijlage 20**) deelt u de bevindingen van dat onderzoek en concludeert u:

"Conclusie

Er is geen grondslag voor vergoeding door de provincie van door gemeenten Buren en Neder-Betuwe gemaakte kosten omdat:

- 1. Er geen sprake is van instemming of advies als bedoeld in artikel 13.2a Omgevingswet. Het bestuursorgaan kan dus geen verplichting opleggen om een geldsom ten gunste van de gemeente te betalen;*
- 2. Er is geen uitbesteding van werkzaamheden;*
- 3. De werkzaamheden die de gemeenten hebben uitgevoerd zoals informatievoorziening, vallen onder de normale werkzaamheden. Het stond (en staat) gemeenten vrij om te verwijzen naar de provincie."*

De gemeente Buren wil allereerst ingaan op de tweede conclusie die getrokken wordt in de brief van 12 februari 2025. Uw college onderbouwt deze conclusie namelijk op pagina 2:

"In theorie kan een bestuursorgaan dat het omgevingsplan of projectbesluit vaststelt een deel van de werkzaamheden waarvoor ambtelijke kosten verhaald kunnen worden, laten uitvoeren door een ander overheidsorgaan, bijvoorbeeld een gemeente. Daarvan is in het geval van het windpark Echteld-Lienden echter geen sprake. De provincie heeft geen werkzaamheden als genoemd in bijlage IV van het Omgevingsbesluit uitbesteed aan de gemeenten."

In zienswijze I is al uitvoerig uiteengezet dat aan het college B&W van Buren (en Neder-Betuwe) een adviesbevoegdheid toekomt op grond van artikel 16.20 lid 1 Omgevingswet en artikel 4.20 Omgevingsbesluit.²⁸ Dat advies is op 16 oktober 2024 uitgebracht (zie ook punt 8

²⁸ Zienswijze I gemeente Buren 13 november 2024, p. 11-13. Terzijde wordt in de brief van 12 februari 2025 ten onrechte aangegeven dat gemeente Buren geen adviesrecht heeft: "Voor het

van deze zienswijze). Dat geen werkzaamheden zijn uitbesteed is daarmee feitelijk onjuist. De wet verplicht er zelfs toe dat uw college advies vraagt bij het college van B&W van de betrokken gemeenten als in een projectbesluit óók omgevingsvergunningen worden verleend. Het college van B&W heeft daarom wel degelijk (noodzakelijke) kosten moeten maken die behoren bij het vaststellen van een projectbesluit. In uw brief van 12 februari 2025 wordt dat niet onderkend.²⁹

Daarnaast wordt aangegeven dat er aan uw college geen verplichting kan worden opgelegd tot het betalen van een geldsom aan de gemeenten voor de door hun gemaakte kosten. Gemeente Buren deelt uw conclusie dat artikel 13.2a Omgevingswet enkel een betalingsverplichting schept in het geval dat een bestuursorgaan instemmingsbevoegd is bij een besluit waarvoor hij niet zelf het bevoegd gezag is. Het niet bestaan van een verplichting betekent echter niet dat er géén grondslag is voor het vergoeden van gemaakte kosten. In de Memorie van Toelichting van artikel 13.2a Omgevingswet staat [onderstreping DvB]:

“De verschuldigde geldsom is voor het bevoegd gezag een last ter zake van de aanvraag en kan worden doorberekend aan de aanvrager of degene ten behoeve van wie die aanvraag wordt gedaan, voor zover de legesverordening of ministeriële regeling hiervoor ruimte bieden. Voor het Rijk is hierin bij ministeriële regeling voorzien op grond van artikel 13.1, zesde lid, onder b, van de Omgevingswet. Op deze manier kan de bestaande praktijk worden voortgezet dat voor besluiten over advies en instemming (voorheen de verklaringen van geen bedenkingen) tussen bestuursorganen, en dat het bevoegd gezag die kosten via de leges kan doorberekenen aan een initiatiefnemer.”³⁰

Zoals de wetgever hier heeft uiteengezet, is het wel degelijk mogelijk om kosten te vergoeden die worden gemaakt door een ander bestuursorgaan (dan het bevoegd gezag) ten behoeve van een aanvraag. Uw college kan daarom de kosten die gemeente Buren heeft gemaakt voor het uitbrengen van het (wettelijk verplicht) advies verhalen bij initiatiefnemer via het heffen van leges voor de aanvraag om het projectbesluit vast te stellen.

Daarnaast is het óók mogelijk om de ‘verschuldigde kosten’ te verhalen via de (nog te sluiten) anterieure overeenkomst. Dat is de tweede grondslag. Kosten die op grond van de Omgevingswet onder andere verhaald mogen worden op initiatiefnemer zijn de kosten voor het vaststellen van een projectbesluit, inclusief het daarvoor benodigde onderzoek.³¹ Uw

projectbesluit is geen instemming of advies van de gemeenten Buren en Neder-Betuwe nodig. Gedeputeerde staten hebben de gemeenten daarom ook niet om instemming of advies gevraagd.” Uw college heeft wel degelijk om advies gevraagd aan het college van B&W.

²⁹ Zoals in punt 8 van deze zienswijze ook benoemd, heeft uw college überhaupt nog niet gereageerd op het door het college van B&W uitgebrachte advies van 16 oktober 2024. Sterker nog, er wordt gesteld dat het college géén gebruik heeft willen maken van zijn adviesbevoegdheid (p. 44 van het ontwerpbesluit).

³⁰ Kamerstukken II 2022/23, 36 367 nr. 3, p. 28-29.

³¹ Kostensoort A1, bijlage IV Omgevingsbesluit.

college kan het projectbesluit niet (zonder in strijd met de wet te handelen) vaststellen zonder advies te vragen over de omgevingsvergunningen bij het college van B&W van de twee betrokken gemeenten. Hiermee staan deze kosten in direct verband met het (kunnen) vaststellen van het projectbesluit. Los van het feit dat gemeente Buren veel meer kosten heeft gemaakt en zal maken die ze uiteindelijk nooit zal kunnen verhalen, bestaat er voor de 'out of pocket'-kosten die gemaakt zijn voor het wettelijk advies wel degelijk een grondslag.

Gemeente Buren verzoekt uw college daarom ofwel via het heffen van leges dan wel via de nog te sluiten anterieure overeenkomst te verzekeren dat ze haar kosten voor het op 16 oktober 2024 uitgebrachte advies vergoed krijgt. Dat er geen verplichting bestaat, neemt niet weg dat er wel degelijk (twee) grondslagen bestaan om deze verschuldigde kosten te verhalen. Deze kosten dienen in alle redelijkheid ook verhaald te worden op initiatiefnemer en dienen niet ten laste van de publieke middelen te blijven.

Initiatiefnemer wenst een ontwikkeling met een onvoorstelbaar grote impact op de omgeving te realiseren en heeft daarvoor een aanvraag bij uw college gedaan om dit planologisch (en uitvoerend) mogelijk te maken. Er valt daardoor niet in te zien dat de gemeente Buren, die nota bene fel gekant is tegen deze ontwikkeling op haar grondgebied, moet betalen voor kosten die voor rekening behoren te komen van de initiatiefnemer.

12. Afsluiting

Gelet op de zienswijze I van 13 november 2024, verzoekt gemeente Buren uw college nog altijd om af te zien van het vaststellen van het projectbesluit voor zover dat betrekking heeft op haar grondgebied. Mocht u in weerwil van al hetgeen is gesteld toch het projectbesluit willen vaststellen in de beoogde vorm, dan handhaaft de gemeente Buren haar eerdere vier verzoeken (behalve het tweede verzoek) op pagina 21 en 22 van zienswijze I.

Daarbij verzoekt³² de gemeente Buren uw college gelet op de onderhavige zienswijze om het projectbesluit:

5. niet definitief vast te stellen, voordat het opnieuw ter inzage heeft gelegen met de adviezen van alle wettelijke adviseurs en dat deze adviezen ook betrokken zijn in de besluitvorming;
6. niet definitief vast te stellen, voordat een omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit is verleend. Significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de Rijntakken zijn met de huidige stikstofberekeningen niet uit te sluiten. Daarbij kan een omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit pas verleend worden, als er duidelijkheid bestaat over de integrale, beleidsmatige provinciale aanpak van de

³² Ook deze verzoeken zijn doorgenummerd op de vier eerder gedane verzoeken in zienswijze I van 13 november 2024, p. 21 en 22.

stikstofproblematiek ook in directe relatie met de algehele ruimtelijke opgave op het gebied van onder andere wonen, mobiliteit, water, natuur en duurzaamheid;

7. niet definitief vast te stellen, voordat is geborgd dat de gemeente Buren haar kosten kan verhalen voor het wettelijke advies bij de initiatiefnemer via de anterieure overeenkomst of het heffen van leges. Niet valt in te zien dat kosten die de gemeente maakt ten behoeve van een particuliere ontwikkeling voor rekening komen van Burens gemeenschapsgeld.

Tot een nadere toelichting van deze zienswijze is de gemeente Buren graag bereid.

Met vriendelijke groet,
Vangoud Advocaten B.V.

D.J. van Boxtel
Advocaat

Overzicht van bijlagen (doorgenummerd vanaf de zienswijze I van 13 november 2024)

Bijlage 17: Ontvangstbevestiging GS ingekomen pro forma zienswijze, 20 februari 2025;

Bijlage 18: Brief GS aan gemeente Buren met betrekking tot reactie gemeente Buren op het concept MER van 29 maart 2024; 12 juni 2024;

Bijlage 19: Statenbrief *'Stand van zaken n.a.v. uitspraken Raad van State d.d. 18 december 2024 over stikstof'*, 28 januari 2025

Bijlage 20: Brief GS aan gemeente Buren *'Verzoek vergoeding door de provincie van de door gemeenten gemaakte kosten'*, 12 februari 2025.

Bijlage 17

ONTVANGEN 24 FEB 2025

Datum

20 februari 2025

Zaaknummer

2023-004808 / 2024-014780

Onderwerp

Windpark Echteld-Lienden

Inlichtingen bij

Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad

1 van 1

VanGoud Advocaten B.V.
T.a.v. D. van Bortel
Postbus 91,
6800 AB Arnhem

Uw referentie: D20220291

Geachte D. van Bortel,

Wij hebben uw brief met kenmerk ontvangen inzake uw verzoek om uw pro-forma zienswijze inzake het ontwerp-projectbesluit Windpark Echteld-Lienden later te mogen aanvullen.

Ik bericht u hierbij dat we u hiervoor twee weken de tijd geven, ingaand vanaf de dagtekening van uw brief, 19 februari 2024. Dit betekent dat we uw aangevulde zienswijze uiterlijk 5 maart tegemoet zien.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Suzanna van Nieuwkerk
Teammanager Projectmanagement

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

Bijlage 18

Gemeente Buren
t.a.v. de heer Stijnen, de heer Van Staaden en de heer
Grimm

digitaal per email gestuurd: daarom geen adressering

Datum
12 juni 2024

Zaaknummer
2023-004808

Onderwerp
Windpark Echteld-Lienden

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad
1 van 3

Beste heren Stijnen, Van Staaden en Grimm,

U heeft d.d. 23 mei 2024 een brief gestuurd (kenmerk Z.059925/D.188043) inzake het windpark Echteld. In deze brief gaan we zoals verzocht op uw vragen in.

Om te beginnen stelt u een aantal specifieke vragen in de bijlage bij uw brief. In de bijlage bij deze brief gaan we in op deze vragen.

Hiernaast stelt u dat u de beoordelingstermijn nog steeds te beperkt vindt. Reeds in uw brief aan ons College van Gedeputeerde Staten van 19 maart 2024 (kenmerk: Z.058410/D. 182034) geeft uw College van B&W aan een termijn tot 5 april redelijk te vinden. Deze termijn is in een telefoongesprek tussen gedeputeerde Ans Mol en uw wethouder Martine de Bas verlengd tot 24 mei 2024, dus 7 weken later. Hiermee heeft u naar onze mening voldoende tijd gehad om te reageren. Wij gaan verder met het voorbereiden van de ontwerp-stukken.

Daarnaast verzoekt u om opschorting van de besluitvorming en om landelijke windnormen af te wachten. Ook wijst u erop dat gemeente Buren zich tegen de realisatie van windenergie heeft uitgesproken. Op deze twee fundamentele beleidsmatige punten zal onze gedeputeerde Ans Mol ingaan bij haar toelichting op het project op 18 juni aanstaande in de gemeenteraad. Ook in de onderliggende stukken bij het besluit over het ontwerp-projectbesluit, dat naar verwachting vlak voor de zomer ter inzage zal worden gelegd, kunt u de informatie vinden over alle overwegingen bij deze punten.

Ten slotte verzoekt u om nadere informatie. Dit verzoek begrijpen we niet. Het project wordt in alle openheid voorbereid in de projectgroep, waar vanuit de gemeente Buren uw collega Karel Grimm deel van uitmaakt. Als volwaardig lid van de projectgroep is de heer Grimm volledig betrokken bij de ontwikkeling van het project en kan hij zich derhalve volledig informeren. Mochten er toch nog specifieke vragen zijn, dan kan de heer Grimm die in de projectgroep stellen.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

Datum
12 juni 2024

Zaaknummer
2023-004808

Blad
2 van 3

Tot zover, ik hoop u hiermee van dienst te zijn geweest,

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Yvonne Tieleman
Teammanager Energietransitie/Klimaat

Bijlage(n)

- Beantwoording gedetailleerde vragen

Datum
12 juni 2024

Zaaknummer
2023-004808

Blad
3 van 3

Bijlage: antwoord op specifieke vragen

Additionele depositie:

Er is op basis van de laatste versie van het Achtergrondrapport Natuur inderdaad geen sprake van additionele depositie op stikstofgevoelige habitats gedurende de aanlegfase van Windpark Echteld-Lienden. De uitgangspunten van de AERIUS-berekening die aan deze conclusie ten grondslag ligt zijn op een aantal punten gewijzigd ten opzichte van de versie waar het concept gecombineerd plan- en project-MER van d.d. 8 maart 2024 op is gebaseerd:

- Er zijn aanpassingen gedaan in het opgevoerde materieel (STAGE-klasse, aantal draaiuren) aan de hand van praktijkervaringen bij de aanleg van windparken.
- De aanlegwerkzaamheden zijn over twee kalenderjaren verdeeld

Doorschrijven onderzoeken:

- *Onderzoek 'naar de hoogte van de windturbines':* We begrijpen niet precies waar u op doelt. De onderzoeken gaan uiteraard uit van windturbines met een maximale tiphoogte van 255 m.
- *Gelders Natuurnetwerk (GNN):* De impact van het windpark op de GNN is voldoende in zicht gebracht.
- *Trillingen:* De effecten zijn voldoende beoordeeld.
- *Archeologie:* Er is met onderzoek reeds zorgvuldig in beeld gebracht waar er sprake kan zijn van archeologische waarden. Er is een werkwijze ontwikkeld, waarmee kan worden bewerkstelligd en gewaarborgd dat er geen archeologische waarden worden verstoord.

Effecten verdeeld over gemeenten: De effectbeoordeling is niet verdeeld tussen beide gemeenten. Dit hebben we niet gedaan omdat het niet relevant is in welke gemeente een effect plaatsvindt; wel is uiteraard van belang wat dat effect is en hoe groot dat is.

Aanvaringen vogels: In het planMER worden alternatieven met elkaar vergeleken op basis van onderscheidende effecten op natuur. De turbinelocaties en windparkontwerp zijn (zeer) bepalend voor de omvang van de effecten op beschermde natuur. De afmetingen van ashoogte en rotordiameter kan van invloed zijn op bijvoorbeeld het aantal aanvaringsslachtoffers van vogels. De mate waarin de afmetingen (varianten) voor ashoogte en rotordiameter van de windturbines verschillen is echter te beperkt en niet onderscheidend genoeg om PlanMER-varianten te vergelijken in hun impact op beschermde natuur

Overige kleine punten:

- De foute verwijzing wordt gecorrigeerd.
- De getallen bij de verharding: dit zullen we nogmaals controleren.
- Beleid Waterschap Rivierenland: Bedoeld werd hier het beleid van waterschap inzake de compensatie van toename van verharding.

Bijlage 19

Statenbrief

Informatie

Datum
28 januari 2025

Zaaknummer
2024-010495

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad
1 van 5

Onderwerp

Stand van zaken n.a.v. uitspraken Raad van State d.d.
18 december 2024 over stikstof.

Beleidsprogramma

- Biodiversiteit
- Agrifood
- Gezonde leefomgeving

Ambitie

- Alle

Portefeuillehouder

Ans Mol-van de Camp

1 Kern van deze Statenbrief

Op 18 december 2024 heeft de Raad van State een uitspraak gedaan over intern salderen met ongebruikte stikstofruimte bij 2 bedrijven in Noord-Brabant. Deze uitspraak heeft gevolgen voor natuurvergunningverlening in alle provincies. Het gaat dan om projecten en activiteiten die stikstofneerslag veroorzaken. Dat heeft brede gevolgen voor onder meer de industrie, aanleg van wegen, land- en tuinbouw, woningbouw, nieuwe bedrijventerreinen, PAS melders, aanpak piekbelasting en evenementen.

2 Waarom ontvangt u deze Statenbrief?

Op 15 januari 2025 heeft het college u toegezegd de laatst beschikbare informatie te delen over de Raad van State uitspraak van 18 december en de implicaties daarvan voor Gelderland. U ontvangt deze informatie zodat u die kunt betrekken bij de oordeelsvorming over de Versnellingsaanpak Stikstof die is gepland op 29 januari.

3 Hoe bent u eerder betrokken?

U heeft eerder drie Statenbrieven ontvangen (PS2024-1012) over de Versnellingsaanpak Stikstof. Deze brieven zijn op 8 januari 2025 besproken in de beeldvorming en op 15 januari verkennend. In die laatste vergadering is toegezegd u te informeren over de meest recente stand van zaken over de Raad van State uitspraak.

Datum
28 januari 2025

Zaaknummer
2024-010495

Blad
2 van 5

4 Samenvatting

De uitspraak heeft behoorlijke gevolgen voor de provinciale vergunningverlening. We moeten vergunningaanvragen toetsen aan een nieuw genoemd beoordelingskader. Dit geldt voor lopende aanvragen en procedures. En met terugwerkende kracht voor activiteiten en projecten die vanaf 1 januari 2020 zijn gestart en waarbij sprake was van intern salderen. Er is bij intern salderen nu namelijk ook een vergunning nodig. Gekoppeld aan deze vergunningplicht is ook een inhoudelijke toets vereist. Dat is het zogenaamde additionaliteits-vereiste, waarbij we moeten kijken of de eventuele stikstofwinst niet eerst naar natuurherstel moet gaan. Er geldt hiervoor wel een overgangperiode tot 1 januari 2030. Dat betekent dat we 5 jaar de tijd hebben om alles in orde te brengen en we als provincie niet hoeven handhaven.

De uitspraak raakt veel van onze provinciale beleidsvelden en mensen in Gelderland en zorgt voor onzekerheid. Op dit moment weten we nog niet wat het precies betekent voor Gelderland. Dit zijn we aan het onderzoeken. Daar maken we aankomende maanden meer over bekend. We analyseren de impact, we heroverwegen ons vergunningsbeleid en formuleren een nieuw kader om te toetsen op basis van de uitspraak van de Raad van State. Daarvoor wordt een plan van aanpak opgesteld dat bij het opstellen van deze brief nog in bewerking is. Er zullen keuzes nodig zijn om te bepalen voor welke situaties we als eerste actie ondernemen en waar we niet meteen aan toe komen. Want we kunnen niet alles tegelijk.

U heeft tijdens de verkennende vergadering op 15 januari 2025 gevraagd om tijdig te kunnen beschikken over de meest recente stand van zaken zodat u die kunt betrekken bij de beraadslagingen over de Versnellingsaanpak Stikstof. De nu beschikbare informatie is beperkt. Veel moet nog worden uitgezocht. Toch kunt u de voorstellen in de Statenbrieven over de Versnellingsaanpak Stikstof nog altijd bespreken. De oplossingsrichtingen veranderen immers niet wezenlijk door de nieuwe situatie die is ontstaan.

In onze vergunningverlening is er nog altijd behoefte aan oplossingen voor de PAS-melders, aan betere registratie en een evaluatie van de Gelderse stikstofbank en bijpassende vervolgafspraken. Hoe we om willen gaan met latente ruimte zal echt goed opnieuw bekeken moeten worden in het licht van de Raad van State uitspraak.

Voor bronmaatregelen geldt dat we nog altijd door willen werken aan innovaties en doelsturing én op korte termijn in alle sectoren doen wat kan. Voor innovaties geldt wel dat er veel werd gedaan met intern salderen dus dat vergt nadere uitwerking.

Voor natuurherstel geldt in feite hetzelfde als voor de Aanpak Veluwe. De noodzaak om aantoonbare resultaten te boeken is met de RvS-uitspraak alleen maar toegenomen. Daar waar de stikstofgevoelige natuur zodanig is hersteld dat deze niet langer te kwetsbaar is kunnen in principe gewoon vergunningen worden verleend. Dus hier ligt een belangrijke sleutel om vooruit te kunnen.

We gaan een zonering rond onze stikstofgevoelige natuur ontwikkelen, om weer beweging te krijgen waar het nu vastzit. Want mede door de uitspraak van de Raad van State van 18 december 2024 kunnen we bijna geen vergunningen meer verlenen. Gelderland zit nu grotendeels op slot qua evenementen, woningbouw, wegeaanleg en meer. We moeten daarom diverse stappen zetten, een zonering is daar deel van. In die zone is minder uitstoot nodig, dat is noodzakelijk voor de natuur.

We maken dit nu bekend, in februari werken we aan de hoofdlijnen, in maart de eerste

Datum
28 januari 2025

Zaaknummer
2024-010495

Blad
3 van 5

besluitvorming en daarna volgt nog veel uitwerking. Op veel vragen qua uitwerking is nu nog geen antwoord. Komende weken verzamelen we aandachtspunten om tot een goede uitwerking van deze zonering te komen.

5 Informatie

Welke stappen zetten we nu?

Wij onderscheiden 5 sporen waarlangs wij de consequenties en benodigde acties in beeld brengen:

1. Beleid, met als doel (geactualiseerde) beoordelingskaders te ontwikkelen om besluiten te kunnen nemen én om natuurherstel te garanderen met geborgde maatregelen zodat op basis van voldoende aantoonbare resultaten vergunningverlening weer mogelijk is;
2. Juridisch, met als doel lopende en toekomstige (juridische) zaken af te handelen;
3. Uitvoering, waarbij de doelstelling enerzijds is het afhandelen van lopende en toekomstige aanvragen en anderzijds verbeterde monitoring van de verstrekte vergunningen;
4. Communicatie om alle betrokkenen te informeren over de gevolgen van de Raad van State uitspraak, het beperken van nadelige gevolgen van die uitspraak door goede informatie te verzorgen en door de betekenis van de uitspraak duidelijk te maken (betekenisgeven);
5. Coördinatie en afstemming op (inter)bestuurlijke samenwerking op dit vraagstuk.

In de bijlage bij deze Statenbrief leest u meer technische achtergrondinformatie over de uitspraak van de Raad van State, de juridische duiding en de impact.

Uitspraak Greenpeace

Oordeel Rechtbank Den Haag in de Greenpeace zaak: De rechtbank heeft geoordeeld dat de Staat onrechtmatig handelt door de verslechtering van de stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden niet tijdig te stoppen en de wettelijke stikstofdoelen voor eind 2025 niet en voor eind 2030 zeer waarschijnlijk niet te halen. Op grond van de Habitatrichtlijn, die in de Nederlandse wetgeving is overgenomen, is de Staat verplicht te voorkomen dat de natuur in de Natura 2000-gebieden verslechtert en moet hij zorgen dat die natuur herstelt en in een goede staat komt te verkeren. De Staat heeft onvoldoende maatregelen genomen om de (dreigende) verslechtering tegen te gaan en om de wettelijke stikstofdoelen te halen.

Deze uitspraak onderstreept nogmaals de noodzaak om maatregelen te treffen, met nadruk op de meest kwetsbare N2000 gebieden. Dat is nodig voor het halen van de additionaliteitstoets en om gemotiveerd intrekingsverzoeken te kunnen afwijzen. Mogelijk reageert de Staat hierop door extra investeringen en/of maatregelen. Wij nemen in Gelderland onze verantwoordelijkheid en werken de komende tijd aan extra maatregelen, waaronder zonering. We verwachten dat ook de Staat zijn verantwoordelijkheid neemt door voldoende inzet op generieke maatregelen en het verminderen van de stikstofdeken. Zodra daarover meer bekend is zullen wij uw Staten hierover informeren en passen we waar nodig onze koers hierop aan.

6 Duurzaamheid

Niet van toepassing.

Datum
28 januari 2025

Zaaknummer
2024-010495

Blad
4 van 5

7 Planning en control

Niet van toepassing.

8 Participatie en communicatie

De mogelijke impact voor initiatiefnemers, eigen projecten en medeoverheden is in potentie groot. We horen veel zorgen en er is veel onzekerheid. Daarom is zorgvuldige communicatie belangrijk over de stappen die gezet worden. En wanneer er wel zaken duidelijk worden wordt dat direct breed gedeeld.

9 Vervolg

We realiseren ons dat deze Statenbrief weinig duidelijkheid biedt over de exacte impact van de Raad van State uitspraak. Veel moet nog worden uitgezocht. Duidelijk is wel dat er veel situaties worden geraakt nu ook intern salderen vergunningsplichtig is en dat daarbij ook strenger inhoudelijk getoetst moet worden.

Waar mogelijk blijven we werken aan de uitvoering van onze provinciale opgaven. We willen in Gelderland nog steeds woningen bouwen, infrastructuur en bedrijventerreinen aanleggen, innoveren of evenementen organiseren. Maar we willen tegelijk voorkomen dat we eerst meewerken aan een subsidie of vergunning en daar later op terug moeten komen als over een paar weken meer duidelijk is. Daarom is een tijdelijke stop van de (natuur)vergunningverlening aangekondigd en scannen we al onze subsidieregelingen of daar wellicht ook tijdelijk zaken moeten worden stilgelegd. We benadrukken dat dit tijdelijke maatregelen zijn. En waar het kan gaan we zo snel als mogelijk door met de uitvoering. Ligt alles stil? Nee. In situaties waar geen sprake is van mogelijk negatieve impact op stikstofgevoelige natuur kunnen nog vergunningen worden verleend. Dat gaat om een beperkt aantal, specifieke gevallen waarvoor we zo snel mogelijk duidelijke criteria zullen communiceren via alle relevante kanalen.

Zodra we meer weten wat het allemaal precies betekent voor Gelderland en voor u, informeren wij u hierover. Op de website [van Blijf12](#) en op de website [van het Rijk](#) is ook actuele informatie te vinden. Betrokkenen die vragen hebben, kunnen deze stellen [via het Provincieloket](#). Wij zullen uw Staten op de hoogte houden van de vorderingen zodra er meer te melden is. Omdat er nu nog veel in beweging is doen we dat in ieder geval met een informerende Statenbrief vóór de Statenvergadering van 19 maart, zodat u ook dan weer beschikt over de laatste stand van zaken.

Datum
28 januari 2025

Zaaknummer
2024-010495

Blad
5 van 5

Gedeputeerde Staten van Gelderland
Henri Lenferink - Commissaris van de Koning
Johan Osinga - Secretaris

Bijlage:

- 1 Notitie Stand van zaken – achtergrond

Bijlage 20

Notitie

Datum

12 februari 2025

Zaaknummer

2023-004808

Blad

1 van 2

Aan

Gemeenten Buren en Neder-Betuwe

Kopie aan

Jos Piercy

Van

Jolande Thoonen

Bestuurszaken, JZ

Onderwerp

Verzoek vergoeding door de provincie van de door de gemeenten gemaakte kosten

Aanleiding

De gemeenten Neder-Betuwe en Buren hebben aangegeven kosten te hebben gemaakt naar aanleiding van het initiatief voor de realisatie van het windpark Echteld-Lienden. De gemeenten vragen hiervoor een vergoeding van de provincie.

Op 11 november heeft de stuurgroep geadviseerd:

“om een juridische toets uit te laten voeren naar de juridische haalbaarheid van kostenverhaal door de provincie waarbij kosten van de gemeente worden meegenomen. Deze juridische toets is wenselijk, teneinde te vermijden dat er later, na het projectbesluit en de omgevingsvergunning een conflict gaat ontstaan over de onverschuldigheid van deze kosten. Een anterieure overeenkomst is immers een privaatrechtelijke overeenkomst, en het is altijd mogelijk om de rechter te laten oordelen over redelijkheid, billijkheid en rechtmatigheid van een vordering. Het juridisch toetsen houdt ook in dat, indien de uitkomst daarvan is dat het verhaal van de gemeentelijke kosten niet mogelijk is, dit ook door de provincie niet doorgezet wordt”.

Kostenverhaal in de omgevingswet

Voor het windpark Echteld-Lienden zijn gedeputeerde staten van de provincie Gelderland op grond van de [Elektriciteitswet](#) het bevoegd gezag voor het projectbesluit. Dit geldt ook voor de vergunningen die onderdeel zijn van het projectbesluit.

Artikel 13.2a Omgevingswet

In [artikel 13.2a Omgevingswet](#) (betalingsverplichting instemmingsbevoegdheid) staat dat een bestuursorgaan waarvan instemming is vereist het bevoegd gezag in bepaalde gevallen kan verplichten tot een vergoeding voor een advies of instemming. Zo'n instemming kan aan de orde zijn bij een meervoudige omgevingsvergunning met magneetwerking. Daarnaast bepaalt de wet wanneer er advies of advies en instemming nodig is.

Voor het projectbesluit is geen instemming of advies van de gemeenten Buren en Neder-Betuwe nodig. Gedeputeerde staten hebben de gemeenten daarom ook niet om instemming of advies gevraagd. Er is dan ook geen recht op een vergoeding op grond van artikel 13.2a Omgevingswet.

Datum
8 januari 2025

Zaaknummer
2023-004808

Blad
2 van 2

Nu van instemming of advies geen sprake is, is ook de [Handreiking bij kostenvergoeding voor een besluit over instemming bij een meervoudige aanvraag om een omgevingsvergunning](#) niet van toepassing. In deze handreiking staat over artikel 13.2a van de Omgevingswet het volgende:

“Let op! Uit het toekomstige artikel 13.2a van de Omgevingswet volgt dat een bestuursorgaan voor het enkel uitbrengen van advies geen verplichting tot betaling van een geldsom aan het bevoegd gezag kan opleggen”.

Afspraken provincie - initiatiefnemer

De provincie is voornemens afspraken te maken met de initiatiefnemer van het windpark Echteld-Lienden. De grondslag voor kostenverhaal via een anterieure overeenkomst is [artikel 13.13 Omgevingswet](#). De in dit artikel genoemde ‘verschuldigde kosten’ verwijzen naar de kostensoorten in [artikel 13.11 Omgevingswet](#). Dat zijn de kostensoorten uit het Omgevingsbesluit. De kostensoortenlijst uit het publiekrechtelijke kostenverhaal beperkt de te verhalen kosten.

Alleen kosten die opgenomen zijn in [bijlage IV](#) van het Omgevingsbesluit komen voor dit kostenverhaal in aanmerking. Tot die kosten horen bijvoorbeeld de ambtelijke kosten voor het vaststellen van het projectbesluit. Dat zijn ambtelijk kosten van de provincie, nu gedeputeerde staten bevoegd gezag zijn voor het vaststellen van het projectbesluit. In theorie kan een bestuursorgaan dat het omgevingsplan of projectbesluit vaststelt een deel van de werkzaamheden waarvoor ambtelijke kosten verhaald kunnen worden, laten uitvoeren door een ander overheidsorgaan, bijvoorbeeld een gemeente. Daarvan is in het geval van het windpark Echteld-Lienden echter geen sprake. De provincie heeft geen werkzaamheden als genoemd in bijlage IV van het Omgevingsbesluit uitbesteed aan de gemeenten. De werkzaamheden waarvoor de ambtelijke kosten volgens de Omgevingswet verhaalbaar zijn op de initiatiefnemer zijn gemaakt door de provincie. Er is dan ook geen grondslag voor een vergoeding van door de gemeenten gemaakte kosten.

De werkzaamheden die de gemeenten wel hebben uitgevoerd, zoals informatievoorziening, vallen onder de normale werkzaamheden die gemeenten uitvoeren bij een ontwikkeling binnen haar grondgebied waarvoor een andere overheid bevoegd gezag is. Het stond (en staat) de gemeenten daarbij vrij om te verwijzen naar de provincie.

Conclusie

Er is geen grondslag voor vergoeding door de provincie van door de gemeenten Buren en Neder-Betuwe gemaakte kosten omdat:

1. Er is geen sprake van instemming of advies als bedoeld in artikel 13.2a Omgevingswet. Het bestuursorgaan kan dus geen verplichting opleggen om een geldsom ten gunste van de gemeenten te betalen.
2. Er is geen uitbesteding van werkzaamheden aan de gemeenten.
3. De werkzaamheden die de gemeenten hebben uitgevoerd, zoals informatievoorziening, vallen onder de normale werkzaamheden. Het stond (en staat) de gemeenten vrij om te verwijzen naar de provincie.

Bijlage E

College van Gedeputeerde Staten
Provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

uw brief van: Maurik, 22 augustus 2024
uw kenmerk:
ons kenmerk: Z.062441/D.195640
behandeld door: N. van Staaden
bijlage(n): Gezondheidskundig advies GGD
onderwerp: Verzoek om uitstel projectbesluit windpark Echteld Lienden in verband met redelijke termijn voor uitoefening adviesrecht en gezondheidskundig advies GGD Gelderland Zuid

Geacht college,

Blijkens de laatste projectplanning inzake windpark Echteld Lienden bent u voornemens op 27 augustus a.s. een projectbesluit te nemen. Met dat besluit worden ook enkele vergunningen verleend. U bent daarvoor bevoegd gezag.

Op grond van artikel 16.20 van de Omgevingswet heeft het college van burgemeester en wethouders van Buren adviesrecht ten aanzien van deze vergunningen. Dat advies dient betrokken te worden bij de besluitvorming. De wet geeft geen termijn voor het uitbrengen van een dergelijk advies. In dat geval dient op grond van artikel 3:6 van de Algemene wet bestuursrecht een redelijke termijn gegeven te worden.

Een adviesverzoek ontvingen wij pas (behoorlijk) op 8 juli jl., via de Omgevingsdienst Rivierenland. Gelet op de aard en complexiteit van de materie en het feit dat de behandeltermijn van dat verzoek grotendeels in de vakantieperiode viel, menen wij dat een redelijke termijn voor het uitbrengen van advies nog niet is verstreken. Bovendien heeft de omgevingsdienst onlangs om aanvullende gegevens verzocht.

Wij verzoeken u, met inachtneming van het voorgaande, een redelijke termijn te stellen voor het uitbrengen van genoemd advies en nog geen projectbesluit te nemen of vergunningen te verlenen tot wij behoorlijk gelegenheid hebben gehad ons adviesrecht uit te oefenen.

Daarnaast vroegen wij gezondheidskundig advies aan de GGD Gelderland Zuid over de concept planMER. Dat advies is bijgevoegd. Kortweg wordt aanbevolen een strengere geluidsnorm van 45 dB Lden aan te houden in plaats van de voorgestelde 47 dB Lden. Dit in navolging op de WHO-advieswaarde, ter voorkoming van langdurige geluidshinder en gezondheidsschade bij omwonenden.

Het advies noopt met klem om nadere studie, een gemotiveerde reactie en aanpassing van het projectbesluit, zowel ten aanzien van de geluidsnorm als de andere gesignaleerde knelpunten. Ook in dat verband verzoeken wij u de geplande projectbesluitvorming uit te stellen.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Buren,

de secretaris,

de burgemeester,

H. Verhoef

H.M. Ostendorp

Gelderland-Zuid

Gemeente Buren
Aan Collin Stolwijk, coördinator project windmolens
cstolwijk@buren.nl

ons kenmerk: OS164941
datum: 21 augustus 2024
afdeling: AGZ/MMK
onderwerp: Gezondheidskundige advies windpark Echteld-Lienden

contactpersoon: Anoek Besselink
telefoonnummer: (088) 144 7144 (receptie)
e-mail: abesselink@ggdgelderlandzuid.nl

Geachte heer Stolwijk,

Naar aanleiding van de bouwplannen van een windpark op het grondgebied van de gemeente Buren heeft u namens de gemeente aan GGD Gelderland-Zuid gevraagd om advies uit te brengen over de gezondheidsaspecten van het wonen nabij windturbines. U heeft ons ook gevraagd om een reactie te geven op de Milieueffectrapportage (MER) voor het windpark Echteld-Lienden.

In deze brief treft u het GGD-advies en de reactie op de MER aan.

Met vriendelijke groet,

Anoek Besselink
Team Gezondheid en Milieu

Centraal postadres

Postbus 1120
6501 BC Nijmegen
www.ggdgelderlandzuid.nl
info@ggdgelderlandzuid.nl

Hoofdvestigingen

GGD Gelderland-Zuid

Regio Nijmegen (Nijmegen)
Rivierenland (Tiel)

Bezoekadres

Regio Nijmegen
Groenewoudseweg 275
6524 TV Nijmegen

T: (024) 329 72 97
F: (024) 322 69 80

BIC /SWIFT: RABONL2U

IBAN: NL56.RABO.030.73.24.826

BTW: NL8003.34.930.B01

KvK: 09212724

Gezondheidskundig advies Windpark Echteld-Lienden

GGD Gelderland-Zuid, 21 augustus 2024

Energieleverancier Vattenfall heeft bij de provincie Gelderland een vergunning aangevraagd voor het plaatsen van windturbines aan de snelweg A15. Het windpark Echteld-Lienden (EL) is voorzien op grondgebied van de gemeente Neder-Betuwe en Buren, nabij de kernen Echteld en Lienden¹.

Bij de omwoners van het plangebied is onrust ontstaan over de mogelijke gezondheidseffecten. De gemeente Buren heeft aan GGD Gelderland-Zuid gevraagd om advies uit te brengen over de gezondheidsaspecten van het wonen nabij windturbines². Met als doel om het aspect gezondheid mee te laten wegen in de besluitvorming van de provincie Gelderland over het initiatief. De GGD is ook gevraagd om te reageren op de Milieueffectrapportage (MER) voor de ontwikkeling van het windpark EL.

Gezondheid en windturbines

Waar de energietransitie per saldo positief is voor gezondheid (onder meer schonere lucht door afname uitstoot van kolencentrales, afname geluidbelasting als gevolg van de elektrificatie van wegverkeer) zijn er op lokale schaal mogelijk negatieve gezondheidseffecten te verwachten door (ernstige) geluidshinder en van visuele hinder.

Hoge of lage windturbines?

Van hoge windturbines ervaar je niet perse meer hinder. Het geluid van een hoge windturbine is soms zachter dan het geluid van een lage turbine, en hogere turbines veroorzaken bij een bepaalde plaatsing ook minder slagschaduw. Maar een hoge windturbine is wel van grotere afstand te zien. We weten dat het zien van een windturbine zorgt voor het ervaren van meer overlast. Daardoor kan het zijn dat een hogere windturbine meer visuele hinder veroorzaakt.

Geluidshinder door windturbines³

Het geluid van windturbines kan zorgen voor geluidbelasting op de gevel van geluidgevoelige gebouwen, zoals woningen. Het geluid van windturbines is grotendeels afkomstig van de bewegende delen (zoals de rotorbladen) die door de wind worden aangedreven. Langdurige geluidshinder heeft gevolgen voor de gezondheid: geluidshinder kan stress en daarmee samenhangende klachten veroorzaken, zoals hoofdpijn, boosheid en slecht slapen. Naast (ernstige) hinder zijn er geen bewijzen voor een directe relatie tussen andere gezondheidseffecten en de blootstelling aan geluid van windturbines.

Gezondheidskundige advieswaarde (L_{den})

In 2018 heeft de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) nieuwe gezondheidskundige richtlijnen voor geluid gepubliceerd⁴. De WHO adviseert voor windturbines een maximale jaargemiddelde waarde van 45 dB L_{den} ⁵.

Bij de WHO-advieswaarde van 45 dB L_{den} is nog altijd hinder te verwachten bij een deel van de omwonenden. Wanneer het geluid voldoet aan de WHO-advieswaarde ervaart ongeveer 10% van de omwonenden (ernstige) geluidshinder buitenshuis.

De GGD adviseert om het aantal mensen dat (ernstige) hinder ervaart door windturbinegeluid zoveel mogelijk te beperken en daarbij te streven naar de WHO-advieswaarde voor windturbinegeluid: Reduceer de geluidbelasting door windturbines op gevoelige bestemmingen tot onder de 45 dB L_{den} . Gevoelige bestemmingen zijn bijvoorbeeld woningen, scholen en verpleeghuizen.

De provincie Gelderland wil onder andere voor geluid een lokale norm vaststellen voor het windpark Echteld-Lienden⁶. De GGD pleit ervoor om de provinciale norm voor L_{den} vast te stellen op 45 dB L_{den} .

¹ Samenvatting MER Windpark Echteld-Lienden. Witteveen +Bos, 3 juni 2024

² E-mail dhr. Stolwijk 15 juli 2024

³ GGD-richtlijn Medische Milieukunde Omgevingslawaaï en gezondheid, RIVM, 2019

⁴ Basner M., McGuire S. (2018). WHO Environmental Noise Guidelines for the European Region: A Systematic Review on Environmental Noise and Effects on Sleep

⁵ Jaargemiddelde norm voor het gehele etmaal (day-evening-night)

⁶ Motivering milieunormen – Concept Windpark Echteld-Lienden, 16 juli 2024, Bosch & Van Rijn

Nachtelijk geluid

Door het wegvallen van omgevingsgeluid kunnen windturbines 's nachts beter hoorbaar zijn. En omdat het 's nachts overwegend harder waait zullen de turbines in de nacht harder draaien en meer geluid produceren dan overdag.

De WHO heeft geen advieswaarde kunnen afleiden voor de geluidbelasting door windturbines in de nacht: L_{night} ⁷. Er is geen bewijs voor een direct verband tussen slaapverstoring en het niveau van windturbinegeluid. Een indirect verband tussen hinder door windturbines en slaapverstoring is op basis van de beschikbare onderzoeken wel aannemelijk. Daarom adviseert de GGD om vooral de nachtelijke geluidbelasting te beperken.

Tonaal (laagfrequent) geluid

De GGD vraagt ook aandacht voor de negatieve effecten van tonaal (laagfrequent)geluid van windturbines. Tonaal geluid is hoorbaar als een aparte toon boven de rest van het aanwezige geluid. Tonaal geluid wordt meestal veroorzaakt door een technisch mankement.

Duidelijk waarneembaar tonaal geluid kan erg hinderlijk zijn voor omwonenden. Het is goed voorstelbaar dat dit geluid ook extra slaapverstoring en stress kan veroorzaken.

Straffactor

In Nederland is in de regelgeving geen rekening gehouden met het vaststellen en normeren van tonaal geluid bij windturbines. Het is wel mogelijk om als lokaal bevoegd gezag een straffactor toe te passen. Bijvoorbeeld, bij een straffactor van 5 dB wordt de gemiddelde L_{den} geluidnorm 5 dB strenger. De GGD adviseert het bevoegd gezag om voor het windpark EL een straffactor toe te passen voor tonaal (laagfrequent) geluid.

Cumulatie

Een ander belangrijk aspect van geluid is de geluidscumulatie van alle geluidbronnen in de omgeving. In het geval van de omgeving van windpark EL is de verwachting dat overdag op veel locaties het geluid van de snelweg en spoorwegen het geluid van de turbines zal overstemmen. Tijdens de nacht is dat anders. Dan neemt het verkeersgeluid, en geluid van het spoor af en is het geluid van de turbines duidelijker te horen.

Voor advisering over het cumulatieve geluid verwijzen wij naar de 'GGD-richtlijn Medische Milieukunde Omgevingsgeluid en gezondheid'⁸ waarin wordt geadviseerd te streven naar een werkelijke cumulatieve geluidbelasting op de gevels van woningen die lager is dan 50 dB L_{den} en 40 dB L_{night} .

Visuele hinder

Verschillende visuele factoren zoals (slag)schaduw, lichtknippering en schittering kunnen hinder beïnvloeden. Er is een indirect verband tussen gezondheidseffecten en slagschaduw en knipperende lichten aangetoond⁹. Maatregelen om dit te beperken zijn:

- Beperk zoveel mogelijk slagschaduw op gebouwen. Pas de wettelijke voorschriften toe en ga in overleg met omwonenden.
- Lichtknippering kan zoveel mogelijk worden beperkt door het gebruik van de transponder techniek.
- Om lichtschittering van de turbine te voorkomen kan gebruik worden gemaakt van bepaalde coatings en materialen.
- Zorg voor een goede landschappelijke inpassing. Er zijn vele visies over inpassing in het landschap. Zet in op goede communicatie met omwonenden en participatie (zie hieronder). Houd bij de situering van een windpark rekening met het feit dat mensen die zicht hebben op de windturbine(s) eerder en meer hinder kunnen ervaren.
- Zet in op meer visuele rust door windturbines synchroon te laten lopen. Dit kan ook een positief effect hebben op hinder doordat waarschuwingslichten boven op de turbines dan ook een minder onrustige aanblik geven.

⁷ Jaargemiddelde norm voor de nachtperiode (23 - 7 uur)

⁸ GGD-richtlijn Medische Milieukunde Omgevingsgeluid en gezondheid, RIVM, 2019

⁹ Michaud, D. S., Leonora Marro and James McNamee. (2018). The association between self-reported and objective measures of health and aggregate annoyance scores toward wind turbine installations. Canadian journal of public health. Revue canadienne de sante publique 109(2): 252-260

Het betrekken van omwonenden (participatie)

Een goed participatietraject kan een gunstige invloed hebben op de ervaren hinder door windturbines. Omwonenden kunnen al hinder van een windpark ervaren in de planfase. Het is daarom belangrijk om hen zo snel mogelijk te betrekken en inspraak te geven. Zo kan hinder tijdig in kaart worden gebracht en waar mogelijk worden verminderd.

Monitoring en beheer

De GGD adviseert om de situatie te blijven monitoren, ook tijdens de exploitatiefase. Blijf met de omwonenden in contact over mogelijke gezondheidseffecten van geluid, licht, slagschaduw ed. Zet ook een klachtensysteem op en maak afspraken over hoe en hoe snel de exploitant moet reageren bij klachten (bijvoorbeeld het beperken van het rotortoerental of stilstandvoorziening in specifieke situaties).

Reactie Milieueffectrapportage Windpark Echteld-Lienden

(Onderdeel van Gezondheidskundig advies Windpark Echteld-Lienden, 21-08-2024)

Voor het windpark Echteld-Lienden is een milieueffectrapportage (MER) opgesteld door Ingenieursbureau Witteveen + Bos¹⁰. De MER heeft als doel om de milieueffecten inzichtelijk te maken van de mogelijke invulling en uitwerking van het windpark. Met als hoofddoel het milieubelang voldoende te laten meewegen bij de voorbereiding en vaststelling van plannen en besluiten.

Normering geluid

(Pagina 112) De provincie wil onder andere voor geluid een lokale norm vaststellen. Bij het opstellen van de MER is in afwachting hierop gerefereerd aan 47 dB L_{den} , het voorheen wettelijke jaargemiddelde voor het hele etmaal.

De GGD adviseert om de geluidbelasting zo laag mogelijk te houden, in ieder geval niet hoger dan 45 dB L_{den} .

(Pagina 869) De GGD raadt af om voor de normering een uitzondering te maken voor de zogenaamde molenaarswoningen om ook de gezondheid van de huidige én toekomstige bewoners van de molenaarswoning te beschermen.

Geluidcumulatie

(Bijlage 4) Uit de cumulatieberekeningen in de MER blijkt dat het geluid van het wegverkeer bepalend is voor de cumulatieve geluidbelasting (pagina 931 en verder). Ook het railverkeer is een bepalende geluidsbron. Dat betekent dat het geluid van de windturbines voor het grootste deel van een etmaal overstemd wordt door ander geluid.

Overigens lijkt in de tabel 4.3 en 4.5 op pagina 877 en 878 gegevens over geluid van wegverkeer te ontbreken. Daarom lijkt het of de Betuweroute bepalend is voor cumulatie, en het aandeel van de turbines groter lijkt dan het wegverkeer.

L_{night}

's Nachts valt het omgevingsgeluid grotendeels weg. Het geluid van de turbines komt dan op de voorgrond. Nachtelijk geluid kan ernstige hinder en slaapverstoring veroorzaken. Het beperken van het geluid in de nacht levert gezondheidswinst op. De GGD adviseert om daarvoor om de geluidbelasting in de nacht zoveel mogelijk te beperken.

Inzetten op het beperken van nachtelijk geluid (L_{night}) heeft overigens ook een gunstig effect op het verlagen van L_{den} .

In de MER wordt geadviseerd om zodra bekend is welk turbintype geplaatst wordt, een detailonderzoek uit te voeren waarbij onderzocht wordt welke specifieke noise modes toegepast moeten worden in de dag-, avond- en nachtperiode om aan de locatie specifieke norm van 47 dB L_{den} te voldoen¹¹.

De GGD vindt het belangrijk om hierbij ook de maat voor L_{night} mee te nemen.

L_{night} is in de MER niet meegenomen. Het is bij de GGD ook niet bekend of de provincie de norm voor nachtelijk geluid (L_{night}) meeweegt in haar besluitvorming. Omdat geluid in de nacht meer ernstige hinder en slaapverstoring oplevert adviseert de GGD om de L_{night} contouren van de windturbines wel inzichtelijk te maken om verschillen te kunnen aantonen.

Mitigerende maatregelen geluid

Mitigerende maatregelen brengen het geluidniveau van de turbines omlaag. Uit de berekening blijkt dat het geluidsniveau (L_{den}) zonder deze maatregelen niet aan de L_{den} van 47 dB voldoet, laat staan aan de door de WHO en GGD geadviseerde advieswaarde van maximaal 45 dB L_{den} .

Bij mankementen of onregelmatigheden kan het geluidniveau onwenselijk toenemen. Goed, regelmatig toezicht op effectiviteit en naleven van maatregelen is daarom noodzakelijk. Zie verder kopje 'monitoring'.

¹⁰ MER Windpark Echteld-Lienden, gecombineerd plan- en projectMER, Witteveen + Bos, 3 juni 2024

¹¹ Samenvatting MER Windpark Echteld-Lienden. Witteveen + Bos, 3 juni 2024

Tonaal (laagfrequent) geluid

Tonaal (laagfrequent) geluid wordt in de MER niet behandeld. De GGD adviseert om dit in de besluitvorming wel mee te nemen. Een voorstel daarvoor is in het GGD-advies opgenomen, namelijk om een straffactor in te voeren voor tonaal (laagfrequent) geluid.

Berekening gehinderden

(Pagina 146) In de MER is het aantal ernstig gehinderden berekend. Uit de rapportage kunnen we niet opmaken hoe dat is gebeurd.

De GGD vindt het erg belangrijk dat het percentage ernstige gehinderden goed berekend wordt om de resultaten van de berekening te kunnen gebruiken voor besluitvorming.

Voor het berekenen van de relatie tussen ernstig gehinderden door geluid van windturbines gebruikt de GGD de dosis respons relatie die in 2008 door Janssen et al is omschreven^{12,13}.

(Pagina 118) Daarnaast willen we u er op wijzen dat de in de MER gekozen beoordelingsschaal voor gezondheid (aantal ernstig gehinderden) niet onderscheidend is. Rood is 'niet van toepassing'. Oranje is 'de voorgenomen ontwikkeling leidt tot een negatief effect op de leefomgeving ten opzichte van de referentiesituatie, door een toename van het aantal ernstig gehinderden door geluid ten opzichte van de referentiesituatie'. 0 is 'de voorgenomen ontwikkeling leidt niet tot een effect op de leefomgeving, er is geen verandering van het aantal ernstig gehinderden door geluid ten opzichte van de referentiesituatie' en Groen is dat de situatie door de windturbines verbetert.

Volgens deze definities zullen alle varianten voor gezondheid altijd oranje scoren, waardoor varianten nooit onderscheidend zullen zijn voor gezondheid en het onderwerp gezondheid niet goed meegenomen kan worden in de uiteindelijke afweging.

Methode Miedema

(Pagina 113) Voor het berekenen van geluidhinder van de gecumuleerde geluidbelasting wordt in de MER de Methode Miedema gebruikt. Het geeft het aantal geluidgevoelige gebouwen binnen de verschillende geluidklassen van methode Miedema. De GGD kan geen toelichting vinden hoe dit wordt toegepast; of er rekening wordt gehouden wordt met andere dosis-responsfuncties per geluidbron. Ook is niet duidelijk of er per dB of per klasse van 5 dB berekend wordt. Het verschil is van invloed op het bepalen van de hoeveelheid geluidgevoelige gebouwen, en dus voor het aantal gehinderden. De GGD adviseert om ernstig gehinderden van gecumuleerde geluidbelasting te berekenen per dB.

We adviseren ook om te kijken naar verschuivingen in dB's en niet verschuivingen in de 5dB Miedema-klassen als maat voor de beoordelingsschaal in de MER. Bij het hanteren van de 5dB klassen neem je geen verschillen mee van woningen die bijvoorbeeld van 51 naar 54 dB gaan, die blijven in dezelfde klasse 'redelijk', terwijl een toename van 3dB een verdubbeling van geluid betekent. De GGD adviseert om de daadwerkelijke toename in dB's per woning als uitgangspunt te nemen, waardoor ook verschillen die binnen dezelfde Miedema-klasse zitten zichtbaar worden.

Lichthinder

(Pagina 218) Vattenfall heeft het voornemen om de zogenaamde transpondertechniek toe te passen op windpark Echteld-Lienden. Dit zorgt ervoor dat verlichting op windturbines niet onnodig aan staat als er geen objecten in de buurt vliegen. Ook is gekozen om de zichtbaarheid van de windturbines in de nachtperiode zo klein mogelijk te maken. Hierdoor zal de lichthinder naar verwachting afnemen.

(Pagina 219) Ook de effecten van schittering worden voorkomen door gebruik te maken van bepaalde materialen.

De GGD is verheugd dat er veel aandacht is voor het voorkomen van lichthinder door verlichting en schittering. We willen wel een opmerking maken over de transponderdetectie. De toepassing hiervan zit in de testfase. Dat betekent dat optimale werking niet gegarandeerd is. Goede monitoring en toezicht is nodig.

¹² Janssen, S.A., Vos, H., Eisses, A.R. (2008). Hinder door geluid van windturbines. Dosis-effectrelaties op basis van Nederlandse en Zweedse gegevens. TNO Bouw en Ondergrond: Delft

¹³ Figuur 4 van de Factsheet gezondheidseffecten van windturbinegeluid (rivm.nl)

Slagschaduw

De GGD is blij dat voor het windpark EL de slagschaduw vrijwel volledig gemitigeerd wordt door middel van een stilstandvoorziening¹⁴. We adviseren met klem om er op toe te zien dat dit gebeurt.

(Pagina 233) 'Gezondheid en slagschaduw. Er is op dit moment beperkt onderzoek naar de gezondheidseffecten door slagschaduw. Hierdoor zijn deze gezondheidseffecten van slagschaduw niet bewezen. Het is dus nog niet mogelijk om de exacte effecten van de windturbines op gezondheid te bepalen.'

De GGD wil deze paragraaf nuanceren. Een indirect verband tussen gezondheidseffecten en slagschaduw en knipperende lichten is wel aangetoond¹⁵. Om deze reden adviseren we om ook de L_{night}-contouren van de windturbines inzichtelijk te maken.

Participatie

(Pagina 895) De provincie Gelderland geeft aan het belangrijk te vinden dat de omgeving zelf ook profiteert van het windpark. De GGD is een groot voorstander van een goed participatietraject. Dat betreft zowel vroegtijdige en goede communicatie over de plaatsing van de windturbines als ook omwonenden de mogelijkheid geven om te profiteren van de opbrengst. In de MER wordt hier verder niet op in gegaan. De GGD is benieuwd of dit concreet is uitgewerkt en het wordt opgevolgd.

¹⁴ Samenvatting MER Windpark Echteld-Lienden. Witteveen +Bos, 3 juni 2024

¹⁵ Michaud, D. S., Leonora Marro and James McNamee. (2018). The association between self-reported and objective measures of health and aggregate annoyance scores toward wind turbine installations. Canadian journal of public health. Revue canadienne de sante publique 109(2): 252-260

Bijlage F

Van: ProvincieGelderland <POST@gelderland.nl>
Aan: ProvincieGelderland <POST@gelderland.nl>
Datum: maandag, 9 december 2024 13:10
Onderwerp: Ontwerp-projectbesluit Windpark Echteld-Lienden - zaaknummer 2023-004808
Bijlagen: image001.jpg;

Beste,

Onlangs diende u een zienswijze in op het ontwerp-projectbesluit voor windpark Echteld Lienden. We informeren u dat er een nieuwe ter inzagelegging komt voor dit ontwerpprojectbesluit.

Het ontwerp-projectbesluit met bijbehorende stukken lag najaar 2024 ter inzage. Hierbij ontbraken een aantal stukken, die bij de vergunningaanvragen zaten. We vinden zorgvuldigheid belangrijk en willen dat belangstellenden alle stukken kunnen inzien. Daarom komt er een nieuwe ter inzagelegging. Het niet beschikbaar stellen van de stukken is helaas niet goed gegaan door een interne fout. Daarbij speelde mee dat het projectbesluit een volledig nieuw instrument is onder de Omgevingswet, waar provincie Gelderland nu voor het eerst mee werkt.

Het ontwerp-projectbesluit en de bijbehorende stukken zullen begin 2025 opnieuw ter inzage liggen. Hetzelfde ontwerp-projectbesluit ligt ter inzage, aangevuld met de ontbrekende stukken en een aantal actualisaties en aanvullingen. We zullen u voorafgaand aan deze nieuwe terinzagelegging opnieuw informeren over hoe u dan opnieuw een zienswijze kunt indienen en wat er gebeurt met uw reeds ingediende zienswijze. Wij werken aan een zo eenvoudig mogelijke manier voor u om deze zienswijze van toepassing te blijven verklaren.

Wij hopen u hiermee voor nu voldoende te hebben geïnformeerd. Houd u ook onze projectsite in de gaten, waarop we alle relevante informatie delen: <http://www.gelderland.nl/energieparkechteldlienden>

Voor vragen kunt u op werkdagen contact opnemen met het Provincieloket (telefoon 026 359 99 99 of per e-mail provincieloket@gelderland.nl).

Met vriendelijke groet,

Provincie Gelderland

Bijlage G

Amendement RES-bod 1.0

Van de fracties Gemeentebelangen en PCG, Gemeente Buren m.b.t. agendapunt 5.4 Regionale Energiestrategie (RES1.0)

De raad van de gemeente Buren in openbare vergadering bijeen op 17-06-2021

Overwegende dat:

- De Regio Rivierenland voor RES1.0 een concept taakstelling van 0,632 TWH aan de Raden kenbaar heeft gemaakt, welke kan worden ingevuld met de bronnen Wind & Zon;
- De Regio Rivierenland voor **RES-bod 1.0** een strategische ambitie heeft uitgesproken om de concept doelstelling te verdubbelen naar 1,2 TWH om de doelstelling van het GEA te kunnen realiseren;
- Keuzes in het kader van klimaat en duurzaamheid een langjarig en ingrijpend effect op onze omgeving hebben;
- Onze inwoners het belang van de energietransitie inzien en daardoor mee willen werken aan de vergroening van onze gemeente.

Constateert dat:

- De ambities van de regio voortkomen uit de landelijke energiestrategie waarbij van onze gemeente extra inspanning wordt gevraagd;
- De huidige bronnen van wind, zon en waterkracht in onze gemeente in belangrijke mate bijdragen aan het GEA;
- Het vooruitzicht is dat in **volgende RES-biedingen** ook andere bronnen mogen worden benut.

Is van mening dat:

- De Burense inbreng moet aansluiten bij de ambities van het RES bod;
- De wijze waarop we deze ambities verwezenlijken is voorbehouden aan de raad;
- Het plaatsen van bijvoorbeeld windmolens geen doel op zichzelf is;
- Het kenmerkende open landschap in onze gemeente willen behouden;
- Dat er in de beeldvorming teveel nadruk ligt op windmolens op land, terwijl er te weinig aandacht is voor energiebesparing, energieopslag en ontwikkeling van alternatieve duurzame energiebronnen.

Is van oordeel dat:

- Het onze verantwoordelijkheid is om als gemeente Buren te voldoen aan het GEA;
- Het aan de raad van Buren is op welke wijze we aan deze ambities gaan voldoen.

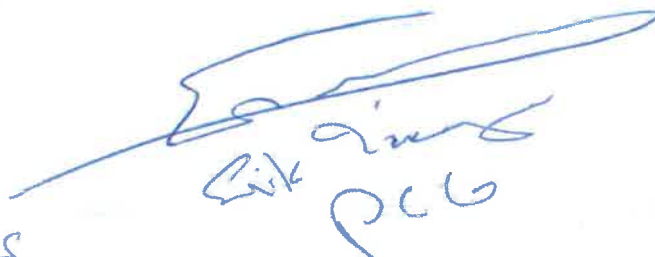
Besluit het voorliggende Raadsvoorstel als volgt aan te passen:

1. Om de additionele te plaatsen windmolens uit het voorliggende voorstel te halen;
2. De inzet van zonne-energie op daken voor de inbreng in RES1.0 uit te breiden van 3,6 HA naar 40 HA;
3. De beoogde windmolen in Medel te vervangen voor 10 HA zon;
4. Eerst in te zetten op lokale en innovatieve initiatieven conform agendapunt 5.3.

En gaat over tot de orde van de dag.

Maurik, 17-06-2021

J.W. LAMMER S

Erik P.C.G.

Bijlage H

Nationaal Programma RES
p/a Unie van Waterschappen
T.a.v. mw. K. Lammers
Postbus 93218
2509 AE Den Haag

Datum : 1 juli 2021
Onderwerp : Aanbieding RES 1.0 FruitDelta Rivierenland

Geachte mevrouw Lammers, beste Kristel,

In Rivierenland is, net als in 29 andere regio's, hard gewerkt aan een regionale energiestrategie (RES). De acht regiogemeenten, provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Liander, Samenwerkende Woningcorporaties Rivierenland, Greenport Gelderland, Gebiedscoöperatie Rivierenland en VNO-NCW Midden/Rivierenland werkten hierbij nauw samen. Hierbij bieden wij nu met gepaste trots de [RES 1.0 van FruitDelta Rivierenland](#) aan met daarin ons **regionale bod van 1,2 TWh in 2030**.

Van concept RES naar RES 1.0

In de [concept RES](#) die wij na vaststelling door alle decentrale overheden vorig jaar juni aanboden, was het streven opgenomen het regionale bod in de RES 1.0 te verdubbelen ten opzichte van het concept bod. Afgelopen jaar zijn hiervoor kansrijke gebieden voor wind nader in beeld gebracht. Gemeenten zijn aan de slag gegaan met lokaal beleid voor wind, zon en participatie en Liander voerde een netimpact analyse uit. Het resultaat is een integraal afgewogen regionale ambitie, passend bij ons gebied.

Besluitvorming RES 1.0

De afgelopen weken is de ambitie van de RES 1.0 vastgesteld door het AB van Waterschap Rivierenland, provinciale staten van Gelderland en de acht gemeenteraden. Hierbij zijn enkele moties en amendementen aangenomen die wij zullen betrekken bij het proces richting RES 2.0. Een overzicht van de moties en amendementen is opgenomen in bijlage 1 bij deze brief.

In twee gemeenten is tijdens de besluitvorming de lokale bijdrage aan de regionale ambitie naar beneden bijgesteld. Dit betreft de gemeenten Buren en Culemborg.

- Culemborg heeft de oppervlakte zon-op-grote-daken verhoogd en de oppervlakte zonnenvelden verlaagd. Het aandeel van de gemeente Culemborg in het bod RES 1.0 wordt hiermee verlaagd van 0,097 naar 0,090 TWh.
- In Buren is het aandeel wind uit de lokale bijdrage aan het RES-bod gehaald. De oppervlakten zonnenveld en zon-op-grote-daken zijn verhoogd. Het aandeel van de gemeente Buren in het bod RES 1.0 wordt hiermee verlaagd van 0,218 naar 0,154 TWh.

Het RES-bod van 1,2 TWh blijft ongewijzigd gezien de risicomarge waar wij al rekening mee hielden. Het totaal van de lokale ambities zoals onderbouwd in de RES 1.0, was 1,33 TWh. Met de bovengenoemde wijzigingen komt het totaal van de lokale ambities op 1,24 TWh. Dit betekent dat de marge is verkleind, maar dat bovengenoemde aanpassingen geen consequenties hebben voor ons regionale bod.

Radarpost en Wespandief

Op het kunnen realiseren van de regionale ambitie van 1,2 TWh in 2030 is een aantal mogelijke beperkingen en randvoorwaarden van toepassing. De beperkingen zijn benoemd in de RES 1.0, zoals de mogelijke invloed van een radarpost in het westelijke deel van Rivierenland, de Wespandief in het oostelijke deel van Rivierenland bij Neder Betuwe. Dit leidt mogelijk nog tot aanpassingen in de wijze waarop en het tempo waarin wij de regionale ambitie richting 2030 denken te realiseren.

Wind, zon en netcapaciteit

Naast een zorgvuldige inpassing van zon en wind in ons landschap, is het slim en efficiënt benutten van de beschikbare netcapaciteit en een gefaseerde uitbreiding van het bestaande net een belangrijk onderdeel van de RES. Dit is van invloed op de maatschappelijke kosten van de energietransitie. Daarnaast zorgen de toenemende vraag naar elektriciteit en de snelle opkomst van zonne- en windenergie er nu al voor dat het elektriciteitsnet in Rivierenland op steeds meer plaatsen vol raakt. Daarom gaat Liander de komende jaren het energienet in de regio Rivierenland op meerdere plaatsen verzwaren. Dit vraagt om tijdige inpassing en besluitvorming.

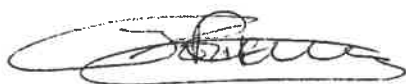
Lobbyagenda

Naast bovengenoemde aandachtspunten is er nog een aantal zaken die van invloed zijn op de realisatiekansen van onze regionale ambitie, zie bijlage 2. Dit betreft bijvoorbeeld voldoende capaciteit (handjes) bij gemeenten en netbeheerder, verbeteringen ten aanzien van de SDE systematiek, het belang van het in stand kunnen houden en versterken van onze samenwerking en het kunnen meenemen van onze inwoners, zowel regionaal als lokaal. Deze lobbypunten zullen wij de komende tijd actief onder de aandacht brengen van betrokken (overheids)instanties. Wij vragen NPRES om hierin de komende maanden actief samen met ons op te trekken en de krachten te bundelen.

Nadere informatie

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van deze brief of de RES 1.0 FruitDelta Rivierenland, dan kunt u contact opnemen met Annemieke Spit, procesmanager RES, via aspit@regiorivierenland.nl of telefonisch 06-30552325.

Met vriendelijke groet,
Namens de stuurgroep RES Rivierenland,

Joost Reus,
Voorzitter stuurgroep RES Rivierenland

Bijlagen:

1. Overzicht moties en amendementen
2. Lobbyagenda Stuurgroep RES FruitDelta Rivierenland

Bijlage 1 Besluitvorming RES 1.0 en aangenomen moties en amendement

De bevoegde organen in het regionale besluitvormingsproces hebben aandachtspunten voor het vervolgproces meegegeven. Tijdens de besluitvormende vergaderingen over het RES 1.0 bod van de acht gemeenteraden, het algemeen Bestuur van het Waterschap en de Provinciale Staten zijn 20 moties aangenomen en één amendement.

Gemeente	Inhoud motie/amendement	Vertaling in
Opslag		
Culemborg, Maasdriel, Tiel, West Betuwe	Moties met oproep aan college om energieopslag te onderzoeken en mee te nemen in RES 2.0.	Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Buren	Oproep aan college om opslag regionaal te onderzoeken en ontwikkelaars uitnodigen om innovatie te stimuleren.	Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Zon op dak		
Culemborg, Zaltbommel, Tiel	Moties met oproep aan college om regionaal beleid/uitvoeringsprogramma zon op dak te ontwikkelen.	Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Innovatie		
Provincie	Motie meer ruimte voor innovaties met verzoek om motie in te brengen bij kabinetsformatie: Innovaties blijven stimuleren; Indien er bewezen technologieën zijn deze toevoegen aan opgave in RES 2.0; Stimuleren energieclusters en cable pooling t.b.v. stabiele en betaalbaar energienet.	Oproep aan GS om motie in te brengen bij kabinetsformatie.
Netcapaciteit		
Provincie	Motie belang van decentrale netwerken met verzoek aan GS om: - Met de netbeheerder(s) en andere relevante partijen voor eind 2021 de mogelijkheden van decentrale netwerken, al dan niet gekoppeld aan het centrale netwerk, te verkennen; - De wenselijkheid van een aanvullend plan met het rijk bespreekbaar maken; - Over beide punten PS voor eind 2021 informeren.	Provincie/Liander/regio's/GEA (bestuurlijke tafel regionale samenwerking)
Provincie	Motie evenwichtigere verdeling zon op dak, zon op land en wind in de energietransitie Gelderland naar RES 2.0 2023. Oproep aan GS om: - Komende jaren samen met de regio's in te zetten op een evenwichtigere verdeling in zon op land, zon op dak en wind in Gelderland naar de RES 2.0 in 2023; - Aan PS een voorstel te doen voor het einde van 2021 op welke wijze dit streven naar een betere verhouding zon op land, zon op dak en wind bevorderd kan worden naar de RES 2.0 in 2023.	Provincie/Liander/regio's/GEA (bestuurlijke tafel regionale samenwerking)
Provincie	Motie Efficiëntie in de energietransitie met oproep aan GS om: - In het vervolgtraject van implementatie en RES 2.0 het initiatief te nemen met betrekking tot het transparant maken van de maatschappelijke kosten, waaronder kosten voor infrastructurele aanpassingen; - Daarbij met netbeheerders samen te werken om de kosten van mogelijke alternatieven inzichtelijk te maken, ter ondersteuning van een integrale afweging in de regio's; - Per RES helder aan te geven wat een hogere kostenefficiëntie burgers en belanghebbenden kan opleveren;	Provincie/Liander/regio's/GEA (bestuurlijke tafel regionale samenwerking)

	- Met voorstellen aan PS en stuurgroepen te komen om de kostenefficiëntie per RES- gebied te optimaliseren	
Communicatie, participatie en draagvlak		
Tiel, Maasdriel, West Betuwe, Neder-Betuwe	Motie met oproep aan college om gemeentelijk energietransitie communicatieprogramma te organiseren, bij voorkeur in een regionale context.	Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Tiel, Buren	Oproep aan college om maatschappelijke tender op te stellen voor duurzame energie op land.	Uitvoering lokaal. Bundeling kennis en inzichten regionaal.
Provincie	Motie aandacht voor draagvlak richting RES 2.0 met oproep aan GS om: - De komende jaren, samen met de RES-partners, actief in te zetten op het vergroten van draagvlak naar de RES'sen 2.0 in 2023; - De gemeenten hierin bij te staan, te adviseren en te faciliteren waar dat kan; - Een voorstel te doen hoe, in de periode naar de RES 2.0, meer draagvlak en acceptatie onder Gelderse inwoners kan worden bereikt; - Dit voorstel voor het einde van 2021 aan PS voor te leggen.	Provincie/regio's/Liander/GEA (bestuurlijke tafel regionale samenwerking) Regionaal: Uitvoeringsprogramma RES '22/'23
Voorkeursvolgorde zon		
Maasdriel	Oproep aan college om agrarische gronden onderaan de prioriteitenlijst te zetten, locaties langs het spoor te prioriteren en kijken naar combinatie met teeltondersteunende voorzieningen.	Lokale beleidskaders zon
Positionering en samenwerking		
West Maas en Waal	Aandacht voor positionering raden, bestuurlijke rolverdeling, financiële kaders en samenwerkingsagenda	Actualisatie Notitie uitgangspunten
West Maas en Waal	Oproep aan college om de raad mee te nemen in het proces en initiatiefnemers een SDE++ subsidie laten aanvragen.	Actualisatie Notitie uitgangspunten Actie gemeente WMW
Buren	Oproep aan college om regionale afstemming tussen raden te faciliteren, regionaal participatiekader op te stellen.	Regionaal participatiekader, i.s.m. klankbordgroep raadsleden RES
Aanpassing lokale bijdrage		
Buren	Geen wind als onderdeel van lokale bijdrage Buren aan RES-bod. In plaats hiervan aandeel zon ophogen.	Opgenomen in aanbiedingsbrief van de RES 1.0 aan NPRES.
Overig		
Buren	Oproep aan college om in gesprek te gaan met eigenaar van het Amsterdam-Rijnkanaal om mogelijkheden voor zonne-energie te onderzoeken en de inwoners hierbij te betrekken.	Actie voor gemeente Buren.
Buren	De motie wil ook regionaal oproepen dat bij windmolens technieken moeten worden aangewend om botsingen met vogels tot een minimum te beperken als zwarte aanduidingen op wieken, een detectiesysteem en/of anderen.	Deels standaard onderdeel van vergunningverlening. Gemeenten kunnen aanvullende regels formuleren.

Lobbyagenda RES FruitDelta Rivierenland

Met een ambitie van 2,1 TWh doet Rivierenland een weloverwogen bijdrage aan de landelijke doelstelling van 35 TWh. De realisatie daarvan kunnen wij echter niet alleen. Daarom benadrukken wij het belang van enkele randvoorwaarden die voor een goede uitvoering van de RES 1.0 en continuering richting RES 2.0.

Netcapaciteit

Voor een tijdige aansluiting op en slimme benutting van het elektriciteitsnet werken we regionaal zo goed mogelijk samen met de netbeheerder. Maar er zijn ook landelijke gereedschappen nodig:

- **Nieuwe spelregels om het bestaande elektriciteitsnet slimmer en beter uit te nutten, zoals:**
 - Aanpassing van wet- en regelgeving om snellere en efficiëntere aansluiting van duurzame energieprojecten en transport van duurzame energie mogelijk te maken;
 - Financiële prikkels om opgewekte energie zoveel als mogelijk lokaal in balans te brengen en te zorgen dat het tarief voor kleinverbruikers en grootverbruikers het gebruik van energie op het moment dat er veel aanbod is, stimuleert. Maatregelen, om een betere afstemming van vraag en aanbod mogelijk te maken, zoals smart charging maken hier ook onderdeel van uit.
- **Meer regie via een Nationaal Programma Energiesysteem (NPES) voor regie en integraliteit:**

Willen we de klimaatdoelen halen dan vraagt dit om echte regie, via een langjarige programmatische samenwerking tussen overheden en netbeheerders, gericht op uitvoering. Dit vraagt op landelijk en regionaal niveau integrale afstemming over de sectoren heen, zodat met behulp van heldere prioritering én een duidelijke (ruimtelijke en systeemtechnische) meerjarenplanning de transitie efficiënt gerealiseerd kan worden. Hierbinnen is er aandacht voor ruimte voor infrastructuur en snellere besluitvormingsprocedures inclusief escalatiemechanismen.
- **Maatregelen die ertoe leiden dat er meer technici worden opgeleid voor de energietransitie.**
- **SDE++-subsidie aanvraag en netwerkcapaciteit**

De snel toegenomen vraag naar elektriciteit van nieuwe en bestaande bedrijven, woningbouw en door elektrificatie van de samenleving heeft tot een grotere vraag naar elektrisch vermogen geleid. Met als gevolg dat de vraag nu in bepaalde gebieden groter is dan de capaciteit van het netwerk. Ontwikkelingen gaan op dit moment sneller ondanks alle inspanningen om het elektriciteitsnetwerk te versterken en optimaliseren. Nederland heeft een van de betrouwbaarste elektriciteitsnetten van de wereld maar is niet ontworpen voor de snelle ontwikkelingen die nu plaatsvinden daardoor knelt het letterlijk op het elektriciteitsnet. Het bereiken van de maximale capaciteit op meerdere plekken in Rivierenland betekent dat nieuwe grootverbruikers van elektriciteit die zich hier willen vestigen geen elektriciteit kunnen terugleveren of geleverd kunnen krijgen. Dat kan weer als het elektriciteitsnet is uitgebreid of er oplossingen beschikbaar zijn die meer capaciteit creëren. Ook kunnen grootverbruikers zoals supermarkten, grootschalige horeca, kantoren en fabrieken die hier gevestigd zijn, niet meer stroom terugleveren dan dat ze momenteel doen of geleverd krijgen. Op meerdere plekken in Rivierenland is op dit moment sprake van schaarste en gelden transportbeperkingen. De verwachting is dat deze gebieden zich de komende tijd verder uitbreiden. De huidige termijn die gesteld wordt om een aansluiting in gebruik te nemen om gebruik te kunnen maken van de SDE subsidie, sluit onvoldoende aan op deze realiteit. Het uitbreiden en verzwaren van het energienet kost normaliter meer tijd dan 1,5 jaar. De regio pleit er dan ook voor om de realisatietermijn te verlengen van 1,5 jaar naar 5 jaar.

Aanpassing SDE++-subsidie systematiek

De huidige SDE-systematiek stimuleert het aanjagen van innovatie en schaalvergroting om duurzame energie financieel aantrekkelijk te maken. De SDE++bijdrage heeft een dalende trend die ontwikkelaars dwingt om te kiezen voor steeds hogere windturbines op land. Maar deze turbines roepen meer weerstand op bij omwonenden in een plangebied.

De prikkel die in de SDE++-systematiek zit is daarmee contraproductief voor het gewenste draagvlak. We pleiten voor een wijziging van de berekening van de SDE++-subsidie systematiek, eventueel door middel van een omgekeerde staffel voor wind op land.

Capaciteit en financiering bij gemeenten

Gemeenten hebben in de afgelopen jaren veel extra taken gekregen, maar hebben weinig capaciteit en financiering om deze uit te voeren. Deze tekorten maken het onmogelijk voor gemeenten om op korte termijn belangrijke maatschappelijke opgaven op te pakken waaronder klimaat en de energietransitie. Dit brengt de uitvoering van de RES 1.0 in gevaar.

We pleiten daarom, naast ondersteuning van de RES, voor duidelijke afspraken over aanvullende capaciteit en financiering bij gemeenten.

Gezamenlijk optrekken in communicatie

Als RES-partners in de regio voelen we ons regelmatig alleen staan in onze boodschap naar onze inwoners. We hebben landelijke steun en het uitdragen van een gezamenlijke boodschap de afgelopen 2 jaar gemist. We zijn en worden regelmatig geconfronteerd met vraagstukken waar een landelijk antwoord cq standpunt voor nodig is, zoals de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines.

We pleiten voor vaker en tijdiger schakelen zodat er een vloeiende communicatielijns ontstaan, van Rijk tot en met gemeente. Zodoende kunnen we onrust zo veel mogelijk voorkomen en een gezamenlijke boodschap communiceren.

Versterking brede samenwerking

In Rivierenland is met de partners in de Stuurgroep RES hard gewerkt aan de RES 1.0, de Samenwerkingsagenda en aanpalende beleidsterreinen. Deze unieke vorm van samenwerking in Nederland, waarbij georganiseerde burgers gelijkwaardig aan de regie- en bestuurstaafel zitten, vraagt om versnelling en borging in het gebied.

Versnelling door het koppelen van kansen en daarmee concrete meervoudige waarde creatie, gekoppeld aan de brede welvaartagenda en doelstellingen. Borging via samenwerkingsafspraken voor de lange termijn (2030 en verder), zodat publieke en private partijen op langere termijn kunnen sturen.

Dit vraagt:

- Naast regie en sturing op inhoud, relatie en proces meer aandacht voor en ondersteuning van relaties en processen voor de lange termijn. Waarbij in uitvoering en realisatie van RES 1.0, 2.0 en verder kennis, leren, besluitvorming, samenwerking en financiering op diverse schaalniveaus met de 5 O's (overheid, ondernemers, ondernemende inwoners, onderwijs en organisaties) goed wordt geborgd (tussenruimte).
- Nieuwe spelregels om voor lokale en regionale (energie)coöperaties samen met netbeheerder businesscases te bouwen voor netoptimalisatie en balans. Hierdoor, naast versnelling, ook besparing van maatschappelijke kosten en verhoging regionale meervoudige baten.
- Meer nationale regie, maar regionale uitvoering van implementatie en beheer. Optimalisatie van kennis en middelen en verlagen van complexiteit om vertrouwen en eigenaarschap bij burgers op te bouwen richting warmtetransitie. Verantwoordelijkheid laten nemen door georganiseerde burgers, vaak samen met lokale overheden en hiervoor versterking van de positie van burgers concreet vormgeven met wetgeving, middelen, etc.; zodat ze volwaardig aan tafel kunnen zitten.
- Overgang van kenniseconomie naar een lerende economie: enerzijds onderbouwing van de lerende samenwerking, met elkaar, waarin iedereen vanuit een natuurlijke manier bijdraagt en de uitdagingen invult die niemand alleen kan. Anderzijds in combinatie met deze stukken over de tussenruimte:

Zie ook:

<https://www.overheidvannu.nl/actueel/artikelen/2020/09/10/als-een-overheid—eindrapport-studiegroep-gepresenteerd>

<https://www.overheidvannu.nl/actueel/artikelen/2019/10/17/wat-nederland-echt-nodig-heeft-meer-tussenruimte>

<https://www.topsectorenergie.nl/sites/default/files/uploads/Algemeen/Essay%20Energietransitie%20en%20tussenruimte%202019.pdf>

Verduurzaming Glastuinbouw

Glastuinbouw Nederland heeft september 2017 de visie Verantwoorde Tuinbouw vastgesteld. In deze visie worden stevige ambities geformuleerd, waaronder het realiseren van een klimaatneutrale glastuinbouw in 2040, mits aan de juiste randvoorwaarden wordt voldaan. Deze visie is ingebracht bij de klimaattafel van de rijksoverheid. Regionaal heeft een Klankbordgroep van glastuinbouw-ondernemers deze visie doorvertaald naar de glastuinbouw in Bommelerwaard. Een belangrijke stap in de vermindering van energieverbruik en CO₂ uitstoot in Rivierenland.

Op dit moment wordt aardgas in een WKK (warmte-kracht-installatie) uitermate efficiënt omgezet in CO₂, -elektriciteit en warmte. Voor alle drie componenten zullen groene alternatieven beschikbaar moeten komen die in samenhang een goed alternatief vormen voor de WKK. Voor het type glastuinbouwbedrijf in de Bommelerwaard, waarbij de ontwikkeling van de bedrijven richting elektrificatie een belangrijk verduurzamingsspoor is, ligt de eerste prioriteit in de beschikbaarheid van groene CO₂ en betaalbare elektriciteit.

Inmiddels zijn er, in samenwerking met regionale overheden en andere stakeholders belangrijke stappen gezet, maar loopt de implementatie vast op de volgende cruciale randvoorwaarden:

1. CO₂ –voorziening

CO₂ benutten in plaats van onder de grond

- CO₂ is een onmisbaar element voor de groei van planten. In 2018 is een verkenning uitgevoerd naar de haalbaarheid van een collectieve CO₂-voorziening voor de glastuinbouw in de

Bommelerwaard. Uitgangspunt is alle glastuinbouwclusters aan te sluiten op één systeem teneinde in de toekomst het geheel per schip te kunnen bevoorraden. In 2019 is een businesscase opgesteld welke aan de provincie is voorgelegd om de onrendabele aansluiting van ook de kleine clusters af te dekken. De provincie Gelderland heeft hierover positief besloten. De Rijksoverheid zet momenteel beleidsmatig in op opslag van CO₂ (CCS) in de bodem. Met dit beleid is de prikkel voor de industrie om CO₂ beschikbaar te stellen voor levering aan de glastuinbouw (CCU) onvoldoende.

2. Elektriciteitsvoorziening

ODE opzet zou duurzaam moeten stimuleren maar doet nu het tegenovergestelde.

- Gezien de knelpunten in het regionale elektriciteitsnetwerk heeft in 2019 een inventarisatie van de toekomstige capaciteitsbehoefte plaatsgevonden en is door Liander een investeringsprogramma vastgesteld met als doel binnen 5 jaar alle knelpunten, gebaseerd op de verwachte vraag-ontwikkeling, op te lossen. Hieraan wordt op dit moment volop gewerkt.
- Tot grote verrassing van de glastuinbouwsector is op Prinsjesdag 2019 bekend gemaakt een forse verhoging van ODE (Opslag Duurzame Energie en Klimaattransitie) op inkoop van elektriciteit 3^e schijf door te voeren. Ook dit besluit staat op gespannen voet met de verduurzamingsaanpak van de sector; hierdoor wordt de inkoop van (groene) elektriciteit erg duur. Lokaal biedt de koppeling van windenergie aan de glastuinbouw uitstekende kansen voor een goede inpassing in het netwerk; goede afstemming met de omgeving is een randvoorwaarde.

3. Warmtevoorziening

- Beide hiervoor genoemde beleidskaders vragen op Rijksniveau een oplossing om de verduurzamingsaanpak van de glastuinbouwsector weer perspectief te bieden. Dit is ook van belang om de koppelkansen op het vlak van warmtevoorziening tussen glastuinbouw en de gebouwde omgeving te kunnen verzilveren. Inzet van geothermie ten behoeve van de gebouwde omgeving in de Bommelerwaard is alleen kansrijk als dit in combinatie met de glastuinbouw wordt gerealiseerd (warmtenetten). Knelpunt vormt het complexe en langdurige vergunningenproces.

Bijlage I

Dog 2847

A1

Amendement van de fractie PCG over agendapunt 5.1 Ruimtelijke kaders zon- en windenergie

De raad van de gemeente Buren in openbare vergadering bijeen op 15-06-2021

Overwegende dat

- wij als raad op 28 januari 2021 hebben ingestemd met concentratie van grootschalige ontwikkelingen in de zoekgebieden A15 en Energiepark Medel;
- dit besluit destijds is genomen zonder verdere in kadering met geografische grenzen zoals wegen;
- nu het definitieve gebied ter besluitvorming voor ligt blijkt dat dit gebied veel groter is ingekaderd dan wat de raad zich had voorgesteld.
- De noordgrens van het nu voorgestelde gebied zeer dicht bij de kern Lienden, buurtschap Meerten en Aalst komt te liggen.
- Het belangrijk is om initiatiefnemers van projecten op voorhand duidelijke kaders van het zoekgebied mee te geven

besluit het voorliggende Raadsvoorstel als volgt aan te wijzigen:

- voor zoekgebied A15 Oost de Panderweg tot de Veldstraat (i.p.v de J v.d Leeweg) als uiterste noordgrens vast te stellen.

En gaat over tot de orde van de dag.

Maurik, 15-06-2021

Fractie PCG

Erik Zaaijer

C v.d. Buijs

Bijlage J

Statenbrief

Informatie

Datum

23 januari 2024

Zaaknummer

2023-004808

Inlichtingen bij

Provincieloket

026 359 99 99

post@gelderland.nl

Blad

1 van 2

Onderwerp

Voorkeursalternatief windpark Echteld-Lienden

Beleidsprogramma

- Klimaat

Ambitie

- Ambitie 7 Milieu en energie

Thema:

- Energie

Portefeuillehouder

Ans Mol-van de Camp

1 Kern van deze Statenbrief

Met deze Statenbrief informeren wij uw Staten over ons besluit om voor het nieuwe windpark Echteld-Lienden een voorkeursalternatief (VKA) vast te stellen.

2 Waarom ontvangt u deze Statenbrief?

Met deze Statenbrief informeren wij uw Staten over de ruimtelijke procedure voor het windpark Echteld-Lienden.

3 Hoe bent u eerder betrokken?

Met de Statenbrief van 14 april 2023 ([PS2023-413](#)) bent u geïnformeerd over de start van de projectprocedure, bestaande uit de kennisgeving van het voornemen en de participatie, inclusief de bijbehorende Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en het Participatieplan voor het windpark Echteld-Lienden. Met de Statenbrief van 24 oktober 2023 (PS2023-1053 [LINK](#)) bent u geïnformeerd over de reactienota die we hebben vastgesteld naar aanleiding van de binnengekomen zienswijzen op de voornoemde kennisgeving.

4 Samenvatting

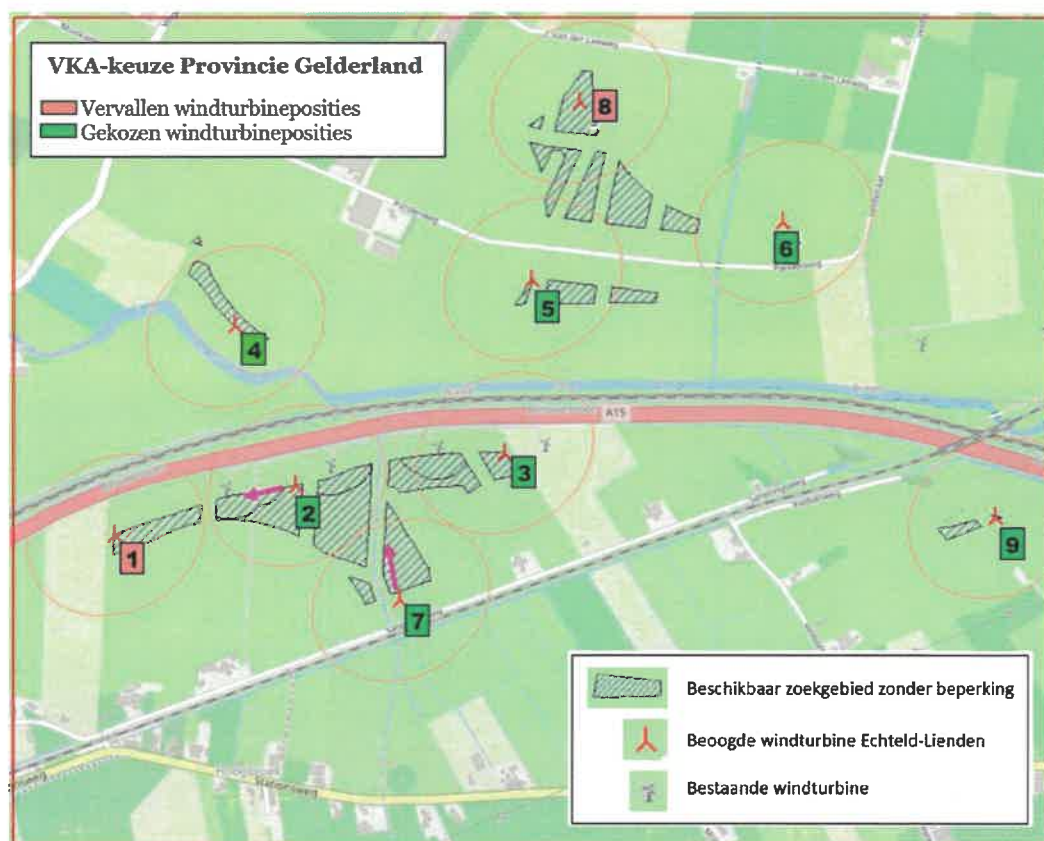
Provincie Gelderland voert de projectprocedure voor windpark Echteld-Lienden, op een locatie langs de A15 in de gemeenten Buren en Neder-Betuwe. Hier worden de bestaande 4 windturbines langs de zuidzijde van de A15 vervangen door nieuwe windturbines aan weerszijden van de A15.

Er heeft een uitgebreide verkenning plaatsgevonden die heeft geleid tot een concept van het milieueffectrapport. Op basis hiervan en na een uitgebreid participatieproces met de omgeving, is een voorkeursalternatief (VKA) ontwikkeld. Dit gaat uit van in totaal 7 windturbines. Dit voorkeursalternatief is nu vastgesteld door ons. Wij informeren de Staten over dit besluit.

5 Informatie

Inleiding

Wij hebben het voorkeursalternatief gekozen op basis van de VKA-notitie (zie [bijlage 1](#)). Wij willen niet meer windturbines toestaan dan nodig is om het bod uit de RES1.0 te halen (zowel het totale bod als de opgave per gemeente). Om die reden gaat het gekozen VKA uit van 7 windturbines.

Kaart mogelijke windturbineposities (groen) en de vervallen windturbineposities (rood)

Argumenten

We hebben de volgende argumenten voor dit voorkeursalternatief.

Opwekdoelstelling

In de RES1.0 Fruitdelta Rivierenland is windpark Echteld-Lienden opgenomen met een opwekdoel van 0,14 TWh, zo blijkt uit de notitie 'Toets RES1.0' ([bijlage 2](#)) en de notitie met achterliggende overwegingen ([bijlage 4](#)). Door initiatiefnemer Vattenfall is berekend dat er een aantal van 8 windturbines nodig is om dit opwekdoel te halen op basis van een gemiddelde opwekcapaciteit van 0,0175 TWh per windturbine. Adviesbureaus Bosch & van Rijn en Pondera Consult hebben de berekening gecontroleerd en deze juist bevonden (zie [bijlage 3](#)).

Bij dit plan is ook van belang dat het in twee gemeenten ligt: ruwweg het gebied ten zuiden van de A15 ligt in Neder-Betuwe en ruwweg het gebied ten noorden van de A15 ligt in Buren. Deze gemeenten hebben een opwekdoelstelling voor wind op land van respectievelijk 0,08 TWh en 0,06 TWh. In de RES1.0 is dit gelijk gesteld aan resp. 4 en 3 molens met een theoretische opwek van 0,02 TWh per molen. Wij willen in geen van beide gemeenten meer energie-opwek mogelijk maken dan waarvoor zij overeenkomstig de RES-afspraken 'aan de lat staan'. Daarom hebben we ervoor gekozen om in het VKA uit te gaan van 7 windturbines: 4 in Neder-Betuwe en 3 in Buren.

Het VKA behaalt een energieopbrengst van ca. 0,1225 TWh en daarmee niet de volledige opwekdoelstelling van 0,14 TWh. We vinden dit, gelet op voorgaande, aanvaardbaar, ook omdat de gemeente Buren de lagere opwek met wind compenseert met meer opwek met zon. Verder zijn er enkele belangrijke ruimtelijke argumenten: het schrappen van windturbine 8 leidt tot een logisch aandoende lijnstelling ten noorden van de A15 en we voldoen we met dit VKA deels aan de wens van de gemeente Buren om geen windturbines ten noorden van de Panderweg te plaatsen (conform het amendement van gemeente Buren).

Aantal windturbines

Het milieuonderzoek laat zien dat het zoekgebied ruimte biedt aan 9 windturbineposities. Hierbij wordt uitgegaan van de belemmeringen en restricties in het gebied en van de voorwaarde dat we een aanvaardbaar woon- en leefklimaat willen behouden. Dit betekent onder meer dat we voldoende afstand in acht nemen tot woningen en andere functies. Van die 9 windturbineposities hebben we besloten er 7 in te vullen. Dit heeft verschillende redenen:

- Met dit aantal windturbines wordt de beoogde energie-opwek zoals die is opgenomen in de RES1.0 Fruitdelta Rivierenland (0,14 TWh) voor een belangrijk deel behaald (0,1225 TWh).
- Uit het participatieproces blijkt dat direct omwonenden en belanghebbenden in de omgeving het liefst zo min mogelijk windturbines zien.

- Het schrappen van twee van de negen mogelijke windturbines gaf ons de kans om de meest ongunstige windturbineposities te schrappen namelijk windturbinepositie 1 en 8. Hierbij hadden we de volgende ruimtelijke afwegingen:
 - o Windturbinepositie 1, die relatief de meeste geluidshinder geeft en het dichtst bij woningen ligt. Vanuit alle betrokken partijen (omwonenden, omgevingsadviesraad, gemeenten) is er een duidelijke voorkeur om deze windturbine als eerste te schrappen.
 - o Windturbinepositie 8, die het verst noordelijk en het dichtst bij Lienden ligt. Door het schrappen van deze positie kunnen we deels voldoen aan de wens van gemeente Buren om in het gebied ten noorden van de Panderweg geen windturbines te plaatsen. Daarbij komen we door het schrappen van deze positie, zoals genoemd, tot een logische lijnopstelling ten noorden van de A15.

Omvang / hoogte windturbines

In het milieuonderzoek zijn zowel alternatieven onderzocht die uitgaan van het plaatsen van meer en lagere windturbines (de 'onder'-varianten) als alternatieven met minder en hogere windturbines (de 'boven'-varianten). Er is om diverse redenen een voorkeur voor het laatste principe:

- De milieuhinder van de 'boven'-varianten (=hogere windturbines) is geringer dan bij de 'onder'-varianten (=lagere windturbines).
- Uit de inbreng van omwonenden en belanghebbenden in de omgeving blijkt een voorkeur voor minder en hogere windturbines.

Gezien voorgaande gaat het voorkeursalternatief uit van windturbines die aan de bovenkant van de bandbreedte van onderzochte windturbines zitten, met een ashoogte van ca. 180 meter en een rotordiameter van ca. 180 meter (dit geeft een maximale tiphoogte van ca. 270 meter).

Positionering windturbines

De positionering van de windturbines is, net zoals het aantal, in grote mate bepaald door de belemmeringen en restricties die in het gebied aanwezig zijn en de beoogde afstanden tot woningen en andere functies. Verder speelt bij de positionering een rol dat de nieuwe windturbines niet te dicht bij elkaar moeten staan om elkaars windvang niet negatief te beïnvloeden.

Conclusie argumentatie

Samenvattend is het voorkeursalternatief inpasbaar in de omgeving, kan een aanvaardbaar woon- en leefklimaat gegarandeerd worden, is er iets gedaan met de inbreng vanuit de omgeving en behaalt het grotendeels de beoogde opwekdoelstelling zoals opgenomen in de RES1.0 Fruitdelta Rivierenland.

Kanttekeningen

Het plan voor het windpark Echteld-Lienden ondervindt de nodige weerstand. Hier willen we het volgende over zeggen:

Omwonenden

Er is een aantal omwonenden dat (fel) gekant is tegen de komst van het windpark. Hoe begrijpelijk dat ook is, komt de realisatie van een windpark op deze locatie niet uit het niets. In visies van zowel gemeente Buren en Neder-Betuwe is dit gebied eerder aangewezen als potentieel geschikt voor de plaatsing van windturbines. Ook is de locatie vastgesteld als zoeklocatie in de Regionale Energiestrategie (RES1.0) van de regio Fruitdelta Rivierenland, die door alle betrokken gemeenteraden, de waterschappen en uw Staten is vastgesteld. Met het invullen van deze zoeklocatie geven we concreet vervolg aan eerder democratisch vastgesteld ruimtelijk en energiebeleid.

Verder hebben we zo veel mogelijk geluisterd naar de veel geuite wens van de omgeving om zo weinig mogelijk windmolens te plaatsen. Met het plaatsen van 7 windturbines zitten we helemaal onderin de bandbreedte van het project die in het MER wordt onderzocht (7 tot 11 windturbines) en gaan we verder dan de VKA-notitie in de zin dat we niet 1 maar 2 turbineposities schrappen.

Gemeente Buren

Ook de gemeente Buren heeft de RES1.0 Fruitdelta Rivierenland vastgesteld. De gemeente heeft, nadat uw Staten de RES1.0 al hadden vastgesteld, een amendement toegevoegd dat stelt dat in Buren geen nieuwe windturbines ontwikkeld mogen worden. Later is een aanvullend amendement aangenomen dat het zoekgebied verkleint tot ruwweg de zone tussen de A15 en de Panderweg (het amendement '*niet ten noorden van de Panderweg*'). Wij vinden het belangrijk om zo veel mogelijk samen met andere overheden op te trekken, maar komen tot een andere afweging van belangen: de noodzaak om de RES-doelen te behalen, de afstand tot bestaande woningen en de optredende geluidsbelasting in het gebied laten wij zwaarder meewegen. Om die reden willen we toch één van de windturbineposities ten noorden van de Panderweg handhaven. Door deze windturbinepositie te gebruiken verlichten we de (geluids-)belasting op het gehele gebied en kunnen we in het zuidelijke deel een grotere afstand tot woningen waarborgen.

We willen hierbij verder nog benadrukken dat ook gemeente Buren de voortgangsnotitie 2023 van de RES1.0 heeft onderschreven. Hierin is windpark Echteld-Lienden opgenomen, ervan uitgaande dat ook 0,06 TWh (3 windturbines) in gemeente Buren worden gerealiseerd.

Kortom, we kunnen het amendement van de gemeente Buren niet volledig volgen. Wel schrappen we windturbinepositie 8 en komen we zo deels aan het amendement tegemoet. Het VKA dat we hebben gekozen leidt naar ons idee tot de meest evenwichtige verdeling van turbines in het gebied.

We hebben op 22 januari 2024 een brief ontvangen van gemeente Buren met het verzoek geen besluit te nemen over het voorkeursalternatief. Deze brief hebben we betrokken bij onze besluitvorming, net als het eerdere overleg met deze gemeente.

Omgevingsadviesraad

De ingestelde omgevingsadviesraad (OAR, de adviesgroep bestaande uit omwonenden vanuit verschillende delen van het projectgebied) heeft een advies uitgebracht over het voorkeursalternatief.

De OAR adviseert om 4 windturbines te ontwikkelen; twee aan weerszijden van de A15. Dit advies wijkt af van de scope van de NRD (7 tot 11 windturbines), hetgeen inhoudelijk niet anders is onderbouwd dan dat de wens bestaat dat er zo weinig mogelijk overlast voor de omgeving moet zijn. Bovendien is een windpark met slechts 4 windturbines niet haalbaar.

Wij hebben het advies van de omgevingsadviesraad niet overgenomen, omdat hiermee niet het opwekdoel wordt gehaald zoals afgesproken in de RES1.0 en hiermee de realisatie van het totale RES-bod nog verder uit zicht raakt. Verder zou de aansluiting die de initiatiefnemer al heeft verzekerd te beperkt worden gebruikt. Wel hebben we nadrukkelijk naar een 'middenweg' gezocht. Daarom hebben we niet één, maar zelfs twee windturbineposities geschrapt en zijn we met een VKA met 7 windturbines ook strenger dan de VKA-notitie, die scenario's noemt met steeds 8 windturbines. Nóg minder windturbines vinden we niet wenselijk, omdat dan de opwekdoelstelling uit de RES1.0 te ver uit het zicht raakt. Daarnaast is een windpark met nog minder turbines economisch niet haalbaar.

Ontwerpplatform

Vanuit het ontwerpplatform (dat naast een vertegenwoordiging vanuit de omgeving ook bestaat uit een vertegenwoordiging van professionele organisaties en dat concreet nadenkt over het ruimtelijk ontwerp van het windpark) is de voorkeur gekomen om de meest hinderlijke windturbinepositie te schrappen. Met ons voorkeursalternatief voldoen we aan die wens.

Overige onderwerpen

Locatie-specifieke normstelling

De normen voor windturbines vanuit het Activiteitenbesluit zijn niet meer geldig. De bedoeling is daarom om voor het windpark Echteld-Lienden locatie-specifieke normen te gaan stellen. We zullen bij de normstelling aansluiten bij de oude normen uit het Activiteitenbesluit en op geen enkel aspect een minder strenge norm opnemen. We sorteren daarnaast voor op de nieuwe landelijke ontwerp-normen, ondanks dat de planvorming voor dit windpark reeds is begonnen voordat de ontwerp-normen werden gepubliceerd. Verder geldt per specifiek aspect het volgende:

- Slagschaduw: We zijn voornemens een strengere norm te stellen dan de oude norm en de nieuwe ontwerp-norm.
- (Externe) veiligheid: We sluiten aan op zowel de oude normen als de nieuwe ontwerp-normen.
- Geluid: Wat betreft het aspect geluid zijn we in ieder geval even streng als de oude normen (47 dB L_{den}). Alleen voor windparken waarbij het stellen van een strengere norm leidt tot veel milieuwinst zonder een groot opbrengstverlies, streven we naar een

strengere norm van 45 dB L_{den} (de 'WHO-richtlijn'). Zie ook bijlage 4 voor de achterliggende overwegingen hierbij.

- Absolute afstandsnorm: We zijn voornemens om, overeenkomstig de zienswijze van het IPO, geen absolute afstandsnorm op te nemen zoals die in de ontwerp-normen opgenomen is. De reden hiervoor is dat het doelmatiger is om afstandsnormen te hanteren vanuit specifieke aspecten (zoals geluid, slagschaduw en veiligheid). Dit biedt een meer op de locatie toegesneden bescherming.

Uitgangspunt: De omgeving zelf moet profiteren van het windpark

Wij vinden het belangrijk dat de omgeving zelf moet kunnen profiteren van het windpark. Hiervoor wordt door initiatiefnemer Vattenfall en Energiecoöperatie Echteld-Lienden een voorstel ontwikkeld, waarbij omwonenden een individuele tegemoetkoming ontvangen zonder daarvoor te hoeven investeren. Het gaat bij lokaal profiteren echter niet alleen om financiële participatie, maar ook om het lokaal gebruiken van de opgewekte energie. Voor dat laatste wordt gedacht aan levering van energie aan het naburige bedrijventerrein Medel. Wij zullen in het vervolgtraject de initiatiefnemer eraan houden dit verder uit te werken.

6 Duurzaamheid

Het windpark draagt bij aan de energietransitie en zal duurzame hernieuwbare energie opwekken, die niet meer met fossiele grondstoffen als olie, kolen of gas hoeft te worden opgewekt.

De windturbines zijn in bedrijf gedurende een periode van 25-30 jaar. Hierna worden ze gesaneerd. Het grootste deel van de windturbines zal kunnen worden hergebruikt. De meeste onderdelen van een windturbine – de fundering, toren, onderdelen van de versnellingsbak en generator – zijn namelijk gemaakt van metaal en/of beton en daarmee goed recyclebaar. Met het oog op hergebruik en circulariteit, ook van de turbinewieken, wordt de laatste stand van zaken van wetenschap en techniek op de voet gevolgd.

7 Planning en control

Het vaststellen van het voorkeursalternatief heeft geen directe financiële consequenties.

8 Participatie en communicatie

De participatie en communicatie bij dit project verlopen volgens het vastgestelde participatie- en communicatieplan. De eerste aanzet van het voorkeursalternatief met de 9 denkbare windturbineposities (waarvan we er nu dus 7 kiezen) is gedeeld met eenieder op de informatiebijeenkomst van 1 november jl. Ook wordt binnen de gremia van de omgevingsadviesraad en het ontwerpplatform uitgebreid met de omgeving over de invulling van het zoekgebied gesproken. En ten slotte vinden (keukentafel-) gesprekken en mailwisselingen plaats met individuele bewoners en grondeigenaren.

Over de keuze voor het voorkeursalternatief wordt uiteraard uitgebreid gecommuniceerd. En ook in het vervolg verloopt de participatie en communicatie bij dit project volgens het vastgestelde participatie- en communicatieplan.

9 Vervolg

Na de keuze voor het voorkeursalternatief vervolgen we de verkenning. De milieueffecten van het voorkeursalternatief worden in de projectMER-fase in detail verder onderzocht door de initiatiefnemer. Het milieueffectrapport wordt hiermee aangevuld. Ook worden door de initiatiefnemer de aan te vragen vergunningen en het vast te stellen projectbesluit voorbereid. Vanuit de provincie wordt een gemotiveerd voorstel voorbereid inzake de te stellen locatie-specifieke normen.

We verwachten dat in de eerste helft van 2024 de vergunningsaanvragen worden ingediend en het ontwerp-projectbesluit in procedure kan worden gebracht.

Gedeputeerde Staten van Gelderland
Henri Lenferink - Commissaris van de Koning
Frederik van Ardenne - Secretaris

Bijlagen:

- 1 VKA-notitie
- 2 Notitie Toets RES1.0
- 3 Notitie toets opwekdoelstellingen (met daarbij separaat het advies van PonderaConsult)
- 4 Notitie achterliggende overwegingen bij VKA-keuze

Bijlage K

SUBJECT

Second opinion ontwerp besluit windpark Echteld-Lienden

PROJECT NUMBER

30233388

DATE

9 October 2024

OUR REFERENCE

YS2NMEW5RRUT-636695740-102:D1

FROM

Marc Kreft, Erik Koppen

TO

Gemeente Buren, t.a.v. Niek van Staaden

In deze memo presenteren wij onze bevindingen met betrekking tot het ontwerp projectbesluit voor het Windpark Echteld Lienden en onderliggende stukken die daarop betrekking hebben gehad. De gemeente Buren heeft Arcadis gevraagd om een second opinion uit te voeren op deze stukken. Op 27 augustus 2024 heeft de Provincie Gelderland als bevoegd gezag een ontwerp besluit genomen. Dit besluit is op 29 augustus 2024 gepubliceerd. De geraadpleegde stukken zijn te vinden op de website van de provincie: [Energiepark Echteld Lienden – archiefpagina \(gelderland.nl\)](#)

Ten behoeve van deze second opinion zijn door ons in het bijzonder de volgende stukken bestudeerd:

- het Ontwerp Projectbesluit en de onderliggende stukken, waaronder het ontwerp-MER en de Notitie Motivering Lokale Normstelling
- het Toetsingsadvies van de commissie van de milieueffectrapportage d.d. 5 september 2024 op het ontwerp-MER
- de Afwegingsnotitie Voorkeursalternatief Windpark Echteld-Lienden met onderliggende stukken

In deze memo presenteren wij onze bevindingen die betrekking hebben op:

- 1) de keuze voor een geluidnorm van 47dB Lden en de onderbouwing en motivering van deze keuze;
- 2) de landelijke ontwerpnormen en het proces naar de vaststelling daarvan
- 3) de MER en de gevraagde aanvullingen daarop n.a.v. het toetsingsadvies van de Cie-m.e.r.

Daarnaast gaan wij in op enkele inhoudelijke aspecten met betrekking tot geluid en slagschaduw:

- 4) constatering m.b.t. het aspect geluid in het MER
- 5) constatering m.b.t. het aspect geluid in het ontwerp-projectbesluit
- 6) constatering m.b.t. het aspect slagschaduw in het MER

1) Lokale normstelling geluid en motivering

In de afwegingsnotitie VKA d.d. 24 november 2023 heeft de provincie haar afweging toegelicht voor een voorkeursalternatief van in totaal 7 turbines – waarvan 3 op het grondgebied van de gemeente Buren. In deze notitie zijn driescenario's voor een VKA beschreven. Alle drie de scenario's zijn gebaseerd op een lokale normstelling voor geluid van 47 dB Lden, zoals ook in de Notitie Motivering Lokale Normstelling is toegelicht.

In de notitie Motivering Lokale Normstelling van 13 augustus 2024 zijn specifiek op dit belangrijke milieuaspect in par. 4.3 een aantal scenario's gepresenteerd. Het scenario met een geluidnorm op 47 dB Lden leidt tot 64 ernstig gehinderden, als de geluidnorm op 45 dB Lden voor het gezamenlijke geluid van Windpark Echteld-Lienden en Windpark Buren zou komen dan leidt dit tot 27 ernstig gehinderden. Dat is meer dan een halvering. Als de norm van 45 dB Lden alleen voor het geluid van Windpark Echteld-Lienden zou worden gehanteerd is het aantal ernstig gehinderden geraamd op 44 personen. Dat is een reductie van 31%.

Toch heeft de provincie ervoor gekozen om de norm van 47 dB Lden van toepassing te verklaren. Wij zien in de betreffende notitie slechts een zeer globale motivering, in par. 4.6.1.1 wordt gesteld: "Op basis van de gebiedsanalyse

enerzijds en het inzicht in het effect van verschillende normen anderzijds stelt de provincie zich op het standpunt dat een geluidsnorm van 47 dB Lden een goede balans kent tussen de beperking van hinder enerzijds en het belang van de energietransitie anderzijds". En: "Het toepassen van een strengere norm dan 47 dB Lden leidt tot een afname van het aantal ernstig gehinderden, maar tegelijk tot een dermate grote opbrengstderving dat de economische uitvoerbaarheid in het geding komt".

In tabel 2 van par. 4.4. staat dat de bruto opbrengst bij een geluidnorm van 47dB Lden 169,6 GWh/jaar bedraagt en de opbrengst bij een geluidnorm van 45 dB Lden 140,6 GWh/jr, of 161,0 GWh/jr als de norm van 45 dB Lden alleen voor het geluid van Windpark Echteld-Lienden wordt gehanteerd. Deze getallen zijn verder niet in de notitie onderbouwd, er is geen berekening gepresenteerd. Er is ook niet beschreven welke turbines gedurende welk deel van het etmaal met hoeveel dB moeten worden gereduceerd om aan de geluidnorm te voldoen. Op basis van onze ervaring met andere projecten lijkt de opbrengstderving voor de 45/47 normvariant ten opzichte van de 47/47 normvariant aannemelijk. Bij de opbrengstderving voor de 45/45 normvariant ten opzichte van de 47/47 normvariant plaatsen wij vraagtekens, maar de stukken bieden geen informatie om de correctheid hiervan nader te toetsen. De energieproductie voor de 47/47 normvariant van 169,6 GWh/jaar wijkt sterk af van de opbrengst van 153,3 GWh/jaar zoals gerapporteerd voor het VKA in de notitie 'Energieopbrengsten en slagschaduw energieverliezen voorkeursalternatief windpark Echteld-Lienden', kenmerk 135341/24-007.792, 29 mei 2024 van Witteveen+Bos. In de Statenbrief 'Voorkeursalternatief windpark Echteld-Lienden' van 23 januari 2024 wordt voor het VKA weer een andere energieopbrengst genoemd, namelijk 122,5 GWh/jaar genoemd. De oorzaak van al deze verschillen kan op basis van de beschikbare informatie niet worden vastgesteld. Overigens wordt in de Statenbrief een opwekdoelstelling van 140 GWh/jaar genoemd. Uit Bijlage 3: Toets windpark aan opwekdoelstellingen van voornoemde Statenbrief blijkt dat Vattenfall zelf ook energieopbrengstberekeningen heeft verricht. Dit lijkt ten grondslag te liggen aan voornoemde opbrengst van 122,5 GWh/jaar, maar de rapportage hiervan is niet bij de stukken gevoegd.

In een ander document te weten Bijlage 4: Achterliggende overwegingen bij VKA-keuze van de Statenbrief wordt op pag. 3 aangegeven: *"Voor windpark Echteld-Lienden geldt dat het stellen van een strenge geluidsnorm van 45 dB Lden (in vergelijking met de norm 47 dB Lden) zeer beperkte milieuwinst zou geven: tien woningen zouden van deze strengere norm profiteren. Tegelijkertijd leidt deze geluidsnorm wel tot een stevig opbrengstverlies van 10% van de productie. Afgezien van het niet halen van de opbrengstdoelstellingen uit de RES1.0, is dit fnuikend voor de economische haalbaarheid van het project. Om die redenen werken we voor windpark Echteld-Lienden toe naar een normstelling van 47 dB Lden"*

Wij zien niet hoe de provincie komt tot de uitspraak dat "10 woningen van deze strengere norm zouden profiteren". Wellicht dat er dan voor 10 woningen waarvoor bij een norm van 47 dB Lden een geluidbelasting van meer dan 45 dB Lden optreedt, de geluidbelasting tot 45 dB Lden of lager wordt gereduceerd. Ook woningen met een in beginsel geluidbelasting van 45 dB Lden of lager zullen echter van een strengere norm profiteren. Ook bij deze woningen zal de geluidbelasting dan namelijk afnemen. In tabel 2 van paragraaf 4.4 van de notitie Motivering Lokale Normstelling lezen wij dat bij een normstelling van 45 dB Lden het aantal ernstig gehinderden daalt van 64 naar 27. Ook begrijpen wij niet hoe de provincie tot de uitspraak komt dat *"Tegelijkertijd leidt deze geluidsnorm wel tot een stevig opbrengstverlies van 10% van de productie."* Uit tabel 2 van paragraaf 4.4 van de notitie Motivering Lokale Normstelling blijkt namelijk dat de opbrengstderving van de 45/47 normvariant ten opzichte van de 47/47 normvariant 4,6% bedraagt. Voor de 45/45 normvariant ten opzichte van de 47/47 normvariant is de gerapporteerde opbrengstderving 15,5%.

De stelling dat deze norm fnuikend is voor de economische haalbaarheid zien wij niet onderbouwd en kunnen we niet goed plaatsen. Als in de zomer van 2025 de voorgenomen landelijke milieunormen in werking treden, zal als standaardwaarde een geluidnorm van 45 dB Lden voor alle nog te realiseren windparken in Nederland van toepassing worden. Wij verwachten op voorhand niet dat een dergelijke norm 'fnuikend' is zal zijn voor nog te realiseren windparken. Het Rijk zal niet voornemens zijn een norm te kiezen die de realisatie van een windpark financieel op voorhand bijna onmogelijk maakt. Daarnaast is recent door de provincie Gelderland het windpark Horst & Telgt in Ermelo vergund, waar in de vergunning ook een geluidnorm van 45 dB Lden is vastgelegd. Het hanteren van deze norm was voorgesteld door de ontwikkelaar ProWind met oog op de reductie van het aantal ernstig gehinderden. Voor dat windpark betekent deze norm ook een opbrengstderving, in geval van Windpark Horst & Telgt van 10% (bij 45 dB Lden t.o.v. 47 dB Lden). Ook heeft Horst & Telgt net als bij Echteld-Lienden een norm van 0% slagschaduw. Daarnaast zijn in de vergunningsvoorschriften diverse stilstandsregeling vanuit natuur opgenomen, bij dit windpark

speelt in het bijzonder de Wespendif. Ondanks deze opbrengstdervingen is het Windpark Horst & Telgt volgens de initiatiefnemer ProWind nog steeds rendabel.

Verder is het inderdaad zo dat de doelstelling van de RES1.0 bij een strengere geluidnorm mogelijk niet volledig wordt gerealiseerd. Dit is echter geen reden om niet voor een strengere geluidnorm te kiezen. Er zijn allerlei bestuurlijk geaccepteerde redenen geweest van gemeenten en provincies in Nederland die uiteindelijk ertoe leiden dat een RES-doelstelling niet is gehaald.

2) Landelijke ontwerp-normen

Verder valt op dat in de notitie Motivering lokale normstelling geluid – anders dan slechts de voetnoot op pag. 25 – geen melding wordt gemaakt van het feit dat het Rijk op 12 oktober 2023 het Ontwerpbesluit Windturbines leefomgeving heeft gepubliceerd. Dit besluit beoogt het vaststellen van landelijke geldende normen voor onder meer geluid. In dit ontwerpbesluit is sprake van een norm voor geluid van een standaardwaarde van 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden. Dit zijn scenario's die in par. 4.3 Gevoelighedsanalyse milieunormen zijn genoemd.

Wij missen in de documenten van de provincie de afweging om te komen tot een 47 dB Lden norm in relatie tot de strengere standaardwaarde van 45 dB Lden waar het Rijk reeds een ontwerp-besluit over heeft genomen. Tot het moment van het definitieve besluit en daarmee de inwerkingtreding van deze norm, staat het lokale bevoegde gezagen inderdaad vrij om gemotiveerd met een eigen normstelling te komen.

Volgens de planning van het Rijk worden najaar 2024 de ontwerp-normen in de Tweede en Eerste Kamer behandeld. Het ligt niet in de lijn van verwachting dat de Kamer voor een soepelere norm gaan kiezen. Conform de planning van het Rijk kunnen de definitieve normen dan worden gepubliceerd waarna ze op 1 juli 2025 in werking treden. Vanaf dat moment zijn de normen waaronder de normen voor geluid landelijk bindend. Een lagere overheid als een gemeente of provincie kan hier dan niet meer van afwijken.

<https://www.platformparticipatie.nl/windturbinesleefomgeving/default.aspx>

Maatwerkvoorschriften

Voor geluid wordt de normsystematiek gebruikt die ook voor andere geluidsbronnen veel wordt gehanteerd. Als de landelijke normen worden vastgesteld geldt er een 'standaardwaarde' en een 'grenswaarde'. De standaardwaarde is 45 dB Lden en 39 dB Lnight. Daarvan kan worden afgeweken tot een grenswaarde van 47 dB Lden en 41 dB Lnight. Dit geeft volgens de toelichting op het besluit de ruimte aan lokale bevoegde gezagen voor maatwerk, tot maximaal de grenswaarde. Soepelere eisen mogen niet, strengere wel, indien daar aanleiding voor is op grond van cumulatief met geluid van andere windturbines of vanwege de bijzondere aard van het gebied (bijvoorbeeld een stiltegebied).

Het is niet ondenkbaar dat dit er in de praktijk toe leidt dat voor de meeste windparken 45 dB Lden en 39 dB Lnight als maximum zal worden gehanteerd. In de oorspronkelijke praktijk, waar ook maatwerkvoorschriften mogelijk zijn voor windturbines, wordt namelijk ook hoogst zelden van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Als het bevoegd gezag 47 dB Lden zou willen aanhouden dan zal conform de ontwerp-normen een stevige motiveringsplicht voor nodig te zijn. Een motivering die zich verder uitstrekt dan de provincie nu heeft gehanteerd.

NB: naast de 45 dB Lden norm heeft het Rijk ook een ontwerp-afstandsnorm van 2x de tiphoogte vastgesteld. De reikwijdte van deze norm komt ongeveer overeen met de reikwijdte van de 45 dB Lden norm. Uit het ontwerp Projectbesluit blijkt dat de maximale tiphoogte van de te vergunnen windturbines 255 meter bedraagt. Conform de voorgenomen landelijke norm van 2x de tiphoogte zouden de turbines dan minimaal op 510 meter van de dichtstbijzijnde woningen moeten liggen. Er bevinden zich in de aangevraagde situatie thans 10 woningen binnen een afstand van 2 x de tiphoogte (6 in Buren en 4 in Neder Betuwe), wat in beginsel niet mogelijk is als de landelijke ontwerp-normen worden gehanteerd.

Ook hiervoor geldt: als de provincie haar Projectbesluit vaststelt voordat de landelijke normen in werking treden, dan gelden de lokale normen en is de provincie niet gehouden aan de norm van 2x de tiphoogte.

Link met relevante informatie: [Landelijke milieunormen](#) | [Helpdesk Wind op Land](#)

3) Bijdrage van het MER aan de besluitvorming

De initiatiefnemer heeft voor dit project een milieueffectrapport (MER) laten opstellen. Het MER geeft inzicht in de mogelijke milieueffecten van de voorgenomen activiteit. Voor dit project is een gecombineerd plan- en projectMER opgesteld. De uitkomsten van het planMER zijn meegenomen bij het opstellen van de scenario's voor het VKA. De milieueffecten van het gekozen VKA zijn in het projectMER nader onderzocht.

Op 5 september 2024 heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage – Cie m.e.r. – haar toetsingsadvies gepubliceerd. Dit toetsingsadvies is verschenen kort nadat de provincie het ontwerp-projectbesluit heeft vastgesteld. De Cie-m.e.r. zegt daarover het volgende: *"De besluiten behorende bij het MER, zoals het ontwerp-projectbesluit en omgevingsvergunningen, waren voor de Commissie niet beschikbaar ten tijde van haar advisering. De Commissie gaat in dit advies daarom uit van wat is beschreven in het MER. Zij kan niet controleren of het MER in overeenstemming is met de bijbehorende besluiten. Het is daarom aan het bevoegd gezag zelf om te controleren of het MER past bij de besluiten"*.

De Cie-m.e.r. oordeelt kritisch over het MER. Zo stelt de commissie dat in het MER 'verouderde informatie en beoordelingen staan', waarbij belangrijke verwijzingen naar rapporten ontbreken. Het advies van de Cie-m.e.r. luidt samengevat als volgt (citaat uit het toetsingsadvies):

"De Commissie stelt vast dat bij de toetsing van het MER nog belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over het windpark Echteld-Lienden. Het betreft de volgende punten:

- Locatieonderbouwing: de milieuonderbouwing over de keuze van de locatie is niet volledig. Er wordt verwezen naar de RES Fruitdelta Rivierenland 1.0 en het milieuonderzoek daarbij, maar hierin ontbreekt nog informatie over natuur en effecten op de leefomgeving.*
- Geluid: er ontbreekt een beoordeling van het aantal geluidgevoelige gebouwen met een geluidbelasting tussen de 45 en 47 Lden. Hierdoor worden de verschillen tussen de alternatieven en het VKA niet duidelijk en ontbreekt informatie die nodig kan zijn voor de normstelling.*
- Natuur: de milieuscores van de alternatieven en het VKA zijn op onderdelen niet in overeenstemming met de analyse in het MER en de natuurtoets.*
- Landschap: de beoordeling van de effecten op het landschap is niet navolgbaar. Het aangrenzende zonnepark is niet meegenomen in de visualisaties en in de beoordeling. Er zijn ook geen maatregelen onderzocht om negatieve effecten te verminderen.*

De Commissie adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over het windpark Echteld-Lienden".

In het persbericht van de Commissie staat dat de provincie Gelderland heeft aangegeven het advies over te nemen en het aangevulde rapport opnieuw aan de Commissie voor te leggen.

https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p37/p3735/persbericht_3735.pdf

Als bovenstaande route wordt gevolgd, dan zal de provincie mogelijk in het voorjaar van 2025 een definitief besluit kunnen nemen over het windpark. De situatie zou dan kunnen ontstaan dat de provincie besluit over het VKA waarbij de lokale normstelling wordt gehanteerd en waarbij conform het ontwerpbesluit uit wordt gegaan van een grenswaarde voor geluid van 47 dB Lden. Als het Projectbesluit wordt vastgesteld voordat de landelijke milieunormen worden vastgesteld dan is dit procedureel mogelijk. Wel ontstaat dan de situatie dat de provincie een besluit neemt mede op basis van een milieunorm, wetende dat het Rijk volgens planning zomer 2025 de landelijke milieunormen in werking laat treden, normen die strenger zijn dan de nu voorgenomen lokale normen van de provincie.

4) Constatering m.b.t. het aspect geluid in het MER

In deze paragraaf gaan wij in op onvolkomenheden die wij hebben geconstateerd ten aanzien van het aspect geluid in het MER. Het betreft punten die niet in het toetsingsadvies van de Cie-m.er. zijn geadresseerd. Ons inziens zou het MER ook op deze punten moeten worden aangepast, naast de punten waarover de Cie-m.e.r. al heeft geadviseerd om het MER aan te vullen.

Gehanteerde benadering uitgangspunten geluidemissie windturbines

In het MER is in paragraaf 7.4.5 Leefomgeving onder het subkopje Geluid beschreven *"Voor het geluidonderzoek zijn verschillende windturbines onderzocht die passen binnen de bandbreedte van het milieuonderzoek. Uit deze windturbines zijn twee windturbines gekozen die representatief zijn voor wat anno 2030 geplaatst zal kunnen worden. Tabel 7.22 laat de gegevens van de referentieturbines zien die ten grondslag liggen aan de geluidsberekeningen."*

Tabel 7.22 is aangeduid als *"Referentieturbines: specificaties onder- en bovengrens geluid"*. Dit suggereert dat de gehanteerde uitgangspunten de maximale geluidemissie voor de onder- en de bovengrens van de bandbreedte aan turbines aangeven. Dat is echter niet het geval. De gehanteerde geluidemissie verschilt tussen de onder- en bovengrens slechts 0,1 dB(A), namelijk 106,8 dB(A) voor de Enercon E160 turbine die als ondergrens is gehanteerd en 106,9 dB(A) voor de Vestas turbines die als bovengrens is gehanteerd. Overigens is in de tabel de maximale geluidemissie aangeduid als dB Lden. Dat is naar onze mening niet correct. Wij nemen aan dat het LWAmix in dB(A) wordt bedoeld. Uit het MER blijkt niet met welke jaargemiddelde geluidemissie LEden er voor de onderzochte alternatieven en varianten is gerekend. Uit bijlage XIX, de notitie 'Akoestisch onderzoek' van 29 mei 2024, blijkt echter dat voor het voorkeursalternatief (VKA) voor de bovengrens een jaargemiddelde geluidemissie LEden van 112,48 dB is gehanteerd. Voor de ondergrens is een jaargemiddelde geluidemissie LEden van 108,41 dB gehanteerd, maar dit is een andere ondergrens turbine dan in het MER voor de overige alternatieven is gehanteerd. Voor deze ondergrens turbine is een maximale geluidemissie van 104,8 dB(A) gehanteerd. Dat is 2 dB(A) lager dan in het MER voor de overige alternatieven is gehanteerd.

Onder het subkopje Mitigatie wordt beschreven *"Het is mogelijk om geluid reducerende maatregelen te treffen aan de windturbine door het instellen van een 'sound mode'. De turbine draait dan op een verlaagd toerental, waardoor de geluidemissie afneemt. Dit heeft echter ook consequenties voor de energieproductie. Mitigatie heeft dus gevolgen voor de business case. Om de absoluut minimale afstand te bepalen die aangehouden moet worden tot geluidgevoelige bestemmingen is voor beide turbines gerekend met mitigatie, namelijk een geluidreductie van 3 dB Lden. Dit is in de regel de minimale reductie die wordt toegepast om een afstand tot geluidgevoelige bestemmingen aan te houden zodat wordt voldaan aan de norm. Daarnaast is het de maximale reductie om de realisatie van een turbine financieel rendabel te houden. In de resultaten die beschreven zijn in paragraaf 8.6 is deze geluidreductie toegepast. Een ander geluid reducerende maatregel is het plaatsen van windturbines met een lagere maximale geluidsemissie. In afstemming met de initiatiefnemer zijn windturbines toegepast die een relatief hoge maximale geluidsemissie hebben. De reden hiervoor is het toepassen van de worst-case scenario in dit MER. Het is dus mogelijk om de maximale geluidsemissie te mitigeren."*

Uit paragraaf 8.6.1 Effectenanalyse is onder het subkopje Geluid beschreven dat in de analyse de geluid reducerende maatregel van 3 dB Lden toegepast. Hieruit wordt geconcludeerd dat blijkbaar **voor alle alternatieven en varianten voor alle windturbines** een geluidreductie van 3 dB Lden is gehanteerd. Uit bijlage XIX, de notitie 'Akoestisch onderzoek' van 29 mei 2024 blijkt dat er daadwerkelijk voor de dag-, avond- en nachtperiode met een reductie van 3 dB is gerekend voor de jaargemiddelde geluidemissie. Het is een erg vreemde benadering om als uitgangspunt voor alle alternatieven en varianten voor alle turbines uit te gaan van 3 dB reductie voor de jaargemiddelde geluidemissie in de dag-, avond- en nachtperiode. Dit zal namelijk leiden tot een aanzienlijke opbrengstderving en daarmee een forse impact op de businesscase hebben, terwijl de noodzaak om deze reductie op alle turbines toe te passen niet eens in beeld is gebracht. De opbrengstderving kan meevallen als er wordt gekozen voor een van de stilste typen windturbines uit de betreffende klassen, maar als de keuze beperkt is tot een enkel turbinetype heeft dit ook effect op de businesscase. Het gehanteerde uitgangspunt betekent nu feitelijk dat de maximale geluidemissie voor alle turbineposities beperkt wordt tot 101,8 dB(A) voor de ondergrens van het VKA en tot 103,8 dB(A) voor de ondergrens en 103,9 dB voor de bovengrens van alle alternatieven, zonder dat onderzocht is of dit voor alle turbineposities daadwerkelijk zinvol is.

Door de gekozen beoordelingsschaal zijn de alternatieven voor het aspect geluid niet of nauwelijks onderscheidend. Het is opvallend dat met uitzondering van de variant Leefomgeving bovengrens alle alternatieven en varianten als zeer negatief worden beoordeeld, ondanks dat als uitgangspunt er al van uit wordt gegaan dat het geluid van alle turbines jaargemiddeld met 3 dB moet worden gereduceerd.

Concluderend

Voornoemde constatering dat in het MER als uitgangspunt van sterk geluid gereduceerde windturbines wordt uitgegaan is niet in het advies van de Cie-m.e.r. opgenomen. Het is echter een zeer ongebruikelijke benadering, maar door de wijze waarop het is opgeschreven valt het niet op. De gemiddelde lezer zal het niet duidelijk vinden en zal denken dat het gaat over mitigerende maatregelen. Ook een ervaren geluiddeskundige moet echter meerdere malen meerdere teksten in het MER doorlezen om te begrijpen dat het echt zo is toegepast. In bijlage XIX van het MER staat beschreven *"De berekeningen worden expliciet ongemitigeerd uitgevoerd. Vervolgens is een mitigatie van 3 dB Lden toegepast op het resultaat"*. In het MER is terug te vinden *"In de analyse is de geluid reducerende maatregel van 3 dB Lden toegepast."* Alles wijst erop dat dit voor alle alternatieven en varianten het geval is en dat daarmee de berekeningen niet expliciet ongemitigeerd zijn uitgevoerd, maar juist expliciet gemitigeerd zijn uitgevoerd. De lezer wordt hiermee in verwarring gebracht. De gehele benadering is uitermate onduidelijk en onlogisch.

Het MER dient ons inziens ook op dit punt ook aangevuld/aangepast te worden. Goede en duidelijke uitgangspunten voor geluid zijn essentieel voor de effectbeoordeling en voor de afweging om tot het voorkeursalternatief te komen. De gehanteerde uitgangspunten en aanpak dienen op zijn minst duidelijker en eenduidig te worden beschreven en beter te worden onderbouwd. Nog beter zou het zijn om de uitgangspunten en aanpak nog eens kritisch tegen het licht te houden en de effectbeoordeling hierop aan te passen.

Jaargemiddelde geluidemissie

De jaargemiddelde geluidemissie van de Vestas V162-7.2 MW met een ashoogte van 169 meter zoals vermeld in tabel 1.3 in bijlage XIX, de notitie 'Akoestisch onderzoek' van 29 mei 2024 is niet reproduceerbaar. De geluidscurve voor de Vestas V162-7.2 MW zoals weergegeven in afbeelding 1.1 is niet correct. Zo blijkt bijvoorbeeld uit specificaties van Vestas een bronvermogen van 95,2 dB(A) bij een windsnelheid van 5 m/s op ashoogte. Afbeelding 1.1 laat hiervoor een waarde van bijna 104 dB(A) zien. Hierdoor lijkt de jaargemiddelde geluidemissie in Lden voor de Vestas V162-7.2 MW in het MER met circa 1 dB te worden overschat. Dit zou in het MER moeten worden gecorrigeerd. Voor de Vestas V162-6.2 MW lijken wel de juiste waarden te zijn gehanteerd. Voor de Enercon E160 zijn in het MER geen jaargemiddelde geluidemissie en geen geluidscurve gerapporteerd. Het is derhalve onmogelijk om te verifiëren of hiervoor de juiste uitgangspunten zijn gehanteerd. Deze gegevens zouden aan het MER moeten worden toegevoegd.

Geluidsspectrum

De overdracht van het geluid van de windturbines naar de omgeving is mede afhankelijk van het geluidsspectrum van de windturbines. In het MER is niet beschreven welk uitgangspunt er voor het geluidsspectrum is gehanteerd. Het zou kunnen dat het geluidsspectrum is gehanteerd van de in het MER gehanteerde referentieturbines, maar of dit daadwerkelijk het geval is en hoe deze geluidspectra er uitzien is niet beschreven. Deze informatie zou aan het MER moeten worden toegevoegd.

Opbrengstderving door mitigatie voor geluid

In bijlage XIX, de notitie 'Akoestisch onderzoek' van 29 mei 2024 is beschreven dat om te voldoen aan de locatie specifieke normen van 47 dB Lden er voor de bovengrens turbines, naast de 3 dB Lden mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode, aanvullende maatregelen worden genomen. Drie turbines van de bovengrens moeten in een zwaardere noise mode gezet moeten worden boven op de reeds toegepaste 3 dB Lden mitigatie. Een aanvullende reductie van 5,66 dB Lden in de nachtperiode voor turbines W02, W03 en W05 zorgt ervoor dat er voldaan wordt aan de norm van 47 dB Lden.

In bijlage XXI Energieopbrengst en slagschaduw energieverliezen is vermeld dat er voor het toepassen van noise modes wordt uitgegaan van een productieverlies van 2-4 % (ondergrens-bovengrens). Gezien het feit dat er in de basis al wordt uitgegaan van 3 dB reductie voor de jaargemiddelde geluidemissie voor alle turbines en aanvullend

voor de bovengrens drie turbines moeten worden gereduceerd met 5,66 dB Lden in de nachtperiode¹, worden er grote vraagtekens geplaatst bij het gerapporteerde productieverlies van 2 tot 4%. Dit verlies is niet nader onderbouwd en kan op basis van de beschikbare informatie ook niet nader worden gecontroleerd.

In de notitie Motivering Lokale Normstelling van 13 augustus 2024 wordt voor de 47/47 variant een opbrengstderving vermeld van 1,9% voor het VKA-ondergrens en van 8,8% voor het VKA bovengrens. Deze verliezen zijn niet nader onderbouwd. In deze notitie wordt ook ingegaan op de andere normstellingsvarianten. De gerapporteerde verliezen zijn echter niet navolgbaar. Zo is het niet duidelijk welke turbines met hoeveel dB in welke etmaalperiodes moeten worden gereduceerd om aan de betreffende normstelling te voldoen. Het is ook niet duidelijk in hoeverre er rekening mee is gehouden dat alle turbines al in de basis met gemiddeld 3 dB in de dag-, avond- en nachtperiode moeten worden gereduceerd.

De opbrengstderving door de mitigatie voor geluid speelt een belangrijke rol in de afweging voor een passende normstelling voor geluid. De in het MER en de notitie Motivering Lokale Normstelling beschreven opbrengstderving is echter niet consistent en niet navolgbaar. De te verwachten opbrengstderving dient nader te worden vastgesteld en onderbouwd.

5) *Constatering m.b.t. het aspect geluid in het ontwerp Projectbesluit*

Beoordeling akoestisch rapport

Er wordt geconstateerd dat de geluidrapportage alle elementen en gegevens bevat die doorgaans van een dergelijke rapportage verwacht mogen worden. Dit is echter niet het geval, zie eerdergenoemde opmerkingen over de gehanteerde jaargemiddelde geluidemissie en het geluidsspectrum. Het is ook niet aangetoond of voor de gehanteerde referentieturbine beschikt over de vereiste geluidsmodi om aan de gestelde norm te voldoen. Dit verdient met name aandacht omdat er sprake is van een stapeling van geluidreducties. Namelijk eerst een reductie van 3 dB Lden voor alle turbines en aanvullend voor de bovengrens een reductie van 5,66 dB (Lden?) in de nachtperiode.

Voorschriften geluid

Lden en Lnight

Lid 1 is niet eenduidig. Wij nemen aan dat hier bedoeld wordt de Meet- en rekenmethode geluid windturbines zoals opgenomen in Bijlage IVi van de Omgevingsregeling

Lid 2 is niet eenduidig. Naar welke versie van de IEC 61400-11 wordt verwezen? De meest recente van 2018? Daarnaast wordt er verwezen naar zowel de Meet- en rekenmethode geluid windturbines als de IEC 61400-11. In geval van relevante verschillen voor het vastgestelde bronvermogen, welke methode is dan bepalend voor de beoordeling?

Maximaal optredend equivalent geluidniveau LAeq

Blijkens de toelichting is de toegestane waarde van 46 dB(A) zoals benoemd in lid 13 afgeleid van een bronvermogen van 107 dB(A). In het akoestisch onderzoek voor het windpark is al bovengrens echter uitgegaan van een maximaal bronvermogen van 106,9 dB(A). Daarnaast is ervan uitgegaan dat voor alle windturbine de jaargemiddelde geluidemissie met 3 dB in de dag-, avond- en nachtperiode wordt gereduceerd. Om de jaargemiddelde geluidemissie met 3 dB te reduceren, zal de maximale geluidemissie met meer dan 3 dB moeten worden gereduceerd. Dat betekent dat op grond van de aanvraag het maximale bronvermogen in ieder geval lager dan 103,9 dB(A) zou moeten zijn. De toegestane waarde van 46 dB(A) biedt echter ruimte tot een maximaal bronvermogen van 107 dB(A). Dat betekent dat dit voorschrift niet in overeenstemming is met de aanvraag en beduidend meer ruimte biedt. Ook voorziet dit voorschrift niet in de extra mitigatie die voor drie turbines in de nachtperiode moet worden toegepast.

Ofschoon er in het kader van de handhaving bij de beoordeling rekening dient te worden gehouden met de nauwkeurigheid van metingen en berekeningen, is het zeer ongebruikelijk om in een voorschrift zoals lid 15 vast te leggen dat gemeten overschrijdingen tot 2 dB geen vervolg krijgen. In kritische gevallen kan de meetnauwkeurigheid

¹ Wij nemen aan dat hiermee wordt bedoeld dat de jaargemiddelde geluidemissie in de nachtperiode met 5,66 dB moeten worden gereduceerd. De reductie van de Lden waarde zal dan minder zijn.

namelijk worden vergroot door meerdere metingen van 1 minuut te verrichten en/of door de metingen op een ander moment te herhalen.

Tonaal laagfrequent geluid

Het is goed dat er een aanvullende eis ten aanzien van tonaal laagfrequent geluid is opgenomen. Dit biedt extra bescherming. Het is echter niet duidelijk wat de achtergrond is van het in voorschrift 3.1.13 gestelde criterium van tonen die meer dan 15 dB boven de ruisvloer uitkomen. Het is niet duidelijk hoe tot de waarde van 15 dB is gekomen. Ook is niet duidelijk hoe de ruisvloer is gedefinieerd. De methode maakt ook geen onderscheid tussen het feit of tonen wel of niet (duidelijk) hoorbaar zijn. Er wordt derhalve betwijfeld of deze methode een passende bescherming biedt, dus streng genoeg om ernstige hinder door tonaal laagfrequent geluid te beperken, maar geen overmatige bescherming die het windpark onnodige beperkingen oplegt. Dit zou op zijn minst nader moeten worden onderbouwd. Het zou voor een beoordeling ter plaatse van woningen naar onze mening echter meer in de rede liggen om aansluiting te zoeken bij de internationale standaard IEC/TS 61400-11-2:2024, Wind energy generation systems - Part 11-2: Acoustic noise measurement techniques - Measurement of wind turbine sound characteristics in receptor position.

Overigens is het de vraag of het redelijk is om een toeslag van 5 dB op het jaargemiddelde niveau toe te passen als de tonen slechts een zeer beperkt deel van de tijd optreden, zeker als deze slechts incidenteel optreden. Voor industriegeluid wordt de toeslag alleen toegepast op dat deel van de beoordelingsperiode dat er sprake is van tonaal geluid. Als er rekening zou worden gehouden met het deel van de tijd dat er tonaal laagfrequent geluid optreedt dient er bij toepassing van een jaargemiddelde norm wel voor te worden gewaakt dat de toeslag te sterk wordt uitgemiddeld. Het is positief voor de bescherming van omwonenden dat er een voorschrift ten aanzien van tonaal laagfrequent geluid is opgenomen, maar het wordt aanbevolen dat er de voorgeschreven beoordelingsmethode nader wordt overwogen.

6) *Constatering m.b.t. het aspect slagschaduw in het MER*

Algemeen

In het MER zijn de effecten door slagschaduw in beeld gebracht zonder rekening te houden met een stilstandsvoorziening. Dit laat aanzienlijke effecten zien. In het MER is echter aanvullend als mitigerende maatregel genoemd dat Vattenfall voornemens is om een automatische stilstandsvoorziening toe te passen om de slagschaduw op gevoelige gebouwen te beperken. Hierbij wordt gestreefd naar 0 minuten slagschaduw per jaar. Rekening houdend met een korte afschakeltijd wordt uitgegaan van maximaal 20 minuten slagschaduw per jaar. Met de voorgenomen stilstandsvoorziening wordt de slagschaduw op gevoelige gebouwen maximaal beperkt.

Opbrengstderving door mitigatie voor slagschaduw

In bijlage XXI Energieopbrengst en slagschaduw energieverliezen is beschreven dat voor het voorkomen van slagschaduw op gevoelige gebouwen rekening moet worden gehouden met een energieopbrengst verlies van 3,4% voor de ondergrens en 3,6% voor de bovengrens. Dit is echter niet correct berekend. Er is in het MER namelijk uitgegaan van het relatieve verlies ten opzichte van het aantal vollasturen. Er moet echter worden uitgegaan van het relatieve verlies ten opzichte van het totale aantal uren in een jaar, dat wil zeggen ten opzichte van 8760 uren per jaar. Als hiervoor wordt gecorrigeerd komt de opbrengstderving door mitigatie voor slagschaduw uit op 1,5% voor de ondergrens en 1,7% voor de bovengrens. In de notitie Motivering Lokale Normstelling van 13 augustus 2024 worden percentages van respectievelijk 1,3% en 1,5% genoemd.

Bijlage L

9.2.2 Effectenbeoordeling

Invloed op bodemkwaliteit

Meerdere windturbines, wegen en elektriciteitskabels behorende bij de voorgenomen activiteit van het VKA bevinden zich op locaties met potentiële verontreinigingen. Verkennend onderzoek zal uitwijzen wat de exacte verontreinigingen zijn op deze locaties. Dit leidt mogelijk tot grondverzet en/of saneringen om de verontreinigingen te verwijderen. Dit heeft een positief effect op de bodemkwaliteit. Hierom is het VKA positief (+) beoordeeld op het criterium 'invloed op bodemkwaliteit'.

Invloed op oppervlaktewater

Geen van de geplande windturbines en de bijbehorende verharde standplaatsen ligt in (de beschermingszone van) een watergang. De locaties van de windturbines heeft dus niet direct effect op het oppervlaktewater. De geplande duikers voor de verschillende toegangswegen zijn allemaal zo gedimensioneerd dat ze voldoen aan de eisen van het waterschap en dus geen stuwende of negatieve werking hebben op het oppervlakte watersysteem. De invloed op het oppervlakte water is daarom als neutraal (0) beoordeeld. De bandbreedte aan windturbineafmetingen in het VKA is niet onderscheidend.

Invloed op waterberging

Ondanks de sanering van windpark Echteld neemt de verharding na uitvoering van het VKA toe met 47.975 m². Door de geplande compensatie van 9.067 m² worden de negatieve effecten op de waterberging in het systeem voldoende gemitigeerd, daarom is het VKA neutraal (0) beoordeeld. De bandbreedte aan windturbineafmetingen in het VKA is niet onderscheidend.

Invloed op grondwater

Door bemaling en de toename van verharding neemt het risico toe op het uitzakken van het grondwaterpeil. Samen met het mogelijke risico op verontreinigingen in de bouwfase scoort de invloed op grondwater negatief (-). De bandbreedte aan windturbineafmetingen in het VKA is niet onderscheidend.

Invloed op waterveiligheid

Door de afwezigheid van (beschermingszones van) waterkeringen in of nabij het onderzoeksgebied is dit aspect neutraal (0) beoordeeld. De bandbreedte aan windturbineafmetingen in het VKA is niet onderscheidend.

Tabel 9.3 Overzicht effectenbeoordeling VKA voor het thema Bodem en Water

	Voorkeursalternatief
invloed op bodemkwaliteit	+
invloed op oppervlaktewater	0
invloed op waterberging (inclusief watercompensatie opgave met de weging van waterbelangen)	0
invloed op grondwater	-
invloed op waterveiligheid	0

9.3 Natuur

De effectanalyse voor het thema natuur is overgenomen van het rapport van Bureau Waardenburg (Verbeek, 2024).

9.3.1 Effectenanalyse

Effecten op Natura 2000-gebieden

Stikstofeffecten Natura 2000

In de berekening van de aanleg van het VKA is de additionele depositie van stikstof berekend op stikstofgevoelige habitats in Natura 2000 gebieden. Er is sprake van depositie van stikstof op stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebied Rijntakken gedurende de aanleg van het windpark. De depositie (0,01 mol/ha/jr) is dermate beperkt dat met geringe aanpassingen (aangepast materiaal of werkwijze) en/of interne/externe salderingsmaatregelen de depositie onder de drempelwaarde gebracht kan worden. Ten behoeve van de vergunningaanvraag onder de Ow wordt dit verder uitgewerkt in het ecologische activiteitenplan. Effecten op instandhoudingsdoelstellingen van habitattypen worden in dit stadium uitgesloten. **<conclusie aan te passen door nieuwe stikstofberekening>**

Overige effecten op Natura 2000

Effecten op habitattypen

Het onderzoeksgebied ligt buiten Natura 2000-gebieden waardoor de aanleg en exploitatie van een windpark binnen het onderzoeksgebied geen effect heeft op de omvang van beschermde habitattypen.

Effecten op Habitatrichtlijnsoorten

De beoogde windturbinelocaties liggen buiten de begrenzing van Natura 2000-gebieden. Daarom is met zekerheid geen sprake van verlies aan areaal van beschermde habitattypen en leefgebieden van Habitatrichtlijnsoorten door ruimtebeslag. Er is geen sprake van relevante emissie van schadelijke stoffen naar water en/of bodem (voor stikstof zie vorige alinea).

Het onderzoeksgebied grenst daarnaast ook niet aan Natura 2000-gebieden waardoor effecten van de realisatie van het windpark die grensoverschrijdend kunnen zijn (denk aan trillingen als gevolg van heiwerkzaamheden of visuele verstoring als gevolg van de draaiende rotoren) geen invloed zullen hebben op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van Habitatrichtlijnsoorten waarvoor verder gelegen Natura 2000-gebieden zijn aangewezen.

Het Natura 2000-gebieden Rijntakken is aangewezen voor de meervleermuis. Het Natura 2000-gebied heeft een functie als paar- en foerageergebied voor meervleermuizen. De meervleermuis is sterk aan water gebonden, en foerageert doorgaans niet ver van het water (maximaal 500 m), vlak boven het oppervlak (Haarsma 2011). Het onderzoeksgebied heeft geen functie voor meervleermuizen van de Rijntakken en effecten op de instandhoudingsdoelstelling is daarom uitgesloten.

Effecten op vogels - aanvaringsslachtoffers

De aanleg van de windturbines zal met zekerheid geen negatief effect hebben op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van voornoemde kwalificerende (broed)vogelsoorten in het betrokken Natura 2000-gebied Rijntakken. Voor grauwe gans en kolgans die afkomstig zijn uit het Natura 2000-gebied Rijntakken worden op basis van de berekeningen geen jaarlijkse slachtoffers verwacht. Er is sprake van hooguit incidentele sterfte. Verder is er sprake van hooguit incidentele sterfte (<1 ex. per jaar) van wulpen, aalscholver en oeverwaluw afkomstig uit het Natura 2000-gebied Rijntakken. Voor andere kwalificerende vogelsoorten worden geen aanvaringsslachtoffers verwacht van vogels die binding hebben met Natura 2000-gebieden.

Er is geen sprake van effecten van het geplande windpark op de instandhoudingsdoelstellingen van oeverwaluw, aalscholver, kolgans en grauwe gans van het Natura 2000-gebied Rijntakken. Voor een uitgebreide beschrijving per soort zie Natuurtoets (Verbeek, 2024).

Effecten op beschermde soorten

Vogels (ruimtebeslag en verstoring in aanlegfase)

De alternatieven uit het planMER en het VKA zijn vergelijkbaar in hun effect met betrekking tot effecten op broedvogels en op niet-broedvogels. Zowel broedvogels als niet-broedvogels worden namelijk met gepaste maatregelen weinig verstoord.

Tijdens de aanleg van de windturbines zijn verschillende effecten op vogels mogelijk. Vogelaanvaringen met windturbines zijn dan nog niet aan de orde, maar verstoring (als gevolg van o.a. geluid, beweging, trillingen)

kan wel optreden bij de aanleg van windturbines. Er moeten mogelijk ontsluitingswegen worden aangelegd of verbreed, er wordt geregeld heen en weer gereden met vrachtwagens en personenauto's, gewerkt met draglines en grote kranen, en in het veld wordt heen en weer gelopen door landmeters en bouwers. Zo kunnen bouwwerkzaamheden leiden tot de verstoring van vogels en de vernietiging of verstoring van hun nesten en/of eieren. Op beperkte schaal kunnen deze werkzaamheden ook (tijdelijk) habitatverlies opleveren voor vogels.

De versturende invloed op broedende, rustende en foeragerende vogels die uitgaat van de hiervoor genoemde activiteiten moet minstens zo groot worden ingeschat als die van de aanwezigheid van de windturbines, maar bestrijkt een groter gebied. Daar staat tegenover dat het een tijdelijke verstoring betreft, die alleen optreedt in de periode waarin de werkzaamheden worden uitgevoerd.

Effecten op broedvogels

In het onderzoeksgebied zijn (mogelijk) diverse jaarrond beschermde nesten aanwezig (boomvalk, kerkuil, buizerd, sperwer, steenuil, ransuil, roek, huismus, gierzwaluw, ooievaar, havik). Ten behoeve van de realisatie van de windturbines worden geen gebouwen gesloopt of bomen gekapt, maar is het mogelijk dat aanlegwerkzaamheden in de nabijheid van nesten plaatsvinden. Voor deze vogelsoorten en andere vogels die in het onderzoeksgebied en omgeving broeden zijn effecten in de aanlegfase met gepaste preventieve maatregelen (bijvoorbeeld niet bouwen in het broedseizoen, zie Natuurtoets) goed te voorkomen. In geval het noodzakelijk is om bomen te kappen dient vooraf uitgesloten te worden dat nesten van broedvogels (waaronder jaarrond beschermde nesten) aanwezig zijn.

Effecten op niet-broedvogels

De geplande windturbines leiden tot een beperkt verlies van foerageergebied van watervogels. Ten opzichte van het beschikbare areaal agrarisch gebied in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied gaat het hier om een beperkte en tijdelijke verstoring van het totale areaal aan beschikbaar potentieel foerageergebied in de ruime omgeving. Ganzen en andere watervogels kunnen bij verstoring eenvoudig uitwijken naar andere delen nabij het onderzoeksgebied en zodoende alternatieve foerageer- en rustgebieden benutten. Mogelijke uitwijkgebieden is bijvoorbeeld het agrarisch gebied ten noorden Lingemeren en het agrarisch gebied en uiterwaarden ten noorden van de Waal. Vogels zullen het onderzoeksgebied en de directe omgeving hooguit tijdelijk verlaten, zodat er geen sprake is van maatgevende verstoring. Op basis van het voorgaande wordt geconcludeerd dat negatieve effecten op rustende of foeragerende niet-broedvogels als gevolg van de tijdelijke verstoring tijdens de aanlegfase zijn uitgesloten.

Vogels (sterfte in gebruiksfase)

Sterfte van vogels als gevolg van aanvaringen met windturbines wordt gezien als het opzettelijk doden van vogels en dus een schadelijke handeling in het kader van de Ow.

Onder 14 lokale vogelsoorten worden gedurende de looptijd van het project één of meer slachtoffers voorzien in de gebruiksfase van geplande windturbines van het VKA. Op basis van verspreidingsgegevens, gebiedskenmerken en deskundigen-oordeel inschattingen gemaakt van de additionele sterfte onder soorten lokale vogels (afbeelding 9.1). Voor bijna al deze soorten (met uitzondering van zeearend en grutto) blijft de sterfte ruim onder de 1%-mortaliteitsnorm (getoetst aan landelijke (broed)populatie). De bandbreedte van het voorkeursalternatief in ashoogte en rotordiameter zijn hierin niet onderscheidend. Voor de zeearend en grutto is de cumulatieve sterfte gelijk aan de 1%-mortaliteitsnorm of gaat hier overheen indien er geen stilstandvoorziening wordt toegepast.

Specifiek voor grutto kan niet uitgegaan worden van de landelijke broedpopulatie omdat deze gefragmenteerd is. Daarom is uitgegaan van de provinciale populatie van Gelderland (minimaal 1.560 broedparen; sovon.nl 2024). Voor 1%-mortaliteitsnorm broedpopulatie zijn aantallen broedparen vermenigvuldigd met 2 om het aantal individuen te verkrijgen.

Afbeelding 9.1 Voorziene sterfte (schatting) onder lokale vogelsoorten ¹(aantal exemplaren per jaar) in de gebruiksfase van de geplande windturbines van het VKA en het huidige WP Echteld met de bijbehorende 1%-mortaliteitsnorm van de totale landelijke populatie (Sovon.nl 2024; voor zeearend www.werkgroepzeearend 2024).

Soort	Popula- tiegroo- te	Populatie- type	1%- mortaliteits- norm	VKA	Huidig WP Echteld	Addi- tionale sterfte
Grutto	3.120	Gelderland	2	1-2	0	1-2
Wulp	155.000	NBr NL	157	1-2	<1	1-2
Kievit	290.000	NBr NL	858	1-2	<1	1-2
Tureluur	72.000	Br NL	187	<1	0	<1
Kokmeeuw	400.000	NBr NL	400	3-6	1-2	2-4
Stormmeeuw	390.000	NBr NL	546	<1	0	<1
Visdief	54.000	Br NL	54	<1	0	<1
Smient	900.000	NBr NL	4.230	<1	0	<1
Wilde eend	700.000	NBr NL	2.611	3-6	1-2	2-4
Grauwe gans	545.000	NBr NL	927	<1	0	<1
Kolgans	925.000	NBr NL	2.553	<1	0	<1
Zeearend	72	Br NL	<1	<1	0	<1
Ooievaar	5.000	Br NL	5	<1	0	<1
Grote zilverreiger	7.200	NBr NL	19	<1	0	<1

Cumulatie lokale vogelsoorten

In het achtergrondrapport natuur is geconcludeerd dat voor lokale vogelsoorten de sterfte van het VKA van Windpark Echteld-Lienden gecumuleerd is met de sterfte van recent gerealiseerde en geplande windparken binnen een straal van 30 km. Met uitzondering van de zeearend en grutto ligt de cumulatieve sterfte ruim beneden de 1%-mortaliteitsnormen van de betrokken vogelsoorten. Voor het VKA zijn mitigerende maatregelen (stilstandvoorziening) daarom nodig om de sterfte te reduceren tot 0 slachtoffers / incidentele sterfte. Met inachtneming van mitigerende maatregelen kunnen effecten op de GSI van de grutto eveneens worden uitgesloten. Een effect op de gunstige staat van instandhouding van de betrokken vogelsoorten als gevolg van het gebruik van het VKA is ook in cumulatie met andere windparken daarom uitgesloten (zie achtergrondrapport Natuur voor gegevens).

Seizoenstrek

Onder 63 soorten trekvogels worden gedurende de looptijd van het project één of meer slachtoffers voorzien in de gebruiksfase van geplande windturbines van het VKA. Deze vogels passeren het onderzoeksgebied tijdens seizoenstrek en hebben geen binding met (de omgeving van) het onderzoeksgebied. Voor het merendeel van de soorten wordt slechts incidenteel of enkele slachtoffers op jaarbasis voorzien. Na toetsing van de sterfte van deze soorten aan de relevante flyway-populaties (populaties die over Nederland trekken) blijkt dat voor geen van de soorten sprake is van voorzienbare sterfte die de 1%-mortaliteitsnorm overschrijdt. De bandbreedte in ashoogte en rotordiameter zijn hierin niet onderscheidend.

Seizoenstrek cumulatie vogels

In het achtergrondrapport natuur (Verbeek, 2024) is geconcludeerd dat voor alle soorten op seizoenstrek geldt dat de sterfte veroorzaakt door Windpark Echteld-Lienden (VKA) gezien kan worden als een kleine hoeveelheid (ruim beneden de 1%-mortaliteitsnorm) die niet zal leiden tot een negatief effect op de staat van instandhouding van de desbetreffende populatie.

Stilstandvoorziening grutto

¹ Br = broedvogel, NBr = niet-broedvogel.

Om de sterfte van grutto te reduceren naar beneden de 1%-mortaliteitsnorm en daarmee een effect op de populatie te voorkomen is een stilstandvoorziening noodzakelijk. Deze stilstandvoorziening moet voldoen aan de volgende voorwaarden om te verzekeren dat deze effectief is. Deze voorwaarden zijn alleen voor het VKA uitgewerkt.

- Alle windturbines ten noorden van de rijksweg A15 dienen uitgerust te worden met een stilstandvoorziening. Deze windturbines staan in de directe nabijheid territoria van broedvogels van grutto.
- De stilstandvoorziening dient gedurende de daglichtperiode (tussen zonsopkomst en zonsondergang) in werking te zijn.
- De stilstandvoorziening dient in werking te zijn gedurende de periode in het jaar dat veel baltsvluchten en andere risicovolle vluchten van de grutto op rotorhoogte plaatsvinden. Rekening houdend met variatie tussen broedseizoenen bedraagt deze periode half maart tot en met eind mei.

Stilstandvoorziening Zeearend

Om de kans op sterfte van de zeearend weg te nemen is een stilstandvoorziening noodzakelijk. Deze stilstandvoorziening moet voldoen aan de volgende voorwaarden om te verzekeren dat deze effectief is. Deze voorwaarden zijn alleen voor het VKA uitgewerkt.

- Omdat vliegbewegingen van zeearend in potentie in het gehele onderzoeksgebied kunnen plaatsvinden, dienen alle windturbines uitgerust te worden met een stilstandvoorziening.
- De stilstandvoorziening dient gedurende het gehele jaar actief te zijn. De in de omgeving broedende zeearenden kunnen het gehele jaar aanwezig zijn en kunnen binnen en buiten het broedseizoen betrekking hebben op dezelfde individuen.

Vogels (verstoring in gebruiksfase)

Grutto

Het verlies aan leefgebied (door ruimtebeslag en verstoring van windturbines) van grutto kan bij het VKA leiden tot een aantasting van de gunstige staat van de instandhouding. De grutto is opgenomen op de Rode Lijst (status: gevoelig) en de landelijke trend kent voor de grutto een significante afname (sovon.nl 2024). De populatie bevindt zich in een matig ongunstige staat van instandhouding. De populatie van de grutto in Nederland is bovendien niet aaneengesloten en lokaal of regionaal, een afname van leefgebied kan een significant effect hebben op deze populatie(s). Dit alles betekent dat een verlies aan leefgebied opgevat moet worden als een aantasting van de (gunstige) staat van de instandhouding.

Het VKA kan leiden tot de schadelijke handeling zoals opgenomen in 11.34 Bal lid 1b van de Omgevingswet. Compensatie van het volledige verlies aan leefgebied is nodig om overtreding van deze verbodsbepalingen te voorkomen.

Voor andere soorten weidevogels is geen sprake van vermijding of is deze dermate beperkt dat effecten op de (lokale) populaties en een effect op de gunstige staat van instandhouding uitgesloten. Het te compenseren gebied voor grutto biedt echter ook nieuw of extra leefgebied voor andere soorten weidevogels die in vergelijkbaar habitat als de grutto voorkomen (waaronder kievit en tureluur).

Overige soorten

Er is geen sprake van vermijding of van barrièrewerking van andere soorten vogels in de gebruiksfase van de PlanMER-alternatieven en VKA van Windpark Echteld-Lienden. Er is daarom geen sprake van schadelijke handelingen in het kader van de Omgevingswet.

Vleermuizen (ruimtebeslag en verstoring in aanlegfase)

Geen van de turbineposities en infrastructuur van het VKA overlapt met (solitaire) bomen, bomenlanen, bosjes en bebouwing (of in geval van de turbinelocaties op een afstand van 50 m of minder hiervan in verband met mogelijk kap van bomen in de nabijheid). De geplande turbinelocaties liggen op een afstand groter dan 50 meter verwijderd van deze elementen. Ook zijn geen vliegroutes of belangrijke foerageergebieden van vleermuizen aanwezig. Er is daarom geen sprake van schadelijke handelingen van de Omgevingswet.

Vleermuizen (sterfte in gebruiksfase)

Vleermuizen kunnen door aanvaring met de windturbines slachtoffer worden in de gebruiksfase van het windpark. In het onderzoeksgebied, met laanbomen, bosschages en de Linge, bestaat een verhoogd risico op vleermuisslachtoffers bij windturbines binnen 200 m van deze elementen (8 slachtoffers per jaar). Windturbines op meer dan 200 m afstand zouden naar schatting 5 slachtoffers per jaar hebben. Het huidige windpark Echteld vertoont vergelijkbare schattingen van 8 slachtoffers per jaar. Op basis van de gecorrigeerde soortensamenstelling is een inschatting gemaakt van het aantal jaarlijkse slachtoffers per vleermuissoort voor het VKA en het huidige Windpark Echteld (afbeelding 9.2). De rosse vleermuis is het talrijkste slachtoffer. Voor de bosvleermuis worden geheel geen slachtoffers verwacht. De sterfte van het VKA is voor alle soorten hoger dan van het huidige Windpark Echteld.

Afbeelding 9.2 Aantal jaarlijkse vleermuisslachtoffers VKA na toepassing stilstandvoorziening (ssvz) op alle windturbines en additionele sterfte na saldering met bestaande windturbines WP Echteld (Verbeek, 2024)

Windpark	VKA met ssvz	Echteld	Additionele sterfte
Totaal aantal slachtoffers per jaar	9	29	0
Laatvlieger	<1	2	0
Rosse vleermuis	4	13	0
Bosvleermuis	0	0	0
Gewone dwergvleermuis	3	9	0
Ruige dwergvleermuis	2	5	0

Overige soorten

Zonder voorzorgsmaatregelen kan de aanleg van dammen in sloten leiden tot het doden van de beschermde soorten platte schijfhoren, de grote modderkruiper, de heikikker en de poelkikker. Door bij de planning en wijze van uitvoering rekening te houden met genoemde soorten, kan sterfte van deze soorten en daarmee schadelijke handelingen onder de Ow voorkomen worden. De ingreep is lokaal en beslaat maar een zeer klein deel van de aanwezige sloten. Van aantasting van verblijfplaatsen is geen sprake als voorzorgsmaatregelen worden genomen om sterfte te voorkomen. Voor de platte schijfhoren, de grote modderkruiper en amfibieën dient de aanleg van dammen in de voor deze soorten geschikte wateren buiten de kwetsbare periode voor betreffende soorten te worden uitgevoerd.

Negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op de ringslang en de bever kunnen redelijkerwijs uitgesloten worden. Aangezien potentiële verblijfplaatsen buiten de invloedssfeer van de ingreep liggen, kan sterfte van individuen uitgesloten worden. Van verlies van essentieel foerageergebied is evenmin sprake.

Als gevolg van ruimtebeslag kan het VKA leiden tot verlies van essentieel foerageergebied van de bunzing, de wezel, de hermelijn en/of de steenmarter. Een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit is daarom nodig. De bandbreedte van het VKA is hierin niet onderscheidend, evenals de varianten in ashoogte en rotordiameter van het VKA. Voor de kleine marterachtigen (bunzing, hermelijn en wezel) is het effect van oppervlaktebeslag op foerageergebied relatief groter dan voor de steenmarter, omdat kleine marterachtigen kleinere territoria hebben. Door bij de planning en wijze van uitvoering/inpassing rekening te houden met genoemde soorten, kan verlies van essentieel foerageergebied en daarmee schadelijke handelingen onder de omgevingswet voorkomen worden. Dit betreft de volgende maatregelen.

- Om overtreding te voorkomen moeten voortplantings- of rustplaatsen in de kwetsbare periode maart-augustus worden ontzien.
- Voor deze soorten is van belang dat verlies aan essentieel foerageergebied (afhankelijk van schaal en inrichting van het windpark) voorkomen wordt, eventueel door inrichtingsmaatregelen te nemen om bestaand habitat kwalitatief te verbeteren.

Scorebepaling

De score op het criterium 'effecten op beschermde soorten' is bepaald voor het VKA waarin alle bovengenoemde maatregelen zijn toegepast zoals stilstandvoorziening en compensatie. In de bepaling van de eindscore van het criterium 'effecten op beschermde soorten' is het meest negatieve score van de deelcriteria bepalend. Tabel 9.4 toont de scorebepaling voor de situatie met mitigerende en compenserende maatregelen.

Tabel 9.4 Beoordeling voorkeursalternatief voor het criterium 'effecten op beschermde soorten' ten behoeve van MER studie op projectMER niveau. Alle effecten zijn beoordeeld met stilstandvoorziening.

Beoordelingscriteria	Voorkeursalternatief
Vogels (ruimtebeslag en verstoring in aanlegfase)	-
Vogels (sterfte in gebruiksfase met stilstandvoorziening)	+
Vogels (verstoring in gebruiksfase met stilstandvoorziening)	0
Vleermuizen (ruimtebeslag en verstoring in aanlegfase)	0
Vleermuizen (sterfte in gebruiksfase met saldering)	+
Overige soorten	0
Eindscore 'effecten op beschermde soorten' (zonder saldering)	-

Effecten op GNN

Actuele en potentiële natuurwaarden

De windturbinelocaties van het VKA (inclusief overdraaicirkel van 90 m) zijn ten dele gepland binnen onderdelen van het Gelders Natuurnetwerk (GNN). Het gaat om één windturbine waarvan de overdraaicirkel deels overlapt met het GNN. De betrokken onderdelen van het GNN zijn aangewezen onder het beheertype N03.01 Beek en bron. Voor deze soorten blijft de functionaliteit behouden; de aanleg en het gebruik van de windturbines heeft geen negatieve invloed omdat deze soorten niet of nauwelijks verstoringgevoelig zijn.

Op regioniveau heeft de provincie Gelderland een beschrijving opgenomen van de kernkwaliteiten van het GNN. Specifiek van toepassing de huidige en potentiële natuurwaarden is de kernkwaliteit 'Zeer rijk leefgebied steenuil'. Voor steenuil worden geen gevolgen verwacht van de ontwikkeling van het windpark.

Aanwezigheid beschermde soorten en Rode Lijst soorten

Voor andere soorten flora en fauna is de Linge beperkt geschikt en effecten van de overdraai daarom afwezig of soorten ondervinden weinig tot geen impact.

Ecologische samenhang en overige waarden

De ecologische samenhang van het gebied blijft behouden. De windturbines worden gerealiseerd buiten het GNN. Er is daarom geen sprake van aantasting van de cultuurhistorische en abiotische waarden.

Ontwikkelingsdoelen

Het onderzoeksgebied is onderdeel van de Ecologische Verbindingszone (EVZ) Linge-Oude Rijn. De windturbines die deels overdraait over de EVZ beslaan niet de gehele zone, waardoor er niet over de gehele breedte van de EVZ sprake is van overdraai. Tot de doelsoorten vogels van het inrichtingsmodel Rietzanger behoren een aantal moerasvogels. De meeste van deze broedvogels zijn beperkt verstoringgevoelig (zie

Achtergrondrapport natuur bijlage I). De roerdomp is mogelijk verstoringgevoeliger, maar broedt in grootschaliger rietmoeras. De EVZ is te smal om te kunnen functioneren als broedgebied. De doelsoorten die na toekomstige inrichting van de EVZ te verwachten zijn, zijn binnen de broedtijd gebiedsgebonden, dat wil zeggen dat deze moerasvogels uitsluitend binnen hun verblijfsgebied foerageren en dus geen pendelvluchten tussen broedlocatie- en foerageerplaats ondernemen. Om bovenstaande redenen is er geen belemmering van de aanleg en het gebruik windturbines op het huidige en toekomstig functioneren (na inrichting) van de EVZ.

Tabel 9.5 Beoordeling voorkeursalternatief voor het criterium 'effecten op het Gelders Natuurnetwerk' ten behoeve van de MER studie op projectMER niveau

Beoordelingscriteria	Voorkeursalternatief
Effecten op Gelders Natuurnetwerk	0

Effecten op Groene Ontwikkelingszone, Weidevogelgebieden en Ganzenrustgebieden

In de notitie niet-maatgevende onderzoeken voor voorkeursalternatief (Bijlage III) is aangegeven dat geen groene ontwikkelingszones, weidevogelgebieden en ganzenrustgebieden in het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Dit is beschreven in paragraaf 4.2.1. Dit criterium is daarom niet nader onderzocht in de projectMER fase.

9.3.2 Effectenbeoordeling

Stikstofeffecten Natura 2000

Het voorkeursalternatief scoort negatief (-) met als uitgangspunt dat de beperkte stikstofdeposities gedurende de aanlegfase van het windpark met maatregelen onder de drempelwaarde kunnen worden gebracht. **<conclusie aan te passen door nieuwe stikstofberekening>**

Overige effecten op Natura 2000

Het voorkeursalternatief scoort negatief (-). De aanleg en gebruik van het VKA van Echteld-Lienden kan leiden tot beperkte effecten die geen significant negatieve effecten kennen op instandhoudingsdoelstellingen. Effecten op kwalificerende soorten van Natura 2000-gebieden kunnen aanwezig zijn, maar zijn niet significant negatief. Het onderzoeksgebied ligt buiten Natura 2000-gebieden. Er is geen sprake van een effect op omvang van beschermde habitattypen. Effecten op instandhoudingsdoelstellingen van de betrokken soorten van Bijlage II van de Habitatrictlijn van Natura 2000-gebieden zijn uitgesloten.

Effecten op beschermde soorten

Het VKA leidt tot negatieve effecten op beschermde soorten (vogels) door ruimtebeslag en verstoring in de aanlegfase en sterfte in de gebruiksfase. Het VKA leidt ook tot een positieve beoordeling op vleermuizen doordat de sterfte van het VKA voor alle vleermuissoorten lager is dan van het huidige Windpark Echteld. In de bepaling van de eindscore van het criterium 'effecten op beschermde soorten' is het meest negatieve score van de deelcriteria bepalend.

Het VKA leidt tot sterfte van vogels, maar kan worden gezien als een kleine hoeveelheid die niet zal leiden tot een negatief effect op de gunstige staat van instandhouding van de betrokken lokale vogelsoorten en alle soorten op seizoenstrek als gevolg van het gebruik van het VKA is in cumulatie met andere windparken uitgesloten.

Het VKA bevat de volgende maatregelen om de negatieve effecten te beperken op:

- Compensatie van het volledige verlies aan leefgebied van de Grutto is nodig om overtreding van deze verbodsbepalingen te voorkomen.

- Alle windturbines ten noorden van de rijksweg A15 dienen uitgerust te worden met een stilstandvoorziening. Deze windturbines staan in de directe nabijheid territoria van broedvogels van grutto.
 - De stilstandvoorziening dient gedurende de daglichtperiode (tussen zonsopkomst en zonsondergang) in werking te zijn.
 - De stilstandvoorziening dient in werking te zijn gedurende de periode in het jaar dat veel baltsvluchten en andere risicovolle vluchten van de grutto op rotorhoogte plaatsvinden. Rekening houdend met variatie tussen broedseizoenen bedraagt deze periode half maart tot en met eind mei.
- Om de kans op sterfte van de zeearend weg te nemen is een stilstandvoorziening noodzakelijk.
 - Omdat vliegbewegingen van zeearend in potentie in het gehele onderzoeksgebied kunnen plaatsvinden, dienen alle windturbines uitgerust te worden met een stilstandvoorziening.
 - De stilstandvoorziening dient gedurende het gehele jaar actief te zijn. De in de omgeving broedende zeearenden kunnen het gehele jaar aanwezig zijn en kunnen binnen en buiten het broedseizoen betrekking hebben op dezelfde individuen.
- Om overtreding te voorkomen moeten voortplantings- of rustplaatsen in de kwetsbare periode maart-augustus worden ontzien.
- Voor deze soorten is van belang dat verlies aan essentieel foerageergebied (afhankelijk van schaal en inrichting van het windpark) voorkomen wordt, eventueel door inrichtingsmaatregelen te nemen om bestaand habitat kwalitatief te verbeteren.

Effecten op het Gelders Natuurnetwerk

Het VKA heeft een neutrale beoordeling op het Gelders Natuurnetwerk.

De windturbinelocaties van het VKA (inclusief overdraaicirkel van 90 m) zijn ten dele gepland binnen onderdelen van het Gelders Natuurnetwerk (GNN). Het gaat om één windturbine waarvan de overdraaicirkel deels overlapt met het GNN. Voor de soorten blijft de functionaliteit behouden; de aanleg en het gebruik van de windturbines heeft geen negatieve invloed omdat deze soorten niet of nauwelijks verstoringgevoelig zijn.

Voor andere soorten flora en fauna is de Linge beperkt geschikt en effecten van de overdraai daarom afwezig of soorten ondervinden weinig tot geen impact. De ecologische samenhang van het gebied blijft behouden. De windturbines worden gerealiseerd buiten het GNN. Er is daarom geen sprake van aantasting van de cultuurhistorische en abiotische waarden. Er is geen belemmering van de aanleg en het gebruik windturbines op het huidige en toekomstig functioneren (na inrichting) van de Ecologische Verbindingszone.

De beoogde bandbreedte voor de verschillende windturbines binnen het voorkeursalternatief is niet onderscheidend in de effecten op natuur.

Tabel 9.6 toont de effectenbeoordeling voor thema Natuur. De gehele bandbreedte binnen het voorkeursalternatief is negatief beoordeeld op stikstofeffecten, overige effecten op Natura 2000 en effecten op beschermde soorten. Effecten op het Gelders Natuurnetwerk is neutraal beoordeeld. De effecten op Groene Ontwikkelingszone, Weidevogelgebieden en Ganzenrustgebieden zijn alleen beschreven en niet beoordeeld.

Tabel 9.6 Overzicht effectenbeoordeling natuur voorkeursalternatief (met saldering, stilstandvoorziening en compensatie)

Becoördingscriteria	Voorkeursalternatief
Stikstofeffecten Natura 2000	-
Overige effecten op Natura 2000	-
Effecten op beschermde soorten (met saldering)	-
Effecten op het Gelders Natuurnetwerk	0

Bijlage M

BIJLAGE: STIKSTOFDEPOSITIE ONDERZOEK WINDPARK ERMELO - AANLEGFASE

NOTITIE

Onderwerp Stikstofdepositie onderzoek - hoofdalternatieven
Project Windpark Horst & Telgt
Opdrachtgever Prowind B.V.
Projectcode 134944
Status Definitief 02
Datum 10 november 2023
Referentie 134944/23-018.024
Auteur(s) [REDACTED]

Gecontroleerd door [REDACTED]
Goedgekeurd door [REDACTED]
Paraaf [REDACTED]

Bijlage(n)

I	Ontwerp en bouwvlakken windturbines, alternatief met 7 windturbines
II	Bestemmingplan gemeente Ermelo 1983
III	Bestemmingsplan gemeente Putten 2006
IV	Bestemmingsplan gemeente Putten 1980
V	Luchtfoto's op referentiedatum
VI	Actuele luchtfoto
VII	AERIUS berekening aanlegfase hoofdalternatief met 7 turbines
VIII	AERIUS berekening aanlegfase hoofdalternatief met 8 turbines
IX	Kaarten bestemmingsplannen met aanwijzing projectlocatie

Aan Prowind B.V.
Kopie

1 INLEIDING

Prowind B.V. is voornemens een windpark te realiseren in de gemeenten Ermelo en Putten langs de A28 in Gelderland. Tijdens de bouwwerkzaamheden in de aanlegfase worden mobiele werktuigen en bouwverkeer ingezet. De stikstofemissies die hieruit volgen, leiden mogelijk tot stikstofdepositie op omliggende Natura 2000-gebieden, om de mogelijke stikstofdepositie tijdens de aanlegfase inzichtelijk te maken, is door Witteveen+Bos een stikstofdepositie onderzoek uitgevoerd. In de gebruiksfase zal er hooguit sprake zijn van inspecties en onderhoud, waarbij de stikstofemissies veel lager zullen zijn dan in de aanlegfase. Derhalve zijn de effecten van de aanlegfase maatgevend en zijn de eventuele effecten van de gebruiksfase niet nader beschouwd.

Rondom de projectlocatie ligt binnen een straal van 250 m van het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren en op circa 4 km van het Natura 2000-gebied Veluwe. Binnen dit stikstofdepositie-onderzoek zijn 2 alternatieven uitgewerkt:

- 1 aanleg van een windpark met 7 windturbines;
- 2 aanleg van een windpark met 8 windturbines.

2 WETTELIJK KADER

Op grond van artikel 2.7 lid 2 Wet natuurbescherming is een vergunning vereist voor het realiseren van projecten waar op voorhand significante negatieve gevolgen op Natura 2000-gebieden niet zijn uit te sluiten. Specifiek voor het aspect stikstof geldt dat sinds de rechterlijke uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019¹ de ecologische gevolgen van iedere berekende depositie van meer dan 0,005 mol N/ha/j. beoordeeld moet worden. De berekening moet uitgevoerd worden met de meest actuele versie van het rekeninstrument AERIUS Calculator.

Kader vergunningverlening stikstof

Momenteel geldt het volgende kader voor de vergunningverlening voor projecten:

- op basis van de Wet natuurbescherming is een vergunning vereist voor projecten die een significant gevolg kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied². Dit is dus niet het geval indien significante gevolgen op voorhand zijn uit te sluiten. Dit is voor stikstof bijvoorbeeld het geval indien er volgens de stikstofberekeningen geen toename van stikstofdepositie plaatsvindt naar aanleiding van het te realiseren project of indien significante gevolgen kunnen worden uitgesloten in de voortoets (bijvoorbeeld door interne saldering);
- indien niet op voorhand kan worden uitgesloten dat mogelijke significante gevolgen optreden, dient een Passende Beoordeling te worden opgesteld om in beeld te brengen of er daadwerkelijk significante gevolgen aan de orde zijn. In een Passende Beoordeling mogen ook mitigerende maatregelen (zoals externe saldering) betrokken worden. De vergunning kan worden verleend indien (eventueel met toepassing van deze mitigerende maatregelen) de voorgenomen activiteit de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zal aantasten³;
- als uit de Passende Beoordeling blijkt dat significante gevolgen niet kunnen worden uitgesloten, kan een vergunning enkel worden verleend indien de ADC-toets succesvol wordt doorlopen:
 - A: er zijn geen alternatieve oplossingen;
 - D: het project is nodig om dwingende redenen van groot openbaar belang;
 - C: door middel van compenserende maatregelen wordt gewaarborgd dat de algehele samenhang van Natura 2000-gebied bewaard blijft⁴.

3 UITGANGSPUNTEN

De bouwwerkzaamheden vinden plaats in 2025/2026. Tijdens de aanlegfase treden stikstofemissies op door de inzet van mobiele werktuigen en het bouwverkeer voor het transport. In de huidige situatie worden de gronden om het de windmolens heen gebruikt voor landbouw. Tijdens de aanlegfase zal een deel van deze landbouwgronden gebruikt worden voor de bouw. Dit leidt tot een reductie in emissies tijdens de aanlegfase, waarmee intern gesaldeerd kan worden. In onderstaande tabel zijn de coördinaten van de windturbines weergegeven (zie ook afbeelding 3.1).

¹ ABRvS 29 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1603.

² Artikel 2.7 lid 2 Wet natuurbescherming.

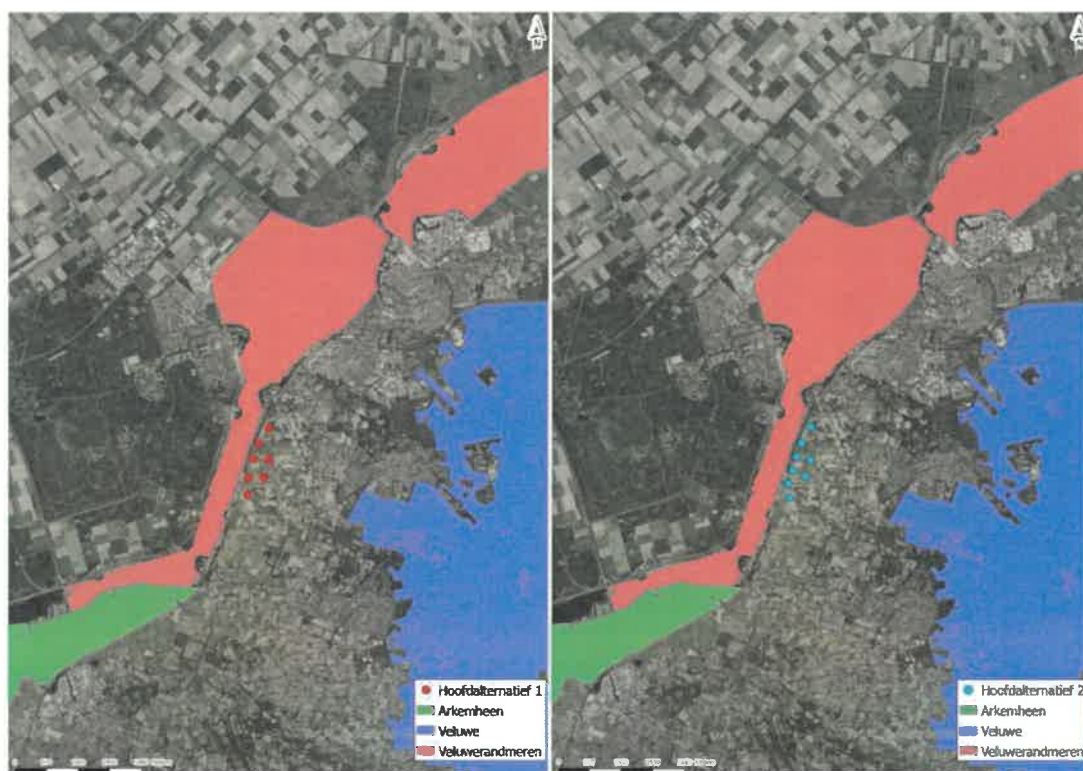
³ Artikel 2.7 lid 3 jo. Artikel 2.8 lid 3 Wet natuurbescherming.

⁴ Artikel 2.8 lid 2 Wet natuurbescherming.

Tabel 3.1 Coördinaten van de windturbines

Windturbine	Hoofdalternatief 1: 7 windturbines		Hoofdalternatief 2: 8 windturbines	
	x coördinaat	y coördinaat	x coördinaat	Y coördinaat
turbine 1	166949.18	479970.46	166943.81	479996.41
turbine 2	166659.33	479487.93	166659.33	479487.93
turbine 3	166491.83	479002.93	166510.41	479079.31
turbine 4	166327.18	478422.12	166385.37	478661.78
turbine 5	166962.32	479000.33	166254.42	478247.33
turbine 6	166795.97	478438.05	166931.53	478963.48
turbine 7	166312.98	477918.62	166779.05	478461.19
turbine 8	-	-	166292.57	477808.86

Afbeelding 3.1 Ligging van de windturbines per alternatief ten opzichte van Natura 2000-gebieden

3.1 Emissies van mobiele werktuigen

Brandstofverbruik

Bij de inzet van mobiele werktuigen komen stikstofemissies vrij. De emissies van mobiele werktuigen zijn afhankelijk van de emissienormen die van toepassing zijn op het desbetreffende mobiele werktuig (stageklassen).

Emissies van mobiele werktuigen worden berekend via de AUB-methode¹. Deze methode is door TNO uitgewerkt en beschikbaar gesteld voor AERIUS. Voor de emissieberekeningen zijn drie gegevens nodig: het AdBlue-verbruik in liters per jaar, het aantal draaiuren per jaar en het brandstofverbruik in liters per jaar.

Voor de berekening van de emissies NO_x en NH₃ door mobiele werktuigen wordt gebruik gemaakt van het bijpassende brandstofverbruik van het werktuig, het aantal draaiuren en eventueel AdBlue-verbruik volgens de methode van TNO².

De AUB spreadsheet van TNO gaat uit van algemene schattingen van de invoergegevens van de formule hieronder. Op basis van de gemiddelden voor bouwjaar, vermogen, belasting en samenhang met de stageklasse wordt de fractie Fv geschat.

$$B = (F_v + F_e) * P_{\max} * R$$

Waarbij:

- B: het brandstofverbruik in (liter/uur);
- Fv: fractie van het volle motorvermogen dat verloren gaat aan interne verliezen (= 0.02 tot 0.15)¹;
- Fe: de fractie van het volle motorvermogen dat (gemiddeld) wordt gebruikt;
- Pmax: het maximale vermogen van het werktuig (kW);
- R: rendement/efficiëntie; liter brandstof per geleverde kilowattuur (liter/kWh) (=0,25)¹.

$$LBPJ = D * B$$

Waarbij:

- LBPJ: brandstofverbruik (liter/jaar);
- D: aantal draaiuren per jaar (uur/jaar);
- B: het brandstofverbruik in (liter/uur).

AdBlue-verbruik

AdBlue-verbruik is bij mobiele werktuigen afhankelijk van de aangehouden stageklasse. Voor Stage III is dit 3 % van het dieselverbruik, voor Stage IV en V werktuigen is dit 6 % van het dieselgebruik.

Overzicht mobiele werktuigen en emissies

In tabel 3.2 zijn de specificaties van de mobiele werktuigen en de hierop berekende emissies (uit AERIUS) weergegeven. Ten opzichte van de vorige notitie (referentie 128859/23-004.634) worden er verschillende maatregelen toegepast:

- de mobiele kraan en trilwals worden (ook) elektrisch uitgevoerd;
- de generator, betonstort en heistelling worden voorzien van een DeNO_x-filter. Dit filter reduceert de NO_x emissie met 90 %. Een grotere reductie leidt tot een toename van NH₃ emissies;
- de kraan en hijskraan verbruiken in plaats van diesel HVO100; een synthetisch biobrandstoffen. Deze brandstof reduceert de NO_x emissie met 10 %³.

In AERIUS is er geen standaard optie om dit te modelleren. Er is daarom gekozen om de emissies van de mobiele werktuigen handmatig in te voeren met de standaard bronkenmerken van mobiele werktuigen. Hierbij zijn de emissies van de werktuigen in AERIUS berekend, waarbij vervolgens de 10% NO_x reductie voor HVO en 90 % NO_x reductie voor DeNO_x filters zijn toegepast en de NH₃ emissies gelijk blijven.

¹ AUB = AdBlue-verbruik, Uren, Brandstofverbruik.

² Ligterink et al., 2021. 'AUB (AdBlue verbruik, Uren, en Brandstofverbruik): een robuuste schatting van NO_x en NH₃ uitstoot van mobiele werktuigen'. TNO_2021_R12305.

³ Verbeek et al, 2017, 'Onderscheidende kenmerken van brandstoftypen als alternatief voor diesel', TNO_2017_R10847.

Tabel 3.2 Inzet mobiele werktuigen en emissie per windturbine, geldig voor beide alternatieven

Omschrijving	Vermogen (kW)	Bouwjaar	Brandstof verbruik (l/j)	AdBlue verbruik (l/j)	Draaiuren (u/j)	NO _x -emissie (Kg)	NH ₃ -Emissie (Kg)
generator inclusief DeNO _x	100	2020	7.919 (l/j)	475 (l/j)	824 u/j	4,7 kg/j	1,9 kg/j
kraan (HVO100)	450	2019	2.509 (l/j)	151 (l/j)	60 u/j	12,2 kg/j	0,6 kg/j
kleine kraan	60	2020	1.722 (l/j)	103 (l/j)	288 u/j	10,9 kg/j	0,4 kg/j
betonstort inclusief DeNO _x	200	2019	604 (l/j)	36 (l/j)	32 u/j	3,5 kg/j	0,1 kg/j
laadschip	100	2020	3.229 (l/j)	194 (l/j)	336 u/j	19,0 kg/j	0,8 kg/j
mobiele Kraan	elektrisch	-	-	-	348 u/j	0 kg/j	0 kg/j
hijskraan (HVO100)	100	2020	2.460 (l/j)	148 (l/j)	256 u/j	13,0 kg/j	0,6 kg/j
spiering	elektrisch	-	-	-	104 u/j	0 kg/j	0 kg/j
heistelling inclusief DeNO _x	200	2019	1.208 (l/j)	72 (l/j)	64 u/j	0,7 kg/j	0,3 kg/j
trilwals	elektrisch	-	-	-	176 u/j	0 kg/j	0 kg/j
totaal per turbine						60,9 kg/j	5,8 kg/j

De mobiele werktuigen zijn als vlakbron op de beoogde bouwlocatie van de windturbines ingetekend met de standaard bronkenmerken voor mobiele werktuigen 'Bouw, Industrie en Delfstoffenwinning'¹. Hierbij zijn voor het alternatief met 7 turbines de bouwvlakken aangehouden zoals ingetekend op de het ontwerp, welke is bijgevoegd als bijlage I. Voor het alternatief met 8 turbines is een dergelijk gedetailleerde tekening niet voorhanden. Hierbij zijn de bouwvlakken, met het gemiddeld oppervlak van het alternatief met 7 turbines, op de beoogde locaties ingetekend.

3.2 Wegverkeer

Aantallen en routing

Tijdens de aanlegfase vinden er verkeersbewegingen plaats van en naar de bouwlocatie. In onderstaande tabel 3.3 zijn de verkeersintensiteiten per type verkeer weergegeven. De verkeersbewegingen zijn in AERIUS Calculator gemodelleerd als een lijnbron 'Wegverkeer - Binnen bebouwde kom', tot aan het punt waarop het bouwverkeer opgaat in het heersende verkeersbeeld. In dit geval is dat de rotonde van de Spijkweg, Buitenbrinkweg en de af/oprit met de A28. Vanaf dit punt gaat het verkeer (gezien de grote aantallen achtergrondverkeer van de A28), zowel qua gedrag als aantallen op in het heersend verkeersbeeld. Op basis van de afstand van de route, het aantal voertuigen en het type verkeer berekent AERIUS Calculator zelf de bijbehorende emissies.

Tabel 3.3 Verkeersbeweging gedurende de bouw van het windmolenpark, voor beide hoofdalternatieven

Categorie	Aantal voertuigen totaal	Aantal bewegingen totaal
licht verkeer	600 per turbine	1.200 per turbine
zwaar verkeer	600 per turbine	1.200 per turbine

¹ Zoals opgenomen in 'Handboek Werken met AERIUS Calculator', 6 november 2023, AERIUS.

Emissie stationair draaien

Behalve het af- en aanrijden, draaien deze vrachtwagens wegvoertuigen ook enige tijd stationair op locatie, onder andere tijdens het (ont)laden van vrachten.

Berekeningswijze

Voor het berekenen van de bijbehorende stikstofemissies zijn de emissiefactoren voor NO_x en NH₃ voor zwaar vrachtverkeer, stad stagnerend voor het jaar 2025 aangehouden.

Deze emissie wordt op de volgende manier berekend¹:

$$EF = EF_{stationair} \cdot Tijd_{stationair}$$

Waarbij geldt:

- **EF** = de emissie bij stationair draaien van alle werktuigen (g NO_x of g NH₃/jaar);
- **EF stationair** = emissiefactor tijdens stationair draaien (stad stagnerend) in g/u;
- **Tijd stationair** = tijd waarin de vrachtwagens stationair draaien (u/j). Voor dit project is een tijd van 15 minuten per voertuig aangehouden.

In 2025 bedragen de emissiefactoren van zware vrachtwagens 74,574 g NO_x/uur en 0,8964 g NH₃/uur.

Modellering

De gemiddelde stationaire draaitijd is geschat op 15 minuten per vrachtwagen. In de onderstaande tabel zijn de emissies weergegeven per turbine.

Tabel 3.4 Totale emissies door stationair draaiend wegverkeer, voor beide hoofdalternatieven

Verkeerscategorie	Aantal voertuigen	Stationaire draaitijd (uur)	NO _x emissies (kg)	NH ₃ emissies (kg)
zwaar wegverkeer	600	150	11,19	0,13

De emissies zijn gemodelleerd op de beoogde bouwlocaties, gelijk aan de vlakbronnen van de mobiele werktuigen.

3.3 Referentiesituatie

Als gevolg van de activiteiten in de aanlegfase voor beide varianten is sprake van een depositietoename van maximaal 0,05 mol N/h/j op het Natura 2000-gebied de Veluwe, met aanwijsdatum 24 maart 2000. Tijdens de aanlegfase is er echter sprake van een (tijdelijke) inperking in het gebruik van landbouwgronden, en de mogelijkheid deze te bemesten. Om te bepalen of met de tijdelijke afname van bemesten (en de hierbij vrijkomende stikstofemissies) intern gesaldeerd kan worden, moet er onderscheid gemaakt worden tussen:

- de referentiesituatie in het planspoor (7 & 8 turbines) en;
- de referentiesituatie in het projectspoor (7 turbines).

Referentiesituatie in het planspoor

De referentiesituatie is de huidige, feitelijk aanwezige en planologisch legale situatie:

- planologisch legaal: de activiteit is opgenomen in het vigerende bestemmingsplan;
- feitelijk aanwezig: de activiteit is aanwezig, waarbij van een representatieve invulling van de referentiesituatie uitgegaan mag worden.

¹ Expertiseteam Stikstof en Natura 2000 van BU12. (november 2023). Instructie gegevensinvoer voor AERIUS Calculator 2023. Versie 2.

Referentiesituatie in het projectspoor

De referentiesituatie betreft het planologisch regime voor 24 maart 2000 in combinatie met het werkelijk gebruik óp 24 maart 2000, tenzij door latere planologische regimes het bemesten ingeperkt of niet meer toegestaan is.

Planologisch regime

De activiteiten vinden plaats in twee gemeentes (en twee bestemmingsplannen). Het grootste deel bevindt zich in de gemeente Ermelo. De zuidelijkste turbine bevindt zich (grotendeels) in de gemeente Putten.

Gemeente Ermelo

In Ermelo is op dit moment het vastgestelde bestemmingsplan 'buitengebied Midden-West', d.d. 9 juli 2009 (door Gedeputeerde Staten) van kracht. Het bestemmingsplan heeft de bestemming 'agrarisch gebied met landschappelijke waarden' en er worden in de regels geen beperkingen opgelegd aan mestnormen of de te verbouwen gewassen. Daarmee wordt voldaan aan de planologisch voorwaarden voor de referentiesituatie in het planspoor. Het huidige bestemmingsplan staat op <https://www.ruimtelijkeplannen.nl/>.

Op de referentiedatum is het bestemmingsplan 'buitengebied - 1983' van kracht. Een uitsnede van het bestemmingsplan (de delen betreffend agrarisch gebruik) is opgenomen in bijlage II. Op pagina 119 en 120 (paginanummering op het bestemmingsplan zelf) is een landbouwkwalificatiekaart te zien, waarbij agrarische bedrijven worden ingedeeld. Hier valt te zien dat de projectlocatie is aangeduid als 'productie omvang van 90 tot 130 sbe'. Tevens is op pagina 226 een kaart opgenomen met een overzicht van de verschillende bestemmingen. De projectlocatie valt onder 'agrarisch gebied met bijzondere natuurlijke en landschappelijke kenmerken (An1)'. Op pagina 239 worden de kenmerken en waardering behandeld. Hieruit concluderen wij dat het oude bestemmingsplan agrarisch gebruik toestond en er worden in de regels geen beperkingen opgelegd aan mestnormen of de te verbouwen gewassen. Daarmee wordt voldaan aan de planologisch voorwaarden voor de referentiesituatie in het projectspoor.

Gemeente Putten

In Putten is het huidige bestemmingsplan Westelijke buitengebied van kracht. Het bestemmingsplan is vastgesteld op 4 juli 2014. Dit betreft een agrarische bestemming met waarden en er worden in de regels geen beperkingen opgelegd aan mestnormen of de te verbouwen gewassen. Daarmee wordt voldaan aan de planologisch voorwaarden voor de referentiesituatie in het planspoor. Het huidige bestemmingsplan staat op <https://www.ruimtelijkeplannen.nl/>.

De vorige bestemmingsplannen tot de aanwijdsdatum stammen uit 2006 'Westelijk buitengebied' en 1980 'buitengebied'. Deze zijn in te zien in het archief in Putten. De plankaart van het bestemmingsplan uit 2006 en de voorschriften voor agrarisch gebruik zijn opgenomen in bijlage III. Op de plankaart is te zien dat het relevante gebied valt onder 'Agrarisch gebied met landschappelijke waarden'. Uit de voorschriften concluderen wij dat het bestemmingsplan 2006 agrarisch gebruik toestond en er worden in de regels geen beperkingen opgelegd aan mestnormen of de te verbouwen gewassen.

Het bestemmingsplan uit 1980 bevat een aantal plankaarten (A tot en met E) en 130 gedetailleerde uitsneden van verschillende locaties. In bijlage IV is een kaart opgenomen die een overzicht geeft van het plangebied en de verschillende kaarten. Hier valt te zien dat het betreffende gebied onder dit bestemmingsplan viel, maar dat er geen specifieke kaart is opgenomen voor het betreffende gebied. Destijds werd het westelijke buitengebied tevens als voornamelijk agrarisch gebied bestempeld, net als in het bestemmingsplan in 2006 en 2024. Gecombineerd met de aantoning van het feitelijk gebruik in 2000 (volgende paragraaf) vinden wij het aannemelijk dat de locatie tevens als agrarisch gebied bestempeld kan worden. In bijlage IV hebben wij ook de voorschriften van de verschillende types agrarisch gebied opgenomen. Uit de voorschriften concluderen wij dat het bestemmingsplan 1980 geen beperkingen opgelegd aan mestnormen of de te verbouwen gewassen. Daarmee wordt voldaan aan de planologisch voorwaarden voor de referentiesituatie in het projectspoor. De kaarten uit de verschillende bestemmingsplannen zijn tevens onder elkaar gezet, waarop de projectlocatie is aangegeven, in bijlage IX.

Feitelijk gebruik

Voor het vaststellen van het feitelijk gebruik van de landbouwgronden zijn luchtfoto's van het gebied gebruikt. De enige beschikbare foto's ten tijde van de referentiedatum (24 maart 2000) komen uit het jaar 1999 en 2001. Op basis van deze luchtfoto's uit 1999 en 2001 blijkt dat de beschouwde percelen ook daadwerkelijk bestonden uit grasland. De luchtfoto's zijn opgenomen in bijlage V. Het feitelijk gebruik als landbouwgrond ten tijde van de referentiedatum is hiermee aangetoond.

Voor de huidige feitelijke situatie is een luchtfoto gebruikt van 14-05-2023¹, welke is opgenomen in bijlage VI. Op basis van deze luchtfoto uit 2023 blijkt dat de beschouwde percelen ook daadwerkelijk bestonden uit grasland. Het feitelijke gebruik is hiermee aangetoond.

3.3.2 Berekening

In de regels/voorschriften van de bekende bestemmingsplannen zijn geen voorschriften of beperkingen opgenomen met betrekking tot bemesten van de gronden. Daarom kan er uitgegaan worden van maximaal toegestane aanwending van de Meststoffenwet, daar waar uit bedrijfseconomische belangen dit in de praktijk doorgaans het geval is. Aangenomen is dat het feitelijk gebruik wordt bevestigd door de luchtfoto's en dat in de oude bestemmingsplannen bemesten is toegestaan en niet ingeperkt door voorschriften/regels.

Rekenmethodiek

De emissie van ammoniak afkomstig van de landbouwgronden wordt bepaald aan de hand van het landbouwgrondtype, de maximale stikstofgebruiksnormen, de toegepaste bemestingstechniek, de landbouwoppervlakte, het vervluchtigingspercentage en het gehalte totaal ammoniakaal stikstof². De ammoniakemissie is berekend op basis van het TAN-percentage (TAN = Total Ammoniakaal stikstof). De rekenmethode voor de emissies van bemesten is als volgt:

$$NH_3 = A * N * s * TAN * \left(\frac{M_{\text{ammoniak}}}{M_{\text{stikstof}}} \right)$$

Waarbij:

- NH_3 = de emissie van ammoniak (kg/tijdseenheid);
- A = oppervlakte landbouwgrond (ha);
- N = de stikstofgebruiksnorm (kg/ha/tijdseenheid);
- s = sublimatie of vervluchtigingspercentage, de transitie van een vaste stof tot gasvorm (% van TAN);
- TAN = totaal ammoniakaal stikstof;
- M_{ammoniak} = de moleculaire massa van ammoniak, vaste waarde (17,0307 g-mol);
- M_{stikstof} = de moleculaire massa van stikstof, vaste waarde (14,0067 g-mol).

Voor de totstandkoming van de berekeningen van de landbouwemissies zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- voor de grondsoort is uitgegaan van zand. Het grondtype is relevant voor de bepaling van de maximale stikstofgebruiksnorm van een gewas volgens de Meststoffenwet. Een aantal percelen zijn aangegeven als zand of klei. Er is uit worst-case gerekend met zand omdat deze de laagste stikstofnorm heeft voor het gehanteerde gewastype;
- voor de gehanteerde gewastypen per perceel wordt grasland aangehouden, behalve als dit in het planologische regime is ingeperkt. De gehanteerde stikstofgebruiksnormen volgen uit de bijbehorende tabellen van het RVO³. Aangezien dit niet het geval is, is er gerekend met de stikstofnorm van grasland met volledig maaien: 320 kg N/ha/jaar;

¹ Opgehaald: <https://www.satellietdataportal.nl>, d.d. 11 september 2023.

² Wageningen UR (2011). Ammoniakemissie uit dierlijke en kunstmest in 2011. *Berekeningen met het Nationaal Emissiemodel voor Ammoniak (NEMA)*. Wageningen: Wettelijke onderzoekstaken Natuur & Milieu. WO-erfgoeddocument 330.

³ Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (februari 2023). Mestbeleid 2023 - Tabellen, Tabel 2 Stikstof landbouwgrond. Geraadpleegd d.d. 29 juni 2023 via: <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2023-02/Tabel-2-Stikstof-landbouwgrond-2023.pdf>.

- voor graslanden is het uitgangspunt dat voor dierlijke mest de toegepaste bemestingstechniek zodenbemesting, sleufkouter of sleepvoet is. Dit zijn de technieken met de laagste emissiefactor (17 %)¹;
- voor de TAN-factor is als toegepaste mest uitgegaan van een gemiddelde TAN bij koeien- en runderenmest, namelijk 60 %. Zie Van Bruggen *et al.*, 2021;
- er mag maximaal² 170 kg N dierlijke mest per ha per jaar toegepast worden. Dit betekent dat de eventuele overige stikstofvraag opgevuld dient te worden met niet-dierlijke mest. Het uitgangspunt is dat de resterende vraag van 150 kg N opgevuld wordt met kunstmest met een emissiefactor van 4 % (Van Bruggen *et al.*, 2021).

Modellering 7 turbines

De perceeloppervlaktes zijn gebaseerd op de concepttekening (de bouwoppervlaktes en bouwwegen) zoals opgenomen in bijlage I. De tekening is voor de situatie met 7 turbines. De bouwvlakken zijn elk ingetekend in AERIUS. De bouwwegen zijn ingetekend als lijnbron, waar het oppervlaktes is bepaald door de lengte te vermenigvuldigen met een aangenomen wegbreedte van 2,5 m. Hierbij zijn enkel de wegen opgenomen die aangelegd worden ten behoeve van de bouwwerkzaamheden.

De emissies van de landbouwgronden zijn in de onderstaande tabel opgenomen. Hierbij is uitgegaan dat het oppervlak voor de bouw en de bouwwegen gedurende een geheel jaar niet wordt bemest.

Tabel 3.5 Emissies landbouwgronden 7 turbines

AERIUS bron	Oppervlakte (ha)	Dierlijke NH ₃ emissie (kg/jaar)	Kunstmest NH ₃ emissie (kg/jaar)	Totale NH ₃ emissie (kg/jaar)
1 (weg)	0,07	1,5	0,5	2,0
2 (weg)	0,03	0,6	0,2	0,8
3 (weg)	0,08	1,8	0,6	2,4
4 (weg)	0,08	1,8	0,6	2,4
5 (weg)	0,10	2,1	0,7	2,8
6 (weg)	0,02	0,4	0,1	0,5
7 (weg)	0,05	1,1	0,4	1,5
8 (bouwvlak)	0,67	14,1	4,9	19,0
9 (bouwvlak)	0,80	16,9	5,8	22,7
10 (bouwvlak)	0,71	15,0	5,2	20,2
11 (bouwvlak)	0,99	20,9	7,2	28,1
12 (bouwvlak)	0,93	19,6	6,8	26,4
13 (bouwvlak)	0,59	12,4	4,3	16,7
14 (bouwvlak)	0,95	20,0	6,9	26,9
bouwvlak gemiddeld	0,81	17,0	5,9	22,9

De bronnen zijn gemodelleerd in AERIUS als 'Landbouw - landbouwgronden'. De standaard ingevulde bronkenmerken zijn ongewijzigd aangehouden.

¹ Bruggen, C. van, A. Bannink, C.M. Groenestein, J.F.M. Huijsmans, L.A. Lagerwerf, H.H. Luesink, M.B.H. Ros, G.L. Velthof, J. Vonk en T. van der Zee (2021). Emissies naar lucht uit de landbouw berekend met NEMA voor 1990-2019. Wageningen, WOT Natuur & Milieu, WOT-technical report 203. 238 p.; 26 tab.; 8 figs.; 72 ref.; 32 bijl. Geraadpleegd van tabel 2.7 op pagina 34-35.

² Voor de maximale stikstofgebruiksnorm is veiligheidshalve geen rekening gehouden met derogatie. Dit betekent dat de maximale stikstofgebruiksnorm voor dierlijke mest 170 kg N/ha/j bedraagt in plaats van 230 kg N/ha/j.

Modellering 8 turbines

Voor het alternatief met 7 turbines zijn de bouwvlakken aangehouden zoals ingetekend op het ontwerp, welke is bijgevoegd als bijlage I. Voor het alternatief met 8 turbines is een dergelijk gedetailleerde tekening niet voorhanden. Hierbij zijn de bouwvlakken, met een gemiddeld oppervlak van het alternatief met 7 turbines, op de beoogde locaties ingetekend. Het gemiddelde bouwvlak is weergegeven in de onderste regel van tabel 3.5. De emissie van de wegen zijn gelijk aan het alternatief met 7 turbines gehouden.

Landbouwwerktuigen

Voor het bemesten van de landbouwgronden worden landbouwwerktuigen ingezet. Het is echter onbekend welke werktuigen precies zijn ingezet en welke eigenschappen deze werktuigen hebben. Daarnaast is onbekend hoeveel uur deze landbouwwerktuigen ingezet worden, aangezien dit mede afhankelijk is van de bemestingstechniek en het gewastype. Om die reden is de inzet van de landbouwwerktuigen in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Daarmee is voor de referentiesituatie uitgegaan van een worst-casesituatie, aangezien het wel aannemelijk is dat de inzet van deze landbouwwerktuigen noodzakelijk is voor het bemesten van de landbouwgronden.

3.4 Rekenmodel

De stikstofdepositieberekeningen zijn met het wettelijk rekeninstrument AERIUS, versie 2023.0.1, uitgevoerd. Versie 2023.0.1 is op het moment van schrijven van dit rapport de meest actuele versie. De rekenmethode van AERIUS is in beheer van het RIVM. De bijdrage aan stikstofdepositie (in mol/ha/j) wordt door AERIUS automatisch berekend op alle stikstofgevoelige habitattypen binnen Natura 2000-gebieden. Stikstofgevoelige habitattypen waar sprake is van een depositiebijdrage van 0,005 mol/ha/j of hoger worden in AERIUS weergegeven.

3.5 Rekenjaar

Het jaar waarin het plan wordt vastgesteld, 2025, is als rekenjaar gehanteerd. Aangenomen is dat alle werkzaamheden binnen 1 jaar plaatsvinden. AERIUS Calculator berekent de depositiebijdrages in mol N/ha/jaar.

4 RESULTATEN

4.1 Hoofdalternatief 1: 7 windturbines

De in hoofdstuk 3 berekende emissies voor de aanlegfase van 7 turbines zijn gemodelleerd in AERIUS Calculator. Uit de verschilberekening blijkt dat er geen sprake is van een toename van stikstofdepositie ten gevolge van de beoogde aanleg van het windmolenpark.

Op basis van deze resultaten kan op voorhand uitgesloten worden dat negatieve effecten op Natura 2000-gebieden optreden ten gevolge van stikstofdepositie. Het planvoornemen is inpasbaar binnen de voorschriften van de Wet natuurbescherming.

De AERIUS berekening is terug te vinden in bijlage VII van deze notitie.

4.2 Hoofdalternatief 2: 8 windturbines

De in hoofdstuk 3 berekende emissies voor de aanlegfase van 8 turbines zijn gemodelleerd in AERIUS Calculator. Uit de verschilberekening blijkt dat er geen sprake is van een toename van stikstofdepositie ten gevolge van de beoogde aanleg van het windmolenpark.

Op basis van deze resultaten kan op voorhand uitgesloten worden dat negatieve effecten op Natura 2000-gebieden optreden ten gevolge van stikstofdepositie. Het planvoornemen is inpasbaar binnen de voorschriften van de Wet natuurbescherming.

De AERIUS berekening is terug te vinden in bijlage VIII van deze notitie.

4.3 Overzicht rekenresultaten

In onderstaande tabel zijn de rekenresultaten van beide varianten opgenomen:

Tabel 4.1 Overzicht rekenresultaten

Variant	maximale toename beoogde situatie (mol/h/j)	maximale toename referentiesituatie (mol/h/j)	maximale toename* (mol/h/j)	maximale afname* (mol/h/j)
7 windmolens	0,05	0,08	0,00	0,04
8 windmolens	0,05	0,09	0,00	0,04

*Over alle hexagonen, dit is dus niet noodzakelijk het verschil tussen de maximale deposities in beide situaties, aangezien dit verschillende hexagonen kunnen zijn.

5 CONCLUSIE

Witteveen+Bos heeft een stikstofdepositie-onderzoek uitgevoerd voor Prowind B.V. voor de aanlegfase van windmolenpark Horst en Telgt langs de A28. Uit de projectberekening blijkt dat voor beide hoofdalternatieven geen sprake is van stikstofdepositietoename van meer dan 0,005 mol/ha/jaar op Natura 2000-gebieden waarvan de habitats reeds (dreigend) overbelast zijn.

Op basis van deze resultaten kan op voorhand uitgesloten worden dat negatieve effecten op Natura 2000-gebieden optreden ten gevolge van stikstofdepositie. Beide alternatieven zijn inpasbaar binnen de voorschriften van de Wet natuurbescherming.